

**ANTONII
AUGUSTINI
ARCHIEPISCOPI
TARRACONENSIS
EPISTOLAE...**

Antonio Agustín, Juan Andrés

15

3

160

BRITISH MUSEUM
LONDON

ANTONII
AUGUSTINI

ARCHIEPISCOPI TARRACONENSIS

EPISTOLAE

LATINAE ET ITALICAE

PRIMO PRIMUM EDITAE

A JOANNE ANDRESIO

PARMAE

TYPIS ALOYSII MUSSI

M. DCCC. LV.

15.3.160

PRAEFATIO.

Habet hoc debita vix illustribus reverentia, ut quocumque ab eorum manibus profecta fuerint, licet juvenilia illa & levia sint, libenti gratoque animo excipiantur. Vix enim quodquam erit in eorum scriptis adeo vacua, ac facile, ex quo non parva quaedam bona dogis excipere valeamus. Quod praesertim de familiaribus episcopis dici merito potest, in quibus cum alia multa, tum maxime plerumque occurrent, quae ad ipsorum vix historiam pertinent cognoscendam, atque ad res illorum temporum majorem quaedam, & securioris fide illustrandas plurimum conferant. Atque id profecto valde meum populi, ut nonnullas Amiculi Anguiculi epistolae nonnullas editas, latinas alias, alias vero italicas, in lucem edicere cogitarem. Nam si quis est, cujus scripta, quolibet studium ceterorum hominum motus, tam omnium gratiam, tum maxime hispanorum, atque italorum, ad sui cognitionem allicere debeat; is enim vere Augustinus est, qui et inter principes non modo juris utriusque, tum ecclesiastici, tum civilis prudentiam, sed & grammaticam, criticamque, & romanam, hispanaque antiquitatis exhaustum amplissimum locum ob-

tinet, & in Hispania natus, atque, in Italia longè tempore commoratus, unius ecclesie in Italia, duarumque in Hispania successivis temporibus auctor, utriusque gentis amicitia eoque quodam modo jure sibi reddita. Et cum Cetera signata in Hispania a nobilibus parentibus anno 1507 ortus, primum in patris schola, deinde Compluti, ac deinde Salmantice humanioribus literis, philosophicisque disciplinis, atque jure civili institutus, & in salmanticensi academia jurisprudentie laurea donatus, ab Hieronymo fratre majore nato ad studium anni 1515 Bononiam missus est, ac in illustriissima illa academia, quae insignibus & magistris & discipulis eo tempore maxime florebat, aciem ab omni disciplina bene paratam uberiter doctrina excoleret. Quod cum per annum integrum, eoque amplius ibi praedicasse, voluit ad aliam disciplinariam sedem prebandam, alicuique preceptorum audendum Pataviam sese conferre, ibidemque annam aliam scholasticam, seu octo, novem mensibus transigere. Quo tempore Patavii, & Antonium Perinatam condiscipulum habuit, & Joannem Pasolam magistrum adiecit, cum eisque conjunctionibus vixit, eaque tunc amicitiae vincula contraxit, quae postea neque temporum, neque locorum intervalla relaxarent, sed imo potius frequenter crucitumque litterarum commercium arctius obli-

gavit. Inde autem Bononiam reversus illis præcep-
 tis audiendis animum attendit; atque anno
 1589 in collegium S. Clementis ab hispanis sociis
 exceptus, quinque, sexve annos ibidem esse demo-
 ratum, deinde a Carolo V. propositus, atque a Pau-
 lo III. Pontifice Maximo creatus iudicandis liti-
 bus in romanae curiæ tribunali XLViv Romanæ sese
 tradidit, ubi gravissimo hoc munere summo cum
 dignitate functus, legatusque a Julio III. in Britan-
 niam, & a Paulo IV. niphantus episcopus sacristus,
 & variis legationibus ad Ferdinandam Casarem, ple-
 rumque alias Germaniæ principes adhibitus, atque a
 Philippe II. ad secularium ecclesiarum inspectionem
 non minus, deinde ad Herdensis ecclesie episco-
 patum evocatus est, & eidem concilio interfuit.
 Cuiusque per eundem annus ad Herdensis ecclesie
 clavem videlicet, tarraconensio, que omnium Catho-
 licæ ecclesiarum metropolis, & tertius Hispaniæ cel-
 ebratissimus primas celebratus, profectus fuit. Per hæc
 ergo tempora, dum Bononiæ & Romæ, in Germani-
 a, in Sicilia, Toleant, Herde, & Tarracone dege-
 ret, scriptæ sunt hæc epistolæ, que fortunato in
 meas manus incidit. Quæ mihi primis obtigere,
 scilicet nempe ad Paviam scriptæ, Mediantæ ex-
 er(2) clarissimorum virorum ad Onuphrium Pavi-

[2] D. 100. P. 101.

nam epistolas continentes. Quam ego cum evolverem, ubi in Augustinū Interas incidit, eas, ut pote, lapsari hominis, & tanto doctrinis nomine illustrata, avidius legere cepi, & mihi postea describendas curavi: vehementerque opto ut exurgat aliquis ex decessibus illius umbrosianæ bibliothecæ præfectis, qui totum illum codicem e pulveris excinet, doctasque Sigonū, Præpositi, ceterosque his similes epistolas in se contentas in lucem evitet, uti nos modo Augustinianæ produximus. His accedunt paucae alie item italice ad Carolum Guislerium, quas aliquot post annis ex bibliothecæ Alterianæ codice (a) excerptimus. Habemus hæcper latinarum litterarum volumina, quæ scripsit in nostras manus devenire, quibus tamen, cum longo ante italicæ temporis data sint, priorem in hoc editiois locum dabimus, quæque cum non ad unam tantum, sed ad complures amicos, neque de re antiquaria solummodo, verum de rebus inter se diversis scriptæ sint, & licet non gravitate & copia doctrinæ, sed rerum tamen varietate aliis quodam modo superfluas videri queant, longiorum a nobis sermone postulare valentur.

At primam quidem, quibus nos grati animi dignificationibus viri clarissimi Cajetani Mariani sive seduliteem, & diligentem, sive humanitatem faci-

(a) XVII. F. II.

Itaque prosequatur, cui totum hunc codicem latinorum epistolarum acceptum referre debemus? Prætergrediebatur ille forte ante testamentarii tabernam, cum scales in chartis sarcophagibus involvendis destinatas conjicere Augustini nomen, manumque agnovit, codicemque testamentis omnibus pretiosiorum ab iniqua salarii servitute redemptis, atque Eo. Xaverio Zelada, utpote hispane homini & cultioris literature amantissimo ad splendidissimam, pietatissimamque bibliothecam ornamentum donavit. Ea quibus ille verbis meus hecæ tuam comitatus est. *Avendo io fortunatamente salvata da una bottega di salami, nella quale erano condannate a perire come sei lettere d'Antonio Agustino d' suoi amici, e di questi a lui, non parva di dovere poter essere della nuova vita lor data contenta, se non lo pongessimo nella luce della splendida biblioteca di F. E. Imperocchè io non credo di poterle per altro modo meglio risarcire della gravissima ingiuria sofferta, nè di poterle ad esse trovare più degno, e più giacendo e più nobile albergo. Avranno quindi compagni per sopra infarsi, per varii negotii, per bellezze pregiatissimi, tutti i vostri literary co-sari, che tanto commendano il genio, e la magnificenza del signor loro. Con l'Agustino ora tanto grandissimo della vostra nazione viene finalmente a ricoverarsi in casa d' uno Spagnuolo d' illustri-*

na dignità, e di maggiore animo godendo di trovare presso di lui il ricovero di tutte le buone lettere. A me è bastante felicità l'avere co . . . e mezzano tra l'Agostini e l'E. F. ed il lasciare un monumento durevole della mia divozione e riverenza. Scettandus di queste lettere sono di propria mano dell'Agostini e sono tutte ne'primi tre quinterni. . . . Cinqve plura de hisce epistolis dixerit, ad amicum quendam emendatissimum Hieronymum harrisiu eu. Atque huc quidem ad Zeladam Marinum.

Sed antequam hunc codicem quasi de caelo de lapsam e tuo manibus dimitteret, quoddam aliud exemplar sibi inde suppetendum voluit, quod diligenter, amiceque servavit. Habens nam fana fidele. Autographus ille codex a salamanicensi regentulo liberatus & in ubi parparati bibliotheca amice repertus per varias vias, atque inopinatarum rerum discrimina ab hac in totam Ecclesie bibliothecam evolevit, aut saltem eo migrare parvus est. Aliud vero exemplar ex illo descriptum, donec mihi ab amico Marino datum, modo in locum publicum constituitur, utique omnium oculis legendum sicut. Quare quidquid ab eo lucis in historiam, quidquid commodi in res literarias emanavit, totum ad Marini studio, diligenter, humanissimeque debeatur.

Verum illius egregii viri tot virtus, tanque insignis in plerisque disciplinarum genere meritis, ut hoc quaecumque sit, vix in aliquo numero haberi queat. Siquidem & archidiaconum pontificiarum, & archiepiscopus illucianus, ac potius medicinae universae liberaliumque artium historicis, & rei inter diplomaticae ab ejus voluminibus magnam lucem accersit, & tota quam late patet romanae inscriptionum doctrina, quae plus habet in recensa, quam prima fronte apparet, tota inquam, aperta nobis sit in plerisque ejus scriptis, sed in eo praesertim, quo fratrum archidiaconi artium & monumenta discrete exponit, & quae maxima laus in laudato scriptore haberi debet, non tantum modo, sed et aliarum etiam scriptis, optime de universa re literaria meritas est. Ejus enim benigno studio prudentique facilitate patet omnes varietate bibliothecae thesaurus, ipsius literariae operum per universam Europam propagantur, plerumque sunt eruditissimorum hominum scripta monumentis a Marius sagacitate & industria detectis, & ab eisdem benignitate communicatis. Faxit Deus ut amplius opus de antiquis papyris explicandis illustrandisque, in quo adhaec non solum solentur labent, possit confectum dare ad universam historicam splendorem, & quod magis etiam optandum est, ut ingenio illi christianissimum inscriptionum copis, quam ipse summo studio, laboriosa persequitione, assidueque

tot annorum spectata deprehendit, subtili ingenio, exacta calliditate, accurataque fidelitate descripsit, atque in suas classes bene dispositas in quatuor capitulis molis volumina collectas auerat, postea aliquando publico contendo in lucem prodire; cum quo literariae aequae ac christianae republicae nova emolumenta capias, postquam iam eximia illustretur gloria. Verum Martini laudes abunde doctarum hominum literis, & linguis predicantur; nobis ejus benevolentiae largitaeque gratiae & agere, & habere maxime incumbit. Vix enim ab ore meo exiit ineditum me quidpiam Augustini perquirere sive episcularum id foret, sive aliorum opuscularum, nihil ille moratus ad scribia sua ultro accipit, atque inde haec volumen deprecans manibus meis unico dieci, neque meo pretio arborum stulti fecit plenissimam potestatem. Quod quidem debitum testimonium viro clarissimo dandum duximus, non quo major ipsi honor accrescat, sed ut notum omnibus cui haec Augustini doctrinae, judicisque monumentum debeamus, neque huic matri a tanto viro venienti novae quaedam honore clariorque dignitas accrescat. Verum jam rem ipsam periculis inspicimus.

Centum sexque epistolae in hoc codice reperiuntur, pleraeque omnes Augustini sunt ad unicos scriptae, paucae vero quaedam amicorum ad Augustinum:

de cunctis singillatim verba faceremus. Occurrit autem omnes Dilectus Bartolomeo de Mendosa, seu, ut Augustinus, aliique complures scribunt, Jacobus Furtadus Mendosa, quem Paulus Manutius Dignus, Lulius Taurinus Diabemus vocant, ad quem primae repae epistola data sunt, quique ob insignia sua merita jure quodam suo postulare videtur, ut in ejus negotium, eorumque qui ad ipsam spectant, paulo latius excursionem. Quid enim abest hinc hominibus, quod in alienis, jure non omnem laudum casulam in ipsam conferre maxime avertimus? Nobilissimum sanguinem, ingenii doctrinaeque potentiam, bellis, politicaeque artis scientiam, legationum, magistratuumque amplitudinem, gratiorumque munerum, & honorum ornamenta, summa omnia in Mendosa, ac praecleara fuerunt. Antiquissimo genere ortus plurimum erat avarum titulis indigentium, qui magnum nostris laudibus argumentum praeberent, si eorum omnium res gestas acriter perscrutari vellemus. Sed nos propius ad Jacobum accedentes patrem fratremque tantummodo, idque non nostris, sed Pauli Manutii verbis commemorabimus (*). Patrem habuit Eusebium Tendilla Comitem Mondojarensem Marchionem, qui, ut ait Manutius, cum annuum aegeris via quatuor & decemum, qua acere suffi-

(*) Ad Dignum Bartolomeum de Mendosa de la Piel. De primae primae.

tantum exercita personi referat esse, omnium approbatio-
 ne, qui exirentur regem electus, *Belica* regem bar-
 acie famam regno eruit, & quatenus in eius di-
 ctione fuerunt catholici regis imperio potentatque
 subiecit. Ipseus vero fuit familia prestantissima;
 cuius, ut idem inquit, multarum facinorae cum audien-
 tibus, tunc non nostrae aetate uto comparamus;
 cum autem ea quae scripser legimus, vel antiquis
 scriptoribus ingenui praestantia nullatenus judica-
 mus. De huiusmodi item res una dicit, quarum po-
 tentissimum virtute, ac fide Carolus imperator utetur.
 Nam fratrem suum, inquit, *Marchionem de*
Mondéjar, qui ceteris aetate antest, cum aliam re-
 bus, tam in victorias tantorum equitibus bene arma-
 rare & clausi maxime praepositorum magno cum rebus
 esset esse adjuvante. *Literum* autem *Episcopus*
Jaumeni ornatum nomine propter eruditissimum, & pra-
 dentiam diligit: in cum indicis provinciae prorege in
 quatuor Hispanicis orationibus praeficit. In ea igitur
 familia anno 1503 natus *Jacobus Granata* pri-
 mus in patria, tum *Salmanticae* latinis, graecis, ar-
 abicisque literis eruditus, mathematicis, philoso-
 phicisque disciplinis excelsus, iuris tum civilis,
 tum canonici praedentiam assuetus, patrio sermo-
 ni perpetuenda exercitandaque singulari operam
 impendens, cum sibi viam ad immortalitatem strax-
 it, qua fratrum suorum gloriam asperant. Tum

militari uerumque adspicitur a scholasticis umbra-
culis in solitis campis traduntur, nequaquam se
sunt per bellicosas streptas a literarum cultura re-
moueri. Etenim per hybernas bellorum intermissiones,
quod illis ad res suas obtinendas, atque ad re-
quiem animi, & corporis, conceditur temporis,
quodque ceteri temporibus conuictis, ludis, sceni-
cisque spectaculis, choris agendis, voluptatibusque
expensis tribuere solent, ad illos ad audientias fre-
quentandas, ad preceptores audientes, ad mathe-
maticas, philosophicasque disciplinas, literarum-
que studia diligentius recedenda sibi sumebat. Quae
tantam rerum cognitionem, & confectam proficien-
tiam assecutus est, ut cum in suo consilio uelociter
suo Carolus V. & in maxime temporum difficultati-
bus uiam elegerit, ad eum oratoris primum Vene-
tiae, tum in tridentino concilio, deindeque Eoae
partes imponeret, quaeque inter civium seuarum
turbationes cum militari civisque imperio Italia, &
provinciae universae gubernandae perficerent. Atque
inter haec tam gravia, tamque difficilia munera his
oblectamenti animam recreabat, quae Lucullus,
Pompejus, celeberrimaeque antiquitatis imperatores
decebat. Quam enim nequam posteriorum tempo-
rum, aut uulgaris, aut uulgaris militarem vi-
rum, ceterorumque regum uerum decem studiis
decebat herantibus sive hostibus, sive confugio,

sive solatio dies noctisque pariter, quae studiis sermouibus usque personaret, doctrinisque accedens loco haberi possent? Ubi praefatis luculis codices graeci latini arabicique evolverentur, pro circulis acerbisque pueris scriptores, librarii, glutinariosque circumveniantur, ubi denique de libris ecclesiasticis, seu typis curatis, seu manuscriptis, seu comparandis, seu describendis, seu corrigendis, seu explicandis, seu quoquo modo exponendis dies noctisque ageretur. Atqui ea erat Mendosa domus dum regiam curatorem Venetis ageret.

Libri hic ad Mendosam studium traditionemque commendandum Conradi Gemari verba, quae majorem fidem mereri debent, referre. Hic enim in Bibliotheca, cum de Mendosa loquitur, sic ait: Superiori anno (1544) *Venetis* a me vixit, et nuper ex *Arnoldo Delicci* nostri litteris cognovi, ipsum, quatenus maximarum rerum administratione districtum, priusquam tamen litterarum, et philosophiae studia non desereret, ingenio tunc ceciso, ac in philosophicis praesertim, & mathematicis egregio doctum & luculentam paraphrasin in vocem Aristotelem instituisse: item de *Tamarae* expeditione historiam latine scripturam, cui ipse non solum interfuit, sed etiam bona ex parte cum fratribus praesuit. Bibliothecam *Venetis* ornatissimam habet, ac omne genus rariorum librorum, praesertim graecis,

re instructum. *Esse catalogum Arlenius*, quem in consuetudine suo legens valde amanter foret, mihi ostendit, & saepe a nobis in hoc volumine commemoratur. Atque haec *Comena*. Nos ut cetera omitteremus, quae nisi longam orationem postularent, his tantum immorabimur quae in modo dictis epistolis memorari videntur. Duae ille bibliothecae continuo domi aiebat quae graecis codicibus transcribendis inservirent. Quorum alter graecus erat nomine mihi ignotus; alter vero & graeco, & latino doctus *Arnoldus Arlenius*, quem & *Augustinus*, & *Mecellus*, & *Petrus Victorius*, & *Caloguanus*, & *Cirillus*, & *Floricus*, & plures alii saepe laudant, & de quo nobis postea redibit sermo. Talium ergo hominum opera utebatur *Mendota* ad graecos codices describendos, utque bibliothecae accurate tractandas. Quo factum est, ut pretiosissimas rarasque codices, quales nondum Italia videret, graeco compararet, alios hinc inde transcribendos curaret, bibliothecamque suam suppellestem regia potius quam privata magnificentia augeret. Praecipue vero complura graeca exemplaria ab *Arlenio*, atque a graecis scriptoribus describi fecit, quae a Bibliotheca S. *Marci* deponisibi per Venetos Senatores habebat, quaeque cum accurate a suis scriptoribus expressa fuerint, in Bibliothecam *Marcianam*, ubi ad haec usque tempora servabantur, exacte restituit. Quare nulla fides ha-

honda ut garrulis quibusdam criticis, qui Mendosam ad idem nobili, honestoque viro facti notam, quam ipsa fortasse apud conveniret, impingere solent. Rectius profecto, atque equius iudicio duo principes veteris litteraturae Pontacinius (C), atque Marcellus (F), Mendosam ab hac inveni calumniis vindicant, aperteque testati sunt omnia exemplaria ab illo de prompta veritate religione, & fidelitate fuisse restituta, neque parum esse virum illam sanctissimum ac minimum quidem illius bibliothecae folium praesse remanere. Id manifestius evincunt, & certius probant facient tabulae publicae, in quibus codicum ad officij viri illustris usum e bibliotheca extracti signabatur, quos exquisitus idem & eruditissimus Marcellus e quodam vasio quo tabularii angulo eduxit, & in bibliotheca omnium quotquot velint oculis inspicendas reposuit. Hi profecto multi quidem graeci codices Xenophontis, Aristotelis, Platonis, Heronis, Cleomedis, Diophanti, Aetorum Cosmographicis, Epistolaram pontificum, & imperatorum; atque plures a Mendosa restituti signantur, sed haec illico ab eodem Mendosa restituti esse certum, ut ajunt, & sic annotantur. Quia ipse postea has, quae Venetia transcribi jubebat, plures a-

(C) Della Ist. Ven. p. 46.

(F) Della Publ. Lib. di S. Marco p. 71.

has libros ex alia lecta bibliotheca tibi amicos
 curabat, imo & complures item ex universa Grecia,
 diocesibus insuper scientia regionibus assidue reco-
 parabat, ejusque opibus, & liberali munificoque
 studio nonnulla græca opuscula debemus tam sacra,
 tam propheta, que tam prisca in Italia viderunt.
 Arvidas Arvidius, qui domesticis, ut ipse scribit,
frequentationibus & inspectionibus Mendacis virtutes po-
 liticas & morales adhibuit, & gens, ut ita dicam,
 licetaria morata, cum oculis & egregia Mendacis
 facta commiserat, tam illud maxime quod sobriety
 affinitas, ac scriptis omnibus in expantitimus
 innotuitque rarissimos colligit inuenerit; que tunc
 in Italia tam in Grecia defuisse quasi obscuro
 aliquo tractus, ac in sua pulcherrime biblio-
 theca de ferendis curaret. Cui paullo post subiun-
 git: *Siquidem pro tua fortuna existimasti te posse,*
pro acerrimo ingenio debere, ac curare ad omnem
litterarum cultum doctissimos quoque scriptores in
hæc præferendas, qui naturam veram certam aper-
perirent, & solida utraque sapientie disciplinam
exponerent. Ad quædam stram vel rursusianam, vel
quædam magnam, ac jam ab imis dicebam, pe-
ccatis vim profunder soluit: cum tua potentiam
opera plurima veterum monumentis scriptis tradita,
que dactam in hac infelici miserraque Græcæ ser-
uitute oppressa deliquerant, ac tenebris jam extra-acta

occupantur. (c) Non abs re erit hoc loco ad generos Mendosæ indolis laudem commemorare singulare factum, æternæque memoriæ dignum non Veroniam modo, sed totam omniam, quibus aliquis inest amor virtutis, & literarum, illudque in, quibus Nicolaus Antonius utitur verbis referre (D). Numerum pro certissimo Tartarum magis imperatori Solimano captivo, quem ab eis, qui in potestate habebant, non parvo ere redemerat, liberumque dimiserat, non aliam obire ab illo principe gratiamque significacionem admittere voluit, quam quod Venetis liberam esse e numerum oblatione gratia, quibus indigebant, potere, liberumque aliquot generorum sibi ac eum dicere compo; quod utrumque impetravit fortis. Quod vero ibidem adtangit Antonius esse non minus arca librorum manuscriptorum cæsareo quædam pretiosorum plura Solimano dono recuperavit; non itaque, ac ab eis dicam, a cæteris scriptoribus refertur, cum illi non sex tantum eas arca, sed sexaginta fuisse velint; & Andreas Schottus non tantum arca, sed novem liberam omnem a tartarum imperatore obtinisse dicit (e), cuiusque cætera hærere: qui MS. librorum mendosianæ bibliothecæ indicem vidit, sibi que transcripsit, non commemorat, qui a

(d) *Trat. ad Ist. Puv. edit. Bull. 1744.*

(e) *Bibl. Hist. v. Diction. Histor. de Mendosæ.*

(f) *Hist. Bibl. p. 100.*

Tercæ dati fuerunt, quique hæc titulis inscripti sunt:
Les que diè de Tereæ, non ultra XXXI in ce cata-
loge appaître ontendat (c).

Neque hæc omnibus avida Mendacæ librorum si-
 tiositate potest, cæpi et illa existantes duo nobis
 hæc epistole argumentis suppeditant. Quid enim no-
 biliss, quodque apertius generosum animum libri-
 rum appetentem patefaciat, quam dum ille litera-
 riæ expeditiones, quas in hæc litteris a Joanne Me-
 nello memorari videmus? Altera scilicet cum Mendacæ
 græcos scriptores, duce ac prefecto Aslenio, Flo-
 rentiam misit, ut bibliothecæ illas existerent, con-
 que libros, quas Aslenius ad ejus bibliothecam lo-
 cupletandam aptas existimaret, transcriberent (d).
 Altera vero cum Nicolaum Sophianum cœcyrren-
 sem, quem Augustinus in epistola ad Sarum doctam
 virum appellat, & quem nos alia ampliori ratio-
 ne commemorare oportebit, in Asiam misit ad græcos
 libros seu accubendos, seu quovis arte comparan-
 dos. Sic enim scribit Mellass Venetis viii id-
 Febr. an. 1543. *Jacobus Mendacæ Nicolaum Sophi-*
anum cœcyrrenem in nostram Asiam misit præciè a
Therodis centum militibus, ut quidquid libro-
rum nondum editorum græcorum scriptorum inven-

(c) *Reg. Bibl. Mus. vol. 92. p. 177.*

(d) *Ep. 13.*

naret, ad se deferret, aut describi curaret. *Id est* iuxta tabulam Græci commendabat *Philippus Leonardus* noster. Cum rogari & cum magnopere hortatus, ut pariter consilio præsertim *Codicem*, & *Pandectas* perquireret; quod se facturum promissit; nam ad precebat, necio. Se ante sex menses non rediturum affirmabat (a). *Incipit* ix. Kal. Martii *Februario* literas eadem *lata III. Patrem* nostrum recipi legatum *caesarianam* mitti in *Thessaliam* ad *Atham* montem, sic enim appellant, *Nicolaum Sophianam* cœcyrenicam ad conquirenda, describendaque clarissimorum auctorum monumenta, et opera, me vero cum ipsam gratiam rogante, ut si aliquam *lata Pandectas* græce veras, atque *Justiniani Codicem*, aliisque jurisconsultorum volumina inveniret, hæc offerret. Id enim ei commodo, quod ipse potissimum spectabat, *hæud mediocri fore* (b). Hæc, aliisque complura in *Mendose* laudem complexus est *Leonardus Romanicus* in eo carmine, quod *Diego Martiolo* inscripsit, imò non unum tantum, sed multos ad *manuum Atham* missos naret. Digui profecto sunt qui legantur verba omnia, quibus *Mendosam* commendat; nos pauca referemus, qui sere omnia modo a nobis dicta confirmant.

(a) Ep. 10.

(b) Ep. 11.

peius de gente Dingo,

Cui tanta est fortasse copia, tanta librorum
 Librorum, ingenii multo et solertia major.
 Cujas hanc vigam circumspectis omnia que sunt
 Quasque in re vel agenda, acriter indagare necesse
 Concipienda, in acram sibi te dare partem.

. te saepe loquentem
 Mirantur veneti patres, tua dicca Senatus
 Observat gravis ille, inaque in corde repaicit.
 Frumentum per te magnas convectus in urbem
 Adriacam numeris famis expullocare vultum
 Horribilem venit. Tu multos mittis ad aliam
 Scriptores Athen, huc veterum monumenta vi-
 rentem

Comperaturus

Nicolaus ego Sophianus cum multis illis scriptori-
 bus a Bonamico indicatis longum iter ad aliam
 Athen aggressus fuisset, ut Mendese studio, arduita-
 sique librorum inserviret, eorumque insignitas vi-
 zetas numerum auxilium, qui literario Mendese se-
 mularum adscripti, & sibi, & domibus suo honorum
 pariebant. Magna vero laus est talis hominum in
 domesticam familiam collegere, a quibus non tam
 servituti officia, quam doctrinae precepta accipi
 queant. Acque his profecto utitur Mendese ad
 liberariam tuam expullocitatem augendam, cujus us-
 um non solum sibi, quod plerique solent, reservant

velibat, sed alia etiam permittibus, cupiebatque
 eam bibliothecam, uti sic Arsenias, tot varietate
 monumentis instructam atque ornata, cum am-
 bis etiam studiosis, praeque hominibus Ambro
 tianis, illud maxime optaret, ut quidquam publici
 consensu edificandi causa imperionem subyocan-
 dum existenteret, id consensu utilitati offerendum
 careret, uti de se narrat Arsenius in ea epistola,
 qua Mendosae deditur Iosephum Flavium a se edi-
 tum ex codice Mendosiano. Atque eo sese efferebat
 Mendosae liberalitas, ut non domi sua careret, quin
 neque intra Venetiarum ambitum voluminose li-
 bris suis vel amicis permittitur; sed alia etiam ex-
 tra domum suam, extra urbem, ad terras longe a
 se diuitas deportari concedebat. Sic aimiram Tri-
 dentinam neque ad Cardinalem Curvianum aliquos li-
 bros e sua bibliotheca offerri concessit, atque haec
 sua facultati vetitionem, editionemque debent
 Dialogi Antonius Zachariae Scholastici a Gentiano
 Herreto nobis datum. Nam cum, ut ipse Herretus
 in epistola synoptica ad Mendosam loquit,
*honoram litterarum, & disciplinarum omnium stu-
 diosissimus Marcellus Curvianus, Cardinalis am-
 plissimus, & Tridentini Concilii Legatus, pul-
 cherrimos aliquos libros ex Mendosae copiosissima,
 & instructissima bibliotheca ad se allatos Herreto
 legendos obtulisset; his illius Dialogi doctrina co-*

pus, ut communi utilitati ferveret e graeco in latinum convertendum suscepit, atque haec convertendam Basilam adendam curavit, Mendocumque dicitur.

Ipsa vero Mendocum & liberos lectione, & auditorum virorum colloquio, & saltem meditationibus animam ampliori disciplinarum novitia, laudiorique rerum prudentia excolebat, & doctorum omnium, maximeque sapientia hominum benevolentiam, & venerationem sibi conciliabat. Hinc tot illa librorum editiones Mendocum multis honoris, laudumque verbis decora. Manacius Cicero de philosophia libros cum veteris exemplaribus collatis & emendatos ei dicitur. Arlenius Iosephum Flavium. Constantius Hererus Zachariae scholastici dialogum *de moribus*. Anselmus Graecus narrationis aematoris fragmentum e graeco in latinum a se convertum. Bartholomaeus Cereanus archiepiscopus toletanus sacrum concilium hoc, & complures alia sua opera sibi certatim autempubant. At Mendocum quousque complura & diversa studia philosophica & mathematica, latinarum graecarumque & arabicarum litterarum, omnimoda severiorisque studitanda alacriter amplecteretur, pro ceteris tamen philosophiae & historiae studiis vehementer teneri, nec magis tamen philosophiae delectari, ut Mantius (c). Ex uno singulari illam amore erga Aristo-

(c) Ad Diogenem aut. sibi ipsum.

relem fuisse apertam loculento argumento esse
valent, & Mechanica Aristotelis e graeco in hispa-
nam sermonem conversa & hispana paraphrasis in
eum Aristotelem ducta, & alia ejusdem philoso-
phiae locutiones. Quod etiam Augustinus in
epistola ad Fabium confirmat (c), cum eum ad
Simplisium maturandum urget ut Jacobo Mendosa
legere, qui peripateticorum, ut, *scholarum dedi-
tus est, intendere quae; & magis etiam aperte ad
ipsum Mendosam in ea epistola, quae licet edita
juxta sit, a nobis tamen hic lectam proferatur,
cum ei scribit: cum te ipsam nasceretur ex graeco,
latino, atque arabico libris, quae in ex omnibus
rebus fore orbis regionibus et partibus, ac omnibus
in haec, ac libertatem vindicanti, peripatetico-
rum disciplinam, quam optime colles, Aristotelis
eae libris (paucis iterum veterem illam Strabonis
curiam) recensitis exornare (d). Neque solum ipse
per se philosophica studia colebat, sed alios etiam
ad ea ornanda amanter excitabat. Mendosam ut vo-
luntati & investigationibus obsecundaret Alexander
Pacologianus, Aristotelis Mechanicae librum colla-
tis exemplaribus perpolivit, & latina paraphrasim ex-
ponit. Et cum Daniel Barbarus Porphyrium fecerit
commentatus, urgere eum non cessavit Mendosa,*

(c) Ep. 18. (d) Ep. 7.

donec perpulit ut suas commendationes in lucem proferret. Sic enim ipse in epistola nunciatoria ad cardinalem Benedictum Accellum Mendezæ ami- cum & hospitem: sub tuo nomine amittam quod accipiamus Jacobi Urzali de Mendaza Caverci apud Fenera legari, viri doctrinæ, atque amantissimi judicium, & amor in me numerum emittere persuadet. Atque hæc quidem abunde probant quo ille philosophiæ amore exardesceret. Quam parum vero philosophiæ hæc studiis a poeticis historicisque eum removebat, nocent hispani omnes; qui Mendazam hispanum Sallustium appellare non verentur, eundemque & elegantem poetam prædicant lepidamque fabulæ romanensis scriptorem, & inter cultiores, elegantioresque patrii sermonis libros Mendazæ historiam belli granatæ, quinque poematum amplum volumen, fabulæque *Lazarillo de Tormes* adnumerant. Verum hæc ad aliquantulum Mendazæ notitiam dicta sunt satis; neque enim hæc locus est laudationi tantæ viri instituenda, & non quidem hæc in ejus laudes non libentius, quam veritas excurrere late possumus, eas reliquasque hispanicis academicis tenendas, quod ad illas proprius spectat, & quo doctorum hominum votis obsecrandum fore certo navigamus, his ex tantum persecuti sumus, quibus major aliquod lumen nonnullis harum epistolarum locis quodammodo affer-

is quas. Sex tantum hic sunt epistolæ ad Mendoniam datæ, quibus tantæ illam supermemoratae, quantumvis editæ adiungamus, ut clarior horum adæe illustrium veterum epistolare commercium, & mutua amicitie studiorumque conjunctio quasi uno latuâ conspiciatur.

Longè a litterariâ Mendonæ celebritate abest Joannes Fasciæ, Best hic in patavio gymnasio latinarum, et grecarum litterarum professor plures habuerit ex tota Italia, & ab exteriori nationibus audientes. Quare carissimi noscimus hæc que hinc consequantur epistolæ habere debemus, que non obscuram patavio professoris noticiam nobis suppeditant. Joannem, quem Augustinus vocat Fasciam, alii recte dicunt Fascolum, alii vero Fascillum, vel perperam, appellant; siquidem Fascillus sive Fasciculus historicus fuit, Fasciolus sive Fasciculus philologus patavinus. Magistros habuisse Patavii Benedictum Lampredium, & Lazarum Bonanimum ex quadam ipsius epistolâ ad Petrum Victorium affirmare valeamus. Sic enim ille scribit: *Quarum nostra hæc mens in nostris his studiis, ut pollicer malarum rerum cogitatione, qui hanc domi taciti latuerint, sed quantum in ipsâ fuerit peculiaris juvenibus admodum profuerint, ac profundissimos serenos artusque lingue scriptores mentis cum dignitate semper in manibus habuerint, non proculque remanere cœcum*

danda & ipsi pepererint, reversa excedentur in pri-
 mas ruli viros. *Mihi autem datum fuit, ut ex his
 duobus non solum viderem, sed multos etiam amicos
 graecae, latinaeque literae interpretantes audierim,
 ipsaque penitus intemas fuerim. At Lazarus Bona-
 micus, & Benedictus Langrubiensis ii sunt, quos non
 oratione agnosco (a). Bonali Amasei non audier,
 sed amicus tamen fuit, nam ibidem ita sequitur:
 Tertius Romae Amaseus successit, quod licet de
 superiori loco nunquam exprovincem, ut aptobem,
 videtur, attorem de fuisse non, & familiariter cum
 eo non aliquando loquatur. Quam quidem amicitiam
 constantissimam Faccoli cum Romae Amaseo haec
 etiam aetate literae saepe testatur. Antonius Niccol-
 leoni (b), & Philippus Thomasius (c) Faccolam dicunt
 anno 1545 ad lecturam graecam fuisse conductum,
 & haec sequens Faccolatus in famis gymnasiū pe-
 trinā (d) cum primis de Lazaro Bonamico verba fe-
 cisset, ad annum 1545. sic: *Faccolus graecae linguae
 tradenda curam suscepit, primaque Simplicii com-
 mentarios in Iulianum seriosorum tenuit. At hoc quo-
 que non multo post alio amatione collega (Lazari
 Bonamici) sine conditione augenda ipse cum mag-
 nitudine egit, ut sibi duplicaretur cura. Faccolis impetu-**

(a) Cl. vi. ad P. Vic. T. 1. p. 110.

(b) De gym. Petr. (c) Opera petrina.

(d) Tom. I.

com. Itaque S. C. ex trilinguâ relatione factam est, ut Fasciis liceret cum graecis latinis conjugere. Atqui cum hæc omnia longe ante annum 1545 contigissent, non vitem privatam scholam ante illud tempus graecarum, latinarumque litterarum Fasciis habuisse ex Augustini episcopi reprehensione. Nam cum Augustinus anno 1537, & sequenti patavinam gymnasium edidit, jam ibi cum Fasciis magister in utraque lingua discipulos habebat, quorum unus, qui multorum instar esse poterat, fuit Augustinus, & Bononiam anno 1538 reversus, sic Kalesia quicquid de Cornelio Maso Fasciis amico, qui Bononia publice divinam humanamque philosophiam docebat, ad Fasciolum scribit: qui (Cornelius) & mihi gratulatur est, quod te potam præceptorem laudare, & tibi quod in utraque lingua multos habere, habiturumque sis discipulos (*). Fasciolum in Italia notum, in patavina academia edocentem, ab hisque insuper majoribus artium ut semper habuerit quem imitaretur, posteriores alii ipsius Augustini litteræ declarant (†): & sane Bernardinus Sarsinensis, & Antonius Riccobonus, qui ejusdem patris et ætatis erant, cum patavinum appellarent Fasciolum non cum Cornelio solum, verum cum Bomalo Amico, eumque aliis bononensibus

(*) Ep. 6. (†) Ep. 10.

creditis amicitia conjunctum, Bononiam ad amicos
viendos, atque ad Matthæum Carcium audiendum
cogitans ex illis ad V. Kal. Jan. scriptis novissimis (a);
id tamen nos promissis posterioribus alia epistola
aperte indicans (b). Anno 1542 Simpliçii latinam
versionem a Faeculo solus confectam, sed man-
dam editam, neque fortassis adhuc ad arguam per-
peltam, argumento nobis esse poteras, que post-
id sept. Augustinus scribit Venetiis, Simpliçiorum
tuam cupio videre, ut *Jacobo Mendosæ legere*, quæ
peripateticorum scholis curæ deditur est, comen-
dam (c). Edita vero est anno 1548; & tunc Metellus
id. nov. ad Augustinum scribit: *Faeculas* item no-
stat, qui te curæ multa amicis certificatione adser-
re jubet, et mandata dedit, ut *Mendosæ legere*
quod reliquum erat claudus exemplis Simpliçii a se
comerat redderem. Quare ab *Aronio* alteram ac-
cipere, necesse est (d). Quid ille de collega meo;
Mim magistro, *Lauro Bonamico* sentiret, quid ad
Augustinum scripserit, nobis non patet, sed id tan-
ten non obscure significat Augustinus, cum ad ip-
sum respondens, *Quæ de Bonamico* negligentia scri-
bit credo, dederat enim cum *lucis* erant, maximis o-
jia rei indicia (e). *Bernardus* *Beardovius* *Canoni-*

(a) Ep. 12. (b) Ep. 14. 17. (c) Ep. 18. (d) Ep. 26.

(e) Ep. 21.

sui paravianus, Faesolus amulobianus, quem ante illam
 juvenem adheo appellat, cum in ejus laudes amice
 excurreret, haec subiungit: *Is in primario scolaris sui
 tempore aggronus difficultatis simplicii commentarius,
 prius a graecis accuratè latinos fecit, qui post hoc
 prelo redacti abique leguntur, et a doctis vehementer
 probantur. Cum hoc octem et tres epistolas ad-
 didic eximiam, quorum prima imperitos, et male-
 gantia interpretes deterrandos curae admonet; altera
 vero arabas relinquendos probat; tertia vero ad bo-
 nos probatasque auctores legendos studiosos invitat.
 Haec quidem scripta a juvene magna certe videtur
 potuisse, sed parva quidem ad ea quae alicuique do-
 ctissimi ejus in promotione statu polliceri videntur (a).
 Verum praeter illam simplicii versionem neque sub-
 jectas epistolas, & paucas alias ad Petrum Vieto-
 rianum aliasque sanctissimas litteras, nihil aliud a Fa-
 esolo praestitum novimus. Circa hanc aevi 1571
 diem suam obiit sic Antonius Bicchobonus, qui
 eum vocat virum incredubis doctissimum & disertis-
 simum, litterarumque graecarum et latinorum peri-
 tissimum (b). Carus erat multis Faesolis, habebat-
 que discipulos sui amantissimos, quos inter Augu-
 stinus, atque Modestus nobilem locum obtinent,*

(a) De Ant. vrbis pat. sic. lib. 11. cap. X.

(b) De Gymn. pater.

quod utriusque quidem, sed Augustini præsertim, literas legentibus manifeste apparebit.

De Joanne Sora, deque Georgio Vascio, & Joanne Augustano, ad quos plures alii sequuntur epistolæ, parca me expediam, cum eorundem notitia non admodum ad rei literariæ incrementum, si ve ornamentum conferre queat. Multa concurrent simul & Augustini, & viri clarissimi Genesii Sepulveda testimonia, quæ Joannem Soram probum doctumque hominem, & maxime juris prædantem sapientemque declarant. Ipsi quædam recentiora sodales bononiensis & Clementis Hispanorum collegii in epistola ad Maiusium anno 1733 scripta honori sibi dantur, quod Soram inter collegas suos referre valeant; atque ad collegii decem Soram, ingenium illius quidem, & nobili patre, atque honesto loco natum, sed nullis familiaris titulis, nullis publicæ professionis doctrinis, editorumve librorum fama commendatum, ac tantummodo propriis meritis clarum, conferunt cum Guercia, cum Sepulveda, cum Augustino, cum Harrota, cum episcopo, cum Hispaniæ proceribus, cum laudatissimis scriptoribus, atque illi hominibus quædam nomina ad honorem significationem præferunt. Quare videndum nobis non est, ut laudum argumenta decemus, si hominæ domesticis publicisque moribus, celebritate fori, & magistratum honoribus insignis lauda-

tionem hac loco instituire liceret. Sed nos hanc an-
 tis praesentia reliquimus neque tantum quam he-
 gentibus haec litteras facere quodammodo profere
 valent, leviter persequantur. Iohannes Sora anno
 1530 patre Ludovico Sora Cesaraguzae natus,
 ibique litterarum studiis institutus, Bononiam venit
 ad uberiores doctrinam haecitendam, & anno 1533
 in collegio S. Clementis ab hispanis sociis cooptatus
 scholae academicae frequentavit, & jurispruden-
 tiae laurea donatus in patriam recessit. Gregorius
 Majanus, quem honoris causa nomine, jurisconsul-
 tus dominicus, & rebus hispanicis Illustrandis au-
 ther creditissimus, Secum dicit in bononiensi aca-
 demia juris civilis & consueci scientiam professum
 fuisse, citatque ad eundem Sepulveda epistolam
 XXXIV. libri III (c). Sed verose ut Majanus in So-
 ra laudes merito liberalis nimis sua interpretatione
 Sepulveda verba, exponere voluerit. Sepulveda e-
 nim in ea epistola Soram quidem multis commen-
 dat laudibus, nunquam ex bononitensi academia do-
 ceoqum utriusque juris in patriam rediisse scribit,
 sed ejus scientiam professum fuisse nequaquam in-
 dicit. Neque Augustinus in tot epistolis, quibus si-
 ve Soram alloquitur, sive de Sora loquitur, de i-
 ptius publica professione verbum ullum facit, ne-

(c) In Ant. Aug. vita Ed. Luc. T. II. p. LXXIII.

que cum tot ei amicis Bononiæ degentes sepe commovent, ullam unquam ejus discipulum appellat. Acque his obiter notare licet in una eorum in patriam reditus signando typographicum errorem in editione luceni irrepitum. Nam cum Majusculus in hispana vita Antonii Augustini dicat id quod veritatem est, Soram sempe in patriam rediit anno 1557, in ea editione legitur anno 1553. Verum ad nostram venit Joannem Soram adolescentem viduam & bononiensi collegio in patriam regressam in hanc epistola spectare licet. Hic omnia viduam Soram fatore impense deditum, clientibus circumventam, multis negotiis & occupationibus obstructam, nec eas agende regere in dies non famularem, & prope esse ut jurisconsulti filiam uxorem centum H. S. detentam diceret (c); immo & eam duxerat, & accepit filiam suam, ubi in epistola Bernardo Bolonuntiat (d). Levis quidem hæc curæ, sed que tanto memorare juvat, cum ad uberitatem tanti viri meritiam participandam conferre valeant: illa gravitas, & magis ad Soræ laudem, cum videlicet magni ab Augustino habitum, consultantque de rebus ad eam studia spectantibus, exhibentque in dialogis de variis difficultatibusque rebus juris civilis, qui una cum Bernardo Bolon, & Petro Raitio graviores ju-

(c) Ep. in 20 p. (d) Edit. Luc. tom. VII p. 224.

respondens questionem dissolveret; cum iustum eum & sapientem hominem acimatorem putari debere, qui adhuc adolescent magnam Alciato, cum a scammis despicitur, ab aliis etiam odio haberetur, ipse semper magnas predicavit, laudibusque in oculum extulerit (1), atque in pragmaticis juramento questionibus vel ab Hispania ejus consilium exquisivit (2); quia & matris Sorae ab Alciato fuisse estimatum, cum ipse eas aliquando presideret, que ab aliis regere non exegisset (3). Quibus et ad extremum libet adjuungere, que de Sorae narrat recentissimus aragonensis bibliographus Felix de la Torre, ipsam nempe gratum principibus, gratum populo, ab omnibus prospero exitum probitatem atque prudentiam commendatam, pluribus, illustribusque magistratibus fentem, ad supremam aragonensis consilii prefeturam pervenisse, tanquam recta integritate & justitia administratione, gravissimisque negotiis conficiendis ad extremam usque vite spiritum adhibitam, anno demum 1570 a vita excessisse. (4). Atque hoc de Sorae.

Georgius vero Vasquez, & Joannes Angustanus aradiorum erant adolescentes hispani, qui Pinarum studiorum cursum peregerunt, atque Augustini, dum

(1) Ep. 22. (2) Ep. 22. 26. (3) Ep. 14.

(4) Hist. nova del rei cat. arag. 22. 1798.

ibi erat, amicitiam contrabundus. Quorum alter, Iohannes Angujanus Bononiam postea anno 1540 migravit in collegium S. Clementis ab hispanis sedibus cooptandus, alter vero Georgius Vauquius Romam, unde prius venerat, reversus ad vocem suam intendebat, ut sedem in romana curia libris iudicandis obtineret, facturus fuerit voti sui comper, haud citò. Amice, & familiariter cum eis in hisce litteris iocatur Augustinus, liberisque adules & veritas quae de preceptoribus suis, aliisque tenet, prodere non recusat: quare iudicis tibi prolata majorem a mebis fidem quofocumode meretur.

Amplius nobis esse offerre dicendi tempus in Hieronymi Ovarii laudibus, cujus memas cum Augustino epistulas recensendi hic locus est. Sed quid opus est verbis ad Ovarii memoriam conservandam, cum extant et tangantur manibus omnium, qui sapientiam cum eloquentia recte conjugandam existiment, egregia illius opera, neque ipsius pietatis, doctriam, laetini sermonis elegantiam, sapientiam, & eloquentiam singularis nunquam intermeritura monumenta? Quid enim magis ad evangelicam sinceritatem, ad gravitatem Platonis, atque ad Tullii eloquentiam elaboratam preciora saecula habere, quam peculiaris ejus libri *de nobilitate civili & christiana*; *de gloria*; *de regis institutione*, & *disciplina*; *de vera sapientia*; *de justitia civili*, totaque se-

in pietatem ubique, doctrinam, traditionem, sermone puritatem, varietatemque edolebant? Fieri nam plerique ejus temporis, posteriorumque scriptorum libri honorificentissimis testimoniis, quae Oecium in astra tollent, neque ab ejus laudandi cura remouent. Id tantum breuiter dicemus quod ad partem nostram facere potest. Oecius Olysiptus natus, Salzmanticae latinis, graecisque litteris ita excubans, ut jam tum in incante aetate multa graeco sermone eleganter sensu peritus, & Ieronymi lamentationes graeco carmine expresserit, iuridicam patriam iusto laudat, sed ita tamen, ut optima quosque auctores graecos latinosque & manibus nunquam dimitteret. Parisiis deinde aristotelicam philosophiam primum rogata opera dedit, atque inde Besoqium se contulit, ubi theologiae, sacrae litterae, & hebraeam linguam toto pectore haecit. Florebant ibi tum multi doctissimi graeci & latini non mediocriter eruditi. *Fuit* nam, ut Oecius, magister noster cum Rogulo Amato viro in dicendo admirabili, & in omni doctrina varietate prestantissimo. *Observabam* praeterea *scholam* Bocchiam aegrotis orationis ornamentis atque singulari eruditione laude florentem. *Laboriosum* etiam *Besoqium* omnium peripateticorum facile principem studium appellabam, & alios ibi multos & doctos habebam, accuratissima consuetudine decoratos. . . Disputationes longiores sermonebus aequa-

sum, cum quibus tuam assiduas, reverentiam; ex quibus duo in primis ex omni nobilitate, insigni amore, & studio complexus sum. Alter erat Antonius Augustinus CaesarAugustanus, quere propter morum summissimor, & multiplicem eruditionem valde amabant: alter erat Joannes Metellus, homo singulari modestia praeditus, qui cum distictissime vixit, atque conjunctissime (c). Cum ergo Benonicus esset, & cum hinc viris doctissimis versaretur, eloquentissimos illos libros, qui omnibus linguis, & literis praedicantur, de nobilitate videlicet, & christianismo ad Platonem, Tullique exemplum contraxerant esse; nihilque habuit prius quam ut eos Metelli, et Augustini, quibus omnia sua consilia libenter credebatur, consilio judicio subscitaret. Hinc prius illa epistola que inter Augustinum, et Quercium intercesserat. Acque inde fortasse factum est, ut Quercii libri, qui paulo contraxerant videbantur, in majorem amplandinem darentur. Nam Augustinus cum contraxerit stilum in illos libros quoque modo adhibere vellet, ut antea Quercii voluntati obsecum daret, nonnulla in eis uteretur non que darentur, aut mutanda, sed que adjuvanda essent. Nimirum & exordia unicuique libro, & aliquot locis cum eodem illo, cui libri ascribuntur, sermones deus existimavit.

(c) De Gloria lib. 4.

bat, et cum tertio libro eorum omnium, que in tribus dicta essent, conclusio oratorio quodam eplogo addenda videretur, eamque id presertim Oecium scires, si tunc ducendum duxisses, ut in tantam magnitudinem liber cresceret, cum hortatur, ut ea que superioribus libris tam apte ex variis latinis graecisque historicis, & poetis miscuerat, quaeque hinc deprimare videbatur, veritas fortassis ne magnitudi-
 ti rerum parum responderet, postrema presertim parti restituar, qua de christianorum virtutibus dis-
 quat, atque ita ex uno libro duas efficit (c). Omnia verum in modum Oecio probavit, qui docili libe-
 ritate animi respondit, se jam librum illum cogitare in duo corpora dividere, ut in singulis pariter commodius videretur; quod tunc faceret multo ma-
 gis, postquam id ipsum Augustinus placere videret (d). Et vere cum duas post unum libris de nobilitate Olympiae edendos curaret, adeo tertium prestat, ut ea se non tantummodo duas, sed tres efficeret, & cum antea totum hoc de nobilitate argu-
 mentum tribus libris comprehenderet, ita postea rem omnem adornavit, ut duas nobilitati civili relinqueret, christianam vero ab ipso magnepo-
 re amplificatam non minus quam totis tribus libris concluderet. Post hoc abiit Oecius inuenta anno

(c) Ep. 41. (d) Ep. 42.

1542 in Lusitaniam; sed neque locorum intervalla ab Augustini amicis disjunctus fuit, neque eorum episcopale commercium temporum intercep-
 dit. Nam & ante 1555 Augustinus cum in Britannia esset pontificis maximo legatus apud Mariam reginam, ad Osarium scribebat, uti ex hu-
 jus libri in Gulteram Haddenam constat, & an-
 no 1561 Osarii libri de justitia in Augustinū trans-
 missi erant, & ejus opera brevi in lucem proditura
 sperabat Osarius ad Bogertum Ascensium scribens.
 Nos hic episcopali eorum commercii concordia tan-
 tum habemus, sed in his tamen, prout complures
 alii que utriusque vitam, & res ejus comparis po-
 liticam & literarias spectant, necio quid simulta-
 tum inter Lusitanum regem Joannem III ejusque
 fratrem principem Ludovicum ad interioram Lusit-
 anie parte historiam conjicere valeamus. Obiit
 Osarius statim a suo redire in Lusitaniam, imo &
 ante secundam ejus exilium in Bononiam. Ludovi-
 ci principis benevolentiam, et libere de nobilitate
 & civili, & christiana doctrina, atque ejusdem libe-
 ralis, & patrocini haud obsecro officio deman-
 das fuit. Reversit vero nequaquam ex parte in fami-
 liaritate principis esse tunc regis offensivae; quare
 continuo urbem deseruit; quo regi gratiam, &
 laudem sibi conciliavit. Vitare tamen non valuit
 hominum valde potentium insidiam, ac venatio-

nam; sed ille ex omnibus curis facile in virtute, & humanitate Ludovici principis occupatus (2). Excellentissimus hic, ut Duardus Nauvius in Emanuele I, inter alios suo tempore, militari disciplina studio maxime deditus, armorum, equitumque, & machinam peritus, artium etiam libero homine dignarum non expertus. Eandem Resendius in oratione Astica Castellice in Gymnasio Regio & maxime commendat utroque studio, artium, ac tot aliis nominibus, rebusque magnam. Egregiam Ludovici Laudationem ferebat dixit Porpicianus, in qua eobisem accensat, ut litterarum studiorumque, quo caritate, & serie studiorum curam gereret summo ingenio, & doctrina viri, quique concurrebat sepe de rebus obscurioribus ac difficultatis audire circa doctrinam, & ingenio praestantem, & eorum morte magnam nam jacturam litteris fecerint, magnam peritiam, inquit, necio an majorem illate aliquando fecerint. Ille ergo princeps Otavio impense ferebat, ut ex hinc litteris, & ex ejus vita ab Otavio nequae corrupta videtur. Sed nihil in hac neque de his Ludovicis inter & Augustum sive simultatibus, sive velotypia, sive maculatione, neque de hoc Otavio ab aulis, & ab urbe recessu, neque de hac aulicorum invidia, neque de hinc am-

(2) Ep. 49.

rebus, quae in his epistolis amice, & familiariter Augustino insunt Orationes. Pars ista in his locis continentur, quae nos ex aedibus Iocustribus excerpenda relinquimus.

Melioris fragis, & doctrinae Iberiarum videri poterant ex litteris quae in nostris codicibus continentur sequuntur, Augustini ad Teutellium, Teutellii ipsius ad Augustinum, tum Iosephi Nicelli, & Petri Victorii, & Arnaldi Arsenii, quae omnes, licet nonnullae jam alijs editae sint. His rursus profereamus. Litteras Teutellius ante omnes aetate, vir & libere edocis, & magistratibus obis conspicuus, de civili jurisprudentia optime meritus. Fuit in Umbria natus, disciplinarum curricula in patria primam, tum Ferrariae, & demum Perusii peracto, pluribus legalibus, & magistratibus in pontificis ditione cum laude functus, Florentiam anno 1585 se recepit, vocatus ad hoc in Rota consilio audiendus, uti Rota, ut ajunt, Audine creatus. Ipsi, quod raro ceteris hominibus, imo & ipsis civibus evenire solet, singularem omnium, magis regularem, an subditorum, necesse, gratiam consecutus est; & Cosimo Magno Duci a secessu habuit, Palatii cancellarius, & magister libellorum, gravibusque muneribus affectus, probitate, integritate vitae, fide, pietate, doctrina, & dexterritate rerum gerendarum omnium auctoritatem sibi comparavit, ut, quosdam

modum dicit Robertellus, non olim apud Alexan-
dram Augustam Ulpianas, nec alias quavis apud
maximas reges, & principes honoratior usquam
fuerit (c). Verum ex multis preclarisque muneri-
bus ab ea tum abiciis duo percipere nobis conde-
randa sunt, ut pote que sere omnem materiam
totius Taurilli, Augustini, & Metelli episcopi capi-
pedant; alteram vellet Athenæ pisani, quod
propter adversas temporum vires perire dicitur
erat, restaurandi cura Taurillo omnino credito, al-
teram accurata, & fidei & exactæ pandectarum
florentinarum editio, in qua diligenter peragenda
totos decem, aut conceptas, annos consumpsit. Hinc
illa licentæ, quibus Anserinum Medici, aliter pro-
fessorem pisano gymnasio comparare quaerit. Hinc est
illa de pandectarum, de novellarum, de aliorum
jurisprudentum opusculorum exemplaribus, quibus
eorum licentæ redundant; hinc item nota quaedam
de typographiâ, deque rebus aliis tum literariis,
tum politicis, quæ ex eadem addiscimus. Augustini
episcopi nulla sanctorum nota signatur, sed mani-
festo tamen indicant, penita post ejus reditum a
Florentia ipsarum episcopate commercium vitium
habuisse. Nuncium tribus mensibus ante 1543 Au-
gustinus cum Joanne Metello familiarissimo amico

(c) *Paul ad Modestum.*

Florentia venatus est, ut celebre illud Prudentia-
 rum manuscritum volumina cum edicis Halcaudri
 volumine conferret; atque eo tempore Augustinus
 adolescens tantam sibi benevolentiam Laeli Tauris-
 III adulescentis hominis, gravissimisque occupacioni-
 bus obstruam, conciliavit, ut continua inter eos
 desinere, neque nequam interimita mutuae amicitia
 concurrendo intercesserit, remanente majorem
 et Augustinus Tauris, an hoc illi reverentiam
 exhiberet. Moxis illius se benevolentia officio de-
 rivachant; Augustinus Tauris amicam suam Fe-
 rum Pontium, Tauris Augustino generum suam
 Camillum commendabat. Sui quisque scripta alte-
 rius iudicio subiciebat, & uterque libere in se re-
 centradis amicis, & equitatis iuribus utchatur.
 Iuvat in mutuis illis epistolis cum libris edicis col-
 latis singularem, clarissimorum virorum modestiam,
 ingenuamque libertatem observare. Pleraque certum,
 que legimus in epistolis adnotata, in edicis aut pro-
 priis exponenda aut correctis fuisse videmus, alia contra
 ad primam scriptoris sententiam candidè retenta, &
 valgate sunt; quod neque ad utrumque commendacionem
 referendum esse existimamus. Videmus ibi quo-
 dam modo certum quasi ludicrum, & fortissimum illo-
 rum librorum, qui omnes juris fontes posteris
 sperperant, quique scholis stupere suspensas tenent
 re ibi quemadmodum ex proposita ab Augustino

questione libellus Tassellii de nobilitate sua satis pro-
 curatus sit, & ipsius vocis quodammodo perpolitus:
 ibi totam, ut ita dicam, generis editionis Tasselli-
 hanc Pandectarum favoritarum fieri oculis nostris
 prosecutus. Quia & saevi quidam animi velis
 parte laudatissimi Augustini laboribus innotuit via
 detur; quando adolescentis cum adolescente Metello
 Florentiam ecessit, ibique ejusdem spe die con-
 cequit cum illis pandectis, & cum Falturna, atque
 Halouandri confictatur. Ibi tam magnam illud opus
 emendationem, atque opinionem aggressus, loci
 citans ab Halouandri editione variantes in tabulas
 suas refert, legum citulos, auctorum nomina, serie
 prima mandas, posteriores correctiones, itaque
 corruptiones animadvertit, atque unde editionem
 erroreducti, quoniam a graeca lingua, quoniam a laetis,
 quoniam ab aequitate ignorantiae, quoniam ab aliis
 locibus deriverat, iterato considerat; multa cum
 Tassellio, nonnulla etiam cum Petro Victorio, omnia
 cum Metello suo confert, & quaecumque tribus illis
 mensibus sedulo diligenterque sive legendo, sive cal-
 loquendo, sive meditando ad consummationem repertis,
 emenda confectis in adversariis reponit. Tum
 eruditio hinc opella eorum Benzoniam regnum
 aliquas hinc laud compactas emendationes, aliquas
 officas opiniones Lucio Perruccio proponit; alias
 et plures ad Richardum Mejum misit; namque in

cepta intelligerit propositam Taurellino fuisse Eminentissimas Florentinas edere, excitatas ab amicis, ut ipse quoque suas emendationes in lucem publicam daret, ut eorum Lulique in eodem labore eodem tempore opus videretur, Incubationes suas ad Taurellinum admittit, ut, si res digna esset in qua laboraretur, emendibus non solum ineptis, obscuris, incertis, & indelicateis vicerentis, sed etiam levissimis verbis, & scriptura mendis ab ipso expurgarentur (a). Hinc tot illarum notarum epistolae, correctiones, dubia, de modo, tempore, & loco editionis quaestiones, & denique totius operis editio profuit, quae tot jurisprudentiae lucina praebuit, tantamque Pandectarum Taurellini expectationem excitavit. Nuntiatum Augustino fuit constitutumque hinc emendationem Taurellinum cogitare, neque morans ille est, quia eadem illic comparationem quandam cum theodosiano codice a se factam ultra deferret. Eadem vero non illud efficere poterat Taurellinus ut aliis gravissimis curis distractus, ergo aliud opus eodem consilio, ut scilicet legum cognitionem adjuvaret, aggressus sit Augustinus. Permissas tamen constitutiones, quae in codice theodosiano desiderantur, quaeque ex florentina, vnaeque bibliothecis traxit, aliaque Roma reperta essent, edere cur-

(a) Ep. 61.

zavit. De quo quidem opere ita Trauellus ad Augustinum scribit: Cum multis tibi firmis debitor sum, tunc alia immortali, tunc immortali manere constitutionem a te datus, capax iuocanditatem gustidie recessiorem experior, quam nos immittunt dies. — tandem manere tuo perfectio defectus sum magis, an contristatus? Delectatas quidem invenio in modum, quod multis doctis, et elegantior tuo alio more nobis summatim assit(?). . . Ad hoc aliud etiam opera peritiam erit observare: Franciscus Lalli Trauellii filius notus abunde est jurisconsultus ex Pandectarum Florentinarum editione, sed nobis insuper ex his epistolis tanquam vir optimus & doctissimus invenitur Jacobus Lalli frater, qui nonnullas notas in Augustini libellum de circumscriptionibus scripsit, quemque propter eum Augustinus optimum virum, atque doctissimum appellat(4), & in quo amando, scribit ad Lallum, non minus me verberis amulam, quam in me in amore tuo esse molesto fert(5). Multe plura ex his literis excipere lectores poterunt, quorum aliqua nos potius attingemus.

Sunt de Jeanne Novella & Augustini, & Trauellii, & Guocii, & henerum sententiam acerbissimo ex profereamus, quae hinc inde poterimus excipere, plura fortassis quoniam ab ullo alio dicta sunt,

(4) Ep. 29. (5) Ep. 70. (6) Ep. 68.

pauciora certe quam qua nos dicere vellemus. Eius enim doctrina, diligentia, modestia, probitas, praevalens ingenium, suavissimaeque indolis species in hinc literis nobis apparet, ut Metellum, quem nunquam vidimus, amari teneamus, eandemque peritiam agnoscere cupiamus. Metellum natione Sequanum fuisse igitur non possumus, cum vix unquam Iovianus Metelli nomen siveque Sequani cognomen vigintam viderimus: sed non pariter certum, quae ei civitas dederit, nec est. Conjectura tantum aequi possumus natum Verontin fuisse, cum in epistola ad Augustinum (a) Antonium Percontatam Grandevillanum, quae verontinam certe facit, civem suum appellet. Quod vero non e villi papelle, neque abeuro ignobilique loco natus fuerit, sed ex ea gente, quae propriis lignibus decoraretur, illud nobis manifeste declarat, quod ipse ad Lipsium scripsit; nam cum laudavit descriptionem elephantis a Lipsio concinnatam, subiungit Suis autem insignis meae gentis Elephantus, quo etiam nomine saluti perscrutando consigit ea narratio (b). Patrem habuisse Iulianum, fratrem Claudium, propinquum Philbertum jurisconsultum in hac pariter epistola legimus. Bononiam vero, quae tantae indiguit, ut

(a) Ep. 79

(b) *Bianca. Syllog. epis. tom. 2. ep. LVIII. p. 60*

ait Quirina, loci celebritate commoti hanc laudabili adolescentem conveniebant, ad honestas disciplinae liberius accipiendas profectus est, ibique juris civile, cujus studio precipue delinens erat, alia peculiaribus artibus excolerat, & multis dicendi laudibus una cum Augustino accipites juris questionum illustrabat (a). Ibi cum Hieronymo Quirio, de quo supra a nobis habitus sermo est, diutissime & conjunctissime vixit: neque hujus causa cum Augustino pariter Quirio amicitissime adeo stricta & personam consequens derivata fuit, ut ei pariter & studiorum, & itinerum, & laborum, & quodam modo etiam gloriae individuae comes adhereret. Quae quidem consuetudo admodum tenuit post Quirio in Lucaniam profectio, cum quo primam animi sui tenam inter Quirium & Augustinum dividere oportebat, omnes tunc, ut ita dicam, in unam Augustinam contraxerit. Augustinus Florentiam praesentem Metellus est comitatus; Augustino in conferendis praedictis, & in aliis gratis libris evolvendis omnem suam operam praebuit; cum Augustino Bononiam regressus praesto illi in omnibus fuit. Favorem inde ad eas scholas frequentandas proficisci voluit; & cum Ferrariam attingeret mansuetus ei fuit Claudiam fratrem a vico de-

(a) De gloria l. 1.

conium; quem ille non modo fraternam charitatem diligebat, sed propter operas quaedam signa iudicii, & ingenia vehementer amabat. Venetiis aliquot dies antequam Patavium adiret commoratus est, & de quibusdam græcis interpretibus in Marcianæ bibliothecæ extantibus Augustinum certissimum fecit, & reliquorum qui in Marciana latebant iudicem misit. Ibidem Eguntium in schola audiebat, & eundem domi videbat, mirificamque hominis humanitatem, urbanitatem, & facilitatem in docendo delectabatur. Patavium domum appulit, ubi Anserinum in juris disceptationibus, Joannem Fusolan, & Petrum nescio quem in græca lingua addiscendo magistros habuit. Venetiis cunctas fortissimè tempore rediit, & ibique denique græcos juris peritos in bibliothecis latentes versavit. Vocabatur eo semper in patriam a locis parata, ceterisque propinquis; sed ipse græca lingua seculo sensum vacare cupiens, patri suo remissit, se, nisi bellorum difficultatibus, & periculis explicitis ad Sequanos redire non posse. Flacque interea edere cogitabat. Nam IX. Kal. martiæ an. 1543 scribebat ad Augustinum: ac de peco quo compendium vi chelæ, duxoni Epavoli, ceterorumque iudicis militarissimum in Græcia, quod posteaquam emendatum unum atque alterum exemplar erit, nisi forsare curabo. (c).

(c) Ep. 42.

Ibi ait se impense curare, ut ad librum Antoni Epurcho emendaretur (c). Aliam insuper librorum curavit, scribitque ad Augustinum: commentarium regularum parvi brevis capere edere. Quod et usque non fit, ut prefationem cum notis raderet, atque humilis judicis tunc castigos, quam epistolam ad Philibertum Metellam paricomensem propinquam meam misit (d).

Ex anno incerto tempore Augustinus Venetias petiit, ut emendationem & spinosum librum typis extendendos curaret, & cum Patavii duas dies cum Metella fuisset ante Venetias profecti sunt. Ibi Metellus augustinianam editionem a typographi mendis corrigenda cum Augustino incumbebat, sed morbo adeo longo, & acerbis pressus est, ut Patavium ad debilitatam valetudinem curandam redire, & set amplius menses cum morbo contendere & a libris solis distrahi coactus fuerit. Post incivem suis Ferrariam se consulto ad audiendum Alciatum, qui superiore anno ad ferrarianum gymnasium studium a duce Barculo vocatus fuerat. Ferraria Florentiam migravit, illud explet insulcans se in patriam ad suos Sequanos properare, sed nequaquam se valens ab Augustino aliisque amicis decedere. Cuius voce sustinet Augustinum Romam profectum mature-

(c) Ep. 10. (d) Ep. 23.

statim ei iocundè comitem se se prebuit. Multo longioris temporis quam antea cogitabat Florentiæ detentus esse, ut Taurinellii, & Augustini studiis inseruiret. Neque id frustra. Nam cum bibliothecam florentinam ea qua salutaris erat erudita sagacitate perflustraret, atque, antea singulari bibliotheca medicæ diligenter inquireret, invenit Cæsaris nostri, ut ipse ait, novellas de nostra religione consuetudines, ab aliis sordidas inspectas (1). Unde pleraque Augustinus ad suam constitutionum grecarum collectionem, & interpretationem compulso, ac proinde operis sui partem laudis Metello deberi fecerat (2). Ibidem etiam reperit alias, quam que Polliciani fuerant, grecas institutionum, quas ipse ad Augustinum scripsit vellem videtur. Sunt enim mea quidem vetera, sed multo emendatiora, quam que vulgo circumferuntur (3). Et fortasse ea sunt grecæ institutiones, quarum partem in latinum versam inter Augustini opera Luca editam anno 1756 videmus (4). Deorum vero Kal. apr. anno 1545 Romam ad Augustinum suam profectus est, atque ab ejus latere per totos decem annos nunquam discessit (5). Ut merito Stephanus Pighius Metellum Augustini Thesauri appellat (6); aut contra Taurinellius Metello suam Thes-

(1) Ep. 22. (2) *Præfat.* (3) Ep. 20. (4) Tom. II.

(5) *Mit. Ep. postea Hist. Quæst. de veter. Rom. regni E. de Calce* (6) in *Thesaur. dea.*

non accommodet Augustinus, cum ad illum scribit: *Pa-*
peam eadem sententiam habebis, nec tamen sine
Theodo., id est, Antonio Augustino, quem tibi tale,
quibus hoc monito conficiat, suppeditatarum non
debeto (c). Male habebat Gilbertum Cognatum, Ro-
 manam Metelli virtutibus parum respondere; sed gaudet
 Antonicum Augustinum ipse esse familiarem (d).
 Nimirum ante Augustinus Romanorum consilium in-
 erat Metelle erat. Augustino non solum Roma, sed
 in legatione ad Britannicam regionem comes semper ad-
 hucit, ex qua decessit cum Augustinus Romam re-
 dierat in Belgia tandem constitisset, Metellus inde
 ad Antequanos, ad quos tunc ante unum vocabatur,
 reversus est.

Atque hoc profecto ad annum 1555 gesta sunt, ab
 hoc vero tempore ejus vestigia non ita quidem distinc-
 ta, sed satis tamen manifestata habemus, qua per-
 que volumus. Illud clare nobis constare videtur,
 non die cum apud Antequanos constitisset, sed alio
 non multo post conualgrante, & apud Ubios Colonia
 Agrippinae sedem suam ita fixisse, ut permittit ibi
 unce ad extremum usque vite permanserit. Nam
 multa ipse ad Constantium aliosque amicos & a-
 micos ad ipsam epistola anno 1564 data cum
 nobis Colonia degeret non quasi advenam & pe-
 regrinum paulo ante illos appulsum, sed tanquam

(c) Ep. 111. (d) Ep. ad Metellum.

incolam jamdū ibi commorantem ascendant. Multas jam tum & clares ibi contraxerat amicicias, jamdū ibidem petebatur honoraria mercede annua ex eajusdam sacerdotii fructibus ipsi pendenda, quam scilicet ea quidem anno propter decretam quoddam circa honorarias hujusmodi mercedes tunc latam pendendam ipsi negabant (c). Ibidem successivis annis pariter commorantem alia item ipsius & aliarum epistolarum declaravit. Verum cum interea locum in Britanniam aliquot post annis rediisset Otterii ad ipsam epistolam rursus eū. Nam quarevis nullam penitus non dicit, nec anal datam, tamen cum scripta sit non modo post editam Otterii epistolam ad Elisabetham, sed etiam post Gualteri Heddonsi impugnationem, Otteriique responsionem, que quidem in lucem prolata fuit anno 1567, quā & cum jam hoc Otterii responsio in Anglia erat pervulgata, in eamque rursus invenire tentabat Heddonsus, ejus epistolam datam ad annum saltem 1568 referri necesse est. Atque eo tempore Mercellus in Anglia jamdū degerebat, ibidemque distincte recitaturus esse videbatur (d). Sed inde rursus Coloniae remeavit, ibique ad finem usque eam vite mansisse videtur. Nihilominus anno 1574 Coloniae typis excu-

(c) Ep. ad Casimirus in Ep. III. c. 80. per Dec. Heddons. (d) Otter Ep.

dandos curavit Oseri libros de justitia civili, & cum eadem Oseri libros de rebus *Emmentalis Leuzanae Regis* &c. Olympione anno 1571 edidisset, *Nocellus* antiquae amicitiae memore nos litteras Coloniae excudi curavit, elegantissimisque suis prolegomenis auxit, in quibus multa de se deque suis antiquis sociis commemorat. Tum per tot illos annos usque ad 1596 litteras ab illo Coloniae datas in *Bernhardi Syllogi* epistolarum videmus; & cum ipsam non multo post libros suos geographicos Coloniae editorem anno 1600 sua praecedente obitus scilicet, ibidem vix sua forma possidet credi possit. Quo tempore cum tot illae haereticarum sectarum turbae universam Germaniam commoverent, *Nocellus* jurisconsultus, & philologus, haereticorum complurium aequae ac catholicorum amicissimus, mitiore ingenio, blandiorique natura tractus, licet in orthodoxa fide retinenda firmior sibi consisteret, indulgentior tamen quam par erat in haereticos videbatur, neque de usu calicis laicis tribuendo, neque de matrimonio presbyterorum, quin neque de justificatione, de predestinatione, deque aliis plerisque controversis capitibus admodum laboribus, valebatque potius haereticorum placita bene docere, quam omnia ad rivum recedere, sperabatque posse concitate verborum & amica facilitate atque obsequantia superari, qui rationam vi, succurrere

de pandere, ac religionis auctoritate nequaquam se vacuos videri petebantur. Quare infensus erat juvenis, qui hæreticorum artes nocentes eos scribere urgebat, & quantum adco amicus Ovario esset, non tamen ejus agendi rationem in libris de justitia celestem probabat, & velle, scribebat ad Archæmum, cum moderatus cum hortibus, quæ sibi dolegit, agere, ac potius in philosophicis argumentis, quam in theologicis, quæ sane sunt incivilia, versari (c).

Micelles Patavii & Florentiæ adolescens quædam ad jurisprudentiam spectantis, uti supra diximus, edere cogitabat, ea vero aliquando perfectius non consistit: neque postea in ejus epistolis videntur cum jurisprudentiæ studiis, quibus tanquam in adolescentiæ erat intentus, vehementius incubuisse. Quæ vero acrius ab ipso prædixit opera diversa sunt generis, neque sedulum in eo jurisprudentiæ studium ostendunt. Antiquitatis amator quis fuerit, nefas est dubitare; qui enim poterat tot annos familiariter cum Augustino venetus, Pantagheci, Ursini, Pavini, entoretanque Augustini amicorum amicus, a studio antiquitatis abhorretere? Porro antiquitatis studiosorum se prælit in litteris, cum scribit ad Casandrum, se Regubiam adire, ac au-

(c) In Ep. Regat. Archæm.

gubinas tabulas inviseret, alteramque earum sibi describi faceret, atque inde Perusiam ad alia antiquitatis monumenta exquirenda transire, quia & multos post annos, Colonia cum esset, a Stephano Figlio de hujusmodi rebus fuisse consultum (4). Gruterus pleraque inscriptiones ex Joanne Metello refert, & in indices tum earum quæ scriptis publicis, tum earum qui privatis operi collectioni sua valerant, Metellum enumerat. De libro Metelli antiquas inscriptiones continente mentio fit ab Augustino in epistola ad Perusinum: *Del Firmano ho un pezzo d'iscrizione del libro di Metello* (5). Nos vero non aliam novissam Metelli librum, quam exemplar quoddam inscriptionum a Masochio editarum a Metello plurimè in locis emendatum, in aliis addo rectum, et liber Metelli poetas quem Masochii dici queat. Gruterus in prefatione hanc librum satis aperte indicat, cum locupletatum se dicit a Constantino his inscriptionibus, quas aliquando, inquit, *Jeanne Metellus Metellus, amicis nostri nosi e studio, dum facta deusque stabant, ad ipse lapides Romæ industria deformaverat, adleveratque codici, cui epigrammata sua crederet Masochius*. Hanc libræ juveniliam mihi descripsit Gjestanus

(4) Syllog. Ep. Ita. a P. Burmanno tom. II.

(5) Lett. 18.

Marius, cupere qui cum in bibliotheca vaticana alias exstantes sepe manibus oculisque versavit; mazochianaque exemplar ut fuisse, quo utebatur Augustinus, quodque hic Metello deperit, multas ibi legi mazochianas inscriptiones a Metello & Augustino excudatas, plurimas de novo additas a Metello, adjuvanteque ab eodem herrem quendam de mazochianæ collectionis auctore dispositionem. Quæ opinio manifesto declarat Metellum antiquitatis acudiæ soluisse, utique in eis illustrandis exercuisse. Sed antea in super ad alia attendere, & historicis præcipue ac geographicis elucubracionibus adhibentur, monumenta ab ipso posteritati tradita testantur. Nam ex quo anno 1574 longa illa prolegomena ad Antonium Augustinum inscripta elaboravit, quibus novam Orbi librarum de rebus gentis Emmanuelle editionem Colonia anno 1575 vulgatam advenit, in quibus multa de se, suisque amicis, multa de Lusitanis, hispanisque, acrumque navigationibus præfatus est, nunquam desinit a geographicis historicisque rebus investigandis & illustrandis. Siquidem postea anno 1576 tractatus ibidein editi de navigationibus hantemaram, ubi refert Alphonsus Lusæ a Vare in opere suo: *universæ terrarum orbis scriptoræ calaræ definitur*(2). Et

(2) Tom. II. p. 15. Fœtus 1713.

tum rarus anno 1580 novam Operi librorum editionem moliretur, eadem prolegomena recognoverit, & non paucis additionibus auxit. Sic enim in operis fronte ad editionem anno 1586 divulgatam hæc ipsam legimus: *Item Joannis Metelli Mucelli sequenti L. C. in eodem libro præfatio, & commentarius de re-
perta ab Hispanis & Lusitanis in Occidentis & Ori-
entis Indiam navigatione deque populorum ejus ritibus ac ritibus, ad Antonium Augustinum Archiepiscopum Tarraconensem. Omnia jam recognita & emendata. — Col. Quintilia 1580. Liber a Varro in præfata libro plerique alia opera geographica Metelli commemorat, nimirum Joannis Metelli de novis insulis & de novo orbe (1); tum Metelli Mucelli Germaniam superior 28 tab. Col. 1592 in fol. (2); tum etiam Joannis Metelli vel Metelli, seu rectius Nicolai Fallegagnoni (seu potius Fallegagnoni) Africa ad artis geographice regulas tabulis antiquis descripta, historicarum rerum veteris enumerata. Proximos 1619 fol. (3). Præter hæc omnia, que singularia, ut Italicorum, geographiæ capita respiciunt, navigationes æthiopicæ lusitanorum & hispanorum, novæ insulæ, novumque orbem, Germaniam superiorem, & Africanam, prout accipit ex Nicolai Fallegagnoni libro de Caroli Imperatoris expeditione*

(1) Tom. II. p. 24. (2) Tom. I. p. 449. (3) Tom. I. p. 20

in Africa cum decompensat, illa edidit Mercellus
 qua universam terrarum orbem amplectuntur. Joan-
 nes Vogt in Catalogo librorum rariorum referi *Joan-
 nis Mercelli Mercelli Africam Orbellis* 1600. fol. & *A-
 mericam Coloniae* 1600 fol. Et quod majus est Fri-
 dericus Gottifredus Freytag in *Analytici de Libris*
rarioribus enumerat (*) *Joannes Mercelli Mercelli Spe-*
culum Orbis terrae, una tabula geographica totius Or-
bis cum historica narratione ab ipso auctore inchoan-
ta, qua oriente ab alio quodam perfecta & edita
est *Utrecht & Col. An. 1600. 1600. 17. tom. in fol.* Ea
 qua in hujusmodi operis titulo breviter indicantur, cla-
 rius exponuntur in titulo exemplaris *Americae* quod
 penam se habet Vogt, ubi haec verba leguntur:
Joannes Mercellus Mercellus Sequanus J. C. vir do-
ctrinae praestans, longioraque vice dignissimus, Or-
bis universi tabulas historico amictu ornare sta-
uerat, scientia historiarum nunquam ratio laudata ar-
tis geographicae esse oculum: Ornavit itaque histo-
ricarum rerum vultu aliquot tabulas, quae quae ad-
huc in vultu agente typis excusae sunt, vultuque
cum fracta leguntur. Ingressuente autem aetate,
carboque quo subditur est, lampadem amice credi-
dit, vultu vultu Europa Asia & Africa antea haec ta-
bulis editis vultu quoque accendunt America sine no-

(*) pag. 124.

in Orbis tabula. Quæ etiam multa de Metella non docent, nempe neque ad annum 1600 vitam durasse, & usque ad extremam vitam suam terminam geographicis historicisque studiis deditam fuisse; cum etiam ingenia illius voluissent non tantum tantum typis excusa, sed etiam inter rariores libros a paucis vasis esse referenda, nec potius Metallum quantum magnis doctisque operibus nominis sui celebratorem longe ad posteros propagare. Notior ille nobis est ex suis & antiquorum veterum epistolis, quarum aliquas Daniel Heinsius edidit, alias item P. Bermanus, alia sporadim inter aliarum epistolas reperiantur; sed forte omnes posteriora tempora ab anno 1564 usque ad 1594 respiciant, cum ille variis regionibus peregravit, ab Augustino, Oecio, Tursellio, antiquisque illis sapientibus religiosisque amicis distractus, novis amicitiis obstrictus, a reformationis ecclesiasticæ innovationibus non alienus, aliquantulum a prima sui ingenii lenitate, animique candore devotissime videbatur. Nos contra in hunc epistolis eundem adolescentem, jurisprudentiæ studiis ardentem, bene de se meritis gratum, doctorem hominum observantissimum, curam amicis, omnibus officiosam intencione, jucundiorumque opere fieri lectuicibus has litteras, qua cum ejus eloquentiam, & eruditionem, cum civitatem, ingenii lenitatem, & officiositatem quasi ab omni

nobis avertat. Quod si laudari a laudatis viris præstare laus est; quodam publicis honoris testimonium desiderare queat Metellus, quam quod alidem in his litteris ab Augustino, ab Oserio, a Taurillio, ab Arlesio, viris laudatissimis, utro copiosius tribuitur? Nimirum multa fortasse verba fecimus de Metello, sed nobis facile veniam dandam petamus, si de viro Augustini amicitiam, studiosorum socio, liberam comite, & intima familiaritate conjuncto, sermone tenere nequivimus, quoniam aliquantulum modum excederet.

Notum abunde est Petrus Victorius, cujus dux ad Augustinum epistole inter alias ejusdem episcopi ad dux leguntur. Nos hic unam tantum habemus cum ea que Augustinus quædam tunc respondit. Et vix ab eo tempore quo Florentiam adit ad illud paedectarum exemplum examinandum, amicitiam cum Victorio contraxit familiaritatis, & benevolentie consuetudinem, & sæpe in epistolis ad Taurillum non sine aliqua ambigua significatione Victorium nominat. Scrupulis in utroque scriptis & ab Augustino Victorium et a Victorio Augustinum honoris causa nominatos videmus. Facile enim erat & celer Augustini ingenium, neque ad ocula vertebat, neque minus erat criticus & philologus cum Victorio, quam jurisperitus cum Taurillio, & antiquarius, uti sicut videbimus, cum Favonio. Quævis utraque hæc episcopi edita sibi sit, non hæc

rum: eas recedi valissimas, ut postquam traditis lectionibus vel decies repetitis placitura videantur.

Levissimula sunt, parumque litterariis fragis afferae duae epistolae Arnaldi Arlenii ad Augustinum, quae in hac volumine continentur; sed ea tamen, si ad ampliores quaedam Arlenii, ejusdemque cum Augustino & cum Metello conjunctionis notitiam aliquantulum conferant, & in summa Arlenii scriptorum paucis argumentis esse nobis poterant non timere a Celio Calcagnino ejus epistolarum elegantiam laudatam (a), meritoque a Petro Victorio & ab alijs sui temporis cl. viris asseram, vitam esse bene doctam Arlenium, sumperque in studiis humanarum artium versatam (b). Quod illi nomen, quae patria nomen, quod sciam, clariss. Thurot nobis indicavit. Ille enim sic ait in sua historia (c): *Arnaldus Arlenius in Comptia Aruaticorum regione trans Dicum natus, qui Silvanus, seu Boreum duo's affuit, vice ignobilis natus, indeque nomine ingeniosus, ab ipso efficit Pererystus nuncupatus.* Ea ergo Arnaldum belgum fuisse, non claudam, quod Augustinus addubitarit, tandemque non persequens ut in Augustini vita Laus eadem legitur (d), sed pererystam, quam trans ligam seu silvam, scilicet *Bois de Duc*, natum, graecam sibi cognomen

(a) Ep. Lib. XIII. p. 124. (b) Ep. I. Lib. V. p. 111.

(c) Lib. XXVIII. (d) Op. T. II. p. XXIII.

apposuisse. De illius vero natali, & de primo ejusdem adolescentia poram constat, verum inuenisse seculo XVI eam natum Franciscum Floridus Sabinus quodammodo videtur, cum anno 1535 sepius librum juvenem dicit, sed eum juvenem qui suo utriusque linguae maxime eruditus, & cujus creditur totum ipse defecit, ut illum scriptoribus nostrum coniectis elegit. Articulum vero annum 1534, aut saltem sub ejus initium, in Italiam advenisse, atque aliquod hic liberarium commercium exercuisse, ex Gallo Calogaini historia deprehendimus. Hic enim nonis Februarii anni 1535 ad Articulum scribens, cum in ejus ad Barbalejum litteris gratias dicendi bene, & sapere naturam proficere, genitumque animi ad omnes homines promerendum factum spectari diceret, ob id, subiungit, cum ego te ultra de una aut altera salutatione amarem, non viderem quam officiose ac liberaliter cum Barbalejo ageres, cepi te habere carissimum... summa agitur solacia ex eo tempore opera tua uti non desenti, quam non propterea & expositum amper inveniri, ut sis unquam rogare, sepe gratias agere oportuerit (a). Quod raris aperte declarat fuisse Articulum jamdiu ante illud tempus Calogaino notum, ipsaque in libris suppeditandis deservisse, ut praesertim multo ante in Italiam eum advenisse credere par

(a) Epist. lib. XIII.

sin. Eo tempore Romana peragravit, & febre quartana laborasse ex ejusdem litteris a Calcagnino indicatis agnovimus, ut patet quae cum insolentem ab urbe, & a quartana restitutam Barbulojo mentionem (c). Eisdem librorum suppellectilem ex Gallia & Germania convectam esse, scribit VIII Cal. apr. 1536 Calcagninus (c). Ad eundem item liberos Januarii 1537, & saepe alias litteras dat (d), omnes vero de re libraris, omnesque ab anno 1535 ad 1537 scriptas. Quae tempore Arleniam Bononiae degente, illud probare poterit, quod cum Calcagnino pecuniam illi pro comitis libris solveret, ad bononicae numisma numerabat (e).

Ibi vero non arti bibliopoleicae, sed liberalibus disciplinis vacantem nobis ostendit Franciscus Florides Sabinas, qui anno 1538 ita de Arlenio loquitur, ut bene sibi cognitus, longaque secum familiaritate conjunctus fuisse videatur. Nam initio epist. suae Februarii nempe mense in *Apologia in lingua Latina celebratorum cardinali carpendi dicata revisionem*, sic, de se expectationem sustinet Arnoldus Arlenius Perazylus, utriusque linguae maxime peritus, & conditoris iudicii juvenis. Tum in dialogo, cui titulum *De Caji Julii Caesaris praesentia* apposuit, eidemque cardinali mense Novembri 1-

(c) Lib. XVI. (d) Lib. XIII. (e) Lib. XIII p. 174 XVI p. 177.

judeam suam aucepavit, suas partes Arlesis tribuit, neque hic incipit: *experienti animo, qui fuit Christi natali septimas ac trigintas post millesimum quingentesimumque... venerunt ad me ejus diaconi viri Arnaldus Arlesius Perceyus, condiscipuli judicii juvenis, cujus ego traditioni tantum deferre, ut eorum scriptorum (quoscunque essent) illam curam elegisset. Recordatur Boetius bitarnus &c. Eoque post modum veluti diligenter in historia versatos iterum iteramque laudat. Quae Floridi de Arlesis testimonia etiam cum Calegauri testimoniis conveniunt, Arlesianumque nobis juvenem condiscipulum judicii, utriusque linguae peritissimum, in historiis maxime versatum, nequaquam de se expectationem satisfactionem exhibeat, sed neque verbum ullum de aliqua ejusdem bibliopolicæ tabernæ, aut arte libraria faciunt. Quare dicendum putamus Arlesianum studiosum adolescentem extra patriam profectum, per varias Germaniæ neque Italiæ urbes pervagatum, aliquam tuncmodo liberarum negotiationem ad sua litterarum studia commodius persequenda exercuisse, non vero, ut Tiraboschius, Calegauri epistolis unice ductus existimabat (c) professione bibliopolarum & quidem celeberrimam bibliopo-*

(c) *Sc. d'Als. tom. in. T. VII. pag. l. lib. l.*

has fuisse. Bandinius in vita Petri Victorii, quia episcopi clarorum virorum ad ipsam Vicentiam pervenit, inter egregios quosdam discipulos, qui facile magistrum superarent, Arnoldum Arlenium enumerat. Verum quo tempore sub Victorii disciplina fuerit Arlenius, difficile dictum est. Nam Victorius non ante annum 1558 humanioribus literis docendis a Cosimo profectus fuit, tunc vero jamdudum Arlenius esse in utraque lingua, & in liberalibus disciplinis præstantiam assuetam fuerat, quam in Victorii schola quærere poterat. Nisi forte Victorii fama permetas valuerit tamen ad eum audiendum, necnonque eruditissimi manuales ex ejus schola colligendos, Florentiam eo tempore accurrerent; cujus vero neque in ipsius Victorii episcopi, neque alicui, quod noverim, ullum indicium extat.

Verum Arlenii nominis fama non tantum a Bononiensibus aut florentinis scholis, quam a Mendonæ bibliotheca repetenda est, cum libraris illius famulatus in grecis codicibus exercendis addictus plurimis & latinis & ætate literatis cognoscendum se præbuit. Tunc porro quo tempore Mendonæ bibliotheca inaccessis, clarorum hominum amicitias sibi conciliavit, Metellus, Augustinus, Taurinus, Græverius, aliorumque complurium. Metellus sæpe de eo loquitur in his epistolis ad Augustinum, quasque

laudat in grecis literis studium, & doctrinam (1).
 Flura de eo dicit Augustinus, sic enim Taurinus
 scribit: ille vero, qui ex de Roberto adlocutus est,
 Jacobus Arlenus dicitur: an Cambes, an Besya,
 necno. castrorum quidem certe, & probus, & utrius-
 que lingue valde peritus: eius opera videtur Fran-
 cis Jacobus Mendosa legimus. Ceteris in describen-
 dis quatuordecim grecis libris (2). Et rursus illi
 eundem virum esse ait & probitate morum, & tra-
 ditione non vulgari (3). Ad Ottonium pariter scribens
 Arlenum vocat optimam viam, & utriusque lin-
 gue cum primis peritum, & Phisem, Marcellique val-
 de famularem (4). Eam Mendosa in concubina
 sua valde amanter fovetur, vel a Genaro asseritum
 supra vidimus. Carissimum, sibi que conjunctissi-
 mum a Mendosa habitum testatur aperte in hinc
 lucris Metellus. Nam cum Mendosa ad Grandi-
 vellanum anno 1543 proficisci debuisset, Arlenum
 sibi comitem habere voluit (5). Cum vero anno 1545
 expeditionem quendam librationum grecorum ad
 graecos codices describendos Florentiam misisset,
 eidem Arlenum prefecti (6). Arlenusque apud
 Mendosam multis negotiis, et occupationibus distin-
 gebatur. Quod bono argumento esse nobis poterat,
 Arlenum, si quidem aliud librum negotiationis

(1) Ep. 71 (2) Ep. 42 (3) Ep. 71 (4) Ep. 46 (5) Ep. 47
 (6) Ep. 47

ad commodius victitandum quosdamque incubuit, non proinde bibliopolicae arti adfectum fuisse. Nam qui non uno altero die, sed per plures continuos annos in librario famulato Mendocæ totus erat,^h qui quous in eisdem itineribus commorabatur, quoque crebris intentionibus huc illuc ad domum sui autum curitare debebat, non illi parum temporis ad bibliopolicam officinam administrandam superesse poterat. Alio scilicet mentem ille suam curaque non convertebat. Audiamus id a Conrado Gesnero in *Bibliotheca universalis Liguri* anno 1545 edita. *Arnoldus, sive, Proxypus Arlenius, vir in juvenili ætate mature doctus, agit oritur, si fallor, in conubio nobilitatis viri D. Diego Marade a Mendocæ Cæsares Majestatis apud Finatos Legati, singulari decus & calumna rei literaria, de omni studiorum & sapientiarum genere quous optime meritus, dum veteres auctores, graecos præcipue, passim in Italia bibliothecis veluti sepultos, diligenter inquisitor eruit, eosque in lucem, atque usum mortalem restituit. Plurimum autem ut usus efficiat excellentissimi D. Legati auctoritate juratur. . . . Expectamus autem ab Arlenio nostro, si Deus vitæ contulerit, quosdam ex Plutarcho de moribus elementarios a nequie adhuc conversos, Ducas Corcori Rostana historiae liberos duos et viginti in latinos sermones pure traducere, Olisippodori*

magis philosophi platonici & peripatetici commentarios ad aristotelis Meteoros, ex sacris Chrysostomi, Theodoretii, & aliorum haecenas non vix policharissimi tum concinnes, tum commentarios, & orationes. Ad haec decrevit edere quaedam ad Lactantium Firmianum pertinet, ex quibus & veterum nugae superstitiosae & vanitates refellere, & nostra ut longe certiora et veriora adstruere auctoritas . . . Atque haec Gemerus.

Nimirum hoc spiritus adest Alesius dum a Medicea in confabratione suo valde amanter forebatur, dum Mendae benignitate, beneficioque gratificandi voluntate ad magna quoque excelsitate, dum Mendae bibliothecam suam non solum accitum, verita etiam excutendam & percratendam et concelebrat ea lege, ut quidquid publici commodi adhibendum causa impressioni subpendendum existimeret communi utilitati offerendam curaret. Tunc porro Iosephum Florium Basilicem edidit, & sic Mendaeam praefatus fuit: Qua quidem in re ne in publicis argumentis commodis grati animi benevolentiam mihi defuisse iure que obicere parat, nec tam propensam animi sui benignitatem, beneficentiamque gratificandi voluntatem illanti gratia non accipere viseret, opera preclara me facturum existimavi, si ex egregia tua bibliotheca, quam multis, & his quidem indigentibus in omni disciplinarum ge-

nare scriptoribus habet instructissimam, alios quidem alios, nunc Flavianum Josephum clarissimam & prestantissimam historicam quasi foveatam et amantissimam quodam arte delibarem. Ibidem etiam prodaturus se ex eadem bibliotheca possideret Philonis judæi opera, casus, inquit, diversissimi viri eruditissimam et elegantissimam, atque ingeniosissimam tam copiosam litterarum hærentem, ubi octo & quadraginta diversorum argumentorum libros ex eâ bibliotheca proferimus. Atque utinam prestallim, nos dedisset saltem eorum quibus librorum titulos, haberemus fortasse nunc aliquod Philonis opusculum, quod inter desperata numeratur, nos jactat ignorare. Neque id totum, sed cum ceteris in eadem bibliotheca sub Josephi nomine commemoratis vel in eâ velle daret, quem jam tum multi non ad Josephum, sed ad Cajum præthyorum referbant, Arnoldus cum edere cogitabat nos autem, inquit, eundem, qualemcumque propehinc, uti spero, cum studiose communicabimus. Hæc & plerique alia antea agitabat Arlenius dum inter Mendacem libros versabatur, verum cum ab eis recessit, & patriam suam suam destinasset; nihil horum prestare potuit, & passus, uti nunc dicemus, eruditissimæ suæ fructus nobis reliquit. Quanto tempore apud Mendacem conversatus fuerit, compertum nobis non est; sed tamen tamen cum tam sollemniter fuisse dimis-

cum, cum Mendosa legationem vacantem discurrere, nec eam cum tridentino perire a rege suo Carolo jussus fuit. Si quidem anno 1545 adhuc ad Mendosam jura grecorum scriptorum expeditioni ad grecos codices describendos profectus Florentia degere, ut ex Metelli, & ipsius Arnoldi litteris ad Augustinum videmus (1); & cum Arnoldus ad ejus anni finem xv. Kalendas juniarum Venetiis ad Augustinum scriberet, nihil adhuc ei, quem & cum & Mendosam amplexissimum familiariter sedenterque celebatur, de suo inde abitu, nec a Mendosa familiariter discessit signavit. Verum cum anno 1546 Mendosa ad tridentinum concilio profectus, & regis sui nomine litteras dedit, tum pariter Arlesinus Mendosam, Mendosaque bibliothecam decurare exactas fuit, neque potuit proclara opera, que animo incubatur, perficere.

Thomae cum dicit ad Basilicam commisionem litterarum receperat ac contulit, ubi industriam per aliquot annos excoluit, & Henrico Stephano operam feliciter junxit (2). Quam vera ea sint, non audeo pronuntiare, scimus profecto anno 1546 Basileus Arnoldus Arlesius Peraxyste auctore Lycophaemae cum Tritem commentariis locum videmus, sed non proinde opus fuit, ut Arnoldus Basileum aleret,

(1) Ep. 21 (2) Lib. XXVII.

sicut Basilien pariter Josephum Flavianum edendum curaverat, eum ipse Venetiis apud Mendosam comparaverat. Ibi vero per aliquot annos industriam exercere non potuit, quem paulo post Ferratiam, inde Florentiam degentem videlicet. Neque facile intellectus est, quo pacto opera Henrici Stephani adhuc adolescentuli, tum sub patre Roberto Parula litterarum & artu typographicæ studia colenda, feliciter usque fuerit. Quibquid de his sit a Thoma usque, Arleniam paulo post Ferratiam adveniens, ibique jam ante 1547 aut saltem sub sequentis initium cum Lilio Gregorio Cyrulo familiari consuetudine conjunctum fuisse, testis nobis est ipse Cyraldus in dialogo de poetis sui temporis, qui eo anno 1548 tempore nuptiarum Anne Astensis habens fuisse dicitur. Ibi enim ab eo interlocutoribus Andrea Grutheros de germanis suis & gallicis sermonem faciens, ita de Arlenis loquitur: *nostris quoque Arnoldus Arlenius hanc poeticam linguam adeptus fuerat, et hanc se valere voluit, ut ejus grecæ & latinæ quædam epigrammata facile cõterdant, & non potius de rotato sermone palmam ferre voluerit; quod ea, Lili, plane curari poterit, qui ejus consuetudine fruerit.* Ex quibus Grutheri verba duo nobis esse animadvertenda, alterum scilicet, quod modo dicitur, Arlenium aliquo jam tempore ante eum diem Ferratiam coluisse, ut nota

ita sunt tam cum Lili consuetudine facti; alterum vero tandem latina & graeca carmina ponente, sed in soluta sermone magis elaborasse, licet nulla aut soluti aut ligati sermonis monumenta ad nos pervenerint. Quam junctus vero & acutus facit & ligati, & soluti sermonis, & latinorum, & graecorum carminum maximum, testes tunc exhibent Franciscus Floridus, qui se dixit illam scripturam suorum censorum elegans (a); Robertellus, qui Oden graecam a se compositam ei dicens, Oden, inquit, quae graecae mecum *Manu oblectans scripsi, ad te mitto, ut legas, quidque de ea sentias libere, ut soler, & familiariter ad me scribas ceter* (b); & alii, qui eodem pariter sua carmina truncabant.

Sed quam vana & incoere humanarum rerum aera haberi debent! Vir ille graecae & latinae peritissimus, qui latinis, graecisque epigrammatibus clarescebat, poëtica laurea dignus, doctissimorum scripturam censor, & semper in studiis honestarum artium versatus, Ferraria, uti credi par est, Florentiam migrare necessitate coactus fuit, ut typographicis operis Laurentii Torrentii praefectus vitam quodammodo agere posset. Et cum aliquot ibi durissimae aerae, quae nullipere nequam conditionem obtinere posset, necesse illi fuit solam vertere; &

(a) De Caj. Ital. Car. praefata. (b) Miscell. etc. Florent. 1748.

cum Torrentinusque Duce Sabaudie Emmanueli Philo-
 berto in Monasterio illi studens anno 1564 voca-
 tus fuerit, ut ibi typographicum officium intraret,
 Ariasius tunc ut rem *literariam* in *libris excusandis*,
 quemadmodum cum Joanne Baptista Gyraldis
 joveret (2), tunc, uti magis verisimile est, ut habe-
 ret quo victicaret, eodem pariter appellat. Arto-
 mus Florentia abeuntem comitatus est P. Victo-
 rius honorificentissimis litteris ad Joannem Bapti-
 stam Gyraldam datis, in quibus prout alia multa
 in Arsenia laudem hinc citat profecto ille vir pro-
 bus et bonus doctus, temperque in studiis hanceta-
 nam curiam versatus habet eorum hic spiritissimi-
 mos Accursi, qui valde eorum ipsorum habent, & for-
 tunas eas amare conati sunt, sed viderem tamen
 illi commode procedere, ut in eis quod non parum
 modestiter, vel potius victicere, nec tamen effi-
 cere nunquam potuere quod studuerit, malo, ut ar-
 ditus, fato superi viti. Est sane ille et eorum, cui
 praeponitur istis et, valde idoneus, & ut ipse plu-
 rimum excelsitatur, majora tamen ab eo citi fallor,
 expectari poterant, abieruntque fructus et inge-
 nus, & eruditione ipsius capi (1). Quibus verbis il-
 lud, quod supra dedimus, confirmatur, cum tempore
 typographicis Torrentini operis Florentia proficere,

(1) Cl. VII. ad P. VII. Ep. T. I. p. 117. (2) Epist. No. 7. p. 217.

Licet hic item nobis animadvertere, quam dispar fuerit Mendocæ, & hereticissimorum hereticiorum natura. Ille enim per multos annos, dante Veneto decedere coactus fuit, Arlesium in contubernio suo vixisse amantè fovit & opulente, magnificèque curavit, ut illi antea honestissimi homines, qui ejus fortunæ orare Florentiæ conabantur, non saltim tantum illi commedi præstaret, ut vivere apud eum posset modicè, vel potius viciis, na id quidem antequam potuerunt. Pudet ergo Gallianos, ac Postquam Etruriæ historiæ scriptores obgannere in generosam merentem Mendocæ, scadeantque potius illam in dactis hereticis liberaliter habendâ imitari, quam ejus severitatem potèpe necessariam, & male querularum artibus quondam provocatam, virulente criminari. Sed ad Arlesium revertamur. Præfuit illi enim vix Monacogali typographica Terracina officina, imò cum eo tempore seorsum cederet Terracinas, non vobis totius officii administrationem, sed & familiæ curam in se recepit. Vixit non ei licet vix obita est apud pedemontanos, quam illuxerat apud hereticos. Nam que pacta a societate civium Novæ regali, ipsiusque dactis Economice Præfidenti cum Terracino, & post ejus obitum cum ejusdem hereditibus facta fuerant, nunquam servata sunt, neque septuaginta viginti, que ad singulos annos per tres annos a

Philiberto fuerant pecunias, soluta unquam fuerunt, & omnia proinde possum recte, pariter typographica officina, Torrentini heredes, & una cum ipsa Arlenio gererebant nec alieno oppressi, & Arlenius, tanquam heredem Torrentino curator, cuncta hæc sigillatim in libello supplicet Philiberto anno 1671 exposuit, cuius ad nostram respondit. Atque hæc quidem omnia constat ex monumentis a Cl. Veronensi Toraboschio communicatis (1). Verum quid horum, que a Philiberto rescripta sunt, descripta adimpletum, quid inde de Arlenio, deque Torrentino hereditibus accam sit, nobis ignotum est. Illud alicui ex his omnibus, que modo sunt exposita, asserere nobis posse videtur, Arnobio Arlenio, ex quo Venetias & a Mendosa fataliter discessit, obcurator fuisse dies, qui servati, latique per tot annos illi dilaxerant, & que prius illi secunda fortuna accidere videbatur, in contrariam prorsus fuisse convertam. Atque hæc quidem docere habuimus de Arlenio viro parum noto, sed ab Augustino, a Merello, a Mendosa, a Calcagnino, a Florido, ab utroque Gyzaldo, a Victorio, a doctis hominibus, qui cum aurore, magno habito, de quo frequens in hæc epistolarum volumine mentio fit, & cujus iterum duas epistolas referuntur,

(1) Sc. della lett. It. T. IX. p. 148.

Unam tantummodò hic habemus Andreæ Alciati, sed eam quæ nobis nullo pretiosius esse debens, ut poeæ quæ Alciati episcopa sit, neque ipsam edita, nec vera etiam ab illo cognita, & plura continens ad majorem Alciati notitiam pertinentia, quæ observare digna videantur. Ibi enim videmus non eî disciplinæ benedictinæ commemorationem, libenterque se fuisse redituram, et a gymnasiî præfectis factas revocatas, verum illis placuit potius ad Societatem properare, quod ego, ut, in bonam partem scripsit. Ibi quoque tacite quodam modo ab eâ incantatio nata, quam ipsi a multis impertentem tenent, et se purgare concedit. Tædet me, inquit, ut verum tibi fateor, tam frequentis mutationis; uti enim ceteros præceptis Casaris, Bononia velle etiam, Tiberium adierim, deinde belluam respicientibus compulsi huc venimus, erant tamen qui nos cum vagam & errantem incantantia argueret, nec enim omnes sciunt migrationis causam. Illud etiam observare licet, Alciati cum Hercule Ferraris Duce ab Venetiam convenisse, ut in eo gymnasio jus publicè doceret, quoniam tamen decrevisse ibi sedem figere, neque ullam deinceps mutationem facere, donec dux Ferraris apertè sua usi valuerit; quod casu aliter potest evenisse notum est. Illud insuper & ex hac Alciati ad Augustinum episcopa, & ex alia Augustini ad Trancedium (60) adiciemus,

quod non videt ab illis Aetiani biographis necesse-
ruram, Aetianum nempe ab Erasmo daco Colono
sequentes Taurellis ad piscinam gymnasium fuisse
inventum; de quo ea re & Augustinum ad ipsum
scriptum, & usum eum fuisse Cortum tantum
antiquum suum.

Atque haec quidem sunt Latina epistolae, quae in
parvo hoc codice continentur, sed his etiam tres
aliae ex bibliotheca vaticana codicibus depremissis
addidit Marini, quibus daco suo cumulum posuit.
Prima est ex codice 6243 pag. 144 ad Latinum La-
tulium Herda VII Idus scilicet an. 1566 data. La-
tine Latinius viterbiensis, vir ejus vocelli magno
creditione secreti, & profanae gentis commendatus,
unus fuit e societate litteraria, sive academia,
quam in suis scribis fovebat Augustinus, & quo
suo delibatus romanae Intersectura constabat. In
eius Fulvius Ursinus, Oenophilus Panvinus, Levi-
nus Torrentius, Octavius Pantagathus, Franciscus
Turrionus, Gabriel Fornerius, Joannes Macellus
aliique complures eruditi homines convenientes de
urbis Romae antiquitatibus, ut ait Andreas Schottus,
scriptoribus, numerantur, rerum gestarum me-
moriam, & scriptoribus antiquis graecis, aeque latinis,
omniisque adhaec philologiae, & interieribus literis dis-
cerebant. Quae quidem Augustini societas facile obser-
vata est quantum praestaret in illa romana ab-

dentis tanquam a Tiraboschio laudatis, quæ omnes, una semper excepta Vaticana D. Caroli Borromei, veribus, & parvis fragis sermonibus erant instructæ, & omnes demum in risus & jocos, & vere etiam diceris, in pecula, & cænas, & quandoque etiam in bellustiones, & crapulas, & ebrietates recidebant, ut ex his quæ ab ipso Tiraboschio narrantur nimis aperte patet (a). Atque in ea quidem severiori Augustini academia frequens erat Latinitas, & familiaris inter eam, & Augustinum inconvalescentibus consuetudo: sed Luculus necesse quæ amici timiditate epistolare commercium ideisidem intermittebat. Cumque ad illudensis ecclesie clarum sederet Augustinus, distans tanquam a scribendo abstinuit, veritas, ut ipse agebat, ne forte cum a pastoralibus curis illis literis distaberet. Vixit demum amicicia, nec distantia fere potuit addegrati, atque cordis commercii desiderium. Sic enim ei respondet Augustinus re idem Juedis anno 1566: *Grata mihi fuit & commemoratio officiorum tuorum, quorum mihi perpetua habeat memoria necesse est, non ingratarum tunc velis, & exultatio interminationis tuarum literarum, quæ me magis ad officium meum diligentius exsequendum adhortans fuissent, ac tanto talique amico placuerim.*

(a) S. luth. Tom. VII. par. I. lib. I. Cap. IV.

quam deterrerent, nullamque impedimentum offerrent. Quare si vivit apud te, ac scribis, nostra benevolentia recordatio, fac in hoc quoque appareat, ut scribas ad me scribas⁽¹⁾. Atque his Augustini verbis excitatus Latinus alias illico litteras iterum mittit. In consolata, non in familiaritate potius apud tres cardines sacrae Latinitas, cardinalis a Puteo a secretis per decem annos usque ad ejus mortem, quae anno 1563 illum sustulit, inde anno 1564 cardinalis Rodolphus Pii a bibliotheca, qui post paucas menses a vita excessit, demum adscriptus fuit inter domesticos cardinalis Ruzutii Farnesii, qui pariter eodem anno mortuus est. Fatiale cardinalibus videbatur Latinum ministerium, neque illis proinde erat, qui eum ad se vocare vellet. Quare cogitabat ille arbes splendorem deserte, in patriam remeare, Viterbique angustis inclusam habere. Excipit illi hiccirca Augustinus via illas exulles anno 1566 in epistola, cujus nobis Marinus cepham fecit, quamque nos in hoc libro referemus. Nam libenter, inquit, legi quod de litteris, quas patriae nomen Julio dediti, scriptas est, te cogi remem epistolarum arguitur in patria potius, quam in urbe vitam agere. Nungquam poterunt in Pontificata, in qua omnes docti, proliquis viri plu-

(1) Aug. Ep. T. VIII. p. 301, ed. Luc.

romanae pietas praesentur, tibi non solum adhibere ad honorem intercessisse esse, sed et de vieta quidem & conditione soluta ipse, urgente praesertim doctrinae tuae Sidero cardinali, aliquam esse. Una cum eo tempore controversia illa de hinc comitiis romanorum tantopere inter Sigoniam, & Grachium exagitata; statimque Lactius cum retulit ad Augustinum. Scripserat aliterum commentaria de romanorum comitiis Nicolaus Grachius cotomagensis, doctus vir in graeco, & graeco, latinique literis eruditus. Sed cum postea post Carolum Sigonius Grachio esse non inferior doctrinae, celebritate autem nominis longe superior, universam jam antiquam romanorum duobus libris explicaret, a Grachio in historiam comitiarum, & legis curia ratione exponenda diceret. Respondit Sigonius Grachio (-), nec tenuit responsionem Sigonius, sed posteriorum edidit de hinc comitiis, & lege curiata cum Grachio disputacionem. Tunc enim vix cum aetate incalentes, & creditorem hominum aures atrigi videret Lactius, rem ad Augustinum retulit, Sidero in suo archiepiscopo degentem, & longe ab his questionibus remotum. Quare et respondet Augustinus, Quae de Grachio, & Sigonii controversiae de hinc comitiis scribis mandum legi; scire cupio quid sit, quidque sit, & Octavianus noster de ea re scribitis. Longius

(*) Responsio ad hinc Sigonii representationem.

postulata est controversia, & Græchus deus refutatus ad posteriores Sigonii disputationes vulgaris, & Sigonius litteras scripsit ut lege carana magistratuum, & imperatorum; & eorum jure. Ergebat litteras Augustinum Latinis ut de ea questione sententiam suam proferret, eamque proinde licet gravibus curis districtas tulit in posterius illa epistola, quæ inter editas in *Arceolatibus romanis*, & tome VIII Augustini operum legitur. Non potuit, inquit, tibi negare quod a me taxare efflagitas, ut ad te scriberem, quid sentiam de controversia Sigonii nostri cum Græcho de bonis civitatis, & lege variata. Sic ille quidem ab utroque doctis & eleganter, quodque mihi vehementer placuit, modeste satis tractatum; sed in nostris opinionibus acquiescit. Latinus item non tam in hanc questionem, quam in plura verba, & particulas totius operis tum Sigonii de antiquo jure civium romanorum, tum Græchii de romanorum civitate suas observationes scripsit, quæ in præfatione ad primum volumus *Antiquitatum romanarum* Joannis Georgii Georii posse vanti.

Altera est epistola Augustini ad Hieronymum fratrem, quam suo libro de legibus, & sententiis consulari præfigi volebat, quæque ex vaticensi codice Galæi deperditus est. Erat Hieronymus frater ac socius prius, ordinis S. Jacobi Eques, & in Catholonia præfectus, qui Amatus Ursinensem ex nobili

Bartholæo Aragonense familiæ uterens habuit, à quo, tanquam defuncti patri vicem agens, obitus sui Benoniam Antonium, & cum hic semper veluti patri obsequatus est. Hujus episcopi pars maxima edita primò fuit à Majansio in Augustini vita, tota vero pòstmodum in tomò VII ipsius operum editionis Jacensis idcirco alias ejusdem episcopi in lucem prodit. Non tamen modo, uti tam à Marinis acceptum, curam hic profereamus.

Tercia demòstrat ex his, quæ ex vaticana bibliotheca (*) deprehendit Marinis, ad Cervinum Calensem scripta est. Cervinus Calensis, juris, ut ajunt, Italicus, & catholice fidei addictissimus, atque idem typographus diligentissimus, magnam conciliarum collectionem à Laurentio Surio docto archidiacono parvam typis vulgavit anno 1567. Verum cum Surio, & ab aliis, & nec ipse admonitus, intellexisset compleri illi editioni decere digniora quæ in locum profertentur, ad Antonium Augustinum scripsit 7 idus martii anno 1575, ardens se desiderio argeri, ut à Calensio ederet omnes græcos, & latina concilia, quæ apud ipsam Augustinum, & Gualterum Lovanium conciliarum repositum extarent; & impensè rogavit, ut se ipse, & Lovaniæ latinam editionem Calensio deferret, græcam Revellio. Reclamabat enim Surio quoddam

(*) Sic cod. 471a. pag. 117.

Jun et super eorum a Rovillio cum Augustino trans-
scriptos. Cui Sacri epistolæ aliæ nonnullæ longæ, nec ad
modum blanda, descripsit Augustinus, quæ in to-
mo VII editionis Lugdunensis vulgatae sūt, quasque post
tot conciliarum editiones, tantaque industria elab-
orasse, dignissima tamen sit que legatur. Affirma-
tum, ait, a Carolo Lotho, avaricam editionem con-
ciliarum semper fore magis mendosam esse, quam
reliquas; neque distinctam Romæ fuisse quorū-
dam de Sario, deque calceiana editione concilio-
rum inter eos, qui in Gratiano studio sepurgande
laborabant, a se ipso etiam inventa falsas quædam,
que in aliis editionibus melius conscripse in illa
fuisse mutata; hæc tamen cum non movere, que-
runt, Sario auctore vel dace vel comite, Calceie
secretar; atque inde statim que ipsi videntur
mutanda, que addenda, que in meliorem ordinem
redigenda, ingenio doctoque, uti solitus erat, ex-
ponit. Hæc ab Augustino Sarde mensis Septembris
anni 1575 scripta sunt, nihilque cum his ejus
motibus, & sollicitationibus confectum fuisse vi-
demus. Sed tamen hæc multo post idibus martii
anni 1580 Calceus ipse ad Augustinum literas de-
dit, quibus certiorum cum sacrorum concilii vel in
videndis literarum conciliis, videbaturque aliquante
melius recipere quod ad Sariam scripserat Augu-
stinus, ut nempe græcæ simul cum latinæ ederet.

ant. Hæc Coloniæ litteræ respondet hæc Augustini
 ni epistola, quæ tunc primum in lucem prodit, qua-
 que ordinem, quem Augustinus existimat in concil-
 iis adhiberi esse servandum, clarius exponit. Quo-
 re hæc, ut supra diximus, edita jam prius fuerit
 Augustini epistola ad Serenum, cum tamen hæc lte-
 rum cum hæc ad Coloniæ data profertur, cum
 alteri alteri lucem utique præbere valeat; cum qui-
 busvisaper una lege præbuit XXV inscriptionem ad Pæ-
 vinum, in qua jam ab anno 1558 idem caput ve-
 rare, eandemque de celebranda concilioana metho-
 do sententiam fortiter videmus. Atque hæc omnes
 epistolæ latine sunt, omnes nobis a Marini co-
 mitate liberali acicque dono data, libetque no-
 bis ejus largitatem sapienter commemorare, & gratias
 eidem lucem iterumque agere, & semper habere,
 quandoquidem, quod maxime volumus, referre ne-
 quimus. Succedunt italica alia, quæ nos, ut supra
 distinximus, ex aliis bibliothecis excerptimus.

Ampla quidem, & valde frugifera mentis nobis
 exhibetur in Augustini epistola ad Orosium Fan-
 sulianum, contra calum & remora, & ecclesiasticæ anti-
 quitatis monumentis, & penitentiæ studiose referen-
 dant, & multa nobis argumenta suppeditant, qui-
 bus & Paulini, & Augustini, & generatim eorum
 temporum historia illustratur. Ac prius quidem
 rum data in Romæ xvi Januarii anno 1557, miser-

que Parmam ad Fanvinum in sedibus cardinalis Farnesii(a), significatque jamdudum Fanvinum Parmam venisse, in saepe & agrorum, & curvulorum, & plures litteras scriptas, manifeste declarat, Fanvinum jam ab anno 1556, quo tempore via amica acta xxv agrorum, singulari quodam traditionis modis claruit, & a cardinali Farnesio in domum suam receptam, Parmam cum eo venisse. Frequens illi temporibus usus erat, ut facile regularium ordinum sodales extra monastica claustra, & monasteria etiam monastica veste deposita, vagarentur, atque adeo frequens, ut necias plerumque intra an extra domesticos parietes transiri possent. Alii enim, ut inquit Paulus IV, quod beneficium ecclesiasticum curatum concessum aut, alii quod extra regularem ordinis sui loca studii, & officii beneficium ecclesiasticum destrictum a suis Superioribus licentiam habeant; & alii diversis aliis confectis conditionibus, alii vero nullo suffragii pretentu . . . extra claustra suorum regularium locorum degunt, & in saeculo aliqui habitum sui ordinis retento, aliqui illi abjecto in habitum presbyterorum saecularium & contemptum in habitu saeculari temere vagantur. In his Basilias Zanichius canonici regularis, & Octavian

(a) Al. Brev. Pater Gregorius Farnesio de Fan. ut. ad palatium dell' Illustria. Cardinali Farnesio p. Parma.

Panagathus a servorum Mariae ordines, & plures
 alii Societati, christitique homines numerabatur.
 In his locum erat Ferrinius, qui hanc veniam a su-
 perioribus obtinuerat, ut liberius, commodiusque
 studiis literarum posset incumbere, quique tamen
 religionem vancem tanquam deposuit. Hinc mole ut
 mederetur summus pontifex Paulus IV, decretum
 sua bullam tulit contra religiose profanos omnes
 classes religionem vagantes, & apostatas, heresi-
 que factores. Hoc quidem non nisi XIII. Kal. Aug.
 anno 1558 lata fuit, sed dies antea, nisi forte solet,
 hujusmodi panificia voluntatis rumor percrebraerat,
 & Patrem usque ad Ferriniam aures pervenerat;
 quare jam inde ab initio anni 1557 seraphicus agita-
 tus Augustinus consulit, quidnam sibi concilii
 capiendam foret. Tunc tantummodo scire tunc erat
 de futuro pontificis decreto, neque quid statueret,
 neque quibus verbis conseret inseriberat; quare
 Augustinus ad commentis juris preceptis tantum-
 modo simulventens, secundum ea respondit, &
 Ferriniam ab usuali dimore solvit. Verum tamen
 cum postea Venetias adierit, antequam bulla Pontifi-
 cis ederetur, ipse sese ad S. Stephani sui ordinis
 monasterium ultra recepit. Promulgata deinceps est
 XIII. Kal. Aug. bulla Pauli IV, que nullius beni-
 gniori interpretationi locus relicto est: nam om-
 nes universis quatenus de causa extra monaste-

ria degenas ad ea redire, nulla admissa circumflectio-
ne, jussit; id vero, ut ait Favvinius^(a), contra exhibi-
tam severitatem fecit, ut non ita subito obtemperan-
tar, veluti detestantes imperium, satellitum custo-
diis adhibitis, seta ecclesiastica divisione in circula,
& aliquos in strimem conjecit. Nihil inde de-
trimenti cepit Favvinius, ut pote qui pontificis im-
perium non modo non detestaret, sed accepteturus.
Degebat ille in S. Stephani monasterio, ubi
noctes transigebat, interdia vero ad cardinalis men-
sam accumbebat. *Dormite par* in obitorio, scribe-
bat Augustinas, & confate a sacca dell' *M.^{mo}* sen-
sa *propale*(b). Quovis Pantagathos principio quid-
dam cardinalis Jacobi Fuzi, decreti verba diligen-
tissime interpretans, auctoritate fretus, uti voluit
Latinas Latinis, anglicis, sibi que libere emissa
putavit & extra sodalium suorum contubernium vi-
vere, & monasterii officii sibi committendi fructibus
pro suo jure frui(c); sed postea voluntate pontificis
diligentius explorata, alio se claustro S. Marie
in via, seu S. Marcelli sepeis, ibique letus hilaris-
que tranquillo, & quieto animo reliquam vitam
tempus religiose transiegit. Qui vero non illico de-
creto pontificis obtemperabant, gravissimas poenae

(a) In vita Pauli IV. (b) Lett. 41.

(c) Ep. ad Acad. Marim. XI Kal. Sept. an. 1597.

subdebantur. Inter quos Basilus Zanchius, eoque
frater in malis Hadriani carceribus detinebatur;
alii ad remissa dimittuntur. Sic enim scribit Au-
gustinus III Sep. *Non ha altro che direi se non che*
Don Basilio suo fratello sono in Castello. P. Orta-
vio nel suo monastero di S. Maria in Pes. Gli altri
condannati a galere (c). Plagiari quin etiam sine quod-
solent, sine quod vere quidem non possunt ad pro-
pria monasteria redire, iram tamen pontificis te-
merent, Venetias abibant, in quam civitatem, mi-
nusset Spaldanus (d), triginta curas nullis confu-
gias dicuntur. Quo majorem tandem meretur Pen-
sinus, qui de Venetiis, & antequam pontificalis a-
uctoritatem extimerere deberet, apud se la S. Sta-
phani monasterium receperat.

Pantiscium nescio quam perfectionem in Gal-
liam Avenionem usque cogitasse, multaque inde in
omni literarum bona Augustinum speravisse, ex ha-
jus epistolis addiscimus (e); cum vero fuisse confu-
ctam, non legimus. Germanicam iter sepe sepius
cogitasse, tandem nescio quo traham negotii titu-
lo, aliisque de causa anno 1559 exarsitum esse, ne-
que Venetias inde, nec Partem, sed Russam lita-
raria Germaniae optis onustus remansit (f). Pina-
litem notitiam de literariis Partium, & Augustini

(c) Lett. 40. (d) Ad un. 1734. (e) Lett. B. 13.

(f) Lett. 47. 48.

operibus, que nobis aliunde non conueniunt. Quantum Parrinios in his inquirendis imperatoribus, necnonque aut illis, & illibus, aut sacerdotibus, aut uiribus, qui diu vel diua titula ab antiquis donati fuerit, studio necnonque inuenerit, quomodoque adjuuenti ab Augustino accepit, parum in hisce litteris apparet; & licet quo abierint eorum ille perstraciones, & quid de tot illis monumentis ab eo collectis actum sit, prorsus ignoramus, dolere tamen non potuimus, quia magnum aliquod opus ex de se moliretur. Diligenti etiamque studio multa que illustrium Hispanie familiarum titulos, nomina, & prerogativas, necnonque hispanam nobilitatem spectant, perstraxerat fides Parrinios, in Augustini epistola parua uideo, quid illi hinc investigandis egerit, nequaquam uideo. Nam nouissima conferre ad Cardinalium benedictum secundum referri ualeat, illa fortasse illi operi, quod de imperatoribus romanis latinis & grecis, deque his qui supremam in Italia imperium habuerit, gathis, longobardis, francis, germanis, hispanis, aliisque gentibus, & eorum genealogia illis temporibus Basilica edidit, inseruere potuerit; plerique tamen uant, que nihil ad hoc, quatenus nullis in his que uerimus eius operibus uis apparet, sed que eius quoddam opus desiderare uidebantur, quod aut prorsus non fuit per-

atum, sui obscurum ineditaque adhuc latet. Alia etiam de dedicationibus temporum omnium, arcuum, statuarum, & coronarum medicarum fuisse Paulinam, tenem habemus Augustinam, qui eidem ita scribit: *della dedicazione di tutti i tempi, archi, statue, e corone farete bene a scrivere: specialmente poiché in questi s'è certo lettere che appartengono a dedicazione ec. (a)*. Nimirum scribebat ille ea tempora de factis, & in suis commentariis de his, deque illis plurima agitabat, quae conferebat cum Augustino; multa item illi sua corrigenda sui mutanda sui adhibenda Augustinus suggererat. Quod pariter circa librum de unione pontificibus, & cardinalibus supradictis praesertim in curiis fere epistolis videmus; neque eam sententiam adjectionum memorabilium, quam illi de cardinalibus curiae decessis, de decessis, de occisiis faciendam proponit. *Patente fare un' additione bella di tutti i cardinali fatti prigione, essere condannati, e ammazzati (b)*. Quot quantaeque profusorum libris necesse monere a patre uno cardinali Farnesio, ab Hispaniarum rege Philippo II, & ab imperatore Ferdinando obtinuerit, quam multa & in his, & in libris de cardinalibus aequi verum animatores laudanda, quam multa item reprehend-

(a) Lett. 11. et. 11 (b) Lett. 11.

*deinde repererit, quam supra illum juvenili ardore principii quandoque cura et se ferentem viri docti, maturiorisque iudicii sensu compescere curavit, & pro curia Angulus Manacellus Telesinus Episcopus, qui & ipse multa de cardinalibus commentatus fuerat, quique illi frequenter Italianam carmen ecclesiasticum audere adagio, & non curate in freta; plura alia insuper circa has etiamque Patavinæ elucubraciones, curamque editionis, circa hanc quandam seu contentione cum editore Iacobo Strada, & anecdota alia complura libere in ipsa Augustini litteris perpendere, nobis indicasse sufficit. Quæ Patavinæ de rebus veronensibus scripta post ejus inoparmondy mortem, & vix multe post, in lucem prodacta sunt, ipsæ vix post ab anno 1553 eis manus adhiberent, Augustini litteræ eo anno scripta testantur, ubi sic ait: *desidero che si face esser nelle cose di Verona patria vostra* (a). Licet item extrema verba hæc litterarum referre, ut post quæ nobis Patavinæ exhibent annales ecclesiasticos scribentem, & cum characteribus magdeburgensibus manus venerunt anno 1557, ut particulam et præcedens quidam die XI Aprilis illius anni ita scribit: *De intus, che si era alle mani con le venturose de' lator-**

(a) Lett. 19.

vani, partecipi di volere' uona cosa esse, e metterli i piedi sotto, che sono conagliu, se vorrete, che se ajun in qualche cosa, avvisarone (s). Nimirum jam a Marcelli II, seu potius a cardinalis Cervini tempore, ejus sive imperio, sive aetate nata, antiquitatum romanarum studia cum studio ecclesiasticarum commutare coactus fuit; sed fortassis propostus Marcelli abitus hocce Favrini studium retardavit, tantumque per hoc tempus, est parva nota, annalibus ecclesiasticis, quorum sex volumina absolute jam, & fere perfecta reliquit, manus edidisse videtur. Neque enim credi fas est, tantum Favrini opus tanto tempore Augustinum ejusdem principum latuisse. Favriniem aliquam esse conciliarum collectionem cogitare novellae Augustini epistoliarum loca indicare videntur, tam maxime cum si scribit: sopra lo stampo concily ho pensato di scrivere al nostro archiepiscopo fra Bartolomeo di Miranda, che jovi fu fatto di Toledo, il quale fece una gran fatica di Sacrosancta di Concily; forse farò la opera a stampa in greco e latino, ed ho pensò arrivare con molti specialmente l'universali (t). Et vane haec conciliarum editionem die multumque meditarum fuisse Augustinum, & cum aliis etiam capitulis verum.

(s) Lett. 12. (t) Lett. 24.

tam haec epistola posterius XXV, tam illa, quae super commemoracionem ad Surinam, & ad Galaniam, tam aliae ejus operum loca manifesto declarant. Quam multa patitur de P. Octavio Fontagnabo, atque aliis eorum temporum eruditis hominibus, quantum antiquariae eruditionis materiam, quantum de Hispania precoribus, quos magnates appellant, & generatione de hispana nobilitate, quid de re bibliographica, quid de grammatica & critica colligere hisce epistolis queat, facile nocens, qui eas eruditis oculis, attentoque animo legant. Haec quinquaginta quatuor epistolae ex medietanensi codice eradic aliam adjungimus, quae in *Archivio romano*, & in VIII volumine oper. Ant. Augustini edita est, ut plene constantem Augustini cum Petrusio amicitiae consuetudinem perspiciamus.

Tres tantummodo, neque admodum ad rem litterariam pertinentes sunt epistolae Augustini ad Carolum Gualteratum; non tamen nullius pretium videri debent, nam ad historiam pontificiam illustrandam nonnihil conferre valent. Non parum inter Interreges nota est hic Carolus Gualteratus, licet ipse non in his, sed potius in successibus, ut variabilibus nomen suum professus fuerit: non aliam ejus notitiam ex doctorem hominum scriptis haurimus, ut noceret non obscuram, sed minus hoc loco dignam Gualterati memoriam esse debere. Or-

tus illa fuit ex Fanoſi urbe in Umbria, & licet natalium ejus diem ignoremus, conjectura tamen percipere possumus ad extremum ſeculi XV, aut saltem ad initium XVI esse natam, cum jam anno 1565 ipsius opera coalitas, editaque Bononiæ sit liber cui titulus: *le cento novelle antiche*, & quod majus est, jam tum inter claros litteratos locum occupare merebatur. Habita enim eo anno fuit Bononiæ solennis disputatio a Nicolao quodam Sorrentino, cumque posset eleganter describere poetas Cæſar, cumque honoris causa clarissimos viros, qui ad disputationem interfuere, nominaret, Joannem Baptiſtam Pium, Franciscum Mariam Nolsam, Julium Cavillam, Rodericum Amazzam, Lazarum Bonarriſum, Achillem Bocchini, aliasque his similes hominum eruditos, inter eos etiam commemorat Carolum Gaſtrocucium. Verum parum illi, uti plerisque aliis, hac via ad commodicam vitam adquirendam processisse, ne potius ad aliam invendam deflexisse videres. Nam iam ab anno 1568 romane curiæ rebus agendis operam impendens & officiorum gestis, & diligenti maneris fide illustriam virorum amicitiam sibi conciliavit. Perquam familiariter, & absque eo jam anni 1569 ei scribit Petrus Bembus & plurimas repetitis verbis atque necessitate iterum iterumque agit gratias pro negotiis quibusdam & suis, & aliis in romana curia ejus o-

peris expellit. Commendat ut Iulii r3bo p[ro]p[ri]o-
 cario de Rubis Gualteratum, & plurimis laudem
 honorisque verbis eum appellat: ut nostro haec, &
 genale & carcer & da me niente meno di fraccile
 amato messer Carlo Gualteracci da Fano, e ique tan-
 tum debere se ait, quantum referre nunquam se
 posse speres. Io vi fo intendere la obbligacione, che
 io a messer Carlo ho avuto tante a tal, che non
 pouo in questa mia raccomandacione con diligen-
 te cura & con caldo, ch' egli non ricordi ch' io molto
 piu sia: ne potro giammai in alcuna sua bisogna
 con affettuosamente operarui, com' egli in tutte
 le mie si strapaglia sempre. Quae omnia eo dicta vo-
 lum, ut appareat, quot, quaque officia iam cu-
 se illius amicos Bembo praestiterit Gualteratio.
 Scriptorem penitenciarum tam illius fuisse, vido-
 mus in Bembi epistola eo anno ad ipsum haec ver-
 bis inscripsit: ad molto onore messer Carlo Gual-
 teracci da Fano scrittore della penitenciarum. Hinc
 familiaris Bembi cum Gualteratio consuetudo ar-
 ctius in dies abierit est, ejusque mansuetum ha-
 beris testimonium tam in epistola ad Iohannem Be-
 ptiscam Ramosino, qua eum aborere, ut cum Iu-
 vitam Ropiciam illo suo magistrum adlegerit, in e-
 ffordem disciplinam in illi sui societate Gualterati
 illius aduocari patitur (-); tam in altera ad ipsum

(4) *Lettere Fel. B. lib. III. Oper. T. III. Libeccione qua
 volte, qua cum tempore longi erat, hic ad pagina octava ad*

ioviana Nepotiana, qua et Galiterati filium vehementer commendat (4). Egragia profectus Bambi civitatis, et benevolentia digna, sed quibus caetera paria retulit Gualteratus; nam et perpetuam Bambi tam ejus vitam tempore observantiam servavit, atque etiam post obitum ac ut ei memoriam, gratumque praeberit, et omnia ejus scripta diligenter collegit, atque edenda curavit, ut in Bambi vita tantam voluit Ludovicus Boccadellius, Gualteratis pariter latina familiaritate conjunctus (5). Quae de re haec sit Galiterius Bambi in epistola unversipalitia ad Ravennatium Parmenium idibus Septembriis anni

Incipiam: Que prebit in una manna Gualterato de Favio povero amico del'le offite, e quanto devoto rispetto, ha per meo che non delle uno più caro, del'le prece fice a una donna fice d'apertelo a bene ispirare i suoi figliuoli, e che egli vorrà ogni ogni altra cosa, e pariti mandare agli un più altro uno delle medesimo del'le il nome (in una lettera de que Augustina in epistola manda ad Gualteratum), e molto malinconia alle lettere a un'ora e quanto nono quanto alle un'offite in offite mai curatissimo, che che ha fatto epistola proprio nell'impatore per l'offite suo, ha voluto preparati con tutto l'offite del mio amore, che per amor mio stato conueno d'averlo in un'ora compagna come la d'averlo del'le un metter fice, ed ogni che un de' offite venisse ogni offite, anzi piuttosto comodità . . . Non si va proprio più offite come che dire che se decidare quanto de' vel per un'offite fice quanto de' metter Gualte . . .

(4) Favio, opus. lib. VI. ep. ult. ed. Basl. 1767.

(5) Vita del cardinal Bambi.

1552 data, libris apostolicarum familiarium ipsius Bombi peritus: hoc cum Carolus Gualteratus vir & officiosus & prudens recte percipere, post Petri Bombi iustitiam ac mortui laudem, quem concupere vitam amaret, ab omni hominum aditu atque oblatione vindicaret, nulli mortui, vel labori periculi, curae suae studium, omnia mentem & cogitationem in illius doctrinis atque orationibus localitationibus colendis dedit, & prae caeteris quae iam & latino & struato sermone conscripta in hominum conspectum laetumque protulit, multas, quibus ille laetare cum suis familiaribus agebat, summa diligentia collectas litteras nunc in medium proferre, & sub suo potentissimum nomine edere constituit. Gualteratio tribuitur ab Apостоfo Zeno & a Marsobellio commentarium de Bombi vita atque aetate nomine edicere, quod tamen non levi conjectura ei abest Benediclus (a). Neque leviora ea erant amicis officia, quae Benedicelliam inter & Gualteratium intercedebant. Nihil forte mirabatur, agebatque Benedicellian, quod non cum Gualteratio communicaret, & Bombi vitam, & alia ea scripta per sepe illius iudicio submittebat. Quis & Beneventi, ut dicitur, commendatus, quae Benedicellian fruebatur, in Coram Gualterio illam transfe-

(a) In adnot. ad Benedicellian adnotante.

condam curavit. Quos Carolus Guastrotinus fecerit Paulus Manutius, quemque si se gratum perlexerit, satis apparet in epistola Manutii ad illum filium Ugolinum, que in Miscellaneis quibusdam Venetiis edita est. *Peris tuis curata, inquit, optima hominum & officiorum omnia capto, atque etiam curata debet. ut cum semper amavit curare non valeret, tantumque ut humanitate compleret. Hæc dum fui, quantum si obliuiscerer homo non essem (1).* Nec levibus honoris & amicitiæ significationibus ad Guastrotium sui de Guastrotis stirpe Remulus Amicus, Casa, Quirinus, aliique complures viri doctissimi. Acque is quidem est Carolus Guastrotius, ad quem magis complurium & nobilissimorum & doctissimorum hominum amicitiæ clarissimæ dæc sunt tres Augustini epistolæ, duæ scilicet Fanarum, altera die novembriæ 1559 conclusis tempore, altera XVIII Januarii 1560, cum penitus curatus fuisset Pius IV, tertis vero Tridenti XXII Octobris 1561, dum istam ad episcopum patres cogitarent, et nondum plerumque quadragesima convenerat. Habet hic etiam Augustini episcopi lacine, & italice, quæ modo in hunc profectus, plures dactyl, et in hunc versus adveniant. Et his vero si quis ad res ejus temporis

(1) *Miscellanea di varii spiritus. In Venezia presso Tomasi de Putignelli 1741.*

penitus incipiendas, quæ ad ampliores virorum in
 historicam cognitionem obtinendas, quæ ad histo-
 riam literariam, & vero etiam civilem illustran-
 dam, quæ ad plura juris romanæ, & totius antiqui-
 tatis cupiè explorandæ, quæ ad omnem eruditi-
 onem amplificandam conferre valeant, explicare ve-
 liant, quem exitum orationi nostra invenire poter-
 imus? Præca quædam leviter delibabimus, ut locu-
 rum animi attentione ad certam lectionem arriperent.

Et primum quidem quod attinet ad ipsas Augu-
 stini vitæ historiam cum multis partim in singulis
 literis reperiantur, tum tantis quæ certas illius vitæ
 epochas spectant breviter indicabimus. Pervenit
 Augustinus Bononiam ad extremum anni 1535, ibi-
 que totum semestris 1536, hincemque, verque totum
 sequentis anni scholis illis frequentandis occupavit.
 Sed eo tempore Petrus Parisius Romanæ a septimo
 pontifice vocatus benedicte academiam sive or-
 bum reliquit. De Alciato hæcra em erat. Ego Au-
 gustinum interea illo autumno Patavium petiit, ubi
 octo novemve menses Marianum Sotum ad juris
 prudentiam, Laurentium Bonaiolum, & Joannem Pa-
 scolum ad latinæque græcæque literarum stu-
 dia præcepere solvit; & post illas Junius Pat-
 avium deseruit. Bononiamque xiv Kal. quintilium
 anni 1538 regressus est (c). Nondum ille in hispa-

(c) E. m. 4.

versam collegium S. Clementis susceptus erat, habitabatque apud Herculem quondam peritum, quem falso in quadam epistola aantibalem appellavit (c). Sed non diu stetit, quia quod optabat consequeretur; & re idem januaris Joanni Seru scribebat: quantum Collegarum mensium, me ceptandam esse quam priorem scias velim (d). Profectu die 27 Januarii anni 1583 collegarum numero nobilium doctorumque virum Antonium Argentinum a descriptione fuisse, in Collegii tabularum relatum est (e). Quae ille magistrus, & quae de re ageretur audierit, & ad Favolum, & ad Soram, & ad Vasquiam sepe scribit (f). Eo anno autumnalium feriarum tempore Venetiam Mendocum salutandi causa profectus est, ac deinde epistolare ipsius cum Mendoca commentum. X tempore Kalendas Octobres, initium sumpsit. Scholis frequentandis assidens erat, & doctoribus audiendis totam hiemem operam dedit; sed cum sua adversa valetudo unum aut alterum mensem interpellaret, mensibus illi majoris stilii recessum esset, & cum sub initium anni 1584 Isabella sua sororis cum Cardanensi Duce nuptiae confectae fuissent, plerumque ipsi nuptiale carmen ad Catulli imitationem com-

(c) Epist. 31. 14. (d) Epist. 22.

(e) Causa quae occurrat ad collegio major de S. Clemente de Bohem. a D. Gregorio Mayans etc.

(f) Epist. 22. 24.

ponere, quod XVI. Kal. Major ad Mendicam missis,
ipsaque iudicio subiecit(4). Tum paullo post stu-
diorum veterum graviorum indicem meum dialogum
primum eorum, quos quinq; de varis & difficil-
limis rebus juris civilis conscripsit(5) : qua auctori-
tate, ut ipse ait, ita effectubatur, ut a scholaribus
neglectaret(6). Nimirum henricus ille maximam vo-
luptatem, cum labore, quem in iure civili & pec-
tificio ediscendo suscipiebat, cum humanioribus
studiis confabebat, cum & grævas litteras amplecti-
batur, & Tullii auctore, scilum in latinis excu-
cebat(7). Versibus quoque meo delocubatur, inque,
ut supra diximus, nuptiale carmen in aeterna Eli-
sabethæ nuptiis conscripserat, & modo uento quid
peticarum negatum ad Fascolum misit(8). Et paul-
lo post ad Hieronymum Otocium epistolam versibus
scripsit(9), & nonnullæ insuper etiam nunc extant
ipsius carmina typis vulgata, que poeticum ejus
ingenium declarant. Iohannes Mevillus aliam quam-
dam Augustini commentationem, tollitorum nam-
pe verborum indicem, commemorat, quam tamen
ipse non probat(10). Eodem tempore ad res Collegii
mei Illustrandas animam convertebat, sique ad
Joannem Soram VI Kalendas Junias scribebat: Fi-
des me in Collegium huc totam, & ut vere dicat,

(4) Epist. 4. (5) Epist. 5. (6) Epist. 17. (7) Epist. 13.
(8) Ibid. (9) Epist. 40. (10) Epist. 24.

Illud etiam te scire volo, cogitare me coram qui apud nos nunquam venisset, utas uno libello comprehendere. Quo in sequentium Epistolarum tua (S. Petri de Arbues) mentionem fieri, atque adeo super ipsius sit, oportet, me velim juvari id rebus, quas tunc classis vultu egit, & que Deus ejus consecrate animi signa dederit; idque cum comite & deo, ut apud nostros libros est, more præsertim ejus indiguitatis. Hoc accidet, si velis, Constantianorum, que in Aix fuisse audiri, namque, sacra, sacra, & dignitas⁽¹⁾. Anno 1543 tunc nonis Junias juris utriusque lauream, quam jam pridem in solennitate academiæ obtinuerat, a benedicti partem reportavit⁽²⁾.

Quæ quidem honoris consecratione tantum ille a mediocri ardore extinguendo abfuit, ut eo vehementer exarsit; factisque sui temporis ad majora saltem assit, memorandisque illud nonum iter forestiam, Metello comite, accuratamque ponderatum collisionem, doctrinamque illud opus emendatissimum & opinionem, quod tunc Europe ædificatione fama sui nominis implevit, aggressus est. Satis de eo nobis supradictum est, & plura etiam dicuntur postmodum, nam tantum ex hinc litteris editionis tempora diligentius advocabimus, ut post

(1) Epist. 19. (2) Epist. 17.

a qua Augustini nostri gloriam incipiam dactis dicendum est. Anno igitur 1543 cum opus haec aem absolvisset, Turrelliaque recommendandum misisset, & novella etiam hujus, fratrisque hujus, moenia commendasset, pariterque jam ad editionem haberet, propositum ipsi fuit romanis typographis illud committere, ipse vero Romam Venetias pertransiit, quo posset amici Macelli, Ardenaeque a se typographiae exercitioe aptius attendere. Metellus Gabrielem Jolium editioni commendanda proponebat (1). Turrellias interea rem suam cum Junctis transigebat (2). Venetias ergo Augustinus anno kalendas Junias profectus ipse kalendis Thomam Junctum ad se vocavit, qui pactis illis conveniens absque ulla temporis mora editionem inceperat. Sed cum id fieri ceptum esset, Metellus morbo correptus fuit, ipse vero Cremonam, uti supra diximus, post idem Junias ice coactus, rem totam Ardenis tradidit, eamque Cremonae, & Buxeti, & Bonariae octavo fere mense consummavit, idibus quintilibus Venetias regressus est, ibique deinde & typographiae commendationi, & librorum lectioe apud Mendocam, & Justiniani Novelli Comitatusmodos, & pontificis regalis cum vulgaribus conferendis attendebat (3). Completam tunc vera editio fuit idibus Septembribus, & post-

(1) Epist. 11. Epist. 14. (2) Epist. 27. 74. (3) Ep. 23. 74.

Sic statim abque ulla temporis mora exemplaria
 Turcillis misit. Reversit ille tamen paulisper
 Venetiis fore usque ad idus Octobris, ut quos-
 dam grecos libros, quarum ille copiam habebat,
 sedula atqueque perlegeret, describique cu-
 raret constitutiones omnes, & pontificales aliquot
 regulas, & quæ Eusebii de Constantia legibus ce-
 dente (1); tam item S. Dionysii Areopagite opera
 nam venetiis exemplaribus consulit, ut Francisci
 Turciani voluntati obsecrasset (2), & certis idus
 Octobris Bononiam rediit. Quare tribus illis mensi-
 bus ab idibus quintilibus usque ad idus Octobris vel
 illos grecos libros legit, cum vulgaribus consulit,
 interioreque curas recessus discutit, qui non ab-
 ne longa multarum annorum, & vero etiam totius
 vite lectione ab illis exarsit posse viderentur.
 Quo tempore oris ipsi sunt multarum elaboratio-
 num, quas postea perfectis, cogitationes. *Est* autem
 nunc in manibus, scribetur ille ad Cesarium idibus
 quintilibus anni 1544, grecorum legum Aristotelis;
 quas modo appellavit, emendatis, atque interpreta-
 tis. *Quod* opus, si tibi visum esse licebit, iterum
 mequet, obsecratur. *Est* etiam juris pontificii aro-
 nario nuncio quæ, quasi post restant libenterem di-
 bres aliquot lectas, ut decidere, si per Belgiorum

(1) Epist. Nicolai 14. (2) Turciani Epist. Dedit.

pericula scribit, quae nobis impendent, consuetudine nostris daturum numerum. Quae omnia magis dilucide explicat in epistola ad Taurellium scripta XXI. Kal. Novembres (A), quam legi necesse est, non modo ut manifestius pateat quot quantaque ad jurisprudentiae tam civilis tum ecclesiae dignitates, & ornamentum jam tum Augustinus moliretur, sed ut ipsorum officium, qui tum Venetiis, tum Florentia extabant, conditis innotescat, & juris civilis scientiam, & rei bibliographicae historiam magis illustretur. Atque eodem tempore ex Kalendas Februarii anni 1544, opus de legibus, & consuetudinibus fere absolutum ut perficeret, & in lucem efferet, a Taurellio rogabatur (B). Interea vocabat ipsam in patriam Isabella, uxor, quae vidua relicta cum filiis duobus a viis heredibus libris premebatur; sed ipsam jam Februario mense anni 1544 perficendi cogitationem Esobarbi archipiscopi cisalpinus deturbat, tum Carolus V a pontifice maximo postulavit, ut iudicandis in romana rota libris Ludovico Comelio Augustianam sufficeretur (C).

Verum non ante medium annum 1545 ad jurisprudentiam in exactissimo illo consilio prestandam, locumque in eodem occupandum admissum fuisse, tunc habemus Taurellii litteras ad Augustinum XI

(A) Epist. 47. (B) Epist. 76. (C) Epist. 74. (D) Epist. 47.

Julii 1545 datas. *Exteris tuis, inquit Taurellis, evangelia debent ejus tantu, quo miram in modum defectu non; te tandem ad rotemus lmas convocare; juque andam aduicium eras: quo non tam cito, quam officiali nostro, curiaque, quibus practice ingenii, atque industria tua doctibus frai datum est, gratulamur; facitiam datum sanctitatisque, quibus complam; apprensio venticque, quibus perfugium portam est (c). Illud item ex posterioribus aliis ejusdem Taurellis litteris constat, non particulam Augustinum maneris illius christiani orbis dyadicandi. *Ferebat sane initio, inquit, quam in partem molestias suas pragmaticarum, & causificorum accepturas esse. Confidebam tamen industriae tuae, ac ingenio tui veracitatis (quod de M. Porcio scribant) fare ut actum ad id unum diceretur, quodcumque agere (d). Quibus aliis etiam libet adjungere, ubi Taurellis augurari se ait fare ut Augustinus illo manere methodum quamdam, & rationem aut novam innotiat, aut per manus traditam expoliet, que litigantes non eternis controversiarum mandris absumantur, sed brevi explicent se, atque ad rem perveniant (e). Quae etiam abunde nobis ostendunt quid de Augustini ingenio, atque judicio, quid de ejusdem equitate,**

(c) Epist. 14. (d) Epist. 15. (e) Epist. 16.

& iustitia Taurinensi vix gravissimam existeremus: In eadem eadem epistola illud addidimus Augustinum de Asterum quinque interpretatione non minus vana quam belle scriptis. Aliud item ejusdem opusculum ex literis ad Paviniam dactis agnovimus. Sic enim scribit: *delle tibi de fare copiare un discorso, che feci molti di sono per suo uso (a)*: Hac dum ageret, & litteras judicandis attenderet Augustinus, anno 1554 a pontifice Julio III in Britanniam missus est, ut eam regina Maria, & cardinali Reginaldo Polo, pontificio legato, cum illius ecclesiae componeret, & cum per Belgiam transiret, graviera quondam ageret cum Carolo V imperatore, Hispaniarum rege, ibi tum commorante. Et vero commentarium, quod de rebus agendis cum Carolo traditum ipse a Julio fuit, datum est die ultimas Januarii anni 1554. Quod nos cum aliis monumentis Augustinum spontaneis postea profertur. Anno 1557 de aliis legationibus Augustinus committendis agitur. Ab Octobri mense, ut in ejus epistolis videmus, de eo in Germaniam mittendo perhibetur rancor^(b). Et vate Pavinia cum mense Novemberi quoddam istum commentarium ipse diceret, episcopus Aliphantus, & apostolicus nuntius appellabatur, quod illi Augustinus his verbis expro-

(a) Lett. 4. (b) Lett. 22.

breve: mi sono imbarcato in un errore, che mi farà
 verosimilmente un danno del mese di Novembre; non comen-
 dolo io fino all' *XX* di Dicembre (a). Professo Bre-
 ve pontificiam, quod non hic edemus, quo a Paulo
 IV ad Maximilianum Bohemae regem, Ferdinandi Ge-
 liam, legatur, Roma die *xxii* Decembris anni 1557
 datum est. Parata jam omnia ad iter aggredien-
 dum videbantur, & ipse die 8 Januarij scribebat ad
 Paulinum: Credo partem de qua est *XX* di qua-
 nto, est ante in Monsenq. est *XXX* in circa, duo
 giorni per in Franco (b); & quidem Breve pontifi-
 cium, quod illum annibus magistratibus quatuor-
 que manseret commendabat, die *xx* Januarii anni
 1558 signatum est. Veramamen nescio qua obitu-
 ralis hinc illud remota sunt, & ipse die *xxii*
 scribebat: non se ancora se debbe andar così pro-
 ato, & paula inferias: non sono fuer di speranza
 di andare in Francia (c). Quia & die 9 Februarii
 lectum est: il chiamarsi avanti avanti che sia par-
 tito (et chi se partirà?) avria poi del leggiero...
 la partita mia doveva essere più, ha mandato già col
 cavaliè a giornata, anderà lunedì (in Die vorrà)
 per la posta per Bologna, e Mantova (d). Diem ad
 initium Aprilis cum magna jam Germaniae partem
 pervenisset, Francofurtum peruenit, atque inde

(a) Lett. 37. (b) Lett. 43. (c) Lett. 46. (d) Lett. 47.

die ut scribit, narraque quam ingenium antiquo-
rum librarum copiam Francofurti, Wormaciae, Pa-
saviae, Moguntiae, Bilingae, & in aliis Germania ad-
vicinibus repererit, quae Spira sepulchrorum imp-
eratorum epitaphia describi sibi fecerit, quam multi-
ta observata dignissima in aliis urbibus invenerit (1).
Tudelbonam demum venit, atque inde die secunda
maji literas dat, & quam laesum omnino
theatrum apud imperatorem Ferdinandum inven-
rit exaltanter describit (2). Neque dia ibi illa com-
motaus est, siquidem Romam pervenerat ante diem
xx Junii, quo die inde scribit, atque ita scribit, ac
si jam aliquot dies ibidem degere (3). Gregorius
Magnus Augustinum diei anno 1558 a die 17 Ka-
lendas Octobr. Neapolim, indeque Alipham contem-
dit (4). Id ipsam indicant Augustini verba in epis-
tola ad Praxinum 24. Septembris data. *Ro am pax-
no partē fra tre gressu, et audere a redere in me
peccelle. Starē quanto Dio verō.*

Quid vero novi evenerit, quid causa fuerit, quae
illum brevi post tempore Romam revocaret, quae
que iterum in Germaniam redire compelleret, nul-
libi explicatum invenio, id tantummodo in altera
ipsius epistola ad eundem Praxinum die Christi
natali datā scriptam video: *che dirato, et mi redre-*

(1) Lett. 18. (2) Lett. 19. (3) Lett. 20. (4) In qua rē
a. l. v. p. XXVIII.

in casti dentro di pochi giorni? Non si possa dar
 quanto piace certo; ma non facendo la via di Tran-
 co, penso che la più diretta sia per la corte del re
 di Napoli sia passando per Ferrara andar in Vien-
 na. Orà apparecchiare molte cose (1). Sed ta-
 ceta profectioem illam, ad quam ita proximè ac-
 ciectus videbatur, unaquam est exequatus, neque
 amplius de ea in suis litteris locutum videmus. quia
 contra illam in oppositas plagas ad aliphantem suam
 directam iterum remeasse, dicendum est. Siquidem
 & Reges, seu Epiphaniæ die vi Januarii Pedemont-
 ni in Aliphantem suam directam venerunt, & piteaque
 jam evolvimus a tabularum aliphanti monumenta si-
 gnificabat (2); & paullo post diversam Siciliam urbes
 peragrabat, ad cujus ecclesias inspicendas a Phi-
 lippe Hispaniarum rege legatus erat, unde plures e-
 jus epistolas ad Ferrisiam, & ad Gualteratum habi-
 mus. Post ea tempora consuetum est Augustinus
 Herda Episcopus, & cum iterum Tridenti cogere-
 tur concilium, eo ipse convenit, & die xxiiii Oct. anni
 1561 ad Gualteratum scribit, quadraginta octo
 modo episcopus eo adhuc convenisse. Tridenti non
 die 11 Martii ad Ferrisiam litteras dedit, ad quem
 ultima quædam hoc codice leguntur Herda, & Tamariti,
 quod oppidum est Herdensis eccliam, anno 1567

(1) Lett. 20. (2) Lett. 21.

data erat. Rursum hanc scripsit Sares cum epistola illa que anno 1568 ad Laurentium Latinum data est, cum exquam anno Septembris anno 1575 Surio scripsit, demum Terracene idibus Februarii anno 1581 quam non hic edidit ad Calentiam missa fuit. Que quidem omnes certa aliquot vix Augustini tempora, & quaedam et indicam ipsas veterum ephemerides signare possunt.

Non injuncta hae quidem studiis laetantibus videri debent; sed illa fortasse gratiori animo excipiantur, quae ad Italicoꝝ gymnasioꝝ, nequē ad celebratam vix tempōis praefentium uberiorem notitiam conferre valebant. Quis enim non libenter exquirat, quodnam fuerit de Alciato virorum illustrium sui temporis, quodnam praecipue magis Augustini iudicium? Nihilum video a plerisque asseri non bene de tanto viro sensisse Augustinum, & nonnullis circumferantur epistolae hae, quibus profecto apparet non ipsi admodum placuisse. Ego vero sic existimo, Alciati ingenium viro nostrum nequa Augustino, nequē illi fortasse sui temporis homini placuisse, quin & doctrinam ipsam, & eorum docendi methodum non omnibus fuisse probatam. Superbas & arrogans, nimiamque se cuique attenti dicebat Alciatus; ceteros parci faciebat, neque officis & comitate sibi devincere aut nequebat, aut non admodum curabat, audiebat item loci cupi-

dus, frequebantque eos qui non conuenerunt ad non conuenerunt inuenerunt obire, redemptus aperiri Sibilla (c). Quamobrem cum patrum scholares, rarerem omnia preferrent Ludovicus Aquinas Parolain galle, uiribus omnibus contenderat, ut Alciatus ad parisiensium gymnasium conditione quaerit traherent, idque etiam Petrus Bembus, tantus auctoritatis uir, vehementer uigilaret, nihil unquam obtinuerit, abinuenitibus qui Alciatus collegae facti erant (d). Iohannes Morellus non minus doctus & probus, quam comis & parandus adoleuitus, quique Alciatus scholam non sine preceptam honore frequentaret, paruum quendam facultatis officium in eodem exercendo, quod & nos, & Augustini studia multum parauerit, nunquam ab eo obtinere potuit (e), neque cum durissimam, & inhonestam, neque se solam, sed in aequalibus auctori preferentem sepe nobis occurdit (f). Turrellius item, homo minimus, & humanissimus, in his qua de eodem ad Augustinum scribit non ualde se amicum Alciatus subradione uident (g). Quae omnia nonnulli Augustini auctorem commoverunt, quominus Alciatus, nisi bene essendebat, in eorum offerret (h). Quis & de Alciatus doctrina, sive de docendi ratione non eodem sunt hominum eo tempora, ut nunc est, opinio. Parisius, neque

(c) Epist. 10. (d) Facet. Facet. Tom. II. anno 1540.
 (e) Ep. 22. (f) Epist. 27. ad. d. (g) Epist. 27. ad. d. (h) Ep. 27.

Socius longe abbas a juris antiquitateque peritia atque doctus Alciati, sed tamen majori in pretio erant, & scholares exemplum domi Alciati audiebant, Parisium atque Socium desiderabant, & cum eodem tempore Socius Patavii, & Bononia Alcius docerent, frequentiores gratulatoresque audaces ad Socium, quam ad Alcium accurrebant. Quare in hac fere communi hominum de Alcio existimatione nihil mirum est, si Augustinus in eo lectissimus de paulo meritis vixit, donec eius lectiones preceptionesque pluries audivit, ejusque doctrinam interius percipere vellet, quod eademmodi anno deinde 1539 evenisse dicendum est. Nam ante ad tempus ex alterius judicio potius quam ex suo de Alcio loquebatur, & quantū meritis anni 1538 ad Mathiam Paschalem attribebat: *quid miris adhuc Alcius, nihil queras. Non aut enim temere de doctissimis viris verba facienda. Hoc de uno te passim facere certare, audire frequenter Paulum Parisium, Marianum Socium desiderare, plerumque vero gaudere et triumphare* (4) Ad Secum nonis ventibus. *Ille que peris de nobis patavinis studis ejusmodi sunt, ut vix sine Alciati tui consumata dici possint; frequentioribus tuis auditoribus & gratulatoribus Marianus Socius Patavii docet, quare hic Alcius* (5). Ad Vasquam ve-

(4) Op. tom. VIII. pag. 177. (5) l. vii. ca.

Et mente novembre: *Alciatius pedem detersis impedi-*
ant, quotiens totus in docendo est, nec unquam con-
landet verba facit . . . De quo hinc plura scias (1).
 Atque ita quidem Augustinus cum eandem Alcia-
 tum agnosceret, paulo frigidior in laudando erat,
 verebaturque ne modum in eo predicando excede-
 ret, quem parum alii probari sentiebant. Verum
 cum ejus doctrinam paulo copiosius hauserit, tum e-
 nim vero libentissime in ipsius laudes exaruit, &
 quid de illius doctrina, & de docendi methodo sen-
 tiret, aperte absque ulla tergiversatione declaravit.
 Sic enim idibus aprilis anno 1539 ad Pissulam scri-
 bit: quem tamen (Bouulum) audire non reper-
 nobis licet per Alciatum. Sic etiam contra ex utrius-
 que linguae bonis auctoribus ad legum interpreta-
 tionem applicat, non ut aliena civilem & legibus
 donat, sed ut alienata aut bello capta quidem ju-
 re publicum reddere jubet, quodam ab hostibus re-
 ditum, quodam suo quodammodo jure vendicet in
 libertatem(2). Idibus vero majis ad Soram, qui petus
 egregie laudant Alciatum parum intueri videba-
 tur, sponte, nec ab illo provocatus, Alciatus tam-
 scribit, operam suam strenue navat, ratione actus
 docendi optima, loci, non lecti, disputantes non au-
 dit, sed quasi honorarius arbiter eorum de bono &

(1) Ep. 14. (2) Ep. 15.

ajso contritiones dicitur⁽¹⁾. Cum vero postridie kalendas martii anni 1540 responsum de juridica quadam causa, quod Sorani jurgia expetierat, mittere decessu petuit, non solum, inquit, sicut ex eorum expectationem, quoniam erat maximus, sed se etiam ipse vocat. *Nihil enim unquam videtur dicitur doctius, nihil (quod cupat ex) vel rem accommodatius, nihil apertius, & in quo ille princeps est, nihil arduius⁽²⁾*. Plura item, & magis familiariter ad Vasquezum. Sic enim scribit: *Alciatum hinc cogitare aut statim, aut anno sortente, rumor est, quod sollicit ante regem advensum. Est enim in eo mirandum spiritus, quod paucis disceptationibus tota lingua dicitur, legatur de quibus agitur optime declarat, denique multum studendi curam⁽³⁾*. Et alibi: *Mors Alciatus. . . nec omni genere doctrinae hoc dicit morans erudit: non & disputationibus inter-
fuit, & diligentiissime est interpretatus, denique nihilominus accuratissime⁽⁴⁾*. Atque in perage tantum ei laudis impenditur, ut appareat a suble istorum, qui Alciati sacris cultores videri voluit, similiter esse laudatum. Quod si mirariis quaedam ad magis distinctam Alciati viam sequiturum impioque libertis, observare licet, Alciatum, v. l. illud aprilis anno 1540. pene animam agere⁽⁵⁾ : v. l.

(1) Epist. 17. (2) Ep. ad. (3) Epist. 18. (4) Epist. 40.
(5) Ep. n. 14.

vero Kal. quintiles quibus celestissime frui (c), cum illud quod Augustino non fuisse assensur, nimirum Alciatum cardinalitium purpuram, ad quam Parisius pervenerat, *fortasse spectare* (d). De Alciato a S. P. Q. Mediolanensi vocatione scribit ad Augustinum Mezzius (e). Illud item ex Mezzii litteris eccoco censur, Alciatum non anno 1543, ut ajit Mazzuchellus (f), & Tirachembus (g), sed anno 1542 ferrariensem scholam ingress, cum eo anno mense Novembri Mezzius cum Ferraria decemtem reperisset paulo minore frequentia quam Buxonia, elegantia eadem, apponant, quodro aliter assequam (h). Quis igitur Alciati ad Augustinum littere, quas non his productionis, Ferraria x Kal. Januar. anno 1542 datae sunt. Sicis multa de Alciato, quam tamen non aliter hoc loco videri debet.

Hanc vero que in Augustini episcopi benedictinae academix sicilie appartat deinceps videtur. Princeps jurisprudentie doctor, & longo intervallo doctorum ceteros antecedens, erat Petrus Paulus Parisius, sed cum in a summo pontifice Romam vocatus fuisset, ubi novis in dies, & amplioribus honoribus amictus, denique sacra purpura ornatus fuisset, vidua fore, singulorumque destituta bonaventura jurisprudentie jectore videbatur. Nemo ul-

(c) Epist. 17. (d) Epist. 41. (e) Ep. 71. (f) Tom. I. Ser. Ital. (g) Tom. VII. B. III. c. IV. (h) Epist. 72.

has erat qui cum provincia aminebat, & doctorum
 est Bescuras nescio quis, qui ab incipiam doctorum
 adeo sibi prudens, ut magno postulare operam
 suam prout, qua non jure quidem scitiam,
 sed ignorantiam doceret(-). Tunc enim vero venit
 Alciatus, qui licet non concinno Paruli desiderium
 rationis, sed longe tamen Parisiam, caeteroque an-
 nes antecessores doctrinae elegantis, & eruditionis
 copia superavit, & per totos tres annos sui tomis
 splendore bononiensem academiam illustravit. In-
 terit Augustinus Berobus jure canoniam docuit:
 alia mens, alia ratio, dispar congruus Alciato,
 sed quem tamen Augustinus quodammodo
 comparat cum Alciato, & utrumque duo dicit
 nostra sequentis laudat (1). Ea vero reverens ille Pa-
 risia, antequam caeteros honores ejus ante probus
 agere audiret, magnillum facere videbatur, apertum
 operam suam in Berobo reponeret. Mihi vero, ut in-
 genus fatuar, scribentur illi x Kal. sept. ad Vasquiam,
 & Angajanam, omnia hic duplicem prout litter-
 tulari nostrum summam, in quibus sequitur. Te-
 ra mihi prout, & pagis, ut ajunt, in Augustino
 Berobo est, quem jure expectationi non paria fo-
 riam. Sed haec pericula facta ad nos(-). Ea vero
 pericula facta rursus ad Vasquiam: Augustinus

(1) Epist. 19 (2) Epist. 24. (3) Epist. 19

ignis retro Augustino placere, neque se solam quod collige ejus dissipaverit, sed quod doceat doctus, dissiparet acute, interpretetur clare; sed addit insuper, *mentalis scilicet deus aucto, quanta rudes hinc legentis*. Quae ultima verba quo tendant, procul ignosc. Id deum ex Augustini epistolis vix liquet, juris tam civilis tum ecclesiastici scientiam penes Albiatum & Beroham existisse. Cum nemo alius Bononia esset, qui eadem ab Albiato desertam tuam laude occupare posset, acinus Bononiam suis anno 1542 Marianus Socius, qui tum Patavii docebat, eadem, quo Albiatus, stipendio jurisprudentiam professurus. Eodem anno Bononia obiit Laurentius Pius, qui, uti natus Elephancinus, il. annum tuum ageret, & ab anno 1519 inter publicos juris canonici professores adscriptus erat⁽¹⁾. Principem inter sui temporis juris consultos locum obtinuisse dicebatur; & Augustinus ad Terrullianum scribens *Malabarum*, ait, quod *Laurentio Pio Bononiensi hic ipse diebus situs privari, neque enim, uno excepto Berolo Augustino, parum reliquit* (2). Duo praeterea bononienses jurisprudentes nominat Augustinus, Fabianum, & Boncompagnum, quos tanquam idoneos ad plectrum gymnasium instruendum Terrullio perfert. *Bononiensium*, inquit, *ad id status ac-*

(1) Epist. 14. (2) De gl. militum belogual. (3) Epist. 17.

comedantem nihil esse videtur *Petrus Fabus*,
 & *Johannes Boncompagnus*. Sed illam decentem
 non vidi, tantum ex ejus discipulis studio, presen-
 te Neapoli scholas habuisse: ut tamen non solum
 solitudine, & podagra crebra cum vixit. Atque
 sicut laborabat, & toto corporis actu, memoria
 tenaci, laboriosus vir, & non sine ingenio, optime
 omnium suorum civium operam navat suam, ha-
 buitque discipulorum gregem non modicam. Hanc
 sententiam tenentur doctrinam (A). De *Fabo* scriptura
 prius ad eundem *Tancredium*: Est hoc *Fabus* quidam
 bononiensis, qui proclerum sui speciem Neapoli
 superioribus annis vixit, quo loci maxima frequen-
 tia neque mercede jus docuit civile. Sic vitam esse
 otiosam, quoniam non tantum condidit (B). Ubi des-
 inat animadvertere, scilicet eum, qui optime om-
 nium suorum civium operam suam navabat, *Johan-
 nem solum Boncompagnum*, laboriosam vitam, &
 non sine ingenio, memoria tenaci, & firmis lacti-
 bus, sed ignotum hominem, qui neque ab *Elephan-
 tino*, doctorem indoctorumque omnium scriptu-
 rum bononiensem recitare, in eorum tot volanti-
 um syllabam excipitur: alteram verò, *Fabam* bo-
 noniensem jacere otiosam Bononiæ, quod tam, quo
 Neapoli dandebatur, mercedem a suis obittere non

(A) *Epl. 41.* (B) *Epl. 17.*

pererat. Hic ergo erit Bononiensis gymnasii status: Pina, Boncompagni, alique jurisprudentiam proficerebant, sed qui id cum Augustini laude praeferrent duo tantummodo dicendi sunt, Alciatus, & Barobus. Extincta vero esse ipsos moribus Berolii scire, solus remanet Alciatus, a quo Bononiensis, imo & totius Italiae jurisprudentiae vera gloria penderet.

Quod ad huiusmodi litteras spectat, duo item percipere ab Augustino tendunt. Primum quidem est Romulus Amaseus, qui ab omnibus, & a scriptoribus plurimum refert bonae testimonio, quique prope in his, quae in hinc epistolis leguntur, ad sui nominis famam miras indigere videtur. Sed tamen cum in clarorum hominum rebus jure suavis perspicere, audientur, spero, non sine animi oblectatione & Metellus, qui se sic, cum ab alio colore a professorum omnium scholis receret. Alcius tantummodo, & Romulus lectiones maxime intrinsecare (4); & Orosius, qui Bononiensem Amaseum dicit, eorum non modo magistratum aciam discipulis instructissimum, eorum etiam aequo virtute & officio eruditissimum (5). Et Tibullus fortasse a consillis miris quidem, & singularis anecdota in Augustini epistolis leguntur, cum

(4) Epist. 73. (5) Epist. 46.

per Romulam Amanum anno 1539 totam fuisse in
 primo libro oratorio Ciceronis, & septimo Virgilio
 interpretandam (c), tandemque anno 1542 habuisse
 Bononia de Gasparis Contarini viam atheniensem su-
 nabens, qua, inquit Augustinus, nihil auctori con-
 siliis partibus perfectius, & elegantius (f), & cujus
 sententia gratia nobis accidere debet, cum inter o-
 ditas Romuli athenienses non appareat. Praeter Ro-
 mulum, Petrus quidam Augustinus curia humaniores
 litteras, praesertim graecae linguae. Petrus Illerius,
 de quo apud te multa, duo cyprum mittens precor ut
 libros nobiles cui interpretatus, sane diligenter scri-
 bis ad Paschum (g). Ad Bolam vero: Lazarus Bana-
 nicus, et me audis, neque in latinis litteris Roma-
 nis, neque in graecis tractanda Petro nostro compe-
 rabis (h). Hic Petrus Patavium postea migravit vide-
 tur, nam Metellus Patavū dicitur Petrum, & Favolum
 non graecae praecipue vocat (i). Verum quis ille
 Petrus facit, quem annum Augustinus vocat ad Pas-
 chum, nostram ad Bolam? Mihi esse non constat. Nam
 ut Hispanis assentiar, qui in Augustini vita loco
 edita cum patet fuisse Petrum Bolum, vocat ipse
 Augustinus, qui Michaeli Solerio Patris scribens,
 Salutis, ait, ceterisque collegis saltem, Petroque
 praecipue nostro saltem me hanc peregrinationem

(c) Epist. 14. (f) Ep. 48. (g) Ep. 11. (h) Op. me. tom.
 VII pag. 149. (i) Epist. 17.

ferre, illas, quod ejus rationem singulari doctrina (4). Ergo cum inter profensores bononienses, qui magnam eo tempore sui nominis firmam veritatem, dum taciturno relicti sunt, qui a singulari doctrina posteritati commendarentur, Alcivius & Romulus Amasius. Quis enim tunc ut de nomine quidem veritatis Boetium, Pisonem, Joannem Basso-pagnam, ceterosque ejus temporis profensores? Ipsi quum etiam Parisius, atque Berolinis, adeo magnifice predicant, obsecari tunc in scholis academicis taceant, in foro taciturno audiri se sistant.

Patrisiam item gymnasium totum perierit in duobus, ut ita dicam, salcriis quibatur Jo. Marius Socinus, & Lazaro Bonamico. Professo erant tunc ibi juris profensores alicujus nominis Marcus Manius, & Joannes Aquilianus Alexandrinus, quorum in academicis aevulis concertationes non sine laude describit Augustinus. Erat item Fabius senectio quis, nec doctus, nec acer, & in quo praefer vocem nihil erat quod laudaret (5). Unus erat, qui Patrisii, uti Parisius Bononiae, ceteros omnes longo intervallo praeter, Marius Socinus junior. Senectus Socinorum familia longo tempore jurisprudentiam, seu potius academicam patrisiam implevit; aliquidem primum Marius senior, cum Alexander Ma-

(4) Op. tom. VII. p. 174. (5) Op. tom. VII. p. 174.

rius illas jurisprudentiæ tradenda incubare, ac deum Marliani junioris scolaris nepos, cum 23 annis, ut ait Faciolatus, in celeberrima Italia gymnasia decurset, Patavium anno 1525 vocatus fuit, anno 1535 in loco secundo ad primum pomeridianum mensis pretio non contenti, Sarcinis nempe milleis, qui post annis mutati sunt in decatos argenteos, atque anno demum 1540 in curcos restiterunt. Neque hoc mercedis incrementum obtinere Veneti potuerunt, ut Socius cum academiam cum benevolentia maneret, ad quam Alciato pretio, ut ait Augustinus, vocabatur. Quæ omnia argumenta esse possunt quanto in pretio haberetur Socius, quantumque inter ejus temporis profectores existeret. Socium Augustinus vocem quidem optimam legam interpretor (P), sed eandem dicit veterem illam docendi rationem retine. Quare licet tum temporis Socius per Alciato quaerendus, frequentiorque auditor ad ipsam, quam ad Alcatum accurreret, cum tamen ejus scripta videm cum Alciatana comparari, sed ut vinctior quidem habeant splendorem valent, & cum Alciati libri jurisconsultarum eruditorum manibus tenentur, Sociorum licet abocari, & sunt obsoleti. Humaniores licet abjecta erant Patavii, & cum Lanarum Romanorum

(P) *Fon. græc. pat.* T. II. p. (M) *Tom. VII. p. 171.*

ad eas docendas vocatus fuit, in dicitur, ut ipse scribit, ac prope depositam provinciam venit. Ipse vero variasque linguas, scholasque omnes cum in se recepisset, diebus tam sanctis tam profectis undecim docebat per horas duas, uti narrat Faciolatus (4). Sed eam tamen molarem ab hoc docendi ardore decidisse dicendum est; quodetsquidem ejus negligentiam a Faciole, & Augustino, uti quosdam successivis temporibus discipulis, notari videmus. Quae, ut ad Faciolam Augustinum, ut Bonaventuram negligentiam scribit credo, dederat enim cum talis erant maxima ejus rei indicia (5). Alibi vero Augustinum non magis facere Bonaventuram viderat in humanioribus literis explicandis, sed ipsum in latinae Romulo, in graecis Petre III, de quo supra diximus, posthabere. Sic enim scribit: etiam a Bonaventura latinae graecaeque litteras didici, quae, si me audias, nec in illis Romulo, nec in his ecclesiasticis Petre nostro comparabilis (6). Clarissimos tamen habuit per totam Italiam, & vero etiam per universam Europam discipulos ingenio doctrinaque praestantes, veterique magis gloriose nomine Archimagister, & sibi atque academicae patriae illustrem aemulam faciem comparavit. Latinam graecaeque lit-

(4) Hist. vit. T. I. an. 1314. (5) Ep. 22.

(6) Op. VII. p. 164.

teus doceret pariter Patrum Fascolas, quos & ex
 pensis illis quas haberes vobis, & ex Augustini epi-
 stolis optimam quidem vitam, officiosam, humani-
 tatem, doctissimisque studiis commendatam, vobis disci-
 pulis, aliisque carum, doctum etiam hominem, &
 laude dignum deprehendere mihi videor, non tam
 raro, quam laici eloquentiores scriptores, aut ve-
 cunditate sublimiorisque eruditione philologos con-
 siderare debeamus. Inter professores praece Sorinum
 cum academiam occupasset Franciscus Curtius, &
 Rabens, quarum memoria penitus fortasse excidisse-
 ret, nisi in farsalibus concensationibus a legulejis
 quandoque advocaretur. Anteriorum Medicos jam e-
 iam Patrum illis temporibus docuit, de qua cum
 frequenter in hinc epistolis sermo habeatur, pen-
 item longior a vobis oratio postulabitur.

De Annino Medico haec narrat Papalopoli :
*Anninus Medicus, nobilitatis gentis & traduce
 cum repatriata conjuncta, Florentis natus est, vir
 magis namis, ut a Thomarino signatur, elegan-
 tissimus jurisconsultus, litterisque cum graeci cum
 latinae arcuissimam ut Mantua. Sicuribus pri-
 mam docuit in Gallia, deinde Bononia, unde hac
 accitus profecti cepit post Marianam Sorinum ja-
 niforem circa annum 1542, docuitque quod nos per
 annos decem etc... anno 1547 notatur in actis
 publicis rogatum Annino stipendium. Post an-*

nam illam contra a *Coniuge Paris* reprobatur. — (10). Fabricius contra ac Papadopoli non tam ex nobilitatissima familia cum regnatrice conjuncta, sed ut ex *Strutia* quidem utrum *Antiochum* sensisse videtur (11). Sed cum veram vester aliam pro se afferat, tunc epistolae argumentum, illud non aliquotulum movet, ut Fabricius potius quam Papadopolo adhaerere, quod utique in tam longa frequentisque *Taurinensi* inter & *Augustinam* atque *Metellam* epistolari commercio de *Assuino* nunquam ab eorum aliquo verbum ullum elabatur, quo *Assuini* conjunctio cum regnatrice *Coniugi* familia, aut saltem ejus patria *Strutia* indicetur; quod tamen ad eam rem de qua agebatur quandoque memorari oportebat. *Excisus* mihi videtur *scelus* *Facciolatus* (12), qui cum vocat *cameracensem*; cum *Mediterranorum* nomen in *cameracensium* divisa ab eo tempore adhuc extat, & *Assuini* praenomen (quod perpetuum cum *Assuino* in *lactantii* *Augustini* operum editione commutatur) sit fere proprium & peculiare illarum gentium, & vix extra *cameracensem* caelestia nequam alieni impositam. De hac *Assuino* repetit agit in nostris litteris. Iacobus enim tunc *plena* *caelestia* *bellorum* *tumultibus*, atque verum *civilium* *turbationibus* *vastata*, atque ut *totius* *ed-*

(10) Tom. I. ad an. 1741. (11) Hist. gene. pa. T. II p. 178.
 (12) Fan. 1711. Tom. II. p. 143.

geret Dux Etruriae Cosinus, eorum omnem in Lati-
nam, Taurinam transiit, sique quae aditus ad
scholarum regimine arbitratore appellandi, & quid-
quid vellet agere potestatem fecit. Quae non sa-
tis liberaliter egisse cum Latio videtur Fabricius,
cum non alias partes a Cosino ei traditam memorat,
quam legi sua cum illo Francisco, & cum Fran-
cesco Campora condendi, quibus universae res aca-
demicae gubernarentur; licet in nota adjungat,
multas ex parte Lati epistolae, quibus intelligi potest,
ei praesertim consilio Cosinum quodammodo pisa-
nam gubernationem (c). Neque enim legum latio castum
modo, & gubernatio academica, sed professorum
destinatio, mercedum constitutio, & tota gymnasii
pisanæ institutio Latio commissa est. Non solum
Castro opinionem Taurinam, & ad amicos scripsit,
eorumque opera & operam imploravit, & loca om-
nia perstravit, & nihil denique inestatum
reliquit, ut optimos quoque principes ad pisa-
nam gymnasium alliceret. Sic et postmodum idem
Octobris anno 1643 respondit Augustinus, de no-
stris preceptoribus ita habere: *Marianam Socium
Alcintino stipendia hic jure doctorem, Ferrariae i-
psam Alcintum paulo majore; Annisium ignaro
Patruino, an Ferrariae. Hinc autem factum quod,*

(c) Hist. gym. pis. tom. III p. 5.

Laurentio Pico benedicendi hic ipse dicitur litteras
 priores, neque enim, nisi excepto Breuilo Augusti-
 no, parces reliquit (1). Eiusus vero VII Kal. Novem-
 bres de Aniano sive ea tantum audire eam Faventi
 esse; utriusque de Fabo que nos supra retulimus:
 post que scripta subiungit: *his scriptis Jaco-
 bus Metellus dicit accusare eum, Faventem que scri-
 ptas alias conditiones conductum Janiculum (2)*. Au-
 gustinus licet, ut Turrellii votis obsecrasset, ad
 Alciatum scripsit, cui respondet Alciatus ea se-
 ptecula, quam inter hæc Augustiniana referri-
 mus (3). De benedicentibus dicit illic nominat, quos
 supra memoravimus, Fabam & Io. Boncompagnum,
 & de Aniano scripsit ad Metellum; que omnia
 Turrellio antibus 14 Id. Iunias. anni 1543. Neque
 de Alciato, neque de Fabo, nec Boncompagno quid-
 piam scriptum in hæc rem accusare videmus: in An-
 ianum tota quæstio conversa est. Ergo Macellus
 supradictis Augustinæ litteris his verbis respondet
 Venetiis 1511 idus Februarii: nunc ad Anianum
*Medicem. Cum priores Petapianæ rediere ei tuas
 litteras legam, & ad Lælii mandata ut respondeam
 curabo diligenter. Ego profecto cum virum summe
 diligo propter ejus virtutes & ingenium. Quis si
 quid fieri poterit quod ejus virtutes illustret, spe-*

(1) Epist. 17. (2) Epist. 19. (3) Epist. 101.

ra haecquequam erit perperam collecta, in hinc sine praeterea nostris studiis mirifice dedat. Quod vult Lelius, ac capiat in ea re, ut ad me appetitum perteribat neque plerumque, te oro, caritate Efficiam enim, ut ipse ipse non minime fructetur in eo retinendo. In annam cantem cum venetia partem esse arbitror (*). Hinc enim vero Metallus litteras Antiani, qui sane non bene apud Terentium audire videbatur. Sic enim Augustinus ad Terentium XIII Kal. martias: *Joannes Metallus noster ad te has pertererat litteras nunc...* cum Antiani litteris. De quo meliores nuntius accipi, quam a te scribatur. Pro certo enim habeo, quod de solitudine dicebatur falsum esse. De scholis, in quibus ergo haecantibus quam potissime placuisse dicitur, esse esse rationem suspicor, quod hic viderit expectationem, quam non magnam conceperunt de eo, qui alias gentes docuerit, alio victus ab eo sit, quam bonorumque sermonibus & litteris habebant. Nam nihil de summa conscientia & laboribus detractione signum est, quod ad eam ei vitio dant, quod ita mediantur veniat, ac quasi decantata quaedam dicere videntur. Eam ex Metelli litteris hunc omnium Patavi futuram accipi, itaque in ceteris neque adeo cum primis poterit hunc inter doctores

(*) Epist. 12.

numerare, quorum delectum habiturum *Mispar-*
atum Dacem tuum scribis (a). Postulæ vix ap-
 plet scripsit ad Augustinum Metellum tunc ad *Avoc-*
inum. In *Paris* jus civile doceras est, si si condi-
 tionem offerant *Parentini*, que *patrimonia præter-*
Eam quippe se *posituram* negat. Quare aliquid trans-
 egi volat *Lelms*, quanti eas docere cupias, aperte
 perarbitat (b). Quare illic Augustinus ad *Taur-*
ellam: *Avocinus* expectat ut *molliori* conditione a
 vobis excedat, quam illic citat, eam tamen se *po-*
 situram negat. Quamam itaque offerri potest, di-
 gnificare (c). Male incitum de *Avocino* opinionem
 non propterea ex animo delectique videat *Taur-*
ellam, siquidem ita ad eam III *aca* maj. Augustinus de
Avocino non belle negociatus, qui *aut* nisi fallor
 moribus non minus vobis nota faciet, quam non *me-*
diali eruditione (d). Cui *Taurellis* de *Avocino*
 nihil adhuc certi habebam. Circueo autem, cum
 crederetur scitantes *Parisi* habere eas sciam, quam
 gentes offerri, ut *Paris* doceat, quod scripsisse ad
 te *manuare* videor (e). Venit eo tempore *Fatavium*
Augustinus, sique unde adventu ille *Taurellis* in
Avocinum suspiciones ardeat aperuit, remque
 totam *Taurellis* explicavit. *Nitricum* *Camillus* *Ter-*
dianus, nobilis *parentinus*, *ingeniosus* *adulentus*,

(a) Epist. 24. (b) Epist. 23. (c) Epist. 23. (d) Epist. 24
 (e) Ep. 22.

Faventi scholæ, cui Lolius filium suam dependere, necessaria quædam compendiosa Carolino eisdem Anselmi eductoria edidit, etque parcom turbatur; necque propterea Anselmo infensus, etiam colloquium fugit, totaque negotium laetitia ducere nititur. Scriptis igitur ad Teurellium postididit Kalendas Junias: cum Anselmo quoque Medice collocatus non male familiariter. *Hic enim multa de mercede à te oblata dixit, quarum verborum hæc sententia est: parem non esse eam conditionem ei, quam à Faventi se impetratariam sperat, se accedere minus creberrum utum scholærum locum, & cetera ejusmodi, que ad se superioribus dictis scripsisse se ait. De ea quoque re se expurgavit, quæ in quibusdam litteris significabat. Atque hæc cum totum id, quod nos modo leviter attigimus, longe explicasset, de Anselmo vero, addit, uti cæcitate, ut probentem ejus, & arguere amorem non miserem esse sperare, quam conditionem quam nos dimis, ut ducem nos eximere, rem integram non esse novæ conditionibus (4). Non plene omnino inque aperta, uti Augustinus criticabat, ea erant que ad Anselmum spectabant, nisi que ad eum Teurellium longam insensibilium rerum explanationem, et quam hic illi molorem debe-*

(4) Epist. 44.

et se scribit. Cum vero vana spe deceptus se viderit Amovius de patavinæ mercedis augmento, vana profecto iterum piænam gymnasium requirit, iterumque ad Augustinum & Trucellium recurrit. Quare sic Augustinus: *Arcturus hic me convenit, & nescio quid de piænis gymnasiis est loquatur, cupido, ut videbatur, obcajus illis loci. Ego vero et rem non esse integræ videri respondi. Erit Patavi, ut optaverat, primus: nam Alexandrinum Antonium acerbissimo morbo tenari ajunt (a). Cui Trucellius lepida quodam gravitate respondens: *Arctus ratio jam hoc anno haberi non potest, quod & ipse jam significari. Quo Patavi floreat donec Pisanum gymnasium ejus sit ceptum. Neque tamen Alexandrino perniciter illum curari arduerit (b). Vixi tamen sive Amovio effugientis sententia, sive ipsius nominis fama, atque anno sequenti, scilicet 1544, in piænam gymnasium receptus fuit. Quo simul ac venit, primamque orationem habuit, eamque in admirationem sui rapuit, uti scribit: *Franciscus Campana Covini ab epistolis, qui et se ipsum ut patitur ceptum, licet piænam doctus professores audierit, neque se credere posse ab ullo nequam neque in Italia neque sibi melius dici (c). Hæc cum a Campana scripta sint mense Novembri***

(a) Epist. 74. (b) Epist. 27. (c) Edic. Hist. gym. piæ. vol. II. p. 149.

anni 1544, promissio videtur quod a Papadopolo scriptum est, doctore utique Anonimo Patavii dicitur anno 1544. Quo pacto vero anno 1547 noster in actu publico (Patavii) rogationem Anonimo stipendium, ipse videtur. Nihil multa de Anonimo verba fecisse fortasse videtur, sed non tamen ad rem nostram propterea inopportuna, cum ad interiorum quorundam notitiam p[ro]p[ri]a academiæ conditionis, Tauriniquæ ad eam sustollendam ardoris neque constantiæ, neque ipsius Anonimi ingeni, aliteraque de eodem existimationis necessit[ati]b[us], vel opinari, cauere valeant. Nominatim item oblectamento fontanis erit legere que de consuetudinibus pataviarum academicarum turbis atque tumultibus in Augustini epistolis ad Theophrastum significatur (4). Plura de academiarum alienis dicere possumus, qui ex toto, ut ita dicam, terrarum orbem ad illa duo Athenas, seu disciplinarum omnium corpora, ardebat accurrebant, cum in hisce epistolis & Athenas, & Metelliam, & Perinthum, & Corinthum, & plerosque alios ex Belgio, ex Gallia, ex Lusitania, ex Hispania, ex Grecia, & ex aliis fere natione nominatos videremus, sed quædianmodum leviter attingam, parum videlicet patavini gymnasii gloria Papadopolum

(4) Epp. 10. 11.

consulente, qui cum clero illius clamore commo-
taret, Augustinum, Roma libris judicando XII
virum, alphanum, & iberdenensem episcopum, an-
thiopiscopus tarraconensem, clarissimum in sacra
causis disciplinam scriptorem, & tot nondulces il-
lustrum silencio preterisit.

Nunc alia recensita ad litterarum historicam con-
gruam spectantia, quae septem & personarum
attingunt, vel quae tamen digna sunt quae animad-
vertantur. Praeclarum de Petro Berbo testimo-
nium dicit Augustinus, cum ad Vasquium scribit
postidem nonarum Januarii anno 1539. *Petrum
Berbum Romanam accersiri vehementer gaudeo; ut
eum tanta urbe, renaturque jure dignus. Sed
quid opus est cum verbis exornare, qui ut aliquem
periculis auctor fait? Sic enim vitam munus (ut
ait), advenitque quam plurimos, ut cum ingre-
derentur, quae sola ad eloquentiam artem pervenitur.
Itaque hoc non potuerit tam late patere, ut vel nos
peregrinos (se etiam adjuvans) non latere, ni
hunc principem habuissent (c). Haec illi de Sado-
lato & Silvia cardinalibus: de bellorum laudibus,
quibus bene Europa pars ardet, credo te habere con-
spicuas nuntias. Extinguendis his, & regem maximis
placandis Sadoletus, Silviaque electi sunt; qui si*

(c) Epist. 94.

rem tantam nisi divino auxilio juvante intrinsece
 sine, aut in eo struere operam suam non poterat,
 illi sensum christianorum principum, vel homi-
 num patrum gratiam optime jure merentur (4). In-
 christum Perizoniam colluam Aristocolla interpre-
 tam vocat Augustinus, atque in, ut, præclara om-
 nis præcorum librorum interpretis ad Ciceronis de-
 cimationem, in qua sensus nonnunquam est, ad-
 hærendas esse existimat. Quæ res, ut arbitror, in-
 mutis melioris, quam reprehensuras habebit (5).
 Joannem Baptistam Equitum tunc in scribis se-
 nit Metellus Equidem, scribit ad Augustinam, eo
 rare scribitur rerum Historiæ, aut cogit majore
 præstantiam auctorum qui explicet, quæ viderit
 meo judicio nota est (6). De Emilio Ferreto sepe
 loquitur Tascellius, & ejus notes in libros digesto-
 rum veteri, & peculiaris suam loci cujusdam Ci-
 ceronis interpretationem (7), & nonnulla alia hinc
 digna commemoret. Quam multa atque præclara
 honoris testimonia de Capite Sigonio & de Hannibale
 Caro in litteris ad Prævinctum passim occurrunt? Cui
 illorum temporum studio vice non dicitur P. Octa-
 vius Pentagethæ, quem multi quasi æconomastice
 Patrem appellabant? M. Antonius Flesinius in ven-
 deturæ illius ad Octavianum cognomine Patrem esse

(4) Epist. 43. (5) Epist. 47. (6) Epist. 77. (7) Ep. 107

nobis describit tamquam liberorum belluonem utque
 & neque nocere utque dies græca & latina volumi-
 na legentem. Leonardus Malaspina hunc unum ex
 omnibus in eorum iudicio politissimum & elegantis-
 simum mirari solebat, & qui, inquit, cum *Farrone*
Augur vocari appellent ut illi tunc veri aut
 quod maxime deceat intelligere (c). Universis vero
 omnes & grammatici, & critici, & antiquitatis ama-
 tores, & quotique erant Tiberarum cultores ad P.
 Octavium accurrebant, ipsamque tamquam re-
 literariæ oraculum consultabant. Quæ omnia pariter
 ex Augustini literis ad Pausaniam magis magis-
 que patuit, & quod ille opus melioris, qui-
 bus disquisitionibus incederet, & alia anecdota ad-
 dicerent. Multa de *Pyrrho Ligario* ab illius tempo-
 ris scriptoribus dicuntur, sed quæ penes Augusti-
 num illud memoravit, quod post ea, quæ superio-
 ribus hinc anois tanta cum exultatione antiquita-
 tis amercam Francens reperita sunt de *Verris* *Septis*,
 maxime commendat *Pyrrhi* sagacitatem, qui post
 ab eo tempore illa viderit, quæ modo in lucem pro-
 lata tantam novitatis speciem protulerunt? Quis
 vero non miretur obcuram ignorantique tot anois
 latuisse *Pyrrhi* opinionem, quæ in vii epistola Au-
 gustini ad Pausaniam exponitur? Multa tibi de *Ver-*

(c) Pref. ad *Cic. op.*

rie, & facile, & de Suetonii verbis: statuas habet
Francos, ubi illi legi volebam *Pro Fata*, aut pro
Ede Fata, aut *Prope Edes Fata*, aut *podestres*,
 omnia importanter illud *Francos* delendum esse
 arbitrabentur. Unus Pichas Lagorus contra eruditi-
 ram aciem pro *Francos* acriter docerabat. *Mons*
Pyrrho, sic, contradice quanto più a questo opinio-
 ne, perchè trovata in *Palustrina* quell' *hemicycle*,
 e la base della statua con la parole *de' facti*, le
 quali per aggiunte da lui. Questa lite è *facti* di *Ro-*
ma, ma dubitiamo si farà un processo grande so-
 pra. Se sarete nuovo in *standeremo* a *Palustrina* a
 verificare queste opinioni. Io mi ricordo di un certa
 penso *de facti* con certi magistrati municipali, e
 non si dice dove sono trovati; se *Mons* *Pyrrho*
 mostra che sono di *Palustrina*; penso che gli dare-
 mo sentenza in *questo*. *Tota ille Augustini epistola*
signa est que cum Faggiati opere de Suetonio . . .
fragmentis Francos super effatis Roma anno 1779
edito confertur.

Due vero sunt, in his litteris laudati, gratias
 alter, alter hispanus, qui minus vulgo noti, &
 Augustini amici, singularem quandam commem-
 orationem exigere videntur. Primus est Nicolaus
 Sophianus, qui Caropya natus, gratiasque litteris
 excoluit, cum Venetis degeret, in liberariam fa-
 melatum a Mendosa receptus, in Theatrum.

ut supra diximus, missus est, quem viram doctam
 appellat Augustinus, graecumque edicere laudet,
 quod ab eo cum alio venere collatus fuerit, quique
 capite a Nicollo memoratur, & quod autem sit
 tabula Graecis praedicator. Et est, scribit ad Augu-
 stinum Metellus, capite tabellam Graecis commen-
 dabat *Philosus Leonardus noster* (6). Quibus Metel-
 li verba corrigenda est Iacobi Alberti Fabricii le-
 vis editio, qui acie quo sive mentis utrius ma-
 nus lapsus Michaelis Sophianum cum hoc Nicolao
 confundit, & Nicolai tabulam Graecis falso attribuit
 Michaeli, sicutque ad verbum 47 Theauri antiqui-
 tum graecarum explicationem Nicolai Gerbelli in
 Graecis *Michaelis Sophiani descriptionem* (7). Eam
 Graecis tabulam docto quodam commentario expli-
 canda suscepit Nicolaus Gerbellus, titulumque ap-
 ponit: *Nicolai Gerbelli in Graecis Sophiani descri-
 ptionem explicatio*; cuiusque ut ex Sophiani prome-
 mon non apparent, Fabricius Michaeli Sophiano ad-
 scribit. Sed tamen idem Gerbellus statim ab initio sui
 commentarii Nicolaum, non Michaelis eum vocat:
*Nicolaus Sophianus, inquit, vir, ut ego quidem
 sensu, spectata virtute & eruditione... consilio
 paucerrimo ac prope divino descriptionem hanc Grae-
 ciae ex optima utriusque linguae scriptoribus col-*

(6) Epist. 80. (7) Bibliogr. Antiq. v. II.

lectum in *hæve elegantissimum picturam confegit* (3). Nimirum aliam omnino est a Nicolao Michael Sophianus, hinc atque inter eruditos græcos, & inter calligraphos adscribendus sit. Michael byzantinus scilicet, Nicolaus cœcyprensis. Michaelis pluraque græca carmina typis excussa leguntur, utique latina versio liberorum Aristotelis de anima, Nicolai quædam moda diuina tabula, quæ & a Gerbelio, & ab Abrahamo Oratio descripta est, tum græcum opus de præparatione & uita astralibus Paulo III. dionem, & Basilicæ editum, tum item manus tantum scripta grammatica græca cum ejusdem epistola nuncupatoria ad Ioannem Lotharingum cardinalem (4), cum demum Ptolemæi Geographia Nicolai cœcyprensis hæc atque notæ illustrata Basilicæ typis excussa, uti iam vidit Morellius (5), ut demum Flutarchi de liberorum educatione editio per Nicolaum Sophianum Venetiis 1544 ab Harlesio in Biblioth. græca Fabricii refertur (6). Uterque Sophianus inter græcos calligraphos a Montaucenio nominatur; sed Nicolai plures scripti codices ab eo citantur circiter annum 1524, Michaelis uero tantummodo, legens anni 1560 (7). Utriusque eruditis laudatur, Nicolai, ut supra vidimus, ab Augustino, a Gerbelio, atque Mantilio, Michaelis a Paulo Manutio in episto-

(3) In præf. (4) Bib. reg. Paris n. 1372. (5) Bib. Piss. (6) Tom. V. (7) Palæogr. græca l. 1. C. VIII.

la ad ipsam scripta (c), Nicetas igitur, non Michaeli Sophiano laudi danda est ea tabula, quam illius esse adeo aperte dicit Metellus, qui cum ipso Venerio degabat, eodemque familiariter utebatur, atque de ea tabula tanquam de re non admodum recenti scribebat jam ab anno 1549, quo tempore Michael adolescentulus ne ad ipsam quidem intelligendum, ne dum ad concinnandum fortasse sufficerent.

Longiorem sententiam ab hispano homine possumus haurire Petrus Baitius, clariorque apud ceteros meritis dignus est jurisconsultus doctissimus, & sententiosus poeta, quae & egregia doctrinae, atque ingenii doctae, & familiarissima cum Augustino archiduce conseruata hunc omnibus commendant. Petrus Baitius de Nobis Alcañicili in Aragonia nobili genere ortus in patria primus, tum in illudensi academia laetitia literarum & jure civili instructus fuit. Inde in Italiam ad uberiores doctrinas utitur explendam, non quidem Patavium, ut plerique dicunt, sed Bononiam venit, ubique sub Parisii, Alciati, & Berchi disciplina plenum juris utriusque scientiam toto pectore hausit. Bononiae postea ante annis collegium, ubi Alcañicili adolescentem exciperentur, fundaverat Andreas Vives Alcañicili & ipse natus, & in honoribus S. Clementis

(c) lib. IV. Ep. 44.

collegio educatus. Hoc collegium *oleagnensis* vocant memores in epistola ad Bolcam Augustinus (d). videtur vero in altera ad Iouannem Sarum (e), atque in ea esse, non in S. Clementis collegio, ut Nicolaus Amantius, & ante ipsam Andreas Schottus arbitraci sunt, Ruitium receptas fuisse. Erat ille acutissimus ingenio adolescens, & subtilissimus, atque, ut Schottus ait, acie disputator. Quis Augustinus eum doctoris lauream in bononiensi academia concessitum scribit ad Bolcam, ut eam proceptoribus ante alios feris disputaret (f); & sic item ad Sarum. Ruitium Patavium profectus est, ut *suorum* studiosius in accuratissima disputatione periculum faceret, quod fecit, & eam, postquam deos dies orator, ut solebat, cum patavinis contendisset, Bononiam redire cogitaret, ut *Assisinas* venaret, incidit in acutissimam febrem, & quod miserissimum est, periculis (g). Ipsi Ruitio de obtenta Patavia victoria gratulatur, eundemque de futura bononiensi consecratione ab omnibus expecta bene sperare iubet (h). Ruitium sibi delegit Augustinus, quem interlocutorem cum Sora, & cum Bolca in suis dialogis ad graviores juris questionibus dirimendas adhiberet (i). Bononiam profectorem egit non tantum *ritorio* juris, sed & *omni* humanitate & eloquenti-

(d) Op. Tom. VII p. 122. (e) Epist. 12. (f) Op. Tom. VII. p. 170 (g) Epist. 12. (h) Whimpt. p. 173. (i) Ibid. p. 122.

tie, ad poetica vel studio nulli civium suorum in-
ferret, ad Nicolaum Antonium (G). Ibiq; & Hispano-
rum, & ex omnibus Europæ partibus collecta fre-
quentia quæcumque ibat stipendat (F). Hædem jam
ab initio anni 1538 poema quoddam pangebat Alon-
so Bonavæque plaudensibus, componensque com-
plura epigrammata, quorum alterum in Matheum
Cardium vicarium in edisio est, cuiusq; in parti-
cu virtute præstantiam obtinebat, & tot modo spe-
habetur curiosa, ut necias majorem laudem a poe-
tica, an a jurisprudentia successus fuerit. Mensis
acumen, disputandi subtilitate, doctrine copia, par-
ticulari facultate, facilitate morum, & ingenii fertivitate
sanctam, & Hispanorum, & Italorum, cæterarumque
exteriorum successu tibi conciliavit, clarisque tui
nomine famam excitavit; que factum est, ut dum ip-
se Bonavæ jurisprudentiæ scholas habebat, dum ali-
quam magistratum in Italia, & quidem Mediolani
potius quam Neapoli, inter ambiebat, a polonia ad
jus civile decedendum acciretur, cumque illius do-
ctrinæ lumen in Italia cæcis albescere inciperet, ad
occupatas regiones detradereur. Exitum aban-
tem scholæ curiosa cognovit est Augustinus.

Lugate, o larci gravi levique

Pater, dulciorare meum poetam...

(G) BM. Nap. v. *Parva Rector* (F) *Op. de* L. 2. p. 177

& cetera que ab Andrea Schotto referuntur (c).
 In Poloniae ego translatus Ruitius fuit anno
 1543, ibique stacim illustres & consules &
 audientes frequentissimos habuit, in quorum clau-
 & oculis cum fuisse videtur ex his que ad ipsam
 Ruitium scribit Augustinus (d), & que anno 1544
 Hieronymo Oserio videntur: *Ruitius armatus jus
 civile docet, in prologo est (e)*. Cujus nominis
 fama excitatus Ferdinandus Romanorum imperator
 cum per Joannem Langam legatum Austria cum bene-
 volentissimis conditionibus ad vindobonensem acade-
 miam ornandam invitavit. Non tulit id Polonia rex
 Sigismundus, neque illo pacto Ruitium a se dimitti
 passus est, nisi Ruitius ipse remittat (f). Quare in
 Polonia totum vitam reliquam curam peregit, &
 Græcæ juri docendo in academia, & gravioribus
 negotiis expediendis, majoribusque causis in supre-
 mo consilio decidendis, & Dantisci civilibus turbu-
 libus sedando occupatus, et Vilam, et Benegitiam colle-
 giis et dignitatibus amatus, & semper & ubique
 dilectus leperum & familiarum, versuum amantis-
 se societatem oblectans, perquam annos feliciter
 vivit. Hæc & pleraque alia ad majorem de Ruitio
 rebus notitiam pertinentia accurata diligentia de-
 scribit & Polonus canonicus Janocki in opere au-

(c) *Bibl. Hist.* p. 100. (d) *Op.* l. 4. p. 273. (e) *Ep.* 47.
 (f) *Evolutiones Lituanicæ Pædæ.*

no 1776 Turariv edita, ubi de litteris poloniae
 dissertas, in his Italiam adveniens, usque ejus o-
 pera praesentis poëticae prolisae describit, & bispau-
 la Tassa, qui plura volumina de suis aragonensibus
 doctriis praesentibus continens, usque his per so-
 tas undecim paginas Ferrum Italiam aragonensem
 Almagrôti notum & fidele educatum, Ponsicâ & Gra-
 tovicâ jurisprudentiae & humanitatis studium inter-
 tum, terminis pangratis, juris scientiam docentem,
 graviteribus maneribus amplissimèque honoribus
 ornatam nobis exhibet, ejusque operum linguâ cas-
 talogum tenet. Dolendum nobis est quod cum e-
 jus opera in septentrionalibus illis regionibus ex-
 eunt sint, poëta ad manus nostras pervenerint.
 Italii Scoticus, sive orationem heroicam de sancto
 illo pontifice novo saepe antea illic editam cardinalis
 Durantis curavit inter Simonis Simonidâ terminis re-
 cedendum curavit anno 1774; & vir clarissimus Igna-
 tius Aso pluraque edidit inter al. Aragonensium
 monumenta ab ipso hispanis prolata. Sed non in Ita-
 lia laudando terminis hujus nostro propositis pro-
 xos excessibus videtur; deus nobis hæc verba de
 hispanis homine loquentibus, Augustini amicis-
 simo, peram note, usque & jurisprudentiae & poë-
 tice laudibus ab omnibus qui eam reverent com-
 mendant, ut quod ipse lingua in clameris illa te-
 nebris celari potest fait, nos in hac die Italia

auris paulo liberius, quam nobis par erat, professorum. Duo alii doctissimi Hispani in italicis ad Franciscam litteris frequenter occurrunt, qui ingenii orationi nostrae argumentum præbere possent, si eos hic laudandi locus esset, Franciscus Torres, viri Turrianus & eruditionis latine græcæque capax, & scripturam numero præterque clarissimus, & Franciscus Vargas, tam Venetia, tum in tridentino concilio regis legatus, & ipse talis scriptis, obsequia legationibus abunde vocat. Multa etiam de Golizio, multa de Strada, multa de Eusebio Vico, aliisque scriptoribus in eisdem litteris auris Augustinus, ut facile dici queat hæc episcolarum volumen esse, quæ doctorem hominum vias, & universis in omnibus, qui quæcumque litterarum historiam illustrandam suscepimus, plurimum subsidii allaturum.

Quod si quis honestatis hispanarum collegii & Clementis historiam, dignam illam quidem quam non ab hispano modo, sed ab italico, & ab eruditio omnibus cognoscatur, scribendam aggrediatur, quam multa adjumenta ad opus perficiendum ex his litteris excipere valebit! Ipse Augustinus ejus pars magna fuit, ipseque, uti supra dictum est, eam scribere cogitabat, & aliquot ejus episcopi ad Soram aperte significant id quod ad illam historiam spectare etiam posset, clariorum arbitror se optare, plura maxime, æquissimeque accipere, ut a consue-

augustinæ ecclesiæ assensum, quæ jam composu-
 bat, ad reges illam induendam eligeretur, & a cal-
 legi sodalibus in sinum suum cooptaretur (c). Quan-
 ta religione ac severitate difficilium se se probentem
 collegæ in novis sociis excipiendæ, arguente esse
 poterunt quæ de rejectis Artobæ probationibus,
 aliisque requisitis in verbis Augustinus (d), quæque
 de Patri Lacum fuga, deque Georgii Turonensis cano-
 nicis narrat (e); & alia verumtalis. Tum pleraque alia
 referri de collegiæ actibus, ac moribus, quæ non parum
 iacis illi historiæ inscribenda conferre possunt. Jo-
 hannæ Sora, Bernardus Bolæ, alique illustres col-
 lege frequenter in hinc epistolis legentibus oculis
 obversantur, & illi quidem non parva hujus histo-
 riæ pars esse debent. De Sora dictum est supra.
 Bernardus Bolæ hand obcurum acutis collegio
 datus, cum multis magistratibus decoratus, pri-
 mum in provincia prefectus, tum in urbe civilis
 romæ judex, vicaria, ac ibi ajout, regens, regis cam-
 eræ prætor, regensque cancellaria, & consiliarius nob-
 litalia, per omnes honorem gradus totius neapolitane
 regis, quæ & Italia & Hispania universis mem-
 bra aequitate & doctrina se se spectandum præbe-
 rit. Acqui hujus viri clarissimi dignitate, politica-
 que gloriæ primordia in hinc litteris aspeximus ha-

(c) Epist. 18. ab. (d) Epist. 19. (e) Epist. 19.

bonas. His enim legimus, quemadmodum ille cum videret a patre in duciturum, & tempore maturitas cogere, ut si vellet ad tempus adesse, opus esset preparata, patrius ubi iam testibus & pontificii & civilis juris more majorum consultus est appellatus, statimque vestura concho viatico xv kalendas profectus est Neapolim, ut prefecturam aliquam a proceratulo impetraret (a). Idibus Octobris dandi erant magistratus, competentes habebat Paternam, Suravian, & Gamicam, omnes olim suos in eodem collegio socios. Non tamen ante initium sequentis anni quidquam obtinuit, siquis cum Appella perveniens obigit, in qua cum gloria jus dixit (b), ubique ad archipresbiteros, quos supra diximus, magistratus gradum fecit. Petrus Domingus Melo variis in eo collegio expertus est benignus & adversus fortune discrimina, atque in ejus historia peculiariter sibi quendam locum potestate videtur. Medicina studio vacabat, & collegium anno 1533 adit; ibique post duos annos consilium creatus est. Fama varo, quibus de causis necis, verumtamen a collegio pulsus est. Natus ille tamen inde peccari abire, ad cardinalem Quignonium collegii protectorem appellavit, & res incerta abire, ubi collegii senatus degebat, apertatque Quigno-

(a) Epist. 12. 13. (b) Epist. 17.

nam illius recessus penam fore constitutum (4). Ob-
 tinuit enim vixit annis, & sub initium anni 1539
 ducem in collegium receptus fuit, & paulo post
 in consilio more magis habito in consiliarium ele-
 ctus (5); quod & sequens, anno eam collegio, cum
 medicina in academia gymnasio prefectus fuit (6).
 Sed non multo diutius ibi remansit, cum anno 1542
 cum in Caserta nostris degenens in pannonica exer-
 citu artem suam a videri exercere scribat Gualtero An-
 gustinus (7). Correspondit Gualtero Medicum nostrum
 militares disciplinam cum arte medica conjungam
 non cum admittens. Quare cum illius impetrat ad
 laudem suam. Credo illam munera contentam ex glori-
 a, quam servandis amicis consequatur, ad eam
 aspirare artem voluisse, quam in infirmitate mi-
 litum consequi poterit (8). Curam imperatoris fuisse
 credendam est, siquidem anno sequenti 1543, cum
 imperator in Italiam ad colloquium cum Paulo III
 venisset, ipsum Petrus Nedo comitatus fuit (9). In
 hinc Gualtero se se nobis exhibent in Calabria magi-
 stratus Villanova, & in Campania Scobur, qui ex
 his ad alios illustriores gradum sibi fecere, & Gual-
 tura, qui decemalium scholas in benedictini acade-
 mia habuit & in mediolanensi universitate regni facit partes

(4) Epist. 10. (5) Epist. 21. (6) Epist. 17. (7) Ep. 14
 (8) Epist. 45. (9) Epist. 46.

sustulit, & ad altiores partes in Hispania dignitate sublatus fuit; & Alvarez qui in Bruttis *Sanctus fuit inceptoribus & Jurisconsultus prestantissimus & scripsit commentaria super tit. de legat. prim.* Ibidem saepe nobis apparet & Castellus, qui in bononiensi academia logicae fuit professor, & Saravia, qui & Bononiae juris canonici professione & in neapolitana provincia magistratus functus fuit, & Fatigant, qui tractatum de malitiis scripsit, & amplissimos Neapoli magistratus obtinuit; & complures alii in his Augustinis litteris memorantes, quarum nomina collegii sacros ornare valebant. Illud item animadvertendum dignum vobis videtur: Hermangolis, & Franciscus Lopez ab Augustinis laudantur tanquam de Humanioribus, & civilibus studiis non meriti, ut penes habeant in illis artem pariter, multos vero & aequalium & notu grandiorum inferiores (a). Aequi Franciscus Lopez (de Hermangolis mihi non constat) collegii erat a sacris, tumique & quatuor, quos semper collegium alia, illius collegii administris. Eodem ibi munere functus fuit Joannes Faustus de Castro, vir multis doctrinae nominibus clarus, & Augustini amicus; eidemque, uti credi potest, incubuit Joannes Quadra, Augustini in grammatica magister. Non ultima vero est

(a) Epist. a.

legi laus est etiam ad sui temporis munus tales munera habuisse. Totam constitutorem rationem, que in illa collegie anno 1559 Calendia majis habita facta, adeo perspicue distincteque Augustinae Sere describit (c), ut eisdem quodammodo interesse videamur. Et pleraque alia ex hinc literis depremi queunt, que ad interiorum collegii cognitionem non parum conferant.

Mitto et, que ad Caroli V cum Paulo III congressum, que ad matrimonium Caroli filii cum Pauli nepote, & filiarum Pauli Tolochi, alterius cum Cosimo Etruriz duci, alterius cum alio Pauli pontificis nepote, que ad conventionem a Carolo in alterius Hispania habitam, que ad classem prefecturam Doriz demandatam, uti & artem florentinam, atque adeo totam Etruriam Joanni Lano commissam, atque alia ejus temporis acta sive bellica sive politica spectant: nam literaria modo, sed civilis etiam historia ex Augustini epistolis lucem accipiet.

Quantum item suppediant librorum notitiam, qua et ut queant oblectare bibliographi, praesterea juris periti! Nos digitum certam ad ea intendimus, que hinc in ipsis epistolis penitus inspicere valent. Augustinus Venetiis incidit in grecos quosdam legum, & pontificalium regularum libros. In Beina-

(c) Epist. 13.

cionis bibliotheca reperit Novellarum graecarum librum Notice multo incompletiorem, de quo etiam mentem habet Euseb. lib. II. c. 9, & quae eundem more suo describit Morcellus (c), & ex ea XL fere graecae constitutiones descripsit partim barbute veritas, partim ab omnibus desideratas, in quibus Leonis Constitutio de navis operibus, & prospectu maris, quae in constitutionum Codice dicit. Item edicta omnia Justiniani, Novellae aliquae, & alia complura. Quod ad jus pontificium attinet, sit eodem, multa ex cunctis veteribus graecis, atque latinis collegimus. Quae quidem omnia nobilium locum dicit potuisse Augustinus inter eos, qui ex vetere D. Marci bibliotheca rem litterarum amplificaverunt. In illius collectis indice perfectorum edicta enumerabantur, sed desiderabantur in libro, quae nomen ipse in monasterio S. Marci Florentiae vidisse se meminerat. Inventas item ab ipso Venetiis hinc apud doctam virum Ortonellum, episcopus' romanorum patronum, vixit ille novellarum liber latinus, quem Julianum Patricium scripsisse, quod certum est, credebat Alciatus. Hunc Augustinus sibi describendum curavit; sed ejus tamen descriptionem exemplar in Augustini bibliotheca non legitur adnotatum. Neque illam quidem constitutionum collectionem in

(c) Bibl. vat. Cod. CLXXIX.

eodem signato reliquit, quem habere se ajebat ante annos octo. suspensam manuum florentino peritissimam. Variis librorum lectione apud Manducanum recessisse ajebat Augustinus (a). Vidit apud eundem Metellus compendiosum magistra liberram, & commentarium ad legem thodiam. *Reliquorum*, praetera inquit, qui inveniunt in Marciana bibliotheca indicem ad te mittere (b). Quis profecto indicem utinam in Marcia nostra manus. Data aliqua desiderat! que non alio bibliographi lumine & miraculo ex te provenit! At insuper ipse Metellus, esse in una eorum compendium et *statuta*, Antonii Episcopi, senatorumque judicio miratissimum in Graecis, quod in lucem edere cogitaret (c); quodam item habere se dicit de gradibus cognitionis generis scripta (d), que utinam an usquam edita sint. Bononiae codicem satis antiquum collegit S. Clementis imperatorum laudat Augustinus, & ex eo veram quandam lectionem a Tostellio prolatam conficitur (e). Illudem apud dominicanos sedulo exemplum excubuit novellarum Justiniani cum Ludovici bononiensis pandectis, quo exemplo, ut scribit Augustinus, non fuit *Holoensis*, sed, ut idem ait, quondam praefectorum praetorie, formatae de necessitatibus

(a) Epist. 74. (b) Epist. 55. (c) Epist. 81. (d) Ep. 82.
 (e) Epist. 88.

procuraciones, & quomodo spectant in possessionem
 suorum, aut solvat, aut non potuit solvere (c). Fer-
 rantur in Marciana bibliotheca novellarum graecarum
 librum, & in quo essent professorum medicina, quin etiam,
 in desiderabantur, vidit Augustinus Metellus in his,
 sentiens alias graecas institutiones repperit, quam
 quae Politiani fuerunt, & multo inceptiorum, quam
 quae vulge circumferuntur (d). Quosdam porro il-
 lud esse dicimus graecum paedotiarum compen-
 dium, quod Augustino Testellius significauit? Quod-
 nam legem illud deesterae pontificum & consi-
 llorum volumen, quod Augustinus cum vulgariis
 conferbat? Ferrariae apud Alciatum vidit Metellus
 novellarum Justiniani compendium nona longo-
 bardica ante multos annos descriptum, Alciati ju-
 dicio edico longe inceptius, sed in quo, ut asser-
 bit Metellus, deessent in extrema aliquae paginae,
 vel parua multi codicibus, & quod, ut idem obser-
 uat, praesentibus in inscriptione nomen Iuliani, quae
 alter Metelli codex curabat (e). Librum Iuliani hinc-
 tiani accepit ab Augustino Metellus, cum ferrasem,
 quem Augustinus ex Orsellii codice sibi descri-
 bendum curauit; Metellus vero graecam quandam
 legem epinomen ad illam misit (f). Idem Metel-
 lus relatam sibi a quodam gallo esse, venire Lugda-

(c) Epist. 42. (d) Epist. 39. (e) Epist. 47. (f) Ep. 48.

si jurisconsultum quendam graeco de servitutibus in Germania editum, sed de eo tamen verum ne sit dubitare videatur⁽¹⁾. Atque de his, aliisque juris conditionibus frequentes Augustinus inter B. Metellum, atque Taurellium circumferebantur epistole, quas si Henricus Breuenmannus, si Josephus Maria Sauerius viderent, ne illi multo accuratius de pandectarum emendationibus, de novellis, deque Juliano Patrisio scripserunt, locupletiorumque nobis Breuenmannus Pandectarum historiam, Sauerius Notitiam Basilicorum dedissent.

Cum vero ad Pavinum scribis Augustinus, non de pandectis, neque novellis, sed de aliis omnino libris sermones haberetur. Quasi enim vero conciliorum codicum verosimilem scriberet Augustinus, quem quoque vellent perire ut describi sibi curaret, Pavinum rogaret? quod tamen exemplar Pavini opera ex veronensi descriptum ⁽²⁾ notatum in ipso Augustini bibliotheca non video. Latet in bibliotheca veronensi Pacisii archidiaconi liber, quem ut in lucem ederet Pavinum orabat Augustinus: atque utinam curaret; quis videri tanta antiquitatis librum non desideret? Quanta si libro, sit, del nostra Archidiacono Pacisio se nulli curari, etc. cito, invenit etc. etc. alibi cento più libri di noi, po-

(1) *Ibid.* (2) *Loc. cit.*

ante fatto stampare, e copiare, che non e' il libro tanto prius d' antichi, che non giaci, come dice Pinnio nepos (4). Quem vero dicemus fuisse librum illum Pacifici a Prævio indicatum, quem nos modo frustra desideramus, alterum fortasse ex illis, quæ his cæteris tempore veteris codicum fecimus in ejus episcopio Verone adhuc extante legitur? Non Glauca illas in Eneidam, quæ Maffæus Pacifici fuisse levissimas quidem conjecit, sed aliquas tamen suspicatur? Num lexicon illud geographicum, quod a scriptore quodam, parvi licet momenti, tanquam Pacifici operis citari scribit Maffæus (5)? Paræ in utroqueque Moram multos auctores appellari oportebat. Sed nos vana coniectura tempus terimus; id tantum ex Augustini epistola dicere valeamus, existisse in veterum bibliotheca Prævii tempore Pacifici librum, cujus nulla apud posteros servata memoria est. Quamvis patre nos dicemus illum pontificem episcopum in ditione Liberti, quæ ad Prævium minorem ex Germania scriberet Augustinus (6)? Illud mirum videri poterit, igitur adhuc eo tempore Augustino fuisse Symonachi episcopum. *Le epistole, etc. di Simmaco non so che cosa sia; la favola del libro di Simmaco non capisco (7). Quis vero credat notas Augustino non fuisse anno 1557 Symon-*

(4) Lett. 2. (5) Vet. Italic. degli eret. var. (6) Lett. 9. (7) Lett. 2.

ubi epistolae tantopere decantatae, typis jaudis in
 vulgus editae, atque omnium manibus pertractatae?
 Quare dicendum puto, non ibi verba fieri de Sym-
 macho viro consulari, & urbis praefecto, & in om-
 ni historia cum literaria, cum civili, & ecclesiasti-
 ca saepe memorato, deque ejus epistolis cuilibet
 infami cordis licente notisimo; sed potius de
 Symmacho papa, cujus epistolae non ignota prae-
 sentis aevi erant, non certe peram vagantes, necquom-
 ex codice arlatensi a Baronio, & ab aliis Baronio
 posterioribus ex alia tabularia depremissa in lucem
 adductis; & quas fortasse Ferrisio in alio quo-
 dam codice invenisse congerat. Quae ille animi
 gaudio reperisse se narrat in Germaniae bibliothecae
 ingensum librarium copiam? Exultat in Worme-
 ticensi, quam ait omnium locupletiorum libris laci-
 nis foete, ex eaquae quatuor antiquarum decreta-
 lium collectiones ante Gregorium IX adnotatas de-
 scribi sibi ferunt (1). Complura alia passim de ca-
 nonica, ecclesiasticisque rebus, nonnulla item de
 communium scriptorum antiquis exemplaribus in il-
 lis literis occurrunt, quae studioso Bibliographos
 legere juvabit.

Atque his, aliisque bibliographicis monumentis
 nonnulla etiam, quae ad typographicam historiam co-

(1) Epist. 13.

guitissimum spectant, ex eisdem literis adjuvante
 sua erit. Nec modo magis facinus antiquos illos Ita-
 licos typographos solennem, & iunctam; sed ex tempo-
 re, medio forte saeculo XVI, non solum erant in
 peritio, longeque illis artari praestabantur. Necesse
 ut vidit Augustinum commendationem & opinionem
 apud edere cogitare, illico basilicenses typographos,
 non itales ex profecto eos, inquit, diligenter cum Ro-
 manis curabo, si volis (c). Augustinus pariter ad Tau-
 rellium: editionem pandectarum melius Lugduni,
 aut in Germania fieri curares, quam in Italia. Scis
 enim quoniam illi librarii praesens (d). Et cum ipse
 opus suam commendationem & opinionem typis excu-
 dendam iunctis commisit, postmodum de eorum
 imperitiis quaerebatur (e); qui quidem nonnunquam
 hallucinati fuerunt, peregrinavitque editionem non
 nimis inolegantem, sed modestam (f). Ipsi quia et-
 iam iuncta cum Taurellio in editione pandectarum
 gratificari vellet, operam eandem germani, non
 suam pollicebantur, & huiusmodi germani typographi
 characteribus, non suis, in augustiniani operis ede-
 tione sui fuerunt (g). De Roberto Stephano, & de
 Frobenio quam longe distat coevasse hominem +
 xianissimo a posteriorum opinionem? Nunc Roberti Ste-

(c) Epist. 10. (d) Epist. 14. (e) Epist. 15. (f) Ep. 14.
 (g) Ibid.

phant in librorum correctione, & in omni et typographica summa auctoritate: Frobenii omnes celebris. Contra eo tempore, uti ex Novelli litteris adducimus, easque verba jurat hic referre: de Roberto Stephano non est cur admodum laboret. Frobenianis characteres sunt multo meo quidem judicio elegantiores, & minus obstantia secularium aciem. Est item Frobenii in corrigendis antiquioribus quibusque omnium disciplinarum libris magna auctoritas. Roberti enim celebritas (a). De tota vero pandectarum florentinarum editione negotia quam multa in hinc epistola legimus, que si ad Brencmanni notitiam pervenissent, quam thesaurum de celo delapsam ad oculos tuam locupletandam lites & exultanti animo excepisset! Hoc modo nos, cum circa rem adeo jurisperitorum litteris predicantem versaretur, paulo latius explicemus.

Cum Augustinus anno 1542 aliquot menses pandectis conficiendis Florentiæ versatus est, nondum quidpiam de illa editione percipisse videtur, sive quis nihil adhuc certi de eadem Cosimus Deo & Taurinus meditari crant, sive quis nondum hic adolescentulo modo illuc delato, neque satis adhuc sibi cognato, licet studiose & honeste, rem tantam communicandam existimavit. Cum vero libet illos

(a) Epist. 11.

recundationem Tacullis misit, perculere hujus animam mira Augustini credita, subtile ingenium, maturaque judicium, sique omnia sua consilia libenter aperuit, & necesse quid de intentata illa editione scripsit. Itaque pridie nonis Martii anni 1548 respondet Tacullis Augustinus, uti supra diximus: editionem pandectarum malim *Regiam*, que in Germania fieri curaret, quam in Italia. Sed enim quantum illi liberum praebeat (1). Erant qui Robertum Stephanum vellet tanti operis exonerare, & de Roberto Tacullum alioquin laetatur Arlenius; ut Metellus de eo rursus certior factus, atque ab Augustino exortatus ad ejus editionis curam suscipiendam, sic ad Augustinum pridie idem Aprilis: *sed hoc unum tibi plane potius polliceri, me, si Lelius tandem differet conuersionem, cum labore, opera, cura, studio, diligentia curaturum, ut quam exactissimè a Frobenio, virò diligentiissimo, pandecta florentinae, me praesente, & scriptorum negligentiam corrigente, describantur.* Et paulo post ea subiungit de Roberto Stephano, atque Frobenio, que nos modo retulimus, additque praeterea: *si tamen inuocabis Lelium de Roberto, ut omnia me sua facturum situm, meis verbis recipere* (2). De illis haec omnia ad Lelium Augustinus XVI

(1) Epist. 48. (2) Epist. 49.

Kalendas Maji, sed nihil neque cum Roberto, neque cum Frobenio confectum fuit. Interes Frisianensis romanus typographus hujus editionis laborem sibi postulavit, obtulitque se & hæc, & alia diligenter edituram. Quare Augustinus III novus major ad Turrelliam scribit: *de Frisianensi librario cura studiosius curabitur gratulor, nam & pandectorum scribendarum diligentia, & jurisconsultorum grecorum manus maximam lucem horum temporum tenebris afferret* (a). Sed hæc omnia a Frisianensi oblata conditiones, usque florentinorum in famam abire, neque ad alteram operam convertendam converti necesse fuit. Thomas laneta pollicebatur Augustine operam illius germani typographi, cujus litteis in recenti sui operis editione usus fuerat, quod postididit idem Septembriis mensis Turrellie Augustinus. Cui illa subito 17 Kalendas Octobris ita respondet: *habebamus Franciscum Frisianensem typographum romanensem non ignobilis, qui officinam ad hoc usque huc transfaturam se pollicebatur. At ductis ad Cæsarem referendum iter, nos turcorum classis incensus, item ipsius ductu volens incensum in curia fuerunt, ut ille eius conditionibus rebus suis consistere de cetero. Per dori autem paruit de germano illo, quæ scribit.*

(a) Epist. 22.

*Ferum qui fieri poterit, ut, abruce me, sub alienis oculis boni quilibet confici possit, cum in libellis tuis, tanto tui quae diligentia, peccatum ac crimen (a) ? Quomodo vero dicemus fuisse illum germanum ? Probenianum ? Sed quidam illam proprio nomine vocis Inueta, uti aperte appellavit Menclius ? an Torrentinum, qui demum Florentiam venit, & desideratum opus pergit ? An aliam quampiam, quem nos modo non novimus ? Quisquis vero ille fuerit, nihil eo tempore confectum fuit. Interca, ait Turrellian, mare non erit invidie occupandum. Recognosco enim jam tertio digitorum libros, Francisci filio ex florentino codice recitantes, me vero, siquis prius fugerint, reponeant. Adidam & dictionam, quae veritatem, aut obcurritatem recipiant, explanationes fortasse, & quaedam alia (nisi me occupationes transversum agant) non incommode. Ubi videmus singularem Latini diligentiam, cum certis aditum digitorum libros recognoscere volueris, antequam eorum editionem aggredere-
tur. Atque hic insuper libet observare id quod multis profecto novum adveniat. Nimirum quod recentiores in aliquibus praestantissimi typographorum editionibus, Vergilii Medicei, & Bibliorum Alexandrinorum, aliisque similibus post opera mirantur, per-*

(a) Epim. 27.

fectam scilicet in litterarum, & epigram figuram, in
 aliisque similibus ceterarum exemplarum cum ma-
 nuscriptis similitudinem & conformitatem, id jam
 ante medium seculum XVI Turrelliam animo con-
 cepisse videamus. *Nihil quidem, ut ille, propositum*
erat non solum verba, & versus conceptum, ac sen-
sentiam, sed & litterarum figuram, abeuntemque per a-
peritissimos errores non impeditur, representare (2).
 Non erit, spero, molestum lectoribus nosse quid
 Augustinus ad omnia hæc Turrellii capite respon-
 deat: *illud solum notandum fuit, quod de retardep-*
da pandectarum editione scribit . . . Te vero jam ter-
tio in eadem comparatione versari, ut nihil non om-
nia oculis representari possit, vehementer cum
admiratur. Eiusdem autem maxime præclaræ itæm
ellegantiam tuam; sed quod ad similes scripturam
perinet, vide, ne ita res omnium librariorum sty-
dia frangat. Multorum enim manuum, maxime-
rum arduam, sævæque laboris, & merito quam re-
centarii, minime quidem certe vendebit eis, &
quod facile operi nostræ fructuari possit. Id vero ut
obcuris subitque locis, & quævis fac, censeo. Ab-
te autem lectore admoneretur, quibus literis, quo-
que modo scriptus totus ille liber sit. Adista ven-
issa, & innumerata hærent abierunt, & duplicem &

(2) Epist. 93.

litterarum notis, et videtur, exprimensis sunt.
 Mores vero loca, que sine littera, sive cordis
 figura notata sunt, non alia, que tu facile depre-
 hendes, similibus notis ut scribantur, perplacet. Nos
 cum matris Jacorum, & aliorum interpretatione cum
 unius libri conjuget. Suis enim te jamdudum hoc
 munus jurisprudentie debere (c). Sed neque de hoc
 typographico apparatu, atque hoc, ut ita dicam,
 librarie luxurie potius quam diligentie & accur-
 ratione, verbum ullum amplius additum a Tassellio,
 neque per totam triennium hoc editionis negotium
 rursus in scenam prodire in hac epistola videtur.
 Similiter decrevit dux Cosimus, ut Florentie vide-
 licet, neque usquam alibi, illa officio perageretur,
 quod typographorum studio curandis, & non in
 privis silentio obvolvitur. Demum anno 1546 XIII
 Kalendas Septembres scribit ad Augustinum Tas-
 sellium pandectarum editio, postquam princeps a-
 libi quam Florentie negavit, nullo silentio transac-
 ta est. Queritur tamen typographus, qui officii-
 nam hic instruat; atque interim Gryphus per nos-
 cos quotidie nuncios appellare nec non desinit, quos
 omnes ego ad principem referri; inter quos Amilius
 altero abhinc mense accurate spem allatum re-
 sponsum non tulit (f). Sed non idcirco a querendo

(c) Epist. 77. (d) Ep. 100.

typographo constabat, & profecto brevi post tempore inventus est. Nam pridie Kalendas apriles anni 1547 scribit raras Taurinensi Laurentius typographus jam hic domum condidit, bonycinam chartam curat, (bonycinam chartam dicit, que hinc dicitur fari), cetera molitur, ut minus mox cum familia, & officina velletur (1). Hic enim venit Laurentius Torrensius, qui e Belgis decedens ad suscipiendam pseudocorum editionem, tantopere a viris studiis post Augustini commendationes desideratas, Florentiam migravit, ibique domum & officinam statuit, donec antequam opus conficeret. Quo tempore, ut ego arbitror, cum Mandata regis sui jussu Venetam legationem dimisit, & superioribus aliis aggredi coepit, Arlesius bona venia, & honesta missione donatus, Torrensium se comitem adit, & vir græve latinæque doctus typographice ediditæ correctioni operam suam navavit. Tot, tantæque de celebri illa pseudocorum Torrensianam editione scripta sunt, tanta plurimarum approbatione, nonnullorum etiam reprehensione (2) Brunswicensi liber de illa pseudocis excerptus est, ut operare nobis licet non injuranda fore lectoribus que hic a nobis adducta sunt. Neque gravabantur sententiam animam aliquantisper attendere ad ea, que

(1) Epist. 100. (2) Goussier ad Niglibochianam Ep. etc. Belgiam Tom. II. p. 137.

ad Sarrum, atque Calpurnium de consuetudinibus editione scribit Augustinus; non & inde que fuerit illis temporibus typographorum conditio amplius innotescat. Verum de typographica arte.

Grammatici item, & critici inveniant quibus expatiatur in hœc. Nam ex sententiis que ab Augustino ad Taurillum scribuntur de Proconnesi dictione in fere omnibus pauciorum exemplaribus sive manuscriptis, sive typis exacta perperam expressa, criticum Augustini iudicium declarant⁽⁴⁾. Quid illa que a Petro Victorio querenda Taurillio proponit de Columella loco in libro III circa numerum contentiorum in vineis expiunt & fructibus antimodis, & de alio item, ubi Victorius scribitur geritur, uti de alio etiam Catois loco? Sed quanto majoris pretij videtur illa debet que Victorius & Augustinus de Tullii loco in II Philippicis emendando acuto admodum amiceque discutunt⁽⁵⁾? Tota epistola Taurilli ad Metellum, que ad loca quædam epistolaram & orationum Tullii de precatoribus, & sponsibus, & debitorum solutiis explicanda spectat, tota, inquam, critica & hermeneutica est⁽⁶⁾. Multa etiam elegantè acuditeque disserit Augustinus, ut probet in plerisque juris-

(4) Epist. 21. 24. (5) Epist. 24. (6) Epist. 104. 105.

(7) Epist. 105.

consulorum locis *sermo* graecum non *impulsi* sed *minor* latine respondere (4). *Adereri* verbum, quod mendosa cajusdem graecae constitutionis lectioni substituerat Taurellius, antiqui sed parum non creditis Collegii S. Clementis hispanorum auctoritate confirmat Augustinus (5). *Locum* locum de calumnia explicat Morellus, verbumque *sermo* interpretatur (6). Plura alia in latinis epistolis, & frequentiora etiam in hisce invenimus grammatici, quae non minus voluptate quam fractis lectoris operis, a quibus nos abstinemus, ne proficiendum hanc, quae prodere jam modum excessu, in insultum penetrare videatur.

Unum tamen ad eorum adiciere nobis licet. Majestas ad suam eruditi commentarii de *Augustini Augustini* vita vehementer debere se ait, quod literas Pauli IV in *Antoni Augustini* commendationem videre nequiverit. In ejus verba: *Sicut* profecto nos etiam neque scire debemus, quod ne librum quidem videre possimus quo continetur *littera* *divinae* *Pauli IV* in *forma* *Bromum* in commendationem *Antoni Augustini Episcopi Aliphan* *Nunti* apud *Ferdinandum Romanorum regem*, ad ipsam majestatem scripta, ac ad alios principes pro variis negotiis. *Sicut* cum *eye* quidem *scite*

(4) Epist. 42. (5) *Ibid.* (6) Epist. 27. 28.

iam, cum librum apparere in iudice librorum Antonii Augustini, qui manus latine essent scripti, mihi statim in nostram venit cum reperiri debere in Laurentiana regis bibliotheca, atque ille diligenter quaesit, ubi rem a cum cognovit. Neque ut libri exemplum habere mihi liceret, amicis Accivium, qui meis favore rebus commoverat, adhibui. Enim vero inclementior arobatur fortuna, atque nostram frustra curis desiderium; resque publica multis illa quidem caecis, qui ego certe ex eo evasum volumine, ut haec meae illustrarem commentarios. Atque adhaec testimonia nobis insinuant, quae Paulus IV Pont. Max. Antonii Augustini veteri, ceteris, prudentisque dare non dubitavit. Neque haec litterae Pauli IV in manus nostras sunt, quae nobis ex Alciensi bibliotheca codice VII. E. 3. describere licet. Imo & aliud item monumentum ad Augustinum spectans ex eodem codice deprentum penes nos extat, commentariolum scilicet italicum, seu libellus mandatorum Iulii III, in quo de illa admovent Augustinum ad Britannicam legationem abbassem, quae maxime cum Carolo V imperatore, & Hispaniarum rege in Belgio tunc degente ipsi essent agenda. Ergo ut hispanis aliquis, aut quicquam alius Antonii Augustini nominis amicus, deest hinc se monumentis carere, & italicum commentariolum Iulii III, & litteras Pauli IV in forma

Versione aut hic in locum profecturas, & hanc
quasi considerem Angustinā episcopatu & latinis & ita-
licis opponemus.

ANTONII
AUGUSTINI
ARCHEPISCOPI FARRACOMINENSIS
EPISTOLARUM
LIBER PRIMUS
EPISTOLÆ LATINÆ
ET
FRONTILLÆ ITEM ALIQUÆ
AD GRÆCÆ

EPISTOLA PRIMA.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JACOBO MENDOZÆ LEGATO

S. P. D.

Maxime veretur, ne tibi molestior fuerit meorum
litterarum retardatio, quibus meo adventus te fieri
certiorem sperabas, quam jucundam, cognoscere
mea circumstantiis Beneticam venisse. Non quod pro
tuo erga me amore, ut mihi persuasit, singulari non sit
grate, ut cui maxime, ejusmodi cognitis: sed quod
votis quomodo scilicet quondam relinquere mole-
stia, quos non facile est evellere. Sed mihi parvam
collega, familiaresque mei, quibus de te, itaque
urbe, & (si diis placeat) nova Caesari novi expugna-
tionis (c), que ignorabam, nullius dicere cogebat,
partem libri mei, que expugnationem vidi, impo-
dimento fuerunt, quomodo per eos ad te hinc dis-
tas scribere liceret. Hoc accessit, quod ad quatuor-
decim litteras novi. Namque vix una, aut alter mope-
rum quasi gentium Regum latine tractatus esse
quam accuratissime dicentes velle faciunt, quis
quicquid in hanc rem velle dicere videtur? Itaque
cum otii nihil ad huc cogitanda habui, his

(c) A Tacito Regi. v. c. 11. c. 11. c. 11. c. 11. c. 11.

te litteris certiorum facinoram cessari & mei ad-
ventus, & sinceritatis, quam tibi acceptam sero, ad
studia huc urgenda; quoniam si nunquam fructus
participare licebit, te quidem tuo jure maximam
partem vendicabit. Interca ea a me opera dabitur,
ut nemo me tibi defuisse dicere possit. Quod reli-
quum est, ad te crebro scribam, si mihi subscriben-
dam aliquando putaris: qua tamen in te non ero
peritina, quippe qui & negatis, & studiis tuis,
colloquiisque cum Galecrano nostro, quibus nihil
est perperendum, optime norim. Vale, & me, ac
amat, ama. X. Kal. Octob. Bonon.

II.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JACOBO FURTADIO MENDOZE LEGATO

S. P. D.

Dedi ad decimum Kalendarum ad te litteras,
quibus te meorum omnium peram feci certiorum.
Nunc es de causa scribo, quod in proficiantur ad
te, quæ mihi familiaritatis, & studiorum conjun-
ctione sint conjunctiores, qui cum te studiosissimè
meos quoque magnificare, me vero, utaque causa
a te, quæ tua est humanitas, plurimè fieri cogno-

visum, a me contuleram, ut si quid utraque de
causa possem eos apud te commendare, id effice-
rem, darerique operam ut quam accuratissime
eos commendarem. Ego vero homines mei amantis-
simos, & de humanioribus, & civilibus studiis in-
meritos, ut paucos habeant in illa parte pares, meli-
ores vero & aequaliores, & multo grandiorum inferior-
es, non commendandos tibi, sed a te potius non
oportere aucto in amplecti, ut semper tuorum bé-
nignitatem memineris. Erit mihi id quam gratissi-
mum. Vale. VI Kalendas Octobris Bonorum.

III.

ANTONIUS AUGUSTINUS
JACOBO FURTADIO MENDOZE LEGATO
S. P. D.

Quod Hermangoliam, Franciscanque Lepem^(*)
meos curam sis humanitate tua complexus, ut ex
illis curans, hujus litteris egregeri maxime tibi
eo nomine gratias ago. Quod vero litteris tuis pri-
dè Kalendas Octobres datis ex illa animatum esse

(*) Est in terra ex quatuor, quos semper collegium S.
Clementis illi, templi sui curam administrat. De hoc im-
plicit in alia epistola.

scribis, ut scribis in rebus, quas mihi gratas fore putabis, ostendas amorem erga me tuam esse perpetuam, & reverentiam, & habebis quantum maximam gratiam dum vivere poteris. Reverentiam tuam tuam libenter accipio, neque enim visum forendam, si cum ego es epistolam illam in ore esset tua, manus, aut commendationis causa te ex jure mata consentium vocarem: id modo patitur, ut cum liberis, libet ejusdem generis licetque dare. Ab Hieronymo fratre miram silentium, cujus uxorem praxandam esse Petri Iacobiisque fratrem literis cognovi, qui tibi plurimum salutis scribunt (c). Nos hic Kaledas Novembres expectamus, ut ad munus penamque nostrum revertamur; per quod si citius mihi eas liberis, habebis frequentiores, & accuratiores literas; sin minus liberis, raras ac negligentes: erit hoc fortasse vili addendum ad ea, que tu in nostris ordinis viris rides, sed communis tecum & eam studiosis omnibus, ut tui in ea re que de agitur sint. Ab Alvaro Castellis (d), Georgio-

(c) Hi tres fratres sunt Ant. Augustin. Hieronymus namque mater uxorem duxit nobilitatem Anton de Urron. Petrus Episcopus fuit primus Electus in Nationem Cantuariam, qui tunc erat Hispania distant, postea Comes in Angliam, Junius vir fuit et egregius virum magro in parte habebat.

(d) Alvaro Castellis, collegii S. Clementis socius, legum professor fuit in universitate nobilitatis, ubi hactenus manserunt habitus in D. Hieronymi hactenus De eo ep. p.

que Tertius⁽⁴⁾ scribitis, qui te sincerissimum virosos
 pollicentur. Cura ut valeas. Data VI. Kal. Novemb.
 Bonae. Lopez scribit, ut cupisti, scribere.

IV.

ANTONIUS AUGUSTINUS
 JACOBO FURTADO MENDOZE LEGATO
 S. P. D.

Quod te fecerim, & quod patrem nostrum
 vram cognoverim, feci ante aliquos dies felix
 rumoris certiorum. Nunc acceptis ab Hieronymo
 fratre literis, quibus nuptus ipse vram confe-
 ctus me scribit⁽¹⁾, & mandat, ut & te eade verbis
 salutem, & tanti amicitia certiorum faciam, id maxi-
 me ad te scribendum meo patri; & quoniam ea
 notissimum Francisco Lopez mei literis ante te lita-
 rum fuisse, vram te optat salutatus nobis gratu-
 latum, quando rem ipsam cognoverim. Nostris
 doctissimis dedi hanc byzantem operam non vana-
 ne frustra, ut calidissima, quos meliora valetudo in-

(1) Fuit hic pater antedicti ut supra notat, & ante
 1540 vixit, idcirco mortuus fuit.

(2) Hic vna Isabella, qua nupta Cardinali dno Felti-
 nando.

compellavit eam & aliorum memorem; itaque cum
 omni plas haberem, & bellum sine fessore, ad Carul-
 li tui imitationem raptis carmen, quod ad te mit-
 ta, conscripsi. Velim scire equidnam tibi fecisse
 videar. Quis in te utere illa tua libertate, qua
 me pro tua humanitate, & doctrinae tuae expellia-
 sime de doctrinis quibusque iudicii certiorum fa-
 cere istis solitas. De Rep. ad me aliquando Lopes
 cum scribis quendam pervulgata, non videt secre-
 tiore, et que novis: esset mihi gustissimum, si sal-
 va non solum fide, & dignitate, sed etiam sine ulla
 molestia, ei, aut alii ex tuis eam operam delegares;
 neque enim ea in re curissem, sed cupio quae cogni-
 tione digniora sunt, certius nosse. Sed vale: sum
 enim tibi, ut opinor, in tantis occupationibus tuis
 molestus. Ad XIV. Kal. Majas Bononiae.

V.

ANTONIUS AUGUSTINUS

S. P. D.

JACOBO FURTADIO MENDOZE LEGATO.

Novis quae meo fato cum ab te post satis mul-
 tas menses nihil haberem litterarum, & te aliquan-
 to mihi scribendum petares, litteras ipsas expo-

scatimiam nunquam accepi. Sed accidit optime quod hoc tempore ad te Alvarez Castellus proficisceretur, qui tunc & huc tibi, & mihi tuas reddideras est. Eum hominem tibi me commendare non oportet, qui ob ejus probitatem, & litteras jamdum in arte tua est. Sed tamen scire non potui, quia, et hominem de me singulariter merentem, amicitia & soliditate religionis conjugatissimum juvenis & otiosus, te & omnia & obscuro. Nostros tam studiosum in te certiores facies, quorum indicem dialogum affert ad te meam primum eorum, quos variis & difficultibus de rebus quinque conscribo (6). Quam si neque tam politum, neque tam creditum existimaveris, quam esse eum, qui ad te mitteretur, oportuit; nec modestum ingenii, modestitate hoc in genere incubationis utile, adolescentie praeteris, qua, ut ex te accepi, vix potest quoquam proclaram habere, sedum perficere, tribuendum parabis. Valeditudo adhuc firma dicitur juvenibus tui, quamvis hic quibus nec mensis vigerent cum aliqua civium iusticia. habella erat post tua a Napoli mensis post-

(6) Illi sunt locuti Antonio Augustini huius V. Dialogi. de rebus & difficultibus rebus, scribitur Iam civile. Hoc illic hoc tunc memori in Epistola ad Bernard. Bolam illi scribitur quibus pro me accepit tunc huius huius tunc mensis mensis conscribere, dialogi aliquos quoniam de. et super illi.

lan male peperit, salva matrona. Quod in bonam partem accipis, ut se malis illa matrem quam civitatem Cardonii patri fieri, quanto magis puella generari. Ab fratribus pecuniam cotidie exacta, quam nisi intra aliquot dies accipere, ab eis, si sine ulla tua molestia erit, cujus rei me certiora facies, mutabor. Ita enim es ante natam per tua humanitate pollicens. Sed veretur, ne tibi molestus sim. Tale igitur, & ad me exemplum tuarum litterarum mititatum in, quas hanc epistola describens dabo. Ad quartam ideam Quintilianam Bossuis.

VI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

IACO. FURTADIO MENDOZE LEGATO

S. P. D.

Fuit is qui ad te has litteras attulit, Hierocypus Ceorius, Vir optimus, & optime de divina humanaque philosophia, & utriusque lingue studiosus meritis, cujus commendatione me hunc quindecim dies privari molestissime feceris, nisi ad te perficiocertur, fessit, loquam, is, ut ad incriminam scribendi commendationem revertatur. Neque enim decere existimabam doctum docto vice plerisque indocere sermone

commendare, cum in praesentia sim, qui in locum
 orbis nobilissimi gymnasii tua venatus, ubi vel
 ipsi patentes dilecti magistri tua videantur. Quan-
 quam quid dixi me tibi tua commendare? Non
 singularera tuam erga doctissimos quoque amo-
 rum, tuoque erga me, meoque omnes maxima be-
 neficia nulla poterit oblivione deleri. Facta igitur
 tua incerta amicitia aperta, ut aditum in habeas
 ad te, qui ob res verumtamen quae de te apud te ha-
 beri, desiderat maxime familiaritatem tuam. Tu ho-
 mines tam multis & amicis, & ingenii, & fortasse
 doctibus praeditum ita accipies, ut maximas mihi,
 majores tibi & habeas, & referas gratias. Interea
 vale: revocant enim me juriconsulti mei. Data
 VII Kalendas Majas Bononia.

VII.

A. A. JACOBO MENDOZE S. D.

Si quantum cogitanda caram rem perdere
 valens, quae aggrediar, tanta tua ingenii, aut
 temporis, aut librorum, & aliorum auxiliorum fa-
 cilem erit; non ita magna aut Tu, cui ego nostra
 maxime probari velis, aut ceteri, qui nostris
 libris operam dant, delectatione, acque ope ca-
 verent. Sed & si ad eadem hae doctissimorum vire-

rum quinquam (quos permultos nostra tempora ha-
 bent) oculos adhiberet, maximamque vultus pre-
 claram huic parti juris illatam curam, manus for-
 tasse abstinere ab instituta cognicionibus. In ali-
 quod quoque tempus eandem differrem, si sperarem
 me aut hanc ipsam majori otio, aut aliam quocumque
 aliquando accuratio esse traditurum. Ut tamen
 cetera fortiter praesententur, non ingenui hominis
 esse videbatur interea his ipsi operibus nostrae pro-
 fessionis homines privare, quam majori fortasse fe-
 licitate amicitiam, quam curae, atque ingenii laude
 consequenti sumus.

Itaque hanc ipsam Novellaram Constitutionum
 Justiniani librum, quem Gregorius Halaander pre-
 clare de nostra scientia libris nostris, & graeco edide-
 rit, & latine converterat, quantum illi per graecum
 codicem licuit non indiligenter, ut me non permulta
 legibus, & graecis & a nobis latine factis, incomple-
 tumque iuris studio tradidimus. Accedit Iuliani An-
 tecessoris Byzantini Epitome, quae sola ab Accursio,
 Gratiano, & ceteris ejusdem temporis Novellarum
 nomine appellatur, cujus & elegantia, & brevis
 mira digna erat Justiniani ipsius auctoritate. Bul-
 gari vero illam, sive, ut arbitror, monachi ejus-
 dem, quod Innocentius significare videtur, incorpo-
 rationem, cum Iuliani, & Halaandri verbis compa-
 ratur: ut omnibus satisfacerem, illis praesertim

qui a docto quodam poeta recentis temporis arduos viros consentientes exprimebantur:

Fel quis tui rectus nisi quod placuit tibi docuit?
Fel quis carpe putant parere minoribus, & que
liberibus discere non potuissent fieri.

Et sane cum tam multis libris ejus interpretationis mentis feret, ne doctorum virorum instructiones, a quibus adjuvabar, neglecta esse viderentur, hæc quoque in parte nonnihil curæ adhibuimus, tam ut vulgaris hæc interpretatio diligentius scriberetur, quam a cæteris factum est, tam ut cæterorum verba nostra consensuque cura operitas quid dicitur ab omnibus intelligeretur. In græcis autem verbis, que Halesander (ob ejus exempli causa quod Ludovicus Bononiensis ex Bononiensi bibliotheca detulit) multis modis mendosa edidit, multam laboravimus. Neque enim ignota, eadem nostrorum emendationum atque opinionum libelli istius aderantur, per te factis consentiam, ut ex Marciana ista singulari Bononiensi bibliotheca, domi tua, cum multa eruditionis viro Arnaldo Arlenio Ferrario, alio etiam græco librario adhibito, veterem quendam et non libram consulas, ex qua pericula describenda curavimus, que nunc in vulgus edimus.

Per te etiam isthic Juliani Epitomen a docto quodam viro optime cæterum patreuo Lugduni

conscriptam constanti sumus, quam postea ex Andream Alciati præceptoris veteris libri exemplis (quo nos Jo. Metellus noster donavit) permultis mendis expurgavimus. Latini quoque Turothi dactylicis viri opæ aliud Novellarum exemplum ex Marcianarum sodalium bibliotheca Florentis ablatum ad nos est. Quod licet non ita plenum esset, atque illud Venetum Bononienis; tamen præsertim ob eorum maxime nostræ operas, quod certe sciamus ex eo Lud. Bononienus describendam curasse id exemplum, quo Holoander ipse usus est. Que adhibita cogovimus, quænam illi essent, que Holoander de suo addidisset, veteris interpretis laudis verba sequens: Satis enim vir ille antedictor nonnunquam, quem in bonarum librorum editione operas est. Quod non & in pandectis & in hoc libro permultis locis deprehendimus.

Horum triam librorum varietatem, Norici, Veneti, & Florentini, maxima diligentia perscrutari sumus. Nam cum hujus voluminis initium, & quasi fons quidam incertus sit; non licet nobis idem quod in pandectarum Tuscorum insigni ille monumento fecere. Sed lectores iudices esse volumus melioris scribere. Atque se maxime de causa tam multis vel eorum & libris, & interpretibus, ut ex his omnibus doctis, iudicisque Iustiniani sententia constare possit.

Tamen vero, ut arbitror, unicorum auxilio succursum, ut ex tam preclaris doctrinarum virorum operibus in libertatem hi libri vindicarentur. Sed quoniam in omnibus fere in rebus evenit, ut que nostra est humana imbecillitatis conditio, nihil possit tam accurate diligenterque tractari, quin multa vitia de causis inchoata potius, quam perfecta jure appellentur, indicem hinc epistola subijciemus, eorum constitutionum, que unicuique horum triam interpretum defecerunt, quaque adhuc aut grecis aut latine desiderantur. Eas poterunt alii investigare. Neque enim dubito alios extare veteres Novellanum codices, neque scia nostram horum duorum librorum, quibus ego usus sum, fuisse a barbaro illo interprete conversum. Latine ut exemplum Iuliani, & veteris interpretis plenas inveniri poterat, ut ex aliquorum jure interpretum scriptis constat. In quibus aliorum habere libenter fruar. Ex ipsorum vero constitutionum lectione lector cognoscat, eas Justinianum minime collegisse, sed per se singulas, nonis candida excitationem, constitutione, veteris juris supplendi aut corrigendi gratia; eoque de causa varietate nostrorum librorum ordinem, quem tamen nos intra Veneti libri hanc, qui omni fere ex parte cum Flacciano conveniunt, continendam esse poterimus, sed & ipsam ordinis varietatem non uno in loco significabimus.

Desiderabit aliquis fortasse in Accursiana interpretatione latinam linguam, in Halesando, ob mendosas librorum, veritate interpretis fidem, in Juliano plenioram explanationem, in nostris tamen traditionem graecarum praesertim litterarum, quarum nos, estis nos eodem, tamen non ita periti sumus, ut non aliorum laboribus indignes. Sed tamen si nostram utriusque usum operam atque studium in juvenibus studio nostrae disciplinae adhibuerit, si a ceteris item ceteris, quibus nos carum, in crumone procedat, nihil erit quod illa ex parte desideretur.

Et ut postea alios excitare ad executionem nostrae disciplinae, scire velim amicos nostri ordinis viros, bene ipsam graecarum Constitutionum librum esse ipsum, ut opinor, Julianum (qui scilicet scilicet Bulgari scilicet praesertim) latine scriptum fuisse. Tunc est Gregorius ille Pontifex Maximus, cujus virtutes consecratos colimus; apud quem non parca ex eo rebus invenimus, quae in nostris quoque pontificis libris extant. Falsi autem in non scilicet ante Justiniani imperium, & ut idem ait, graecam linguam nunquam didicerunt; ne quis esse falsi librorum verborum interpretum arbitretur.

Ejusdem interpretis esse arbitror eam constitutionem que in concilio Chalcedonensi reperitur, quam totam non loco tradimus. Item alia que ab Accursio, Alberico, & Gratiano aliis locis rept-

vincitur colere. Illud potius crediderim, hunc librum (4) in romanis studiorum civilium gymnasijs (quæ cum byzantinis, & byzantinibus Justinianus ipse esse reliquit) latine conversam versari solitam: in eisdem Iulianam aut ex græca peritissimi episcopi, quæ in novellis Novellis extat, quam attribuit a Theodoro aut a Synchato (5) (ita enim accipi) esse conscriptam, aut ex integris ipsius legibus eam episcopi consociis Juliani tametsi liberant, ut pote breviter, & nostris studiis aptiorem, librum alterum sperasse temporis memoria videtur: hunc postea eadem partem naufragia Ineritii, atque Bulgari temporibus. Nam ut nostri veteres interpretes obscure significavit, Alciarius vero nosse apertius memoria tradidit, eam Juliani hæc episcopi, novellarum nomine, circumferretur, & sunt qui græcæ hanc re esse librum habent, vixim est dare operam, ut latine redderetur inepto illi dicendi interpretandique gaudet, quod tunc totam viget. Itaque singulorum verborum significatio prædica cum librum, uti majoris sacrorum, & quasi ceterarum exemplar, authentice appellarent, qui cum ab illorum temporum interpretibus,

(4) Solius græcæ constitutionem servatam librum in fine scriptam.

(5) Theodorus Histopolitanus prope Codicis servavit esse notavit: quoniam tunc ille Synchato?

repugnante tamen Insevio, recipere, eisdem Insevio, aliisque commissum est, ut Iuliani, & Marculi illius interpretationis in novem libris constitutionum veterum interpretarent quid Novella suis constituerit. Tunc illis postea tunc Authentice Constitutiones, ita enim appellabant, quas in Justiniani Codice habemus, opus utique non aspernandum, cum possent eodem modo accuratius ex his libris conscribi, aliisque non paucis legibus plura addi, quam ab illis factum est.

Nas vero interea ex quibus locis he constitutiones percepta sint, spero precium videri esse iudicare. Sed & adjectas eas constitutiones, quarum mentio ab Iustiniano fieret, modo eas citare crederemus, quas in re Accursii & ceterorum interpretum libris adjecti sumus; nonnulli etiam Codice Theodosiano, cui per similia Novellarum Theodosii, Valentianiani, & Marculani collectio adjecta est. Nam ad Theodosii exemplarem constitutionum collectionem facta, recentiores leges *Novellas Justinianae* appellavit. Quod nomen in his posterioribus editionibus Justiniani Codicis futuris legibus imposuit, utque nomina elegantioribus latine lingue temporibus usurpabatur. Nam Cicero libris V de Senectute ita scripsit: *Prove strem, & mori distans, urbes utique & novellam, & seculum, & vigere, & senescere.* Virgilius quoque in rursuorum carminibus:

Tam crede cum non arbutum videre Myconis,
 Atque mala vires incidere falce novellas.

Ita etiam Aiphemus ait cap. 8 de fundo dotali, vi-
 rum in fundo dotali olivetum succidisse, ut id no-
 vellam reponeret; & Paulus cap. 6 de impensis, U-
 niter cum impensis, si maritus in fundo novellam
 faciat.

Illud tamen praeterendum non est, hanc con-
 stitucionem numerum, ut de edicto etiam quesi-
 sumus, variam fuisse. Nam licet nos Resurrectionis, &
 Florentianam exemplum secuti, CLXVIII Consti-
 tuciones conscripserit fuisse notaverimus, in his tamen
 quatuor Justiniani mlaoria, tres Tiberii Constantii,
 item tres Praefectorum Praetorio sunt. Ex quo ap-
 paret, post Justiniani mortem earum collectionem,
 qua omnes graecae erant, factam. Apud Manthum
 vero Monachum, qui Pontificiarum Conciliarum re-
 gulas graecae colligit, CLXX fuisse reperiit. Multae
 vero mlaecae numerum in Juliani Episcopi, & Ac-
 curiani libro. In Florentino quoque, quem Mal-
 sendae secutus est, licet numerus conveniat, tamen
 permulta constituciones amissa sunt, ex quibus
 nonnullis his quae extant inserta videmus. In hoc
 tamen libro adnotatum non erat, quae Iulianae,
 quae etiam Tiberiae edidisset, nisi quod in tribus
 partibus, vel duabus potius (nam corda dividuas
 esse videtur) quae Praefectorum fuisse diximus, id

significabatur. Quosobrem ego existimaveram, & Justiniani tempore aliquos collectos, & post eas partem alia additas, quod intra hunc numerum, & ordinem Veneti libri conscriberint. Sed & aliud sciendum est, quod idem Mathias, & Constantinus Hermenopulus scribent, Leonem Imp. per Sabatium equitum magistrum (ita enim placet procopiarcharium interpretari) ex quinquaginta Digestorum, & duodecim Constitutionum libris, item Justiniani, Iustini, Tiberii, ac ceterorum Novellis LX libros versasse, ita enim inscribit, confectis. Eandem Leonem CXX Novellas Constitutiones scripsisse Mathias refert, nos vero ad CXIII in Veneto illo Basilicensi libro vidimus; quas quosdam nostris temporibus non magis auctoritatis fore credidimus, eas describere, atque edere negleximus. Illud tamen Leonis LX librorum volumen, quod Romae esse audio, & Viglius, vir doctissimus, se habuisse fatetur, Basilicis nominat, effeci, opinor, ut pleraque in his libris immutarentur. Cum enim graeci Iuri Civili operam darent, Leonis Collectionem accipientes, quae ex his tantum legibus constabat, quae in iudiciis obtinebant, eas Novellas haec Justiniani ceteras, tamen ad illas libri scripserunt, ac existimo, deducbantur. Illae ille variantes Florentini, & Veneti libri manserunt. Est enim Venetus ea de causa plenior, quod nihil fore, aut admodum pau-

ea habeat a veteri scriptura immutata ; quod con-
tra in altero est. In utroque tamen adjectum capi-
tula extra ordinem litterarum est, quo loco eadem consi-
tutio in Justinianis libris reperitur, itemque ipsa con-
stitutio, & quamvis illis scripta non sit, & alia
praeterita, quae nos omnia prae in his libris addimus,
ut si aliquando LX libri Leonis edantur, nihil esse
graecorum interpretum labores possint.

Et quidem quando in hujus libri mentionem
faciendi, non hoc solum de ceteris non libris publica-
ri cupis, ut hic ipse Novellarum legum liber &
plenius, & clarior sit, sed ut cetera graeco con-
stitutione, quae XXX amplius numero in Justinia-
ni codice desse scimus, reperiantur. Ex quibus u-
nam ex eodem illo Veneto descriptionis Zanonis ad
Amantium P. F. de *edificiis privatis*, cujus & in
Latino Codice, & in novellis non uno in loco men-
tio fit, quam tandem per litteras privatos pariter con-
suevit, dum ad ornamentorum aliquid quavis-
simo. Ex eodem libro XIII Justiniani Edicta hinc
libro conjugum, & Justiniani minoris, & Theodosii
Novellas aliquot quae nemo jure spernabitur. Sa-
cras vero Praefectorum Praetoris Graecae, tum alias
Theodosii, & Irenae, & Constantini Novellas, tempo-
rum vitio ex eodem libro sublatis, ex indice quo-
dam animadvertimus. Atque etiam ex Florentino
quatuor Novellas intra hoc tractatum esse videmus

scitura, quatenus ex ejus exemplo quondam descripi-
unt. Item illas Alciati, Porphyrogenetæ, Michaelis,
& aliarum recentiorum Imperatorum Novellæ,
quæ Alexander habuisse se ait; in quibus docti
ejusdem interpretis de filiarum familiis perulæ,
& testamentis, atque de privilegiis creditorum, &
qui potentes habeantur, & de prescriptione sacra-
rum ædium, quæ aliquando in vulgus edentur.

Et ut facile licet horum interpretum utilitate
frui, easque & inter se, & cum græcis legibus con-
ferre, Constitutiones singulas in aliquot capita di-
vidimus, numerusque similes singulis interpreti-
bus adhibemus. Item vulgarem divisionem non ne-
gligentes, grandioribus litteris singulorum capitum
initia notavimus, quæ potentes facile quæ apud Ac-
curtianos interpretis celata sunt reperire. In sepe-
ratione autem hæc, & capitum numeris sequimur,
dum licet, duo illa quæ habemus exempla, in qui-
bus aliquando id diligenter notatum est; cum vero
illis deficiamus, Italianæ Epitomen, quæ ex Alciati
nostri libri habemus, in qua non solum singula
capita separantur, sed & cituli quidam breves ipis
partibus inscripti sunt, quos nos non prætermisi-
mus. Et sane a græcis hæc Constitutiones referri
solent, ut Novellæ & capita numeris significentur;
quod ut a nobis usurpetur, vehementer proba-
verim.

Quod nisi nobis molestus occupatio occupandorum; omnium harum legum interpretationem facere, iura in animo. Sed tamen, utquis spatium excessi, concessi fuimus eo labore, ut Hieronymi & veteris interpretis verbis nostra, que substitui possent, adderemus, que clarior Justiniani sententia ferret. Adhibitas etiam quasdam ad Irnerium notas. Item variarum opinionum, exemplorum, & interpretationum extensiones breves. Neque ea rarissimas que in Veneto libris reperimus *leges*, quibus & similibus, & abrogatarum legum, & abrogantium mentio fit, quod nos quoque diligenter persequimur.

Illud proterendum non est, Constantinum Hermenopolitam, & Mattheum Neoscham, auctores esse, ea de causa in his legibus Justiniani constantiam rerum, atque verborum claritatem, atque ordinem desiderari, quod cum ad Tribonianum exemplum legum aures ferent, legum eas venales (si Dñs placeat) haberet, partim varias, ut captoribus scilicet, partim obscuras, & ambiguas, ut interpretationes quoque ei iure essent, confectas. Omnibus autem rebus tuis, que erant avari atque ingenii facilitate, novas rationes, & causas addidit. Sed mihi licet reprehendendus Justinianus videatur in tanta legum varietate; tamen magis placet ejus facilitati imputare, quam Triboniani avaritiæ

Neque est quod mirum videatur magno hujus libri varietatem, cum eo comparantur quæ XXVIII aut XXIX annis ille constituit. Nam Constitutum eodem codice duo, Institutionum, atque Digesti novo ejus imperii anno confecti fuerunt. Quod si in illis libris permuta de iisdem rebus varie sancita sunt, minime mirum videri debet, in hæc quoque temperata occasione varietatem. Quod vero ad obscuritatem, & ambiguitatem attinet, non probo eorum sententiam. Est enim hic liber explis quadam dicendi verbositate, ipsaque illa varandem sententiarum repetitione omnia explicantur, veteris jus refertur, cuiusque non mutantur, aut constituantur, rationes redduntur. Ipsa denique legum præmissis, atque periodi nihil non lucis, & claritatis addunt. Quod si quis hæc ipsam reprehendit, quod hæc verborum tradantur, quam in cæteris libris fiat; primum consideret velim, hæc leges integras proponi, & per se editas fuisse, illas multis modis & ante Justinianum ab his, qui veteres codices conscripserant, & ab eo fuisse mutilatas, id vero ex Theodosianis legibus impicere licet, post quas Novellæ quoque extant, quas dixi, Theodosii, & Marciani his novellis similes, ut postquam illam codicem per se editum. Jam vero ne post tam multos Parisæoconsultorum, & Imperatorum libros, post tantam Institutionum veterum legum varietatem, brevitas ea

legum claritati necesse, non est quod verborum multitudine necessaria reprehendatur. Et cum his legibus veterum legum emendationes constiterunt, ut recte initio hujus libri in Basilienis libris videtur esse videmus, mirandum non est, si rerum, ac temporum perturbationem hoc pacto effugimus.

Hic sunt, mi Mendose, que continentur hoc libro, qui tibi, cum dicitur, magis ex parte debetur. Est etiam in manibus *De Jure Pontificis* ante multos dies opus inchoatum, cui, si mihi otiosa in urbe esse licebit, que tua opera & consilio quam primum cogito, Pontificia Hierarchia inspecta, manus extrema accedet. Genus vatum hoc studiorum (ut & libris utamur emendaticibus, & ad interpretationem aliena lingua scriptorum, aut ejusdem cognitionem adhibeamus, aut quod ei proximum est, peritis interpretibus operam demus) scio te maxime esse reprehensuram; cum te ipsam noverimus ex grecis, latinis, atque arabicis libris, que tu ex omnibus totius fere orbis regionibus & turbaris, ac viculis in lucem, ac libertatem vindicasti, peripateticorum disciplinam, quam optime calles, Aristotelis tui libris (paris iterum veterem illam Sesebenis caslem) emendatis, excussis. Quod si tu qui non solum Venetis, sed in toto fere Quiridi Cæsali Cæsaris Imperii omnium rerum ac consilioque administratione es occupatissimas, studiis Philo-

sophæ, cui tu, ut cæteris disciplinæ, delectationis causa operam das, operam ipse ferre non indigens tua dignitate esse ducis: quid nobis fiet, quos vel Juris interpretum nomen, vel Juris consultorum admodum debebit, cum ne interpretationem ipsam Juris præcipuam esse nostræ scientiæ partem putemus, cum etiam ut qui ab aliis constiterit, quæ nostram operam desiderans, hujus Juris libris tandem aliquando consulamus? Sed quantum excessum præcipuæ modum, hujus libri denique et vultus petronum constituas, qui si indignus per se tuo auxilio ardeat, et quod sit in a me ad te missus, tuam benevolentiam est. Vale. Kalendis Sextilibus Bononiæ post Christum natum MDCLIV anno.

VIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FABOLO S. P. D.

Cum Bononiæ XIV Kalendas Quintil. perventurum, nihil antiquius habui, quam Cornelium tuum^(*), convenire, siquæ tuæ litteræ, meque dare, qui & mihi gratulatus est, quod se possem

^{*} [a] In re Cornelius Mezzani, in bononiensi academiæ theologiae professor, magis amicus et tempore constantior.

præceptorem laudare, & tibi, quod utraque in Lin-
gua multas habes, habearneque sis discipulus.
Nunc nobis de te certum est certum, neque finem fe-
cimus, quoad prædibus, prædilique uterque alteri
erit, faceremus curaturum te, Saxonis te quam-
primam mitera, & ut ne co-discipuli nostri hinc
deserto intercederent, novi enim quam facile illi
obtempant, quorum non comas, sed dux M. Tenu
mover sit, curato etiam ratio habita est. Sed remo-
to joco, tu sis saluam dices, & ad me crabro (ut
sine molestia tua scribere poteris) scribes. De Repub.
nihil enim novi præter illas nobilissimas inducias
a tuis quid Venetiis, quid Vicentiæ novi decernat-
ur expecto. Cura ut valeas. Bouenæ Kalendis
Quintilis.

IX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. PASOLO S. P. D.

Xerxes quædam dicitur esse dicitur; adeo mihi tua
gratissima fuerunt litteræ, cum ego uocis que de-
dicem, nihil minus quam, quod tu sis, creditas,
sed tu, ut uales, & doctas & felices & accolis plenas.
Hec modo duplicat; quod uidebare Teum ue-

scio quam, a Teucris sole appellatum deum, Augustus inter deos certissimi omnium gentium se relinco, pervertere. Illam non insula, & ea insula, que tunc tantum dicitur, & studio male fide carimus; bene amplius jam mille & quingentos annos veneramus, cujus nomines sextilis mensis, necque Cesaruganensis Urbe, ipsique Casares imperatores sacrantur. Sed jam te poco manus dare, & hic cogitare cum Cornelio vultis, qui tibi plurimum salutis dicit, & te quamprimum ad vos ituram pollicetur. Ego autē Kal. Novemb. te expecto non solus, sed vni etiam novissimi, qui tui expectatione venietur, quam ego concitari. Ad vobis igitur, sed interius Tene tuo merere, quem saluta mea nocivus, & autor vos tuos discipulus. Vale preceptor. Ad X Kalend. Sextilis Boconis.

X.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FASOLO S. P. D.

Longis sane intervallis vobis ad epistolam vestram, quod te cum Marco nomine rusticantem nobiscum in-
temporaria litera offendere. Nunc quantum (ut
epistolae) Patavii es, non est quod veritas, futurus me-

lectam, persectionem eam quae ad te, tumque Cornelium
 attinet in ea scripta sicut. Nam ut (si forte nocida) —
 Romam ire coactus es^(*): eam enim essent iuxta
 eum & sodalium prefectum simulatas, ut publice
 divinam humanamque philosophiam doceret, accer-
 siva est. Idque cum adversarius molesto ferret,
 non coqueris, quoad gratiam, ut sibi ipsi persuas-
 eras, referes. Moxaleium enim opus quem
 ejusdem ordinis, hominem artem, & confidentem,
 clademque in literis esse veritatem, in id insula
 compulit, ut palam in & in concionibus cecidisse, &
 propositis libellis nostram Cornelium male de re-
 ligione christiana meritum ausus sit perficere. Quid
 queris? non deest creduli, vel potius invidi Cor-
 neliane gloriae, hujus perditionis hominis fau-
 cibus sed vixit tamen ea, quae saepe solet, bonitas
 & integritas. Nam cum se ille tres totos menses
 vulturavisset, ecce tibi Campegius, qui hujus Dic-
 cionis sacris est prepositus, hominem in carcerem,
 quo jam dia dignus erat, conjecit. Ille ille, cujus
 consilio omnia erant gesta, ut hunc periculo libe-
 raret, operam apud cruciales flammam dedit, ut

(*) Quid illud negotii sit, quod Cornelio Mureto homini
 vulturavit adhiberi, id est, ordinis, ut ajunt, Conventus-
 huius prefectus, & Moxaleianus, & quibus ista Moxaleianus; plu-
 rimaliter mortalem, invenire non potui. De his litteris in sup-
 erioribus.

sibi, Cornelioque, & Herculino Roma missa te, jubeat. Cui decreto quod ad vincum pertinebat, obtemperari per Campogium non licuit: duo tamen reliqui ille profecti sunt, quo vocabantur. De hoc aut supplicium sumetur, si pertinax fuerit; aut pœnitentiam cum cogitare oportet, si respiciat. Habes de Curialio. Te vero non poteo admodicam cœtere, ut non aliquando revivas, sed qua velis hic vice ratione tui, nos quamprimum certiorem facias, nec que amet, literisque tuis dignos precos. M. Tana, Felici Eugubino, ceterisque tuis plurimam salutem. Vale. Noctis Octobris. Bononiæ.

XI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FASOLO S. P. D.

Tuis disquisitionibus litteris non solum me occupatos rescribere: qua in re, ut in aliis sæpe, te præcepere non sum, scripsissent tamen, ut dicas, eas litteras dedisti, quod per occupationes tuas antea non licuit. Cum igitur tu in ipsa Italia natus doctrinissimum viciniam, & parente, in litis celeberrimis gymnasiis educatus, in quibus quotidie magna cum dignitate vacaris, qui domo denique tuæ

semper habueris, quem imbecro, utrum expectes, ut accurate hispane homini, idest plene barbaro, scribas; quid tibi faceret speraret ad te scribere cogitarent? Sed haec emittamus. Quae de Bonamico negligentia acris, credo, dederat cuius cum ischâc etiam maxima ejus rei indicia. At meus Bonabus itaque est in primo libro statutorio Cicerois, & septimo Virgilii interpretandis. Quam tamen tradere non semper nobis licet per Alstonum. His etiam multa ex utriusque linguae bonis auctoribus ad legum interpretationem applicat; non ut aliam dicant, & legibus donat, sed ut aliena, non bello capta, quodam jure postmodum redire jubet, quodam ab hostibus redimic, quodam suo quodammodo jure vindicat in libertatem. Puerus ille meus, de quo apud te multa, duos epigrammatum graecorum libros nobis est interpretatus tam diligenter (1). De Cornelio tantum audivi, mixta frequentia concinnis religiosis Romae habitans. Advenarius autem ejus hic tres solas dies fuit, concinnatus levis, qui si faciles haberet audientes, aut in Lucheri castra duceret, aut majores motus ciret. *Remota, aut reposita, aut accepta dimissa, et equitibus abente, Vale VII Idus Aprilis Bononia.*

(1) Haec in graeco literis concinnando Bonamico profertur videtur Argallius ad Boloniam scribens.

ANTONII AUGUSTINI

JO. FASGLI S. P. D.

Litteras tuas nudiis tertias accepi, quibus quaedam adventu tuo tunc certa prescripseris, quod cum in mea peno manu esse astras, gratissimam iacundissimamque fait. Illud tamen accidit moleste, quod neque Carullus tuus, nec Romulus Amator meus, per quos confici poterat, Bononiæ sunt. Deinde quæ metatem in suburbanis prædiis transigere solent Bononienses? Nihil tamen minus curabo diligenter. Sed si te Gaius Maribus^(e) moverit, ad Kalend. Novemb. ejus decursum curas oportet, quamvis appropere. Ego quæ maxima diligentia assequi poterò, scribam ad te. Interim vale, & mecum saluta. Ad quintum Kalendas Junii Bononiæ.

(e) Falsè hic medicus putatur Francisci Carrii J. C. fuit.

XIII

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FABOLO S. P. D.

Quantum me voluptatibus ex hoc meo petarino
 adventu suscepturam sperabam; tantam doloris
 (mihi crede) te adventu suscepisti. Cum in accessu cu-
 mulas, quod neque ad te accedendum, neque
 (quod fortasse oportuerat) ad vitendum temporis
 satis habui. Cum enim Legati Censuram sustulandi stu-
 dia Venetiae venissem, passus ab eo dies ad te hor-
 que meos familiarissimos conveniendos impetrari,
 quos via subtraxeram, esse tibi illas revocat. Itaque
 quod reliquum erat, hanc meam dolentibus litteris
 consignandum parvi, lectorem singularis mei erga
 te amoris, cujus vale esse multas maximasque ubi-
 que notas. Tum, atque adeo nosse Cornelium Ro-
 manum esse, qui cum illo me communicare oportebat,
 verum ne sicut a Bononiensis agrum sterilitate impe-
 dita, meam tamen ea in te operam, si forte desi-
 deras, quantum maximum petere poteris. Cuius ut
 vultus, & ut me de tuis rebus quam copiosius certi-
 ficorum facias. Sicut enim ea mihi, ut que maxime
 grata. Patris postidus Kalendas Septembres.

XIV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FABULO S. P. D.

Cum Marcum Tullium hic libertissime viderem, nihil mihi fore antiquius, quam ab eo illa, quae ad te pertinebant, cognoscere. A quo cum rectior factus essem, te patre tuo optime viro scburum, & fortè, ut debebas, animo eum dolorem vedavisse, & in studiis tuis, ut exeres, locum in dies magis non parum non tibi utroque nomine gratulari. Adfuit ille in tuorum, per litteras agens, ut aliquando tandem nobis liceret te Barcoale fratri, quod si potueris quinquam habebis episcopa mea (quonquam illam meo quanti facias) tamen si quid habebit, maximam addeat curam, ut mecum erga me sis. De novis rebus Jo. Augustinus, qui vobis est, te faceret certiores, atque ego patris, si litteras hanc tantè loceret, ut eis rescriberedum pater. Caetera Tullius noster scribet; cujus consuetudinem jam distinam per te efficit jam dudum pataviam rerum recordatio, tuam presentem, qui vobis in melioribus hanc. Cura, ac valet. Tertio nonis Majoris Bonaera.

XV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FABULO S. P. D.

Literas mihi juranda tua litteras fecerunt, ut dubitare
 te experiri jurandis ne accipere ab eo litteras,
 quam maxime diligas, post longum intervallum,
 quam frequentes, sic. Quod eis accibus veritatem es,
 ne patriam hinc gymnasio pentelisiem, pro certo se
 affirmare possent: ut hinc non ante discessurum,
 quam quantum volo vasis ex studiis hausero, cui
 vel aliquot etiam annos operam dabo. De tuo ad-
 vena libentissime legi, quam pollicebaris: itaque se
 te liberam ab occupationibus ego & Thyennus no-
 ster veniarum fidem fregisse tuam, maximum tibi
 periculum credebimus. De nostris rebus, quas tibi
 curae esse merito te amo, ita habeto: me voluptate
 maxima laborem, quam in jure civili, & pontificio
 ediscendo suscipio, condere. Ut enim ab te disces-
 si tuis & admonitionibus & praeceptis tam belle as-
 quatus, litteras graecas ad hunc diem complecti
 sum: neque tanta a latinis divellor, in quibus
 stilum saepe curreo, quod ita a bono auctore M.
 Cicero accepit, cum solum esse dicendi magistrum
 optinem. Versibus quoque mire delector: non quod
 aliquid me amocaturum existimet, sed quod vete-

rum doctissimorum virosque elucidrationibus, ut
 qui maxime tunc deditus. Quamquam nescio quid
 magnam ad te mitto: quod tu ita accipias, ut ma-
 ximi erga te amoris signum, quippe quem non solum
 secliarum rerum, sed et iocorum scripturarumque par-
 ticipem esse volo. Illud te libentius lecturum scio,
 necesse mihi preceptores Iuriconsulti nomina tertio
 nomas Iulius dedisse. Apud veterem, cujus scriptis et
 letitiam fuisse credo, recte est. Quamquam his post-
 eas cupias abortum fecerit quod in bonam scilicet
 rem accipias. Habes nomina de rebus quod pe-
 tisses: genus litterarum. Tu vero me de talis curio-
 rum verbes facito, quas tibi ex sententia precede-
 re velim. Cara et valeas. IV nonas quintilis Bononia.

XVI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FABOLO S. P. D.

Jo. Metellus Sequanus, qui ad te has litteras affert,
 est mihi omnibus studiorum assistitque officio
 conjunctissimus. In a te ita accipiat, velim, ut te
 cognoscat facile nihil esse ab amice illo singulari
 tuo non immemoratum ab multorum dierum interval-
 lum, quo scribendi consuetudinem inseruimus.

Habebis autem hominem & doctum & ex animi proficitur proditum, ut immemorem & ingratum nunquam dicas, quatenusque cumulo beneficiorum auctoris. Cui M. Thyreas vocat, quem saepe vides, est mihi multus de te sermo, qui tuam litterarum desiderium adhaec exavis occupatione vitam meam necessariis tenuerunt meae. Tu fac ut Messili mei familiaritas in nostrarum epistolarum & sermonum succedat locum. Vale. VI. Kal. Novembres Bononia.

XVII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FASOLO S.

Comendo tibi Antonium Arim familiarum meum, bonarum litterarum studiosum, doctorem vigorem amatorem, utriusque linguae cognoscens, & morum probitate praestantem (*). Gratissimum mihi fuerit, si qua diligentia in familiaritatem tuam quaesivit, eadem mea de causa in conservandam eam inter nos curaveris. Vale. Fidis Idus Januariarum

(*). Hanc esse patet Antonium Valdeon, sive Antonium Arim Valdeon Legationem bononiensium Collegii suam.

XVIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FABOLO S. P. D.

Comendo tibi Antonium Ultram, & Franciscum Marquam(*) meos, qui nobis bonis litteris speram dant. Amabitis Antonij humanitatem ac nobilitatem, Marquij ingenium ac diligentiam. Habes cum utroque multa conjunctionis vincula. Gratissimum mihi foret, si ostenderit illis quantum sine tibi carus, tam dicende, tam edite tuae familiaritatis patrifecto. Id ubi te etiam atque etiam acc. Simplicium tuum capio videtur (P), ut Jacobo Mendezae Legato, qui Peripateticarum scholis mire deditus est, credidam. Cetera a nostris audias. Vale. Postidie Iduum Septembris Venetiis.

(*) Haec item in Collegium accepta sunt anno 1744.

(P) De hujus versione Simplicij a Fabolo data dicitur est in recensione.

LIX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. SORE (a) S. P. D.

Jacundissimas litteras tuae accepi sparsas veteris tui amicitia signis, quibus cogere primam te adeo negotio distineri, ut via tibi alia mare vulgari- que vermore ad me per occupationes scribere licen- sit. Quod quidem facile patior, si consuetudinum frequentia fuerit impedimento. Meum negotium magis tibi esse cura facit utriusque te amo, quod, si tui commode fieri poterit, evadit, in te tamen mea omnia esse spes. Scriberem quo haec potestas fieri modo, si non te amicus noster vis scirem. Illud etiam, in rem de meam sit judices adhaerere, co- tum vix amicum illum Pontificis juri vacare, nec- te collega, si per hos Sacerdotes astant, tota de te praesumptionem facere possit. Denique me totum in- tendam suscipere. Petrus Parisius Senae, ut audieris, a Pont. Max. consultatur, nobis non licet. Invenitur est enim Restantius^(b) aetate quae qui magno postulet, juris ignorantiam docere. Ego ut in male Ang. Be- roam malim, vel nostrum petam. Pataviam nam-

(a) De Sora in professione

(b) Petrus ante eum. Restantem quendam a legatione di- missum vix bene sit, aetate.

que dum ibi de principatu certant proficisci cogi-
te non tamen ante Kalend. Septemb. Rodrico Man-
rico nostro [a] tuas litteras dedi, qui tua postulata
et statim facturam esse pollicitus, ejus epistolam u-
na cum tuis ad te misi *Ad hunc tenore litem*
tas, tum cum poteris, poteris autem eam a nego-
tibus transveris, scribere ne pigrescis, quibus de tota
vita tua ratione, quodque decretatur nostris in
repub. novi, ceteraque que tunc scribere oporteat per-
scribito. Ego vero & illa, & quicquid in mentem
venierit scribam. Vale. Bononie III. Idus Quintilis.

XX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. SOLE S.

Franciscus Artieda propinquus tuus tuam episto-
lam ad me attulit decedente Kal. Junii datam, que
me plane confirmavit silentio tuo labefacturam. It
vero qui dedit est a me acceptus, ut tuas: quod-
cum dico, nullo me officii genere non sanctorum, di-
co. De habitatione scilicet nostra si accommodare
non poterint: quod erat plenior domus quam vo-

[a] De Fructu epist. magna in portione. Martini de
collegi. bononiensis huc scribit.

lucrum: est tamen apud Sebastianum apparitorum quoad eorummodi penulmas habitare, quod prope diem futurum spero. De collegio nihil agi potest, dum Petrus Male illi est, qui sex menses adhuc cum Barboua(*) rursusbitur collegii sumptibus, in speque est eis pacis contentum Quignonem futurum, quod multa sit veritas. Nos igitur nostrum Aristodam, et quem poimam ceperat, iurabimus. Sed interim a vobis liberalitas ei suppeditentur sumptus, quam Georgia. Id enim ad dignitatem & exaltationem vestram pertinet. Quod scribis tibi enim meum esse negotium, agnoscere amorem & diligentiam meam; credo posse confici Francisco Lope presentis. Sed hoc deus aliquis viderit. Illa que petis de nostris pueris stultis, ejusmodi sunt, ut vix sine Aleiani tui consensu dici possint. Frequentioribus enim auditoribus & gratioribus Mariannus Socius Petrus daret, quam hic Aleianus, veteremque illam de cetero rationem tenet; cui proximam hyemem cum Georgio, Anglianque tuis speram dedi, quae post Idus Junias reliqui, quod pontificis juri apud Augustinam Berobum studere cogito. De his pragmatice-

(*) De Milano dicitur esse in professione. Joannes Barboua collegio honoratus, in quod acceptus est, singulare obsequium habere privilegia, de eoque multis nominibus loquuntur facti. Hoc pariter & Ludovicum princeps, & Mediceum senatus, & in regnum Italiae novit Reges habet.

rum frequentia tibi non tibi gratular? Cum habes quem plurimos, quos vel totos superas. Sed ego eis modestior, qui te, dum singulis persequor, occupatum impedit. Quare vale, & mecum amore pugnâ, non enim confacile vinci poteris. Nonis sexti. Bononia.

Probationibus tui Artiedæ non admodum contenti collegæ tui; scis eos ad vitium, ut ajunt, omnia. Alterus premit ejus exempli, quod ad te vitio, & errata peritiam; tu faciemus, nos nihilominus ceptendum curabimus. Sed illud urge, ut quamprimum ad annos, quorum eget, perveniat. Non enim post anno novam, nec alterum annum ei aditum poterit: qui sint nostri anni exemptus nobis, non videres NEMOC restitit. Vale.

XXI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. SORES.

Iterum ac superius dictendum est, me tuis Franciscam Artiedam diligere, & quibus in rebus possum juvare, id ad te scripsi antea, quibusque rebus a vobis juvari debeat. Eadem nunc repetam necesse est. Cum ut antea scripsi, Domingus Melo totam te proximam annum adhuc in Collegio futuram spe-

rat; hoc toto tempore auxilio vos vestro Artieda esse debetis, qui plane vaticum contempnit: erit nobis, & Mich. Saleria nostro (c) sumptus, quoad a vobis suppeditentur. Sumptus nostras nostri, non sunt minores MMCC HS. Sed hoc omnia te crede oblitteram, ita cum te accam video. Illud etiam; cum, cooptatus fuisset fuisse, in regam, in libris, in cubiculum sumptus facere oportebat. Hoc fac meminere. Illa etiam, ut que non probata Collega tui esse aiant, vitanda curentur. Sunt autem huc, totam minime de Artieda avia patrum ingenuitate docere, neque ipsiusmet Francisci nullam cum religione reconciliationem aliquando fuisse, neque fuerit in alicujus famulato, unquam & viginti annis agere. Horum omnium probationem litteris publicis consignatam, ut omnes auferamus procrastinandi anxiis, mittite. Bernardus Bolog (d) XV Kalend. Sepemb. Neapolim profectus est, ut praefecturam aliquam a Procons. impetret, quod cupio & spero, nam que vos dicebatis a cultibus averam Cæsarem & esse, vix credibile est. Exemplo sit Jo. Lanna (e), cui ars Florentina, atque adeo tota commis-

(c) Saleria hic, de quo in alio epistola, & ad quem ipse Augustus litteras edidit sunt Lant Op. t. VII. fol. 6. ut ego additum, collegi obsequium, ut verum esset.

(d) De Bolog in praefectura, & supra hanc epistolam.

(e) Ex ea familia de Lant, que ante nobilitate Argente, esse & tertio Hispania amantibus. Hoc est Joannem

an Methracia est. Sed si in quem cumque modum res cadent, a patre ea pecunia fac (obsecro te) mittatur, quam satis sit ad tuam si dignitatem tutandam, & ut fidem tuam liberet, quam & vincti comas hic, & ab quotidianis expensis illis attrahit; acceptum mille & quingenti sestertii numerus tuus quorum indiges, sed ita ut qui semper patri tuo malevulus fuit, in redigi in eum statum possit, ut patri patrique tua oronamento, & comodo sit dum vivet. Vale. *Postidie kalend. Septemb. Bononia.*

XVII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. SOLÆ S. P. D.

Franciscus Lopez tuas litteras attulit plenas benevolentia, & nobilitate elegantia, quibus Alcibiadem tuum in votum fieri, neque appetentem fieri vel contemdis. Ego quidem mi Sora multa in decore agnosco meo, ab qua vasis effari tuum facile pa-

Loez, quem Augustinus in Epist. & epist. proficente ad Michaelem Majum dicit esse et in militari proficem, Augustinus filium, generum nobilitatem, etiam quoniam Carus Franciscus non vult eam, & de quo supra in hanc epistolam vult eam.

tior; hæc autem ipsa sigillatim cum inspicio, inter multas cum potestatem considerem. Nam ut reliqua omninoque odiosiora, comitas ejus, & officium mirandam in modum celebratum omnium veritate est. At modo ex tui negotii explanatione id poteris facile cognoscere. Nam cum ego & Lopez litteras tuas et attulissemus, & questionem a te scriptam, pollicibus ut saturnalibus, (aliquot enim ante dies hæc celebrantur) responsum. Sedimus scilicet, ille iterum procrastinavit. Quid queris? iterum ipsas litteras vis extenuimus. Facile autem intellexi eos, qui cum consulant, non et consentientes, incunctas abire, sed lingue extenui Sybilla. Hæc enim pertinent illis, si cum ipso vis mihi agendum esset... Sed ego effugeret fortasse amoris tui gratia, cui quod veretur non responderam Alolanus, ejus reliquas litteras, quod te non moleste (si modo te novi) laturum credo. A Bernardo Balsa nostro habeo litteras XVIII. Kalend. Januarii datas, quibus te syngrapham tibi acceptam surro dicit, quod a me admonitus ejus potrem cum mittere precaverit, magistratamque sperare hinc scilicet cum Paternis, & Saravia(?) collegis tuis. Sed quoniam collegarum meminisse me cogitandum esse quamprimum scias velim, Artioda vero tuo expectandam, quæpote cum Do-

[c] Dominicus Fernandez Paterna, & Martinus Saravia Collegi tui facti, his enim juris amorem professus.

minguae rediturus sit, & Barbons, qui Romam cum
Lepo profectus est. Te libere adhas lecto uti, sunt
qui non sine malitia Archigade tribuant, ego ve-
ro profectus tuae. Quod acutus Dei velim pro-
bit. Data IV Idus Ianuarias Bononiae. Vale.

XXIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

MO. SOLE S. P. D.

Eti post XI Kalendarum Februarii nihil ad me
litterarum dedisti, quod acceperim, & ad te saepe
de nostris & studiis, & rebus scripsi; tamen cum
tabellarius hic ad te proficisceretur, & te comitia-
rum facere sperares certiorum, sine presento meo
fieri non poterat, ut in iunio ad te veniret.
Kalendis igitur Maiis sentio Seebart, Rodrigaque
tuo, & Basili data potius curam magistratus
excendi est. Cumque inter se non admodum con-
venirent, Rodrigues enim, & Ramiro Alph Gue-
yaron (a), Seebart Ludov. Alvarum proferebat, sua
quinque ductus amicis, & quodammodo pertinacis,
tandem aliquando, duos ipsos inter se aestimari

(a) De Alphonso Guerra, & de consilio suo, qui hic con-
siderat dicens in praefatione, ad etiam de responso se fore
numquam prohibendum diligenti, quo se tunc administranda ad-
hibebatur, & eorum exempla in hac operata.

voluerunt. His tibi *W. W. W.* Alphonsam collegio, totique gymnasio profecit, hominem sane quidem iudicio doctum, & intelligitum, sed ipse se posse tres consecutive dies, Alvarum suam ipsam, & Seoharem, & Domingum, ejus consilio nos adesse, sed praesens voluit. Quid queris? In quos dicit consilium nostrum Laurentium *W. W. W.* interum in vicibus Alphonsam fecere. Tertio scilicet omnibus aequa fuit; Tertium enim illam, qui cum Mauricio nostro, & Ramona *W. W. W.* de rebus a Villanova, & ceteris in magistrata gentis voluit. Habes comitia, nunc cognosce reliqua Petram Laurentem te credo audiam deum suffragium, quod falso se ingremum diceret, nunc is per Quignam impetravit, ut restitueretur, quoad de ingremum iudicio decerneretur in Hispania, quo solvere aliquem e nostris speraret. Haec Legationi multum sunt candidati, de quo illa restitutions non minus est contenta. Illud enim veretur, an tuam Georgiam vexari sperent, quod necesse quos rursusculos Francisco Lepti attulerit. Ego me spectatorem praebes, gratiam quidem optinetibus (scis quos dicam) sed neque a popularibus alienum. Itaque labate, ut solis omnibus (quoad fieri possit) faciam. Vides me in Collegio esse tacitum, & ut id vere dicas, illud utem te scire volo, cogitare me arcam, qui apud nos nunquam vixerint, vixit tua libello comprehendere. Qua

in re, quoniam Episcopus tui sanctissimi viri (a) mentionem fieri, neque adeo caput ipse sit, oportet me vellem jures in rebus, quas tibi dum vixit agit, & quas deus ejus consecrati animi digna dederit, idque cum consule, & die, ut apud nosse debet est, more presentium ejus indignissima. Hoc accedet si velis, Ceteranque sanctorum, quae tu his fuisse audisti, nomina, mores, mores, & dignitas. Abiciat tuas operam tuam utraque naves, ratione utique docendi optima, laud, non levi, disputantes non audit, sed quasi honorarius arbitres eorum de bono & aequo contentiones dicunt. Noste aliquando tandem vixi genus vivere cupimus, quamobrem uxori te oportet, aut religioni adducas. Utram operaveris velim scire. Illud sciam, quis Alberti successor sit, ejus enim Magistrates, in qua ipse erat, cupio te procuratorem habere. Itaque facies me & eorum, & tuarum rerum certiores, vel potius nostrae totius reip. Cura ut valeas. Hinc Majis Bononia.

Hic scripsit ecce tibi litteras tuae XVII Kal. Majas datae, quibus te uxorem ex secretis dixisse cognovi, quod velim dii immortales probent, mihi quidem mirum in modum jucundum fuit. De Artista nostro sit habeto, Dominguem velle, dum in Italia es, conditioni cedent; habere enim se hic

(a) In re & Petrus de Arbore collegi scripsit, qui meo, ut scribitur.

periculum proficitur, quo vellet, cum vaganti in-
dustria tua erit invidiosus. Si vero censam aliquam
professionem constitueris, nec ad vos navigabis,
quarvis inique sermo aditatorum passus est. Attie-
de, cooptationem facile patiesur. Quod me ad
colendum hortaris, si id dignitas mea petatur,
consilium tamen sequar. via aliter scribis meis,
ceterisque videbitur, ad quos ea tua pervenit, te
etiam, ut spero, approbantis, nec esse gerendum, ut
sibi factum sit ea frequentis, quo nullo majorum
advocatum nunquam fuisse, me vis etiam obtem-
pere. Holes vero quid factum sit ignore, multos
enim meos ab eo te litteras quidem. Tui collega
te salutant, & de exere tibi gratulantur. Vale. VI
Kal. Junias.

XXIV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. SORE S. P. D.

Rodolphus Aiferus collega noster, qui ad te has
litteras affert, nosterum te amicum verum spe-
riet certiorum, quam ab exera ha brevioresant,
quam ad te vultus oportet esse. Id solum diem te
tuam noster scribendis litteris tardiorum reddidit.

ut: quod, ut opinor, curiam nostram amorem in
 eum transferatis, salis illius otiosi faceret inter-
 pretatione ductus, quo iussit Deum parentes pro-
 pinquos relinquere, & uxori adhaerere; quod si pro-
 positum hinc, & familiarissimos quoscumque. Quae et
 probas, unquam esse ut tu nobis Deum concilias
 Probabilis illud est, ut ea ipsa migratio corpora-
 sit, non animi; ut accepit uxore domi suae potius im-
 perat, & familiam quendam novam curat, quam
 parentum arbitrio vivat, a quibus ne dignum quid-
 dem, ac vellet, quaeque, utrumque utriusque in re-
 bus auxilium exoptat. Bernardus Balza tuam or-
 gani eodem in genere officium requirit per litteras,
 quibus quoque te tua magistrata non tam belle ac-
 ceptum quam pareret, affirmat. Albinus tuus, dum
 has scriberem, penae animam agebat. Archidia instru-
 dia totus. Nostris Collegis, Vivianisque (*) tibi verbis
 non saltem, Care ut valeat. VII Idem Aprilis.

(*) Almagreriensis collegii, ut Vivianus dicit, quod a nobis
 vixit Andrea Vivus Almagreriensis Collegii S. Clementis olim
 vici, & pater magister parochiae sanctae Mariae.

XXV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FASOLO S. P. D.

Mirabar te nihil ad me literarum dare, cum cibum tuarum occupatissimum maximam dignam, episcopalem tuam VI Idibus Maii datam accepi, in qua, quam post annum fore venturam miseras, neque de meis epistolis, quas ad te nonnullas dedi, neque de tuis rebus aut novis mentionem ullam fecisti. Id solum, quod ad nostram Artiedam attinet, accurate prescriptisti, cujus negotia quoniam Petrus Domingues Mole noster prefectus huius Collegii, medicarumque gymnasii est, neque in ejus consilio, curabimus quamprimum, ut expediantur. Nostra studia, ut solent non negliguntur, sed domi. Nam cum Alkali adversa valetudine, que nunc optima est, fuisse affligit mensura caloris, capere meo maris nostrae prudentiae incumbere, qua exercitatione ita oblectare sum, ut Scholas ipsas negligam. Quid autem assequar, tamis eris aliquando iudicium. Merborum molesta & sterilitate equae Indiam, ac Hispaniam venis, ut nunc libertas delectat. A Bernardo Bolea nostro raris admodum litteris accipio, valere tamen, & cum gloria in provincia jure dicere scio. Nostri Collegii se salu-

tant. Ruffinus (c) Patavium profectus est, ut sacrorum studiorum in austeritate dispensatione periculum faceret, quod fecit: & cum, postquam duos dies ageretur, ut valebat, cum Patavio contendisset, Bononiam redire cogitaret, ut hoc etiam videret, incidit in acutissimam febrem, & quod molestissimum est, periculosam. Sed nimium te a tale negotio abstrahi, quare vale, & nos ama, ut facis. Bononiæ XII Kalendas Quintilianas.

XXVI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

JO. FASOLO S. P. D.

Misit ad me Lacusensis codicillos, quibus tota ipsius adversariique sui causa contineretur, doctis quidem illis, & copiosis scriptis, quibus tamen nonnulla deorabili, non parca immutata ponant, petiitque a me, ut responsum illi ex Alciaco meo impetrarem, qui tibi erat ante duos annos pollicitus ejus se partes defensurum: id ego, ut vides, impetravi, in quo non solum vixit meam expectationem, quamquam hinc maxima, sed et

(c) De Ruffino in profectum.

eiam ipsam vicis. Nihil enim nequam videtur di-
vino doctoris, nihil (quod cupis est) ad rem ac-
commodatus, nihil apertius, & in quo ille prin-
ceps sit, nihil ordinatius. Sed minus mirum est,
cum tu in de causa, & fortasse etiam mea libera-
tione negotium susceperis, eas causas, cum tua di-
gnitati tuae & fovee belli servire oporteres, totum-
scin has te ostenderis. Quod inter Laurentium no-
stro optime accidit; cui miris Augustum quoque
Berobii nostri preceptoris responsum, quod ille non
petierat; sed tamen feci, ut in mea te fecissem;
cum duo hæc sint nostræ sapientiæ insimul, aliorum
adhibito advertariorum oculos habere, utroque
eos fugare, & si audacitas & inconsideratus per-
tinetes sint, inflammaré me posse & comburere ex-
istimari. Hoc velim tu probes; & quem virum
satis multo iustis ignoras, apud nos inter prin-
cipes esse (ut ait, & in nihil perituri, inter eos hæc
presteris in genere respondendi primas) tuas ci-
ves certiores facias. Quamquam quasi eam scire
oporteat, ex ejus ipsius responso videre Berobii.
Sed heus tu? Cui hæc uno tuis litteris ad me, Al-
civumque meam fuit? & sine illis, quas ego ma-
xime exspectabo, his de rebus cogitationibus tuis?
tibi fortasse in illis ipsis codicillis incruent etiam tui
labores, cujus me velim tui certiores facias; atque
eorum conscriptorum nominam, qui illis conscriber-

diu operam dederunt. Illud a solo præmittitur, non-
 nulla aliter eum hinc codicillis narrata, quam in
 epistola ad Alciatum est. Nam Berengarius ipse Be-
 ro a se Iohannem filium, Philippum & nepos & heres di-
 cebatur: hæc Iohannem nepos Philippum sororis. Quod
 si veracem Genovesæ libraræ, qui eos Codicillos
 descripsit, est, iovebit id eam partes maxime. Bona
 enim prima & maxima quæque succedit, nequa
 est unquam ad alteram nobilem veniendam. Illud
 etiam curat, ut si major frater (episcopus Philippus)
 est a patre institutus hæres eorum totum, de qui-
 bus agitur, in iudicium testamentum deducatur.
 Non enim difficile est totum partionem inferre, &
 ad hereditatem ex testamento patris ducere fra-
 trum, a quibus litigatores descendunt, & ex Philippi
 aliam testamentum venire. id enim (sibi fallor)
 vocati sunt duo illi Iudices, qui eos partiri bonis in-
 ter se voluerunt quod existimarent partem lo-
 rum non esse, & liberis utriusque illis deberi. Quod
 si contentis locus est, ex nostris iuris legibus repe-
 titio nullam locum reperio. Tantum argat, quod
 maximum quemque voluerunt, & adversariæ pi-
 griori illa, de qua agitur, minoris, inter posteros
 maximum quemque dicent dominum ex partione so-
 re. cui rei medetur Alciatus (Berchi responsum, cum
 hæc scriberem, nondum accepimus). Alciatum tamen
 iuvat illas quæque regionis usus, quam quanti re-

ut fecerat, resti. Nihil autem tam vulgare in Hispania, quam liberorum majorem, majorumque (ut illis vocant hereditatem ejusmodi) non solum grandiarum satia, sed et majoribus satia liberis tantum appellare, neque horum alteram satia ut ad eam appellationem. Neque nos movet illius argumentum ex conjectura priorum verborum, quibus masculini filium vocant; cum (ut Aelianus ait) ea nos potius verba jurent; cum potissimum, nulla ejus filii masculini facta, masculinos majores vocare, nisi diversa esset in hoc, significatio illis eorum voluntas. Hoc accedit, quod imperici legum, quae ignorata possunt, miles & mulier imperite cavebant illam filii praefere (sic enim interpretatur ea verba), cum satia tantum filium appellare in hujusmodi partitionibus, & potissimum scilicet (quam vere ipse videris) eam rationem prius filii appellationi dare, quod ex capite essentis uxoris viro, & contenta fuerit ceteris capitibus tantum uxorem non excludi. Idque merito; non enim uxorae, ut ancillae habeat, sed uti uxoris, & uxorae, quibus essent imperare vos oportet. Quod vero fecerat, & uxorae filii uxorae non immortalitatem, quam si qui liberis suscipiunt expectant: Callistratus aperte ait capite eorum de verborum significatione. Et va de causa antiquae scholasticorum jure masculinorum utitur ea filii conditionem patri facere licebat, ne

que eo manere illis praebebantur, ut libro nostro constitutam legem videri licet. Inde eo usque est ut ne familiarum facultates divisione pararent, legesque uni filiorum totam hereditatem relinquerent, medico deducto ad veterem partitionem, usque liberis novo eorum legem appareret. His ego rationibus ducor, ut credam, non semper masculos voluisse habere et bona, sed maximum quævisque descenditiam perpetuo quodam primorum filiorum ordine. Idque Hispanorum consuetudini maxime convenire censeo: vix enim unus, aut aliter est, qui familiae, aut moribus solis exest, aut si qui unus erit, esse centum (apud) annos multos, erant partem. Ne citius Hispania ad Ferruillam regionem, & ad Ferruillam Leonaria filiam pervenit: Ultraque regna ad fundam, sed partem recentem memoria ad habellam Caroli Caesaris aviam: & hoc tempore utraque Hispania in locum, quæque illi potestate est. Sed necesse quomodo legem in hac genus literarum cum, ut nihil me, tu pro nostra familiaritate feceris, vix possim non inceptus mecum in ea re me cunctos, in qua tot & tanti viri elaborarunt, neque nihil propositum apud me, qua de causa percurrere via licet meorum præceptorum responsa, accuratissime, & libentissime inceptus meum. Neque vero de his habentur. Recordam Eodem omnem partem mortis feci: a quo non

ago frequentiores lictas, quam tu, accipis: nec
 se tamen cum tibi honoris audio. Paulus Pontifex
 Maximus ad nos cogitat: Ludovici Gonzalvi cen-
 suram responsa ejus frater edo curavit: LXXXVII ad
 pacationem necessitatum pertinent: LXXXIX ad
 eam questionem, qua quaerunt filii masculis insti-
 tutis, & si una filia aliqua eorum decedat, secun-
 da herede scripto, Filium filii secundam heredem
 excludat, qua attingit isto responsio Aleandro; nec
 que aliud ad Lucanensis nostri negotium pertinet.
 Cetera magnis de rebus, Britannicae Monasteriorum
 Regium & Mutinensium; de Colomanum hereditate;
 deque Capriciarum, id est. clauibus alterius Hi-
 spanie perfecti bonis. Paulus Pontifex frater
 non est de suis responsa expectatissimus. Tu me
 de istis actorum doctorum sententiam scitis, quales
 vobis esse videantur; quantumque habeant pondus
 ris; & de totius negotii fine, quam ardentissima tes-
 tes mentes expectabo. Nosti tibi plurimum solatis.
 Joannem Sebaris in Campania magistratu, Villano-
 va in Calabria, in Brutiis Gambella existimo te ge-
 viorum. Vale, uterumque tuum, & filio saluta:
 Pontifex Cal. Martii.

ANTONIUS AUGUSTINUS
 GEORGIO VASQUIO S.

Herè salvas Benoniæ decima bona perveni, duabus post Bernardum nostrum horis. Quid queris? Itineri meo nihil gratias addi poteris iacundo ipi, cum quod calorem caruit molestis, tum etiam quod navis opinio, fortuitioribus publicanis, Villisbe raga, non adeoquam molestis tunc meo. Sed omnia cili Martiani peragites. Summa tamen eris, nihil mihi non ex reventis evagins, pater nevelo quot minacorum monacorum motus, quas paludibus navigans pertuli. Ad illa redeo, que tu isthic a nostro Paulo audieras, totius Hetruris arces ab Hispanis militibus venenat. Florentia Joannes Luca propositus. Dâ faalit, ut hæc res Quinto nostro fraudi ne sit, nosi enim, permutas molestis colio ac illa Mediolanensis. Quid aliud? Inveni germano vium, grassare serori, inquam, optimes (si-
 et faller) scribendi rationem per Venetis tabellaris, qui hæc Florentiam septimo quoque die iter facient. Eis enim modica data pecunia, ad se' ante quintam deinde diem mea littera perferentur. Tu Venetis, que loci ipsi quatuor expectant dies, litteras mitte. Benedicte Genuesi dicitis nostrum

Herzibadem Mantuae esse, neque recuse, ut ad
 eum tuto perferantur litterae. Alviso Joanni Ma-
 rino, cujus etiam epistolam religiose illi vice dedi,
 ceterisque tuis salutem. Vale. XIII. Kalend. Julii
 Pannonia.

XXVIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS.

GEORGIO VASQUIO S. P.

Tuae litterae VII. Kal. datas accepi, quae mihi du-
 pliciter gratas fuerunt, tum quod te gratum me-
 moremque, ut quem maxime, cognovi, tum etiam
 quod spem mihi excedere non minimam, scilicet e-
 xercitatione quo voluimus te pervertarum. Nihil
 enim aequae, ac attentio, quae in te est maxima, hic
 in studiis desideratus, ut ne quid aliens loco (nam
 alia lingua quid opus est dicere?) positum sit, quom-
 od ab illo quem exprimebimus verbum, positum vide-
 mus. Haec tamen extremis ne ajant: Quod scribis
 Augustinum scire, quis non viderit? qui sciret
 eum cum frenam incederet, quoad sedentem
 defatiget, excurrere solitum. Quaequam haec in re
 me cur ojas molestie ignoscatur: nam et quod ad
 me utique venissem, Alciatum hinc cogitare, aut

qualem, nec sine veritate, rumor est, quod velles ante tuam adventum. Est enim in eo mirandum maxime, quod paucis disceptationem tantis longam distulit, legesque de quibus agitur optime declarat, datque multam studendi curam. De tertio Paulo hac certi volumus, non hae cum Romanis ante hancam reverentiam. De illo altero Paulo mihi meliorum in narras. Sed bene tu? Ades ne frigus comitia, ut vobis studere liceat? prescribe mihi istas molestias, vel narra potius cum saluum te Romam situm, Vale. Kalendis quintis. Lanuvio Felici libellum de substitutionibus tibi emendum, & quamprimum tuto mittendum cura.

XXIX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEOR. VASQUIO. S. P.

Bernardus Tolea noster, ex medicorum sententia ad istas aquas profectus, cui quamvis litteras non dedissem, eorum amicis vestre majestatem imminutam esse non putarem, nisi forte id ipsum a me expectarem, hoc in me privilegio irrogato, ut si illi, cum episcopi fuerit, litteris utantur, ego tam quoque cum nec opus sit. Quae ne contemneri aliquando

dixas, his causis litteris. Scitum autem illud est: quæ ut aliquid augerent facta sunt, diminutionem facere quæ possunt? Sed vale; ne vestra impediam collegia. VII. Idæm Quintilis. Bætonia.

XXX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEOR. VASQUIO, ET JO. ANGE. S. P.

Cum vos inter vos dissidere putabam, separatim utrique vestrum scribebam: nunc cum in eandem convalescit sententiam, vestram animarum conjunctionem me his litteris ostendere, facile potuerim. Necque hoc jure peto, quando non molentur tui, quæ Bolea noscer retulit, de adventu vestri rejectione in alteram anam. Quod velim dii spectent. Mihi vane, ut ingenta fatetur, omnia his displicent, præter litterulas nostras hominiceas, in quibus sequentes. Nam quæ antea scripsi, quævis versant, in illam rationem, quam vestis, scripta a me sunt. Totæ mihi proæ & puppis (in ajam) in August. Bercho est, quæta parte expectationi meæ paria facturum. Sed hæc periculis facta ad vos; vanis ad id, quod vobis esse jucundum debet. Michael Salernus noscer salvas hæc confente collegii negotio

vesis, qui conscientiam apud civis tuos habetis de religione, ac ex Jo. Sora litteris cognovimus, gratam. Habetis itineris socium Franciscum Artidam Sorae propinquum, quem credo haec episcopa, quam mitto, commendari. Ille in dies curam optato rem eraget familiarem, & prope est, ut iuriconsulti consilio cujus illam uxorem curam H. detentam ducet. Sed Ducus constant, qui ei illas preciosas vestes surripuerat, Genas in carcerem conjiciendum curavit, & se putat majorem curam partem recuperaturum, & statim ad nos. Quis litteras ad me vos adventum Helem misisti adhuc non accepit: si quid in eis quod me scire par sit, scribito. Et scribes, immo quotidie ad me litteras dabo, ut me a vobis absque non deleam. Nam decerunt argumenta, et mihi curas rancorem paravimus, tanquam coepit, rationem denique studiorum perscribetis. A me istam expectate. Bononia X. XI. Sevilla. Valere. Tuam Bonattem, a suis renigibus dicitur esse profugam & coenam, ejusque uxorem a Turcis expugnam, quod moleste fore, quod Celibero- rum autis fortissimo vno privato sit.

XXXI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEORGIO VASQUIO

S. P. D.

A Brund. Villaiba recepi eas literas, quas VIII Idus dederas, & recepi nullius tunc cum Ille ad Bernardum nostrum venisset, ut se de liturgia accubitate excusaret. Ad quas postea veniam, quam que ad Bolcam pertinent persentire facere. Is igitur cum a patre se destitutum videret, & temporis angustias cogere, ut si vellet ad tempus adesse, et pua esset properato, postridie Idum & postidell. & civilis Juris more majorem consultus est appellatus; statimque vectura coacta vicinice/loci profectus est, tibi subiectas qui ejus rescribendum literis non putaris. Epistolam illam commendatitiam quem petis, si dedi, eodem peno exemplo, quo priorem scripseram, te si quid eis iniquitates fueris, & si certum velle des, me facias occurrere. De Ludovico audiveram ex Gabriele Foviera, sed cum non usque se exagitetum putabam, ut etiam de veniendo sole cogitaret. Sed quid (absente te) agit ejus frater meribus germanas, regnatione patruelis? Quid Hippolytus noctes hospes? neque valem vos esse colles liquet per altera comitia audis, que velim ad

me persequerentis, sed ea lege, ut veris his magis nonquam non antecedenda putatis. Accepi a Doro litteras V Idus Sextilis Alexandria datas, quibus et in exercitu ad Kalend. Novemb. futurum dicit; nequeque se inferre ab illa nave potuisse, quod in annum sempiternum tale esset, inque militis se id accouturam sperat. O hominem, inquit, nullius auxiliii, qui inde se aliquid reportaturum sperat, unde qui viri redeunt, recte cum eis non actum putant! Audi reliqua. Andreas Oris, inquit, cum Hispanorum nullis navibus in Siciliam & in Graciam deportare dicitur, illic ego merore, inquit, cogito; aut si hac manus verasur, in Italiam quosdam Hispaniis litteris mihi consultatur ero. Hujus hominis velim vicem debere. Quid reliquam? quid? nota si quid in Repub. scribito, his enim meum silentium. XIV Kalend. Septemb. Vale. Apud Annibalem Postum non habes; non enim potui illam hominem ferre hospitem, quem tu posse nonii.

XXXII

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEORGIO VASQUIO ET JO. ANGLIANO

S. P.

Expectanti mihi a vobis litteras, quibus de veteris Comitii sententia seriem, esse nulli repulso

nos, suffragineque cum qui prioribus comitis designatus fuerat, renuntiarunt: comestas hoc aucto-
ritate, ut par erat, ex alia domum vestram noctu oppugnatam, hospitem sanctibus male meloatum, vos ex superioribus domo sacris coercuisse illorum impo-
tum, accipite. Quo animo putatis me huc addivisse? non gratiam (mihi credit), neque modicum fidem cum vobis apud me. Tamen fasces improbitatibus bonitatem solentem, ut a quibus nulla esset injuria lacrimis, vos amice cogere vellet, ut suffragium ne ferret! Sed monachari destinamus, & ad me periculis liberi tecum peroribus, ceteraque, que ad doctorum preceptorumque vestras pertinet. De Bernardi professione vos feci in litteris certiorum, quibus miror vos non respondere. Idque ego expectans, accepimus me vestras eidem Bernardo inscriptas, quas ad eum per Villibram mihi, non dignificavi. Joannis Valle episcopi, quem cum hac misit, Domingus mihi dedit; ei, et quam primam Beveniam cogitat, Politi libram (ut scribitis) daret; cum minus, vasa mittendum confectis curset. Ego apud Beveniam Prætorum habito, ut scripsi antea, sed, ut veritas, lapsum in eo accidit, aliter enim post datas litteras in adversariis scripsum vidi. Sed erit memencialis peccatum, ita enim huc, opponet, Cicero vester vocat. Sed valete, acceptis vestris litteris a me longiores habebitis. XIV Kal. Octobris.

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEORGIO VASQUIO S.

O spectatissimas tuas litteras, curvaticis, amari-
 ris & diligentis picturis addere etiam (te quidem
 invito) elegantia, si arrogantiam vereres. Easent
 enim qui mea me alium diligere dicunt; sed hoc
 vel maxime arrogantis est, ut que te tuo morte
 consecutus es, ego quod digitum modo ad faciem
 intenderim, meo vindicem jure. Sed de jure tunc.
 Gratular vobis, & aschercale mihi, quod particu-
 lum sine offensione evaseritis; si casum auditoris
 hominem vestri amantissimum, non committendum
 iterum parabitur, ut comitis Patavia sitis. De Ber-
 nardo adhuc ne litteram quidem, eam vero et diligere,
 ut cum maxime solitas est, puto, preteritis eam (ut
 autem scripsi) ad eam tunc miserim. Ilibet Oxob-dan-
 di magistratus sunt: competitorum habet, quos maxi-
 me volumus, Patavianum, & Saravianum, & si dicit pla-
 cet, Genuclam (sive, frontem ferias), optime juris
 audiendi, non condendi scientiam profertur. Pro-
 vinciales autem hancina verentes puto, pallent o-
 pibus, gratis valent, per collatores, perque illos
 interpretas, quos credo ex ipso Bernardo te recep-
 pisse, quidvis possunt conficere. De Casare id so-

lum postulare efformare, magis tamen cogitare; pauca enim certa cum Gallo est: Denmarka, Ungariaque qua sacrae regiae ad eam preparant. Figuram etiam hac radiis certius ea profectus est. Gaeris filia(e), qua Dux Bistracorum fuit, Pauli Pont. Max. nepoti nubi. Sunt qui Neapolim venturam Gaerem cum uxore oplacunt. Tu velis, si quid explorari habueris, ad me scribas. Noctis Decembris. Vale. Fasolo litteras inscripam poteris legere, & explicare. Nostro Arguedensi salutem plurimam dico, cumque hic ejus fratrem, & Isabellam Cetrinam(4) Joannis Lanza uxorem, Florentiam properantes.

XXXIV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

ORD. VASQUO. S. P.

Quid primum nunc ad te de tua scribendi cessatione, an de dolo, quod M. Mancus(5) tunc tibi perire non fuerit, an de perceptoribus meis? Perstratum hoc malo, illa frustra persequar; quippe

(3) Margaria Austriaci. (4) Cetrinorum, et in eodem an Johannem I. (5) Marcus Mancus L. C. Fratris Vasconii.

qui dolorem orationis vestram fuisse scio. Augustinum igitur scito Augustinum placere, neque eo solum, quod collegam ejus displicere, sed quod doceat doctis, displicet acuto, interpositis chartis; sed sunt illa scilicet devoranda, qua tu vides hae legere. Alcistum pedum dolores impediunt, quominus totus in docendo sit, sed enim septem dies verba fecit, quarum prima de scudis, & de juris prudentia post declamaverit, & si de toto genere docenda aliquid sentiret, atque nostri, non indocte dixisse verum esset. Caeteris diebus ne transirentem quidem vagam discant ab eo, quem tibi Bernacius descripserat. De quo homine plura alias. Nunc ad Caesarem nostrum venio, quem conventus in ulteriore Hispania habere, classemque edificare magnam audio, ut locante vete cum Gallis Lusitanisque sociis in Graeciam impetum faciat, perfectisque regio Castillae Curiam illam Fudiliam, Justinianus unus qui fuit in Teneris. De Oria, Venetisque ex te expecto; hic Dirrachium nobis propediem pellentur. Sed vale, non mihi tuarum occupationum tantum venit in mentem, per quas non possunt litterae praesentis longe non esse intemptivae. A Domo Paschraque, & Martine nostrisalochis. XII Kalend. Decembris.

XXXV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEOR. VASQUIO S. P.

Credo te his fr̄is dedisse ad nos litteras, quas non adhuc accep̄i, ego vero cum ex eis argumen-
tum uberius ep̄istolæ expectassem, adhuc diem ab-
lendam potavi. Nunc nescio quomodo non potui me
continerere, sedque illud, quod gladiatoribus non
evenire solem, ut si ante spectatorum frequentiam
venarum in caveam, otiosi tamen prostrati non pos-
sint, quin leviter digladiantur, specimenque pugne
edant, sic hæc erit veluti prolatio quedam, tuis por-
ro acceptis litteris cito erit pectore contendendum.
Interca Abulensem tuum pontificem, Maximumque
Gomensem, & Hispaltensem Antistitem morte in obitu
se discitis; tria quorum opima sacerdotia nolim t̄i
eripiunt, qui non minimum prædæ nuper abuti-
lunt. Petrum Bambum Romanæ æcclesiæ velle-
menter gaudeo: cui enim tanta urbe, Senatque
jardin dignas. Sed quid opus est cum verbis exar-
nare, qui ut aliquem potentes auctor fuit? Ille
enim viam invenit (ut scis), advenitque quare-
plurimos, ut cum ingredierentur, qua sola ad elo-
quentiæ accipere pervenit. Itaque hoc non potuis-
set tam late patere, ut vel nos peregrinos (te utiam

adjungas) non laetret, ni hunc principem habuissent. Sed haec letigata, quae necesse est; Illi breviter. Audio Petrum Teledum Campanum Apulique praesentem alteram filiam Cosmo Medico Florentinorum Ducis despondisse, alteram nescio cui Pontificis Max. nepoti; & quod magis admirandum, Francisci Cobari filiam duxit Sarmatarum Dux Consuli Ferdandis Magai nepos. Verum urbanorum eccor a tuis fact, Vale igitur, & sciam ad me scribas velim. Bononia postridie Nonarum Januarii.

XXXVI

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEORGIO VASQUIO S. P. D.

Obliguerunt scilicet tuae litterae, quae tandem aliquando accepi duabus epistolis, quarum alteram XIII. Kal. Decembris, alteram IV. Kal. Januarii dedisti. utraque doctorum tuorum diligentiam persequeris, in quo mihi ea diligentiae visus es, quippe qui accurate Alexandrini^(*) insolentiam deplo-risti. Caetera de litterarum peregrinatione perbel-licet jocularis, & fortasse verbi, quas olim tuas atropi

(*) Fuit hic Pansii Interprescentia professor.

C. Aulio Pollioni veterem tuam, qui, ut in ejus epistolis licet videre, dolet Corduba res cognoscere post XI diem in Italia gessit. Quod sis te mihi hoc tempore aquam gelidam non invidere, et de causa me, quod nunquam periculum feceris: nihil enim tunc excurrere; que enim alior, et gentior, vinum autem nullius capere. Sed scia me frustra laborare, ut quem ne Demochonius quidem ventus hoc nomine, ut sis, ab Echino posse in tuam sententiam adducere, ego ad tuas litteras efflere posse credam. Nam que de Catharina addis, Martina non potest persuaderi, cetera sententia (ut in nostris libris dici solet) dubitationem non habet. In Angliano nostro gratular de studiorum dignitate, quem ut me interpellem, non ei scribo sed meis verbis plurimum salutem dico. Habes ad omnia, prater illa, que ad Bolcan nostram pertinent: expecto ab eo litteras. Argensolis Florentiam huc est profectus, qui Paulinam profectorem narravit, & post eam nihil ab eo. Si quid postea acceptum, me vellem certiorem facias. Nova Mars. Zennona novum, per quem has ad te mitto, scribet; nostri humanis diligentiam, & probitatem. XII Kalend. Februaris. Vale.

ANTONIUS AUGUSTINUS

GEOR. VASQUEZ S. P. D.

Accipi litteras tuas, & Augustini nostri mandatum, quod dicitur juxta nos, ut illa testimonia congregaverimus. Quae non omnia persequamur, sed Romanae, ut ad Ia. Augustinum majorem scripsi, sunt concilianda. Atque autem non potuimus, ut eodem opere locum praeriperemus. Est enim contra decreta Collegii tantum, ut ille ipse, qui petit, praefert testimonios. Deinde alio in loco, neque eo, quo de Ia. Illis commendatione licentia agitur, praedictum fieri non potest. Et quod volente, ut qui maxime, sero, quae hoc anno hinc abitari sunt, tet cogitant, vel potius necesse est cooperatur, licet quae nullam video Augustini nostro esse locum. De Reptis, quis ut rerum status vides: in alteriori Hispania contentum habuit Caesar dicto non audientem; veriti enim sunt illi, ne proavis belli tunc ergo interrogate in Britanniam insurrexerunt. Oriona classis Germani est. Caesar Tolosa ad-

(a) Hoc et cetera sunt, quae Augustini Augustini repugnanti negotio affligit solido librali veloxi Casarib, quod verum hoc verum veloxi imponit in Hispania insurrexerunt, quodque ipse verum paratur. T. Sacerdotum in Ceteri V. v. C. XXIV § VII.

hac cum uxore pergamis, quem febri venarum-
 dia. Saluar (a) te amat, & videre cogitat mense
 Sextili. Tu vero & mihi & illi gratissimum fueris,
 si Ioviam nobiscum transieris, & magis te consi-
 dierum molestia liberaveris. Tui te saluam. Cura
 ut valeas. Data ad VII Iduum Aprilis Bononiæ.

XXXVIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

S. B.

GEORGIO VASQUIO

Doctissimæ, ac amantissimæ scriptæ esse hæc literæ
 tue, quæ ad me Collegæ meæ attulerant, vix potui
 intelligere; tamen illud plane cognovi te utroque
 in genere plurimum posse. Quam ob rem tibi o-
 trinasque vocales maximam habeo gratiam: ea enim
 quæ persequeris cognoscere volebam, quæ vero re-
 quiro diplomata, quibus creditum sacerdotium est,
 habes senter, & ut opinor, scriptæ ut volumus. Nam
 id hæc tentatur, & quod conscriptionis præfuit An-
 tonius Augustinus pater. De reliquis sacerdotiis si-

(a) Et hæc Collegi Sedabæ, postea ad supramon magnum
 S. Marcellæ, & in Hispania venient.

etiam, ut via; addetur enim ad privilegium, non a-
liud impetrandum curabimus, quo de eis specialiter cu-
raverit. Illud obliuiscimus, sic licet maxime neces-
sarium, sed quoniam coniugis, dicam. Petram fratrem
tibi peruenisse Hispanos reges, privatorumque alios
nullam operandi sacerdotum tibi jus habere, excep-
to scilicet Pontifice Maximo. Bernardus quid tibi
velli necia. Sora mater uxorem duxit, quam datam
attulit non contemnendam: te per litteras salutat.
Idem Martinus, ceterisque amicos flectant. Farnes-
ias hac currens in Hispaniam ante quinque dies ut
Cesarem consolatur peremergetus est. Hippolytum,
Catharinam, ceterosque domesticos salvere iube,
quorum tibi memoria grates. Tu nos ama, nos ad-
monitum non optemus, neque etiam tu, ut certe
scio, sed more nostro loquar. Vale. Ad Sextum
Kalend. Iulii Bononiæ.

XXXIX.

ANTONIUS AUGUSTINUS
GEORGIO VASQUIO S.

Litteras tuas Venetiis accepi, quibus quid Maria-
no Socino polliceretur Nesei, rogavi: ad me
autem quid transigesset an scriptorum pollicetur.

ra. Eas literas avide expressi, ut si fieri qua ratio-
ne possit arte Bononia frangeretur, quod maxime de-
sidero, cognoscere. Ego Bononiam libris vni. XVI
Kalend. Rodriguezus tuae Bonam profectus est. Ludo-
vicus Alvarez, XIV Kalendasum Neapolim; atque
tibi plurimum salutis scribendum curavit. De-
rum iterum in fures incidisse cognovi, nam cum
Veneclis cum eum viatico dimissem, & ipse his ali-
quot dies fasset, fuis illis pecuniam fidei, qui an-
te tres annos & pecuniam & vetes abstulerant, il-
li non magis solent ea etiam pecunia fraudarent.
Ipse graviter, & malem ferens, viatico ab amicis
accepto, in Hispaniam profectus est Kalendis, ut opi-
ner, Septembria, tertio post Salutaris nostri pro-
fectionem die. Illic quiete vivimus, amicus est du-
rier tamen. Jo. Angliano multam salutem, cui scri-
bendam non potavi, propterea quod vulneris ad
me exemplum illorum librorum, quibus tota (ut
sibi parvasit) res amica continetur, misere. Mar-
tino, Gilio, ac ceteris salutem dico. Cura ut va-
leam. Decimo Kalend. Octobris. Bononia.

ANTONIUS AUGUSTINUS
 GEOR. VASQUIO JONSIQUE ANGULANO
 S. P. D.

Molestè feci silentiam vestrum, penserim cum a Bernardo Bolea nostro, quem hoc nomine vobis solebamus, litteras accepimus Romæ X. Kalend. Decembriis datas. Sed vos (opinor) studia vestra impediverant, illam ratio provincie, cui enim in maxima (ut scribit) ignorantie nostrarum, hispanicecumque rerum, atque aliorum acceptus quam putaret, idque a multis eodem, illum esse unum e minoribus magistratibus. De re aliena ac ad me meos nummos misisse scribit per militem nescio quem, qui in militiam profectus nunquam apperuit, mirarum jamen propediem per fidem intrastores. Felix tunc est parè dignitate, atque Aedus Neopoli Ludovicus Avila sacerdotis Jacobitani episcopo a Cesare honestatus est; qui in ad Firenze radices ante mensem est navibus in Germaniam iturus. Parisius noster tandem hunc adeptus est, scio vos eo tantis (quod ego fecis) letari. Meos Alcinus eo fortasse sperant, qui nos omni genere doctrinæ hoc duo menses tradidit; nam & disputabilibus interfoliis, & diligentissime est interpretatus,

dictavitque nihilominus accuratissima. Vixit melleae expectationem. Quare appropriatè, & licet interea cunctis de rebus. Valere. Ad tertiam Kalendarum Januarii.

XLII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

HIERONYMO OSORIO SALUTEM .

Cum librum tertium de nobilitate tuam in manus accepissem, ita preparatus (quod inter nos convenerat) ut omnes Aristophanes, acutos criticos exagitando te superarem, vix unam, atque alteram paginam legi, cum raptus illa verberum dalecedine, illaque rerum auctoritate reprehensus sum, exiitque mihi de manibus talis ipse censorius motus, cujus mentionem, ut tibi satisficerem, acueram paulo ante diligentissime. Quid quæris? totum ante volamen perlegi, quam mandatorum incertum mihi veniret in mentem. Capimus tamen tam, sculis tui amoris excusati, stilo recepto, ut imperiti medici, manus integræ corporis parti iofereat, ut fronta vocati foisse videremur. Cumque anticecum vulnaram ac sanguinis exaltimavi, cruentam tibi librum cunctiamque reddo, quam mihi tu & incognita valetudine, & firmo corporis robore mineras; id

ipsum esse existentiam vicinam, quod nihil esset in
 un vicini. Neque hoc erit invidio tibi, quod te cum
 diorem reddes carolo, atque adeo carissimam meam;
 neque facile committes illis liberos tuos, qui ut te
 quidem regere, aut curari possunt. Sed ut apud Ci-
 ceronem est, qui simul verecundia sua exarsit-
 rit, cum bene & maxime oportet esse impuden-
 tiam, non satis est me illa in te usam esse fecisse,
 nisi eandem plagas reficiam. Qua in re te pari equo-
 animo oportet inceptis meis, contraquam superbo-
 rum persona inducas eam, non tam aliena peccate
 reprehendo, quam iudico invidiam meam.

Atque principis id te edemonstrare non oportet,
 quod tu jam multo ante cogitasti, tribus istis pecu-
 liaribus libris tuis & curibus decem, & aliquot locis
 nam eadem ille, tui libris scribis, sermone, qui
 ris, qui legent, maxime tunc delectationi, & qua-
 dam modo quieti. Hinc accipis sermone, nisi quid de-
 scribere velis, (quod ut auctore non facies) ut
 triam librorum conclusio oratorio quodam epilogue
 addatur, in magnitudinem creverit fore esse nimiam.
 Quam ob rem cum hinc ipsi illa, quae superioribus
 libris tam apte ex variis latinis graecisque historicis
 & poetis maculasti, deturibus videaris, eo consilio,
 ut epilogus, quod maiestati etiam non responde-
 rent, contentum esse postremae praesentis parti re-
 acitenda, qua de christianorum virtutibus dispa-

tas: atque ita dum ea hoc esse effici posse. Illa ad-
versus Helveticum libellum (*) dignitatio tollenda
fuisse verborum praesertim contentum moderatio;
respondere enim tanta auctoritati, quantum illis
libris pro se fore. Atque cum omnibus nationibus
tunc liberos recensitas, non tantum voluissent salus
hominis inter suos cives servandam fecerant, cum
eodem adversus impiam illam epistolam dici pos-
sent, quasi vulga peritiam: idque ego graviter exi-
stimarem. Sed hoc, atque alia hujusmodi a tamul-
ta & doctis & prudentibus, quam ab illo un-
quam excogitari possunt.

Ad verborum constantiam venio. In quibus id non
probe, quod cum materia in rebus cum elegantissi-
mis quibusque recendat, sacrorum monumentis dili-
gentiam tantam facias, ut non semper fecunda esse ab
illa dicitur existimes. Nam quam via nonnunquam Da-
videm, Abrahamum, Jacobum nostra ratio vocat;
sepe tamen & Abraham, & David, & Jacob, & Melchi-
sedech, & Ansel, quod ego probare non possum. Neque
me movet elegantissimam viri Ciceronis verba, dum
Cassobon apud Quintilianum, & Theophrastum libro tertio
de natura deorum meminit; utroque enim loco ve-
rum posuit humanam ita, ut eodem modo aviam
liceret. Cassopitannum, inquit, exercitum ipsi Casso-

(*) Mithridatid scilicet.

hoc vocant, & Mercuriam Ægypti Theiā appellat. Quia prius exemplo licet ejusmodi nomen molles docuit. Faciles patitur graecorum verberum licentiam, ut Paradiso, Angelis, Apostolis, Prophetis, prophetis, palmis, demone, diabolo, ecclesia, paschate, hebdomada, in his praesertim sacris, non ita in aliis, ut monarchis & stomate, utris; atque eadem ratione triadem, quam trinitatem male dici. Quamquam in his ipse modus, qui est a te optime observatus, operosus in aliis est. Minuta nam quaedam verba, quibus ego notam adscripsi, a principio percurram. Tu poteris locos ipse facile ex nota, & hoc ordine invenire. NOTAE. Habes, mi Hieronymus, maximi mei erga te amoris signum. Tu, si me amas, has statim litteras recides, in quibus tu multo plura vera peccata animadvertes, quam ego falsis in tuo esse libro simulo. Vale.

XLII.

HIERONYMUS OSORIO

ANTONIO AUGUSTINO S. D.

Legi libentissime litteras tuas, quibus letam insignem erga me benevolentiam facile declarasti. Etenim cum pro meo incredibili amore erga te Ge-

ti non possit, quia oculis mihi ab te grata atque
 jucunda contingant; id tantum est mihi longa pre-
 visionem, quod leta tua censoria mutacione omnes
 amicis partes singulari studio suscepti. Nullam
 enim majus beneficium ab amico conferri potest in
 amicum, nec in quo magis animi ingenui virtus, &
 probitas elucere possit; quam fidelis admonitio, &
 acris interdum atque severa animadvertio. Tametsi,
 quod ad severitatem attinet, fuit mihi modestum,
 quod non ita vehementer, atque ego vellem, com-
 mentarii nostri vitia reprehensis; suspicor enim te
 multa consulto pretermisisset, ut universa reprehен-
 deres; multa etiam propter amorem illum, quo me
 amplecteris, non vidimus & quamquam ab te tri-
 xer tentenderam, ut in libello judicando amici per-
 sonam deponeres, acerbissimam censoris animum,
 existimo tamen, te id frustra conatum fuisse. Nec
 enim adduci possum, ut credam, non multe plura
 esse in te culpanda, quam ea de quibus me per-
 literis admonuisti. Non est igitur, cor te nimium
 justum, & amantem Aristophanes, & criticos superstitiosos
 esse dicat: nam ipse intelligam, styli tui moderationem
 fuisse amore vixit retinere. In qua vero ab, te li-
 beam, quam tantam atque valentem receperas, multa
 vulneribus afflictoque ad me revertere, talis &
 perfacite ludis. Illam enim ad te omnibus morbis
 impletam detuleram, ut medicinam affereres, con-

neque ex illo vitiosum patrem exarctare, a te autem ita mihi redditas ut, ut spes sit, illam brevi adulationem perventurum. Quod si tu severius agere, & omnem illum vitiosum sanguinem mittere volueris, non laborarem. Tantum igitur abest, ut illatus, quam sacrificium appellas, gravis tibi sit, ut etiam nomine indulgentie sis mihi admodum suspectus.

Quaeque modo tamen se res habeat, amote placitum, quod egregium speram, & valde utilem magis studiis significatione tibi tribuisti; multaque mihi in memoriam redegit, quarum nihil omnino in mentem veniebat, veluti est illud de sermonibus, qui solent aliquot locis cum te cui libri scribantur haberi. Libram vep. hanc cogitationem in duo corpora dividere; ut in singulis possem commodius exagari; quod nunc faciam multo studiosius, posteaquam id tibi placere sentis. De Horatio auctore, quod me admones, idem etiam Metello videbatur. Quare festinus impudenter, si utriusque praescripseris non obtemperem. In reliquis omnibus sequar auctoritatem tuam, quae quantum ponderis habeat apud me, est explicato difficilissimum. Nihil igitur hoc, ut potius pleraque eoque mutari. Sunt tamen quaedam, quae non omnino possunt tibi duplicare, factum quod me nunciam amo; ut est illud, in quo prope non tibi satis ex-

pressa videatur, praebere periculum afflictis, tribuere misericordiam perculsis, & manus illa alia, quae integra reservabo tantisper, dum tecum haec omnia pluribus verbis communicare liceat. Nec enim parces, te omnibus laboribus, quantum ad istam rem attinet, esse perfectam, utrum enim nihil proceras efficere, nisi te prius consulto. Sed de his coram multo prelixius tecum agam. Vale, ubique persuade de, te unam fore mihi semper charissimam.

XLIII.

HIERONYMUS OSOBIUS

AD AUGUSTINUM.

Venerat ne a me litterarum officium requiras, non quidem oblivione, aut negligentia, sed multitudinis negotiorum a nobis superiore tempore persecutissimum. Nam postquam in Laetavianam venimus, & primis illis diebus regis adveniendi molestiam pertulimus, reliquum tempus omne dedicimus amicorum saecularium; qui curas erant a me ordine recedendi. Haec igitur officia, quae mihi homini praesertim & laudare, & in hoc genere plusquam satis ambiciose, erant summa quadam religione tenenda, ut conseruas, quoties te de istis necesse erit fa-

cerem certiorum. Nunc quando hoc opere magis ex parte liberatus sum, scribam ad te quam copiosissime. A te vero maxima ope concedam, ut ad me prolixè respondeas, atque desiderium tui, quo miris conficior, isto literarum beneficio leniendam suscipias.

Quantum vero ad res nostras actinet, videretur Ludovici principis omnibus rebus accuratissimi benevolentiam obtinere, & illius liberalitate frui propediem speramus. Quod autem interdum ostendisti te vereri, ne malevolentiam hincinam artificum tuis aliquid regis auribus inculcetur, quod difficile nobis negatum existeret, propter hominis illius concupiscentiam, cui res & iustitiam jurisprudentem amicitia, & studiorum similitudo conjunxerat, nihil est quod vererere (a). Intellexit enim rex me simplicitate & candida principis illius amicitiam appetivisse; & ubi potuimus acciri me in ejusdem familiaritate sine regis ipsius offensione esse non posse, urbem certissime deseruimus. Itaque nec illis conjunctis tibi frandi fuit, & hunc documentum spero etiam laudè fore. Nostra interim studia miserissime jacent, Nam praterquam quod in regia partem loci Musis relinquere solent, cum orbatas illis praesidiis, sine

(a) De his omnibus, ut in professione didicimus, nihil in O. eodè rite ab ipso dicitur illic scriptum.

quibus litterarum studia vix nulla ratione possent. Libri enim mei nondum huc appeterant. Natus ne alius a pirata intercepti, & in Mauritianum, iustitiam profecto, ut vides Muzarum domicilium, delati. Quod si sit, quando vestris iurisdictioni vix non licet, opus est ut Minervam armatam veneremur, & aliquando arma induamus, ut libros Palladi sacros armis ipsis Deo repetamus. Atque ne me jecari pates, habeo, nihil esse tam propositum nostris principibus, quam exercitum Africanum in Africam aliquando tradere: hoc tamen negotium propter infinitas difficultates, quibus affecti sumus, in aliud tempus distulerant. Nos igitur, ut existimo, tantisper illis libris carbinus, dum bellum non composuimus. Accepi enim navem quondam, que ex Italia in Lusitaniam veniebat, fuisse captam a Mauris, & timere ne fuerint in ea impositi nostri libri. Sed de his haec sicut.

A te vero, mi Augustine, peto, ut eam voluntatem, quam erga me semper habuisti, perpetuo conserves, nec ille modo committas, ut hominis cui amantissimi memoriam aliquando deponas. Certe quantum ad me attinet, summam felicitatem me fore esse existebor, si non tibi eximiam quoddam, atque singulare medium, in oculis rebus, que ad laudem tuam pervenirent, animo atque fide singulari praesidio. Nostrum Memilium, quem ego propter

ejus ingenium, ac eruditionem in omni genere probatam semper in primis adesti, velim mee nominat saluta, cum primum ad illum scripseris. Recvi etiam aliquid litterarum ad illum dabo. Etiam possibilia narrare sibi quanta caritate me complecti fuerit frater tuus(c), fortis sane vir, & in omni genere laudis excellens. Cum enim in Genarum conuictum meo opinione insidiam, fui a Francisco Lupo ad illum deductus, eique unam meam operam & studium eam pollicitus, in autem vicissim summa humanitate me presentem est. Sed de his alia prolixius ad te scribam. Vale. Olymp. IV Kal. Iulii anno Domini MDCLII.

XLIV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

HIERONYMO OSORIO S.

Et ut saltem in patriam redires, & principi tuo, regique carum sis, vehementer laetor. Eam sicut ipsam beatissimam matrem Hieronymum fecisti amantissime atque elegantissime scriptis litteris tuis, quibus singulariter illum erga me amorem tuum tam

(c) In casu Irenaei Augustini scribit Augustus laetor.

penetrate vestitus es. Nam quod me itineris tui, ad-
ventusque tam diligenter certiorum facis, ostendis,
quanti a te illam; quod vera & Iovani fratri scribis
te fuisse proflexu pollicentem; & desiderium te me
tenere, cui via frequentia litterarum nostrarum me-
ritum facere, maximam tu quidem amoris vim
& benevolentiae deponis. Sed cum mihi hæc in re
nihil præter spem atque expectationem evenit,
que mihi etiam ipsa divinitus fuit pericunda; &
cum multis ante diebus ita mihi persuaserim nullis
vobis talis erga me amoris curam, quin ipse multo
te aut amem, aut amare certatimur ardentibus, ma-
ximam mihi voluptatem creavit tum tui erga me
amoris retentio, tum ejus ad nostram hanc, quem
majorem esse opinor, comparatio. Hæc idem tam
exlicite de amore mentio a me facta est, quod ad
Lupum nostrum scripseris, te quodam fuisse plato-
nico amore tentatum; cui si in penetrate philoso-
phia additus es, habes ex eadem schola sententiam
nostram epistole argumentantem; sin minus, vere me
& ex animo ea scripsisse existimato. Quod biblio-
thecæ tuæ tam vixit angustis, et forte res tuæ
repetendas censes, equidem velim te tam bellis
sedulibus die cavere; sed si sit necessario curandum
tibi est, arbitror eos per se Maximitianam ipsam em-
issa humanitatem esse docturæ, ut eam pariter in
ita tuerent regum expedicio illa loca attingeret.

sponte sine meo ipsi deditionem facturi, quam
tame barbaros & feroces existimamus.

De nostris rebus quod scribam nihil est. Urges
enim illas ipsas de pandectarum emendatione cogi-
tationes. De Collegio e lupi (O) nostri literis per-
ce te cognovimus, si quid erat novi. Illud post e-
ram oblitus, ut de ea epistola, quam ad te scribis
scripsit ante aliquot dies, quam tuam accepissem,
mentionem facerem. Quae si ad te perata est, eo no-
mine erit grata, quod in tali memoria memo-
ria id tempus consummeris, quod conficiendis illis
impandi. Sin autem involucris nostra perierit, non
magnum te jacturam fecisse putato. Domingus Me-
lo noster in pantheonio exercita artem suam naviter
exerceat. Phileno modestissimo viro negotium ali-
quot mensis valuit gravare, utae ei meliorante
est. Cum Romulo Amatio nostro hodie mihi fuit
multas de te sermo, cum ad D. Petri honori Da-
vidi Hertziani uterque nostrum intervenit. Ha-
luit in ante paucos dies de Gasparis Contarini Le-
gati vita sanctorem concionem, quae nihil audiri
stantibus partibus perfectius, & elegantius (P). De

(O) Meli fuerat Colloge seu Leyce nec Lupo nomine,
sed hanc sicut epistola Martinum Lopez Lobo, qui cum suis
pretibus choroneis diocesis magis familiaris consuetudine
cum Quarta conjugatus esse debet.

(P) Haec Romuli scripsit inter eos, qui a me sine Pompei-
no anno 1784. abire vult, non legimus, sed de ea in vice

bellorum incrudis, quibus bene Europæ parte ar-
det, credita habere certissimæ nuntios: extinguen-
dis his, & regum animis placandis Sadoletus, Sil-
viusque (c) electi sunt: qui si rem tantam non divi-
no auxilio jurasse transgererent, aut in eo iraque
operam suam navaverint: non illi omnino christia-
norum principum, vel hominum potius gratiam o-
ptime jure mereantur. Omnes nostri, tuique fami-
lissimos tibi plurimum salutis dicunt. Vale, & si
me videri vis, crebro ad me litteras dato. Calend.
Septemb. Bononiæ.

XLV.

HIERONYMUS OSORIOUS
ANT. AUGUSTINO S. D.

Cum omnis mihi ab te jucundissima proficien-
tibus, tum hoc tempore nihil mihi jucundius litteris
tuis accidere potuisset, & honoratis de causis. Pri-

Concilio Ludovici Brachellius, & non. Annals Romanen-
ses in Boon. Institut. Bibliotheca annotat, & a can. Jo.
Baptista Kowalski lectis, ita loquuntur. *Musæo. Berol. t. II.*
p. 14.

(c) Sadoletus ad Franciscum I regem facti, Michael Sil-
vius ad Carolum V.

nam tuus me pariter a nostrorum urdie discedentem, & jam agrestibus institutis patriæ viventem, ad humanitatem verbis tuis elegantissimè traduxisti; deinde singularis tui erga me benevolentiam memoriam amantissime revocasti; postremo de communibus amicis ea, quæ me velle intelligebat, magna cura, æque diligentia curasti. Sed quo majorem fructum ex literis tuis capio, eo magis desiderio tui candior. Nunc enim video quoniam fructus mihi presentis tui consuetudinis caritas adferbat, cum epistolis tuis absentis opie tantam accoleris. Quod autem ad verbas actives, remuneraret te eodem genere, si mihi facultas daretur, Sed necis quomodo Calliops, quam tanto familiaritate atque consuetudine devinctam, habet a nobis animam alieniorem, quam habere consuevit. Facias quam illas necem mihi propitium reddere verbis tibi respondebo.

Interim tuæ quandis id non licet, ad eam partem litterarum tuarum solus oratione rescribam, quæ me felicem prædicat, mihiq; in patriam ac adeo in parentum complexum venire gratularis. In qua quidem sententia ostendis te sentire quæ temperata mihi subeunda sit, quantum impetus laudum meritorum tuis mihi in meo principis aula perpetuo sustinendi. Atque vide quoniam inter cetera literarum atque tuam conditionem. Tu a tua longi-

que, in tante armorum discrimine, & rerum omnium perturbatione, otio, & studio abundas: ego in patria mea, que res ante in tantâ pace, cum bello clarissime implentur. Quod si id genus belli subest, in quo mihi fructum aliquem lucra præponerem, neque animo exirem hujus certaminis expectarem. Nam aut ad spem triumphi exiret; aut saltem uteretur illi Romæ magniloquentia *per per strepitus me dictum dicitur*, deinde illud repeterem *de re satis dicitur, de me hæc*. Cum igitur illa solatio carere, quo fortissimi homines ut ignes in robis aspera consistunt, quid mihi relinquatur, nisi ut utar illo genere querimoniarum, que Ulixi-tes jactatus illis maximis sacribus a Nepeano conciliis, utatur. *Ne si per longum Nepean dicitur dicitur*. Te interim in istis motibus terque quaterque beatum commemorabo, quem Musarum præsidio nunquam nulla barbaria violare audeat. Quod si plures acris vis quo genere belli premar, habere, certos homines valde potentes omnes industria nervos contendere, ut me excludant eo loco, quo me non modo tu, sed etiam amici nostri dignum esse crederent. Hujus autem improbitatis indicium fuit ad me per homines mei, amantissimos neper illatum: istos si vincas, non magnificentem triumphum agere; si vincas, turpissime ex hac contestatione discedam. Ego tamen cum omni aila-

tie atque dignitatis periculum habeam in Christi benignitate constitutum; tam ex omnibus curis facile in virtute & humanitate Ludovici principis acquiesco. ad eundem tantam eventum saltem paratus sum. Hac scripsi, tum quia vestri amoris magnitudo postulare videbatur, ut omnem vicem meam, & fortasse varietatem tibi demonstrarem, tum ac gratulationi epistola tua responderem.

Nunc vana ad alteram epistolam, in qua me singularem illum erga te benevolentiam retinere tibi vehementer gratam esse scribis. Affirmas deinde, te illum amorem platonicum, cujus ego ad vestram Lupam scribens mentionem feceram, aliam a te libentissime susceptum, constantissime conservare. Quod autem attinet ad hanc philosophiam, scito me illi cuiusdam Cupidini, qui est in convivio Flacciae divinis laudibus exustus, esse jam pridem consecratum. Illius igitur sacribus sit ut quotidie magis inflammetur in sui cupiditatem. De libris tuis, quibus tam male somnabam, nati laborare, jam enim in potestatem meam pervenerunt. In ea vero, quod scribis te multum opere in emendatione peracturum ponere, magnam mihi spem attulisti, fore ut aliquando vestra prudentia participare velicet. Nec enim dubito, quin sis proclaram illas tuas commentationes in lucem, & commentum omnium utilitatem proferas. Quod si feceris, nulla interdicit

ne quisquam perturbabit, quominus possessionem juris civilis usurpet. Modicam vestram militarem disciplinam cum arte medica conjunctione non sum admiratus. Omnes enim illius impetus ad laudem veri. Credo illum nihilis contentum ea gloria, quam aequandis amicis assequeretur, ad eam aspirare etiam voluisse, quam infirmis invidiis consequi poterit. Philonem virum optimum, & in omni genere litterarum polissimum, & mihi propter multam ingenii suavitatem carissimum, nec nomine plurimum saluta. Eusebium Amasum, virum non modestiorum artium disciplinis instructissimum, veram etiam omni virtute, & officio consuetissimum, ipse per litteras celebrabo. Cum his libris mitte tibi novum de nobilitate civili, atque christiana commentarium, a nobis his proximis diebus in locum adire. Qui, si eos in clientelam tuam receperit, omnes omnium impetus facillime sustinebit. Vale, & nos, ut facis, ama tuo illo amore singulari. Almerini XIV. Kalend. Mart. Anno a Christo nato MDXXXIII.

XLVI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

S. D.

HIERONYMO OSORIO.

Suavissimis litteris tuis, quae te ad XIV Cal. Sextii dederas, ego ante viginti (optima) dies Venetiae recepi, maximis itinerum, & negotiorum molestiis impediens, rescribere ad hunc diem nequivi; nunc etsi non accipis, animi tamen cura cogitationisque tuae liberum me esse non sinas. Quaevis enim ignoscas, quae mi Osorio, nostris sollicitudinibus, si neque elegantissima epistola tua minutatim respondere, neque tecum ita colloquar, ut soles. Et principis ne haec ipse te epistola perturbaret, nihil adversi est, curis solus, curae, ut optimas, prospere, atque etiam nonnullis divina liberalitate concessis ante sumas, quam, spereterramus, esse cogitaverimus. Sed ut te simul occupationum nostrarum, & studiorum rerum faceret certioris, nostrarum parum commemorata rescribam.

Cum in pandectarum emendatione, ne ad te scripsi, diu multumque laborarem, coepi te in re nostrae homines juvare cogitarem, Venetiae ante Iulium calendae sum profectus, ut cum legeret

Hecullo nostro, quam Patris evocaveram, con-
 scribendis nostris apudalicianis, & opusculum
 libellis (ita enim inscripsi) operam darem. Id cum
 fieri ceptum esset, usque grecis libris civilibus,
 quarum illis magna copia est, legendis & confren-
 dis liberiorum inceptis misceremus, ecce tibi
 Metellus noster scribo quodam more delicia con-
 ceptos est; & eodem tempore praeter ego Cremon-
 nam circumire cum coevis ad curianos quosdam
 familiares meos salutandos, & diplomata a Faust.
 Maximo accipienda classis Sacerdotii (a), quae
 Petro Patri a Carolo Cesare fuit Ecclesiae delata-
 tum. Urgebat hinc fraternus amor, utraque nostro
 generi dignitas Pontificia, illinc amicitia singula-
 ris, & nostrarum rogare scriptura. Quare, quid
 speris? tenui tandem me, quoad Metellus Me-
 talle esse visum est, deinde Arnobio Aricenis ep-
 iscopo viro, & utriusque linguae cum primis perito,
 Philem nostrum, & Metalli velle familiari, & amici
 voluntadine, & nostras libros commisi. Tunc maxi-
 me inaribus Cremonam perveni pridie xjiii diei (b)
 quo Caesar ad XII. ab ea urbe milliare Paulum con-
 venturas esset. Eam ego praesentem nam, quatuor-

(a) Faust. Pater Augustinus tunc classis Episcopus crea-
 vit, postea Cremona.

(b) De collii congressu Faust. cum Carolo Batri habito
 hic sermo est.

que illos colloquiorum dies salutandis nostris amicis conveni, & aliquibus illius familiaribus. Eodem Calceana noster venit, & Petrus Nola; his est Caspary secutus, nos Pontificem. Nunc totos dies pontificis tuis viris servo, & minime' jocosas negotiis operam do. Progit enim eos, & has ipsas molestias interpellat venturam rerum recessatio: cui enim de Metella salute certior factus sum, & de ejus, Ardenique cura omnino spero, tamen hebraicorum nimiam negligentiam vehementer castigo, ne sanctam diligentiam deficiat.

Habes recentem librorum tuorum exemplum, quæ cum omni elegantiâ, & divinis humanisque philo-
phicæ ornamentis essent ita perpoliti, ut eo necesse & tibi & patrie & his temporibus gratulari debuimus; tamen quas plagas ab hæcmodi beatissimæ imperitiæ accepimus, vides, & jure meritoque in tuis ad Lapam nostram literis queris. Hoc ego libros cum vehementer appeti a doctissimis quibusque, & a magnis aliquot vicis viderem, Venetiis iterum scribendæ curam cogitabam; sed cum mihi libraria non satisfaceret, Basilicam petivi ut mit-
teretur curare. Omnia enim illic accuratius scribantur, & cum provinciam in se Metellus tuus recepit. De invidia illis tuis molestie tui, esse qui istius vite religiosam, et ingenuam & eruditam omittam, non suspiciam, & admittentur. Fernan-

data tamen est, & decessenda quondam, ac oblitiscenda debenda, ut a te ipso discere incipiant, forte, quam laedere injurias magno esse possunt: quod tu pro tua prudentia moderabere.

Armorum tumultus, qui undique circumstant, maxime, quod nunquam inter, Italiam stringunt. Iulii tamen maris litus Gallorum, & totorum clausa reddidit infestam. Apud cimbros maxime omnium nationum contentiones sunt, ad quas Caesar profectus est Tridento tertio nonas quasdam in Paennia tamen Vienna oppugnationem aggredi dicentur. Nos Bononiam esse illas reliquimus, ut de nostris libris quid sciri sit videamus, quos non vultis post has litteras acceptas Salamantiam ad te deferre curabis, si modo verum est, quod sis expilare te velle juris prudentiam. Sed vale. Dat. tum postidie nonas quintilis.

Con superiora scripturam non satis, ut videas, sedulo animo, relegi qua scripseram, et in Philoni nomini mentionem incidit, cui tu ignarus scilicet tunc nisi valere diligenter advertebas. Scribendum inique esse putavi, Philonem nostrum non multo post, quam ad te scripseram gravedinem si esse molestiam, maxime audiveris, & notoriam omnium dolore ereptus esse. Id tibi acerbitas esse quam mihi fecit, non opinor: uteris enim prudentia in opere. Sed tamen consulata me est spes, quam de ejus viri mor-

nibus concepi, & existimo nihil illi maji accidisse, idque certius esse nobis potest, quam si cum virtutum valentiaque perpetuo Bononie, aut Ingallia reliquissimus:

XLVII.

ANTONIUS AUGUSTINUS
HIERONYMO OSORIO S.

Graviter fero te tam longe a nobis abesse, ut vix duodecimo quoque mense maximam consuetudine nostrarum epistolarum tui possimas. Neque utiam molestum est aut cum ipse ad te litteras de, aut cum tuas lego, nullis recensitis novitiis me posse exhilarari. Quid enim nunc ad te scribam aut de nostris rebus, aut de amicis, quod cum Pontis antea inferi mari excurso, prægrataque utraque Hispania, ad te detuleris, non tibi sollicitudinem potius adferat, quam lætiam? Nam si quid in his rebus, quæ post longissimum tempus audivimus, læst jactandæ, aut gratæ, debeamus nos tandem te nuntio esse privatos, sin autem acerbè aliquid accipimus, necquet ante id tempus nos, quoad istis litteris tandem aliquando reficiamur. Ubi in malis nos conolatur, quod prestat eadem

hæc aliquando, quam nunquam audire. Quod tui non satis sit ad animi tranquillitatem consequendam, tamen cum ostendas in neutro esse culpam, que tota locorum est, ac comparas, consistendum non esse jurandissimum hoc scribendi (ut ita dixerim) officium. Itaque scribam tunc ad te que post eas litteras, & superiori anno post nonas Quintil. & nobis, & nostris amicis ac familiaribus eveniant. Quasi Lapi nostri litteris frequentioribus regis magna ex parte tibi sunt, tamen hæc ipsa brevis narratio non erit tibi, ut opinor, injuranda.

Cum igitur Venetias ad nostras libellos eam reveras Quintili mense Metellam nostrum non satis confirmatum reperiri, nostras vero, magis non esse bellissime ab imperitis illis libariis acceptas. Sed partem nostra diligenter, atque laborem non modicum, partem etiam aliorum auxilio Idibus Septemb. & librorum scriptura, & Metelli valente factam, quem operaverunt, consecuta sunt. Quid eo libro consecuti simus, id aliorum erit judicium; me quidem, ut esse se res habet, nostrorum laborem non penitet. Curavi autem, ut aliquot exempla Salmanticum mitterentur, unde tibi petere, si tantam otii illi est, unum atque alterum librum poteris. Que cum Venetiis essent peracta, incidi in grecos quosdam legum, & pontificiarum regularum libros, qui me ad Idas Octobris decurrerunt. Unde argentum aliorum

cogitationum mihi natum est. Est enim nunc in manibus graecorum legam Justiniani, quam *novae* appellavit, emendatio, atque interpretatio. Quod opus, si mihi otiosa esse licebit, tres hos menses absolvatur. Est etiam juris pontificii exercitatio usque quam, quam post romanae bibliothecae libros aliquot lacunas, ut desidero, si per litigiorum pericula licebit que nobis impendent, consiliis publicis daturi sumus. Habes de Veneta peregrinatione, & occupationibus meis: cognosce nunc reliqua, utcumque rursusque curam rerum sollicitudinem, in qua verser; neque enim arbitror te minus nostris molestis affectu salere, quam me.

Maximum dolorem excepit mihi Novemb. Ferdinando Duce (a) Sororia mea viro martire, quem ut acie, nostrae familiae patrem & columen nunquam mihi videre licuit. Non minus me spero, Hieronymus (b) altera sorore Martio mente privata, que filias octo, filios duos cecos reliquit. Neque enim est magna spes patrem tot filibus recte consultantem. Utramque hac domesticum vulnus suspicor te velle, ut nobis non magno dolori sit: atque in plane dolor est alia curis, ut occupationibus leniscat indies regis. Isabella autem soror, que vidua cum filibus duobus relicta est, me ad dant li-

(a) Cardineus Isabella maritus.

(b) Nepes fuit Rodolico Palafino Escobedo.

tem, quam cum ea viri heredes gerunt, evocet; quod & pietas mallet, & fructus rogaret, & ego maxime cupio. Sed me Februario mense eo proficisci cogitationem, tam Anobardi archiphrata classis deterruit, tam magna quaedam spes, vel potius metus non mediocri maritimum negotiarum: neque enim arbitror ignoscere, Q. Caesarem a Post. Max. postulasse, ut doctissimo viro Lud. Gemetio (Claudice) rer. Quod ipsum cum neque repudium sit, neque constitutum satis, ut tamen non mediocriter moveret. In hoc enim usque verum stetit, ut si operari mihi liceat, utro vellem modo rem transigi, non facile dicerem.

Habenda nostra robra & vasca. Cateri valent, & in studiis suis versantur, hoc est Calceana, & Lupatuli. Metellus Romanus & Neapolim profectus est magno desiderio cognoscende antiquitatis, & veterum librorum. Revertetur autem in patriam Octobri, ut opinor, mense. Feres fortasse secum tuscanam pandectarum exemplam a docto quodam viro, mihiq; conjunctissimo, recte conscriptam, quo possit munere maximam gratiam apud omnes nationes consequi, quam spero non vestris libellis excusationis. Dato vero libris elegantissimis, quibus

(g) Fuit hic Ludovicus Gualteri Quatremis Patavii professor, tum consulere non XII vi, & deinde Sacerdos Andani.

tibi multos magnosque viros amicos paratos, Besiles edendos curabit. Scitius Sarmatas jus civile docet, in pretioque est. Domingus Molo in Censura exercitia versatur; ceteri collega sui est Neapolim ad magistratus profecti sunt, aut hic operam dant Iurici-vili, uno excepto Alphonso Faugno, qui cum eadem de causa in Hispaniam proficiscretur, qua Petrus Pontius, nostragium passus est in Narbonensi litore. De regum & populorum insaniis nihil est, quod scribam, habet enim & res & princeps instantis condianis earum rerum nuntius. De libris autem, qui nobis majori cura esse solent, scribam, exortum esse a Gallis Tullianum quendam Aristoteli interpretem Joachimum Perizonium, virum religiose conditionis, si ita loqui liceat. Is proclare omnes graecorum librorum interpretes ad Ciceronianam imitationem, in qua nimis sonantem esse, adhortandos esse existimat. Quae res, ut arbitrar, amicos meliores, quam reprehensores habebit: sed excessivus epistola modum. Tu meum loquacitatem imitare, si me jactantissimo manere donare vis. Vale. Mib. Quintilib.

(4) Scitius Ovialis & Benedict.

XLVIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LILIO TAURELLO S. P. D.

Scripsissem ad te antea de nostro adventu, de qua
 ea incram ergo nos singularium beneficiorum re-
 cordatione, quam apud omnes hominum civitatem esse
 cupimus; ubi utriusque rei a nostris tibi ex-
 ercit fieri potuisset, & nisi te, quod e paucorum
 dierum familiaritate nostra cognovi, male existi-
 mantem parando hominibus, quod semper opto
 consiliosque tuo facis, speram dare, quam in legro-
 dia, que vel alicunde cognosci, vel per se suspicari
 queant. Nunc vero Collega coeundam mei docti vi-
 ri, & probi comediis consules cogor ipsas illas o-
 ptime positas occupationes tuas male litteris inter-
 rumpere. Et quoniam impidens esse aliis videtur
 ab eo, cui plurimum debens, plura petere; ut ta-
 men ita animatum existimo, ut non minus tibi sa-
 tis quae vera beneficia petrus factum, quam qui gra-
 tiam cumulate referant. Ab te igitur peto, ut me
 eorum magistratum, qui intra proximos hosce o-
 cto menses tibi deferretur, certiorum facias, qui
 dies, & quo tempore deferretur, & bene locum ei
 fore existimo petuisti, qui postea quam his litteris
 rescripseris preherandi iurium facias. Hoc te velle-

menter oro, ut quamprimum per negotia possis, rescribis ad me hac de re accurre. Illud vero cum habebis, quod altera pagina in Theophrasti institutio- nibus vixit cupio.

Joannes Mercellus meas tibi plurimam salutem dixit. Patavium, ut sperat, non ante Nonas Martias proficietur. Te vero librum in Marciana biblio- theca in hac nos vidisse diximus multo incompleti- orem Noctes; exemplum hic est apud Dominicanos sodales cum Ludovici Bonaventurae pendente, quo exemplum Haloesler est unus: sed, ut idem sit, quodam prefectorem praetoris formulae de ac- cemicibus possessionum, & quomodo spectat in possessionem mittere, aut retinere, aut non possit edere. Si velis, ex Marciano libro describendas curare poteris, quae illis in fine ejus libri scriptae sunt. Hoc te, quicquid est, scire velim. Illud pandectarum graecum compendium, quod nos romani litterae si- gnificabant, nullum adhuc vidi, praeter Constanti- ni Hermacopoli mense, de quo apud te lectas sum. Quoties ad Joannem Leum meum scribis, scribe autem saepe, tui mentio fit a me, ut sperent, honorifica. Vale, & me, ut unus, ama. Nonas pridie nonas Februarium.

XIX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

Merito te amo, mi Leli, quippe qui te mihi & presentis & absentis tam munificus probes. Dum a te epistolas accepi, quibus de magistratibus, & de Theophrasti institutionibus diligenter perscripsisti quo nomine tibi maximas gratias ago. Iovianus Metellus meus, vel nomen potius, qui eandem Praetorium profectus est, tibi dixit plurimum salutis, & maxima contentione ambo esse petimus, ut divinissimas illas locutiones tuae in hanc profectus quam primum, neque (quod te tua sponte facturam speramus) ut nostri semper memineris. Vale, XV Kalend. Majas Bournois.

L.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

Petrus Fontius collega meus, qui ad te has litteras attulit, est mihi non solum propter collegii religionem conjunctissimus, sed propter aetate in no-

vera disciplina programis, & probatissimos mores valde curas: gratissimum mihi foret, si cum in aliquo magistratu tibi adipiscenda jureris, ejus enim vici causa tantopere a te superioribus diebus petii, ut me de istis magistratibus certitatem facerem, & ut audio, est nunc est in illo de quo scripsisti, aut in alio iudicum numero locus. Quidquid ea in re operis poteris, in memorem gratissimumque hunc locum collocaveris; idque ego acceptum feram. Illud vero cum per negotia habeat, velim me certiorum facias, quid existimes significans accurate locare apud juriconsultos. Videat enim memineris, legere me in tuis commentariis elegantem quandam ejus rei interpretationem, cujus tamen cum oblitus & necis an hoc sit, ut nulla exacta distinctione, nec cautione speciali facta quicquam legeretur. Quod mihi non inapte cadere videtur ad XXXVI caput locati, & ad ultimum Legis Rhodiae, & quartam de periculis & commoda, & ad verbum videtur Halsander Novell. LXIV. Sed neque circa rationem dicendi tibi consuli vultur, scire poteris; neque enim existimo ab alio quopiam in eam significantem hoc nomen usurpatum: hanc si a me scrupulum evellere, plus te amare non poteris, quam te amo, sed habeo tamen plures secundi curas. Novi nihil praeter Beati Victorii ad Catonem & Varronum aspergendas diligentiam, cujus libelli in

omnium ante manibus vertentur. In his anavi expectationem, quam de tuis commentariis facis, quamquam non anavi, quod a tuo nomine abstineris. Sed vale, & Pontium meum orandam, cunctisque scribo. Kalend. Quintilib. Senon a.

L. I.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LÆLIO TAURELLO S. P. D.

Dilectissimas atque amantissimas litteras tuas Pontium meum ad me attulit, qui mihi ob tuam erga se liberalitatem mirandas gratias agit cotidie. Ego vero & ob eam ipsam causam, & ob illas licentias quas tibi referam utcio, quas habeam utio, immensas scilicet, & infinitas. De avaritia ita habito, mihi permittam placere, ut in tanta difficultate, sententiam tuam: etsi paulo latius patere existimarem ejusmodi venditionem aut locationem, quam ut solum dicatur cum de pondere unum aut mensura silentur, ductus esp. XXXV locuti, & & IV de periculo, illaque primo de executoria. Sed episcopi in dies me magis amicum faciant opinio tua eodem illic rationes, & legum vires. Praconem tui nulla mentio est, quod sciam, tribus illis libris XVII, XVIII, & XIX, quos accuratissime

acceptis litteris tuis paralogi, neque divinare potui ubinam esset id, aut aliud illi simile nomen, nisi forte sub titulo si paraberet. putaretur. Peloponnesi; quo loco fortasse te ex Marcelli, aut Palladiani libro illud nomen adscripsisti. Habes levissimam conjecturam meam. Ego in illud si casa lachdam, te factum certiorum. Quod etiam te ut & hac de re, & de quavis alia ejusdem generis, aut alibi facias, etiam atque etiam oro. Vale. XVII. Kalend. Sextiles.

LII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

AD XVII Kalend. respondi litteris tuis, saluta mihi quam gratissima es, que Pontis mei causa facti, & que de aversione ad me scripsisti plenissime maxime. Proconserum vero me reperire non potuisti. Eas litteras ob eam causam scribo, ut peragendo Ponticum negotia Christophorum Ferreram Leonorem Dacia scribam casillis operaque tua, quod sine molestia tua fiat, jures. Quod etiam existimarem te tua sponte facturum, scribere ad te volo, ut liberius facias. Vale, & a Metello nostro salvetis. VIII Kalend. in maximis occupationibus.

LIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S.

Acepi litteras tuas, quibus ut de Anovini Medici (c) mercede te facerem certiorum, petis. Et quoniam mihi cum eo nulla adhuc familiaritas est, Marcellam nostram rogavi, ut sciret quasi velles iure docere. Qui ita respondit: non posse se de mercede certiorare quoad de conditione & docendi munere cognosceret, hoc ut quot annos docendum esset, & quot horas singulis quibusque diebus; & quod ille caput existimabat, quam frequens esset habiturus gymnasium, cum iste non satis nobilis sit studiarum locus. Sed licet ab ipsius ore citi merces non poteris, ex his tamen, que ante aliquot dies cum bononiensi Seneca tractabat, opinamur eum Bononiæ, aut Patavii quadringentis, iure quingentis aureis annuis docerem. De ipso quidem homine ita habeto: hominem esse memoriam, facilitate, copia, multarum rerum peritia insignem; posterius probam, modestum, in studiisque, operisque suis diligentem: quibus rebus hic auditorum frequentiam ad extremam tenuit. Vos quid

(c) De hoc multa in præfatione.

illi tribuere possitis, quamprimum scribis; ut ne
 in dum responsum tibi expectat bonam ali-
 quam conditionem amittat. Occupationes meae nullas
 te mouent, jam enim ab eis liber, tibi operam,
 quam cupis, negare possum. Vale. Postridie Ne-
 mes Scribitur Bononiæ.

LIV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P.

Quo die epistolam tuam accepi, eodem recepsi,
 quod de Amineo existimabam, cui epistola rescri-
 bera velim. Nunc id tantum novi, incidisse me in
 XII Novellam, qua de *Procuratoris* tuo officio
 fit: pro quo veteres libri promissa aut compromissa
 (si Deo placet) habent. Id si tu scircus es, cum id
 verbum notabas, non inopas his literis tui, im-
 minas, bene nostram diligentiam consulite. De *Pos-
 tio* meo nihil est, quod scribam; cum adeo te mi-
 nificum & liberalem putes. Metellus noster ti-
 bi dicit plurimum salutaris. Vale. Dicitur XIV Kalend.
 Septemb.

LV.

ANTONIUS AUGUSTINUS
LELIO TAURELLO S.

Duas epistolas tuis sibi est, quod recebam: erant enim eorum negotia transacta. Nunc vero cum Pontius noster ad te veniat, tum ut de his, quae pro te apud Comem duxem verba fecisti, gratias agat, tum etiam ut videat, quid sis, quod magistratus dationem impediat, si tunc ipsi dandas petavi. Cum enim te sciam, qui pro te & docto viro & probe factus, libentius facere, quod mihi sis & collegi & amicis vinculis conjunctus; laetantes tibi eo nomine gratias ago. Sed quousquam neque verbis tibi satisfacere possum; neque tu qui bene me, ut fallor, nosti, plura a me desideres, suam facis. Caetera a Pontio audies. Vale. Kalend. Septembris Bononia.

LVI.

ANTONIUS AUGUSTINUS
LELIO TAURELLO S. P. D.

Nolim te meum horum dierum silentium moveas, ut exultatione minus accepisse me voluptatis tam

propter amicitiam, quam Petrus Pontio meo maxime
beneficio tuo lichte delata fuerunt, tam etiam pro-
pter eam erga me benevolentiam, quam literis tuis
ipsi Pontio, Beneficentique meis datis conignasti. Sed
me plene tenuit idem ipsam Pontianam argentinam.
Neque enim exspectabam te magis desiderare ejus-
modi officiorum gratia, quam ut cognosceres nobili-
tatem meam in eo vestra liberalitati fruenda meram.
Inaque nunc cum in te Jurisconsulti nomen, quod
multo ante veneras, adrepas, gratissimum tibi ex
innocentia fuisse, ut quam maxime, cognosceres. Joannem
Metellum noster, qui quondam priorem Patavinum cogi-
tas, tibi plurimum salutis dicit. Cura ut valeat.
Noctis Octobris.

LVII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

Tu quidem, ut soles, mi Leli, velapone tua di-
nam nunquam facis de nobis bene mercedi. Vis enim
ad te de Pontio nostri Jurisconsulti appellatis-
se scripturas, ecce necem tua diplomate ante juras,
quam ipse nostras literas acceperis. Quodque mi-
hi molestum fuit in se tam grata, adversa id, aut

non tantis recuperata valetudine fecisti; ut calcimare possimas nostras res tibi se ipse posse fuisse antiquasset. Quas ob res mirifice te, & ut debeo, amo. De nostris preceptoribus ita habes(a). Marianum Socium Alciacum stipendio hinc jura doctorum, Ferrarise ipsam Alciacum paulo majorem Assisina ignoro te Patavii ut, an Ferrarise. Male autem factum quod Laurentio Fimo Bontadini hoc ipse diebus simus privati, neque enim, uno excepto Bercho Augustino, parum reliquis. Cura, ut valeas; qua re nihil mihi gratius facies. Dat. Pasavie Idibus Octobris.

LVIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D. (b)

Tam frequens est mihi in jure mentio, ac licet alia multa sis, quam me ignorare fatear, tamen hoc ipsum turpe potest accidere me confiteri. Sed sive hoc mea solum culpa accidit, sive habent etiam consilium nostri interpretes ac preceptores, operam dato, mihi Leli, ut quod illarum, aut (quod e-

(a) De hoc consilio me perferendo.

(b) Illud est, vel non nota, ac discipulis alicubi ab aliis

sinitus) non anglicana peccatum est, id ea ten
 doctrina supplet. Dubito autem in primis quajamo-
 di illud genus militiae fuerit, quod ex casu appella-
 tum est Justinianus sit Novella LIII. & XCVII.
 quodque huius questionis proximum est, quae sint il-
 lic militiae, quas alienare licebat. Neque enim con-
 veni potest, dicitur illic, & Constitut. V. qui milita-
 rare possent. Sed ut, quod aperte, vultus prius
 eadem sententiam dicit, existimabam aliquando e-
 jus generis esse has, quae illa fuerant, quae a Tran-
 quillo dicuntur a C. Cesare invente, uti imaginario
 quodam militiae genere abstrates fangerentur. Idque
 esse credebam, cur vasa illa, & legitima militia
 crassa diceretur C. VI & XVIII de re publica.
 Miles, inquit Ulpianus, qui sub armata militia
 stipendio mercari condonatur, datusque qui ruce-
 re potest cogitur saltem, & illi subter. Quod a-
 pte dici videtur Cons. singulari legatari. ut milita-
 tem. Argenti inquit, distractores armata quidem mi-
 litia obtinere sanatus, aliam vero quascunque
 sine metu presentis sanctionis posse sibi adquirere.
 Et hoc patet interpretatur Caput. VI de re milita-
 ri, quo omni militiae veteri prohibentur. Nam de le-
 gatus quoque hoc, & legatus militia Marcianum il-
 lic locutus Cap. XI. De legatis lib. III. apparet. *Si*
seruo alieno militia relinquantur, an ducibus quera-
tar legatum, quoniam & aut aut servum esse, &

duo, inquit, estimationem debent; duo ignorant, & denegari fidei commissa persecutio debet; quia si sciant servare, non reliquunt. Legari autem potest, aut heredibus relinqui aliquas ex his, multis locis dicitur, Ca. XXII & l. de legatis lib. II & Constitut. ult. de pignoris; item Consuetudo de inofficiosa. Constit. illud de coll. & alibi. Sed hoc tamen mihi scrupulum iniciet; item illud quod vendi, pignoriq; obligari quaedam possunt; ut cum hac in sententia cadere non possent, crederem has non esse Claudianas illas militias; nisi forte paulatim in eam corruptionem ventam esse episcopus. Nam & illud amatarum habere videtur, quod septimo decimo anno minoribus nostras habere licebat. Sic enim interpretor caput C. de Legat. III. & de Minoribus II.

Hic sane conjecturis ducatur aliquando, ut crederem necesse harum militiarum ex causa fore ad illas mentionis similitudinem, que castoris dicitur cap. XIII de re militari, & II de his qui nocentur infamia. Quae tamen in re concordantiam non expecto. Item illud, ut curis ex Marcellis Novellus hanc mihi scrupulum evellere. Jam vero illud scire velim, quatenus stipendia incantati hi milites militaverint; illa enim LIII dicitur principum libertatis eos meruisse; ac ca. LII de action. empt. q. penio que debentur salariam. In introitu certe com-

militantibus aliquid scire pretari, tempore illo cupio de legatis scriptum video. Quod & constat. VII de peccatis sacre. scribitorum agnosco: Sub quo titulo consuetudo ultima Iudiciorum videtur palatina officia, que nuncumquam liberam libertatem constitutionibus militia appellatur, vandi, suppressoribus scire. Hæc mihi cuiuscumque sunt probabiliora esse videbantur aliorum incorporationibus, de quibus scire cupio quid sentias; de ea præsertim re, quam Zalus & Viglius ab Halaandro dictam præbent, ut que hodie barbaro nomine *fenafa* appellatur, militiae fuisse credant. Neque enim illos milites esse ejusmodi, aut tam lata prædia habuisse crediderim.

Illud præterea velim, quod tamen sine molestia facere possis, a Petro Victorio tuo cognosces, quid sit in Columella editione secunda, ut lib. III cum de vineæ emptione & fructibus estimandis agitur, mille septingentos quadraginta sestertios annuos ediderit, cum & veteres libri, & Budæus, & Hermolæus mille nonagesimo quinquecentis habent: est enim ille locus nobis ob remotes usus necessario cognoscendus. Sed & illud scire cupio, cur ab eodem Budæo doctrinam hanc vitæ tam epe illis libris discedat in centum millibus sestertio, cum eodem illo loco sestertiorum millia, & sestertia decem millia scribenda censeant, quod Budæus festinè utique fuisse existimat,

neque ego ejus rei rationem reperire queo. Illud itaque libens addiderim, esse nullam existimet inter testentia & testamentis differentiam: namque ego, qui multum sumper tanto viro docti, non tam justam arbitror perpetuamque testamenti nomen estimationem, ut duas aures, & semissem valeret. Cum Volusius Maxianus & Jucianus Constitut. ult. De donation. quatuor aures estimatum dicant, locum utamque ejus estimationem bellis publicis habere, cujus rei Plinius secundus auctor esse videtur quae tamen in re utriusque vestrum assensum expecto. Et quoniam in Victorii mentionem facidi, certiorum me velim facias, quo pacto cap. XVIII de Legatis scriptum sit, *genitur*, ut ille refert, *se pepigerat*, ut nos descripsimus? Nam & illud a me probatur, ut antiquum dicendi genus petire non possit liberiorum ignorantia, & eodem modo scriptum quo C. XIV ad finem de rebus dubis. Item illud videto, an ex istorum librorum scriptura locum ille Catois, quem doctus homo, & probus vir ut manuum aut obcuram notavit: *Ponderibus mediisque domini data in restitui*, intelligique possit. Sic enim Cap. XXXVIII de verbor. obligat. scriptum fuisse arbitror. *Scipulatus a Mavia fuerit fundum Titio data in*, hanc regulam adjecta recenseat fuerit, quae non est Cap. XLIX de legatis II, & XXVII ad §. G. Trebell. quibus reddita in scriptum est. Sic de-

tenentur, destinata tibi, debita tibi, data in multis dig-
gestorum locis, in quibus credendum non est libra-
riis artibus. Sed plane ego errare me fateor, qui
tam multis optimis istis occupationibus sum incompedi-
le. Ignosce igitur, & valebis, cumque tuis oratione
mibi rescribas per Petrum Ponticum nostrum, quem
tibi etiam usque istum commendo. Bononia VII Ka-
lend. Nov. Vale.

LIX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

Accipi licentia tua, quibus magnopere sum de-
lectatus, tam quod Ponticum nostrum acceras, tam
etiam quod fidem fecisse cognoverim commendatio-
nem meam apud te, illustremque Ducem tuum.
Equidem arbitror, haec res castissimas, ut neque
nobis tantum contemderet, neque vobis tam li-
berales fuisse nunquam sic peritendum. Ejus at-
tem rei maxima pars in tuo concilio posita est, &
quo ut digram quidem Ponticus discedat. De Au-
gustino nihil adhuc certi, tantum audio cum Patribus
viris De Pico, ut suspicaris, quod vellem foretum.
Est hic Pico quidam Boscensis, qui praclarum
sui specimen Hospitii imperitibus amicis dedit

quo loci maxima frequentia atque mercede jus do-
 quit civile; hic autem erit otiosus, quoniam non
 tanti condacitor. De his rebus, quas a te iuris co-
 dicilla peto, rescribas cum libebit. Vale. VII Kal.
 Novemb. His scriptis, Iouanus Metellus dixit certum
 esse Patavii qua scripseram conditione condactum
 Anselmum, quo erat, summum perentis, Metellus
 ipse proficiscetur, qui te salutet, & Benedictus
 meus. Vale.

LX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

Gratissimum mihi tuum munus fuit; & mihi
 magis celeritatem, quam desideravi, in tantis occu-
 pationibus tuis, ut curiositati meae satisfaceres. Sed
 utraque tu, ut in omnibus excellis, consecutus
 es. Illud etiam libentissime legi, scilicet me publice
 studiosorum omnium utilitati censuram, dum es ab-
 te quare, que multis cogitanda esse arbitror:
 quo ego mihi maxime gaudeo, tibi vero gratulor,
 quod juris solertiam hactenus in scriptis tuis
 multa reddas liberioribus. Nam quod scribis de li-
 bris ad Caronem & Gallum tuis, quibus hoc erit
 militarium collegarum additum, ita me exhilara-
 vit, ut nihil aliud expectem, peto dicam cogitem.

Neque ne te retardaret epistola mea, quam pro tuo erga me amore ante habere cupis, quam lectae edictur, noctem unam (neque enim plus temporis petui) commentationi tuae impendi. De qua quid dicam, quod licet vere praedictis possis, atamen non habes in non meminitiois, a qua alienationis fui, et eliam amoris, quem semper in tua rebusque me teli, aspicientem? Illud quidem certe, quod nostra sententia non vulgaris verbum est, probare me vehementer cogitata tua dicam, quae de palatinis militibus, de senonibus, quae de caeteris collegiorum, aut sodaliumque, item illa quae leviter de dicis causa, et tribu legata, vestigiis, senonibus denique mirum in modum, ut in re difficillima, plerumque agnoscis, ut opinor, quantum de veris laudibus detraham, ut ne illum appareat facere laudationis vestigium. Quid si quidam (non illa quidam multa, ut neque nulla fortasse) librarii culpa, aut interpellantium te mihi displicere dicam? nec ut tibi minus aut carnis, aut familiaris? non opinor, si bene utramque nostram novi. Quis eadem haec ipsa exortatio mea est tibi molesta, nisi fallor, si te vel injuria superbendi a me, quam praesentium benevoli saltem officium, a te praesentium postulatum, sentis esse, ut opinor, existimas.

Illud igitur motus vellem, quod de Lucii ridiculo errore scribis, necesse illa licet multis locis ridiculus.

non tamen dēbere arbitrar juriscōsulū gravitatem, merentem hominem, & qui Jus civile non mediocriter & voce & calamo juvit, irriderē. Andreas Alciatus vero, cū Jus scripta repetendū, nemini parvis, ipse videris, an & tui nominis silentium non sit in bonam partem accepturus. Mihi quidem si molesta esse videtur stultis appellatio in Vigilantiū Institutionibus. Sed hoc ut videbūtur. Illud quod ex VIII capite de curat. affectu adversus opulenciam mentem, barbari interpretis errorem sequitur, atque adeo stultici scriptorum. Neque enim recte verū illi impuberi curator dabitur, cum grece sit *επιτροπος* quæ hæret, & minor dīcendum erit, ut Cap. II qui petant tut. verū. Non error est Ca. X Si libertas impubes dabitur a patre curator (vel ut melius alii habeas, tutor) filio suo, vel alio quocunque minor XXV annis doctus quidem impubes factus, nec molestabitur: interim autem alter in locum ejus creabitur curator. Ita enim Halsander edidit, alii non impubes, sed pubes minori errore, ut etiam idem post illa verba similis est Auzo, inquit, & legitimus tutor si puberes cure confideris. Qui loci quantum Accursius corripit, ipse nosti, Sed & c. i sub eodem titulo erratum est, & ca. II qui petant tutores generaliter in principio acceptum *επιτροπος* verbum in 4. Curatores specialim, quod verba, quam recte Accu-

itas interpretatur. Item Cap. II de exentat. in 6-
 na modo minores modo impuberes interpretes ille ver-
 tit. Sed ut ad militum aetatem redeam, scitatis ego
 sum, quod apud Plinium lib. VIII, & Suetonium, &
 Rudium legi, tege parte proxima dicit tyrociniam
 appellari, inde in caeteris & bellis tyrones non pro-
 uincios faisse, sed puberes, hoc est plebs puberum
 est, ut ex cap. I de postulat. & Constit. VII sub eo-
 dem titulo, Cap. III de liberis schol. XL. de adop-
 tando libro III sentent. Theophili lib. I iudicat. Rud.
 vi. de mili. mili. & de jure sacri. Sed tamen verum
 est quod dicit, imperatores voluntatem in tyromo-
 di robra dominatam. Illud itaque tantum tollas cre-
 sco, quod impuberes nomine armata militia dedi-
 cat Medentini veterem probus. Satis ne est impu-
 berum? satis impubertis? non exaltatio. Adde illud
 impudentissimum, & ineptissimum, velle me, uti
 criticis omnibus satisfacere; & si totidem verbis illa
 edepda sunt, quot ad me misisti, erunt qui repre-
 hendant, inopes quidem, sed reprehendant tamen.

Expievi cupiditatem meam obsequendi tibi, pa-
 dorem amorem & verecundiam perstrinxisti, sed ut
 ex epistola, quam scitis scripsi velles, & apud eam
 bonitatem, qui non minus probitas quam scientia
 pares habeat paucos, superissem nominem. Illud
 nunc in mentem venit, quod scribis Constit. XV de
 eorq. mil. ut mandatum esse veroscribis, & id ver-

hunc adferant, quod subicitis, in nonnullis collegiis biblicis
 thesa in suis antiquis libris vidi. Illud etiam anti-
 medietatem, quod de Cassio. VII de pecc. accu-
 sari dicit non esse auctores habere in veris edi-
 tione. Sed in ea re manens est noster. Habes a me
 manus tuo multum difficile, & quoniam est impu-
 dentia, excedere existima me rei nihil minus; & ab
 eam rem peto ab te, ut id amore erga me tuo, quod
 excedit, petes. Sed ut aliud ex alio; an etiam no-
 men nostrum tuis commentariis consecrabis? cur,
 inquit, non faciam, quod Proculus, quod Servo-
 la? utere tu quidem arbitram tuo. Sed vide ne me-
 dum excedas diligendi mei. Quod si primam illam
 epistola mea partem edideris, ut quæstio simul-
 bus sit notior, non molestimus feram. Ad cetera
 partes. Vale. V Idus Decemb.

LXI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S.

Acceptis literis tuis, & quæstione, respondi
 impudenter fortasse, sed amanter, & perhincis.

(c) Editio quidem cum Tacellus.

Sed quoniam tunc in una eadem parte manifestorum tuorum veritates sunt, reliquas non absolvo. Nam cum de pisanorum gymnasiorum restitutione cogitarem Comes Dacia volenter, ad Albiarum meam scripsi, ut me scribare faceret, quo tempore liberum ei esset has de re agere. Qui ita respondit se biennio illis futuram, & si sine Hercule dedit molestia facere posset, annos permutare. Sed & litterarum ipsius exemplum ad te misit (*). De Amalino scripsi ad Metallum meam vel potius nostram, eam rescriberet, scies quid transigi possit. Bonaventuram ad id minus accommodatiores mihi esse videntur Peregrinus Faba, & Joannes Boncompagnus. Sed illum doctorem non vidi, tantum ex ejus discipulis audire preclare Neapoli scholas habuisse, est tamen non satis firma valetudine, & podagra crebro eum tenet. Alter firmis literibus, & toto corporis statu, memoria tenaci, laboriosus vir, & non sine ingenuo opere omnium suorum civium operam navat suam, habetque discipulorum gregem non modicam. Hunc existimo missis docturam. Victoriam tamen jube salvere. nolim eam non in eam partem, in qua speravit, accipere que de Columella ad te scripsi. Nam et ejus res scribere diligo, & qua scripsi, ab id scripsi, ut si quid me lares oc-

(*). Hæc in Albiæ epistola ad Antonium Neapoli libelli præfata.

cultus, agnoscerem. Pontius auctor quodam ad me
 litteras dat, dat autem crebro, mihi gratias agit,
 quod se tecum conjunxerim; beneficiumque tua nar-
 rat, quod est mihi gratissimum. Cura ut valeas, &
 nec, ut amas, ama. Ad Quartum Idus Januarias.

LXII.

ANTONIUS AUGUSTINUS
 LELIO TAURELLO S. P. D.

Primam, ut debes, est tuam manus, atque pro-
 pterea nostre amicitia monumentum, illudque per-
 clarum laudis tue testimonium gratias ago. Deinde
 tibi gratulor, mihiq; gaudeo, quod acceptam tibi
 facti Jurisprudencia bonam sui partem, quam tribus
 illis Galli, Catois, militiarum monstris confectis re-
 cuperavit; majores tamen expectat, & se in eas ce-
 des, atque nitorem a te restitui propediem sperat.
 Ego quidem vehementer sum exhilaratus, cum in
 tuis ac Pontii nostri litteris legi absolutas esse Pro-
 doctarum emendationes. Neque enim putabam te in
 maximis occupationibus tuis posse tam cito tan-
 tam rem conficere: sed quando vicis expectationem
 meam cura & diligentia tua, indicabo tibi quod se
 subrustico nescio quo pastore calaveram. Nam cum

ab te dissecti ingentibus illis laboribus brevi tempore, ut neci, emanatis, meo principio commoda, deinde amicorum, cum quibus nihil non mihi commune sit, usque utilissima quaeque eorum, quibus isti libri prestarent, in diversa capita separare: haec cum aliquos delectares, coactus sum in dies plura colligere quo ad in eam magnitudinem, quam vides, excreverunt. Hanc partem ad Antonium Perrenottum Nicolai Grandivellani filium, qui cum mihi nonnulla conversatio est, misi; cetera ad Majum, Jurisconsultorum Hispaniae citerioris principem, mittere cogitabam. Sed cum te vidissem libros istos adere velle, nostris amicis visum est, ut mearum inspectionum multa exempla conscriberentur. Quod ita dicerent, se capere utriusque nostrum in eodem emendandi operis labore eodem tempore opus videre. Sed mihi id necesse te facere non esse nostrae amicitiae visibatur, & non nihil exspectabam ad certam parit studiorum utilitatem consecuturum, si meos libellos a te emendatos aut cum tuis pandectis, aut eodem tempore acciperent. Itaque primum secundam & quartam emendationem atque opinionem nostram, ita talia inscripsi, libellos ad te misit, ut si res digna est, in qua elaboraret, omnibus non solum ineptiis, obscuris, inordinatis, & inolegantibus sententiis, sed etiam inordinatis verbis, & scripturae mendis expurgeretur; omnia deni-

que que tibi non probabuntur, vel me invidiosus delens, adscribas, sollicitusque que velis nihil mihi gratus feceris. Per fortunas, mi Leli, hac in re est Latinus emendandi; scien enim nomen istud tuum amicis excellentiis C. Lelii memoriam representare, & me omnium vel minutissimarum rerum certicentis sollicitissime fecerit; & hanc libras, quarum venter ne vectura perierit cum oleo neque optra, si indignos esse, qui solvantur, existimabis, aut si non cum tuis edi poterunt, remittens. Sed si his diligenter a te expolitis aliquid profici posse existimabis, nihil veritate quominus immoane que velis. Tertium emendationum libellum, item singularem ad Modestinum auct. Kal. Martias mittam. Sum impudentissimus, vero, qui ab te optimis operarum tuam occupationibus impedito exarandi res petam. Sed quid ago? inceptorum ineptias ferro operiet. Omisso joco, hac ad te mitto, quod tamtil ad cogitationes emendationisque tuas perveniret videbantur. Tu his utere ut valeas, me utper tuis rebus sollicitissimum cogitator.

Joannes Mostellus noster ad te has perveteres literas miltit, quas ego ante tres dies accepi cum his Halcaudri emendationibus, & magistratum, militiarumque indice, Sexti festarum, & Ananias litteris. De que meliores nuntius accepi, quam a te scribatur. Pro certo enim habeo, quod de valetudine dicebatur

saltem esse. De rebelle, in quibus magis honorandis quam potestate placuisse dicitur, tunc esse rationem suspicor, quod his vicariis expectationem, quam non magnam conceperunt de eo, qui alias gentes docuerat; illis virtus ab ea sit, quam honoris nomen sermonibus & literis habebant. Nam nihil de avaritia conversatione & laboribus detractione signum est, quod id solum vitio dant, quod ita meditata veniat, ut quasi decantata quaedam dicere videantur. Tam ex Metelli litteris hanc avaritiam Patavii futuram accipi; itaque in cunctis, atque adeo cum primis poteris hanc inter eos doctores numerare, quarum delictum habituram illustrissimum doctorem tuum scribis. Sed vale, neque enim mihi impedi- & alia impedimento esse volo. in me, ut facis, ama. Ad XVIII Eusebii Marci Bononia.

Illud oblitus fueram, quod te scire cupio, non potest me novam illam genus tuam referendi Jurisconsultorum & Casuarum accipere. Dandum enim esse id vulgari consuetudini existimo, & effluendum, ut quod ejus fieri possit, proxime quam plurimis. Itaque ego Acliatum tuum imiter, Accursianisque margines illas scribo. Utramque scis veteres nunquam fecisse, teque propius ad illas accedere; sed, ut dixi, obsequias esse videtur, quem ut avaritia javari possint.

LXIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LÆLIO TAURELLO S. P. D.

Capide expotes litteraturas, ut videam, qua tu diligentia & amore inceptarum nostrarum libros expurges: mihi autem mune ad te que ad Modestianum scripimas; de quo valde, ut quid tibi deo-ique vice facti tuo videatur, scribas. Tertium commendationum librum mittam quam primum. Delecteris, opinor, pudorem meum, quod tibi haec unquam malecui sim, sed hoc ipsum quoque expotes ut ejus molestia me contingeret lassus. Caelius hic Lamentius Gallus Metelli nostri valde familiaris est, quam scio & studiis civilibus, & mærum comitate multis potestate: se Metelli causa nihil non esse facturum confido, sed tamen cupio, ut commendatione mea consulat aliquis auctoritas. Denique in ad me Bartolam Pii qualescumque commendationes, quam ego cum de additione scriberem, consili ad eam rem pertinere. Et tunc in adscribendis, & addendis differentiam recte tradidit; adjectionis autem nulla apud eam mentio. Vide igitur, an ut ea in re quod interutardum sit, ego non optare. Cum vero de autoritate pandectarum a me agitur, addere poteris Salicæ sententiam in interpretatio-

ne prima capitia de rebus creditis, in quas eam incidit. At te non recte facere, qui ab illo uno omnium exemplo discedant, nisi cum varietas non nocet. Cetera cum tuas litteras legere, in quibus, amabo te, diligentissime omnia persequere. Vale
Fridie nonas martias.

LXIV

ANTONIUS AUGUSTINUS
LELIO TAUBELLO S.

Letus esse laudari a te laudatissime vice, nisi capere magis reprehendi, et admoneri ab amicissimo. Itaque cum superiores epistolam signatam, & cum tuis litteris reddita fuissent, quibus quantum ego nec postulare, nec agnoscere potui nostris libellis dafere, id solum rescribendum esse, petavi, ut si me amas, minus laudis, plus emendationis, quam venias, ad me percrebras. De secundo libro veli laborare, habes tam in hoc, et jusque matrem esse *Languae Latinae*, quamquam proemiam, quod ad te mihi, addendum est; quod ex capite numero deprehendere poteris. Editionem pendenteam malui Lugdani, est in Germania fieri curata, quam in Italia. Sed enim quantum illi

librarii praesens; & arbitrat eam Mesella nostra, ejus diligentiam, & probitatem nostri, confisi ponere, ut praesens scribenda libris sit; cognat enim, ut ad me scripsit, domum locuatae aetate reverti. Tu tamen haec melius, quod egeris deos probitates spero. Quartam librariū meam, ejus exemplum maxime metulosum, & minutum habeo, mihi describendam istic curato, & descripam mittito, nisi cetera tibi remittenda videantur. Quod facies, si melius adhuc mensura expectandas esse arbitraris ante pandectarum editionem inchoandam. Cura, ut valeas. *Fridic' novus Marus.*

LXIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

Aceptis literis tuis perfecte & perhoneste scriptis, quibus aliquot locorum triam commendationum librorum me hanculo sine admones, maximam scilicet, ut debeatam, cepi voluptatem. Sed non explere adhuc desiderium meum, nam & illa quae promissis ad ceteros libros expecto, & de his ipsis plerumque non. Vereor enim ne multa sint, quae te amicicia vestra non vulgari condones. Ob haec tanta

ipsa loca, & ab testimoniis tuis, que in uocis litteris, & in Metelli obsequio (namque et me curiam fecit ejus rei), maximas tibi, ut meritis es, ago gratias. Metellum autem ipsum rogavi per litteras, ut tibi in editione pandectarum interesset; qui ita rescripsit, sibi quam gratissimum esse, ut aliqua in se benevolentia beneficisque animis interesse posset; se tamen ante Kalendas Octobris nauiturum, se autem tempore Romam isthuc profecturum; cupit enim peritimas urbis videre; tum vero totam, ut tibi integram erit, multos dies liberissime acturam. Ab urbe, in qua non multas dies consumet, proficetur in patriam, neque pollicetur Frobeniana libere pandectarum scripturarum committentem, futuramque se presentem, & maxima diligentia, quam, ut scis, omnibus in rebus adhibet, usurum. Ego quidem id vehementer cupio, cum publica de causa, neque enim arborer eoquequam hoc beneficium facisprudens ita prorsus ut a vobis ducere, posse, non etiam privata, quod mihi conspiciendum vellem ita esse omnibus cogitans, neque ab omnibus ab eadem causa coli, ab quas a me singulariter amantur. Gratissimum itaque mihi foret, si quod commoda dignitatis tue facere possis, illud tempus expectaveris. Dicere quoque Metellus noner legatio, meritis, probitate, & eruditione esse, nisi tibi hoc non visis essent, se

dem quoque & amara rega te, itaque omnia nomi-
ni, rara omnia, & his temporibus singularia fortasse.
His amibus ac uaria scilicet, etiam atque et-
iam res ac puto.

Poteris in hoc temporis intervallo ad Constitutio-
tionum emendationem sculas adhibere, quam te ex-
igere Pontius noster mihi significavit. In qua re si
nostra cum Theodosiana codice comparatione, aut
qua alia in re mea opera qui uelis, scribitis. Eodem
tempore pariter pontificii emendationes, in quibus non
totus sum, nisi me Casus interpellaverit, habebis.
Est enim in manibus ingens Decretorum Pontifi-
cum, & Conciliorum uolucra, quod cum vulgari-
bus nostris Grentiani, & Gregorii existeret; neque
perit opera. Nostros libellos Venetiis malo, quam
Romae edi, ad eam enim scribenda noster Metellus,
itaque nisi tibi molestum est, istis librariis tradere
poteris, & cum his de editione transigere arbitratu tuo.
Saepe autem si qui in ea re fuerit, quamquam scio
te non libenter facturum, ut Pontius noster ex pollicetur,
curabimur tamen a me Venetiis, ut quantum significa-
ueris praestetur. Sed uide, amabo te, nam res digna
sit, quae a multis legatur, nam ex quoquam animam
offendamus, nam tibi uelitas sit, non ante Dignate-
rum edicionem edi; & me amicum rerum cogita-
tionumque tuarum ueritatem factis.

Anteviam expedit, ut meliori conditione a vobis evocetur, quam illic utitur, nam tamen se petiturum negat. Quamvis itaque offerri possit, dignissime. Lamontium Gallum te non vidisse arbitror, commendatorem tuum licentia ejus dedi Hispano cuidam. Ille vero, qui te de Roberto illucum est, Arundus Arlesius dicitur, an Gombet, an Belga nescio; Casarianus quidem comes, & potestas, & utriusque legatus valde paratus, ejus opera utitur Venetia Jacobus Manduca Legatus Casaria in describendis quatuor plurimis graecis libris. Et quoniam hanc librorum foci mentionem, valde cupio per te hagentes inter graecorum librorum thesauros reserari. Qui de re petitis cum Arlesio, aut Messillo colloqui. Conciliarum praesentium, & Jurisconsultorum librorum amare videre pervelim. Perciatent haec ad illustrem plurimum gymnasiorum renovationem, in quibus (nam haec etiam ~~esse~~ dicendum est) vellem, ut optimo viro duci tuo persuaderas, ut unum, atque alterum Jurisconsultum accerret, qui verba Jurisconsultorum, non etiam hagentes interpretum magis interpretetur, & jus civile, quod Justinianus fere jam, perpetuo singulorum capitum brevi interpretatione, inter unum, atque alterum sententia maxima ex parte discipulis tradat. Sed quid agas nunc te atqueam esse oportet, ut istam hanc epistolam legeris. Uas autem hoc familiariter licentia-

rum genere sum, ut te a me singulariter amari cogno-
scerem. Vale igitur. XVI Kalend. Maii.

LXVI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. D.

Tu vero, Leli, ut solas, omnia beneficiarum genera
facis, ut locus fore non sit habenda gratia, sedam
referenda. Quid enim epistola tua ab te occupa-
tissimo scripta dici poterit aut attentius, aut dili-
gentius? Persequaris enim cunctis et exarandi nos-
tri cupiditate, et mandatarum nostrorum memoria,
ut si te antea efflexeris, nunc plures amorem, sed
cum antea mulis de causis & amorem & colorem;
nunc melius fidem, que nominis id quod accensit, ap-
pellam, non habeo. Illud saltem deinde te, ut fidem
stantem te liberatis tuam optimi loci incorporetor-
res, qui te consulat. Ab Iacobo etiam fratre, que
policentis, unde expente; et si nihil vero ad me
deferentis, verborum ut iam multa sunt, ut tantum
emendandi laborum fore sequente. Sedavidu-
gentiam tuam, neque opinat, te cum hesitantes
leges, lacuentionem aliquam ad me esse mon-
rum, cum libellis omnibus, que cupio relegere
interomantequam edentur, ita fiet; ut sanctis librarij

per istos certiores fiat, me, aut Joannem Metellium eos libros ipsius daturam; rogandi suntque, ut quanta maxima poterant diligentia conseribant. Haec mihi praesens loco erit: item de exemplis aliquae, ut amicis, quod scribis, donentur, valde probo. Quod si hactenus hoc tempore alia libris impetiantur, Gabriel Jolitus, qui Metellum noster postulat, Teactis conseribet. Tu me tuae sententiae quamprimum facies certorem. Nam valde meae, Casuarium jussu, quae me ab his rebus, & locis divellant.

De Praedicatorum librorum vestris studiis omnibus gratulor, nam & pandectarum scribendarum diligentia, & jurisconsultorum graecorum manus maximam lucem hactenus temporum tenebris afferrent. Sed male narras de nostris constitutionibus, magna enim apte doceri. Ego vero ut jus pontificium essentem, nevisse rei docere sum, non elegantia, est illa nostrorum Consultorum prudentia, quae viros vestris amorem excitat civilibus libris legendis. Sed tanta delector veterum Pontificum, eorumque conventuum decreta; a quibus christianorum hominum Respublica optime constantur; Teigialis vero his recentibus Decretis, quae in aet. omnium habentur, non meliorem deferendam esse arbitror. Itaque in illis sum totus. De Anacovino non belle suspicari, qui tale, non fallor, meritum non minus vobis estu-

faciet, quam non mediocri tradidimus. Exemplum quarti libri recte exscriptum accipi, quod mihi jucundum fuit; displicerent tamen in eo multa, quae ego non satis pollicere congeri, de quibus, & illis altera ad Modestianum fac me quamprimum certiorum. Da operam, ut valeas. Tertio namque Majas Bononia.

LXVII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO.

Ad certiam Bonae. Maii exscripti licetis tuis satis accuratae. Nunc expecto quidem ab te multa, sed nihil magis, quam ut me de valetudine tua certiorum facias. Ponsas enim noster contatum te his diebus fuisse scripsit; cui rei medere per fortunas, & quam in ceteris rebus adhibes diligentiam singulararem, haec in valetudine conservanda adhibere, sicut qua caetera percutat. Illud in secunda curato, ut Petrus Carmosus, qui ad te hanc epistolam deferret, qui neminem hic reliquit juris disputationem cognitionem hispanum hominem superiorem, ita a te accipiat, ut meam Pontifis nostri familiarissimum tunc te nunquam possit. Cura et valeas. XV. Calend. Janii.

LXVIII

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO

Negatum nostrarum litterarum accepit cum amantissimo literis tuis, & Jacobi fratris notis, in quo amando non minus me vereberis amicum, quam in me in amore tuo esse moluisse fere. De Ansevino nihil accepit; quoniam propediem, ut arbitror, videbo. Excurrens enim cogito Venetias; Pataviam fortasse. Sed has de re, & de ceteris pluribus cum tuis admonitiones legere, quas ante horum diem accepit. Interca vale, & delectissimum virum fratrem tuum salvere jube. Ad XLII. Kal. Juniar. Bononia.

LXIX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. P. D.

Nobilis adolescentem & ingeniosum Camillum generum tuum conveni Patavii quinto Kalendas Junias; cum autem nostro Metella sui duas dies, qui me Venetias persequens est, in te, maderet, & ut solet amat. Cum Ansevino quoque Medice colloco-

tas cum tuis familiarior. Hoc mihi multa de mercede a te soluta dixit; quorum verborum haec sententia est: parum non esse tuam conditionem tui, quam a Venetijs te imperatorum speras: te accedere minus celebrem letam scholarum locum, & cetera ejusmodi, quae ad te superioribus diebus scripsisse se ait. De ea quoque te se expurgavit, quam ex quibusdam literis significaverat: nam de rescribendis iudicium, & responsorum ad te sine ejus literis delatorum auctoritatem, quam ipse tibi non satis gratam fuisse suspicatur, his, qui internuntij harum rerum fuerant, accepto serendum esse affirmat. Idem Metellus nostro videbatur, & quamvis acrius te hac de re esse zelandam existimaverit, utar tamen libertatem tuam, quam te in bonam partem accepturum spero. Camillus tunc, qui tibi multis de causis pare carus est, necessaria quaedam conjunctione Coradino Anovino adversario adhaeruit, atque la acriter tua partes tueri, vel potius turbare, nam Titius tuae motum non nihil hominem dicuntur. Sed nec tuarum literarum frequentiam ducere vias est id negotium letitiae, & Anovini colloquium, cui erat ob necessarias illas causas infensus, vehementer fugere. Hinc cetera poteris suspicari. De Anovino vero ita existima, ut prohibitam ejus, & erga te auctoritatem non minorem esse opineris, quam credituram, quae

ita dimisi, ut dicerem me existimare non integram
non esse novis conditionibus. Sed nimis multa haec
de re, quam a me necis quam praeferat dicta erat.

Ad nostrarum vagarum editionem venio. Tho-
mam Incentum appellaverem heri, qui se literas
a Bernardo fratre, ut ad me scriperas, habere di-
xit, & accidit percontando, ut ea tempore libelles
nostros detulerim, quae eorum scripturae initium
ferri poterit. Dñi faciat, ut cetera eorum ex sen-
tentia succedat. Ioannem Loran, & Petrum For-
tium nostros jube salvere. Vale. Postridis Kalen,
Janii Venetia.

LXX.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S.

Scriperam ad te postridis Kalendas de Anto-
vini sermonibus, & de nostrorum librorum edita-
ne: post eas literas id tantum novi, constitisse
me hic expectare, dum omnes libri conscriberentur.
Nam Metellum nostrum urges doler necis quam a-
ctis vale, quem spee sedari quamprimum posse,
& in pristinam valetudinem restitui. Excusandis
quoque graecis Iustiniani legibus operam do, & va-

ria necesse videtur libris legatis; itaque in Pontificum decretis gratis, aut singulorum, aut in concilio collectorum ponere opera nonnulli cogit; otium enim, & liberam sepius jurare videntur nostram curiositatem, saltem tamen molestia detertere. Habes nostræ peregrinationis rationem: cognosce cetera. Dum nostros libros diligenter scribendos curares, ventum est ad capituli primi sub titulo de in rem vera emendatione, ejus verba hæc esse Florentia existimabam. Et hæc, qui in peccato affirma sunt, nihil in peccato habent; vel habent, non in re ipsam committunt; tunc qui esse habent in peccato, et in rem eorum quod acceptum est, committunt sit. In eo tamen libro, quem ad te misi, additum esse negare verbum vidi minutulis quibusdam litteris, & ita scriptum ad verum omnium librorum scripturam et in rem eorum, quod acceptum est, committunt non sit. Aveo scire, idem curiositas in optimis hinc libris esse; sed etiam potest, ut me ejus emendationis (quod tamen non arbitror) curiositas facere oblivisceris. Alia rationem ego conjecturis ducor, ut id Bononiæ potius aut Venetiæ factum sit. Tu me hæc sollicitudine comprime, si me amas, libera; & literas ipsas, quas ad me dabis, ad Jacobi Mendosæ legatū Genævæ donam, apud quem habito, perferendas esse scribes. Necesse non est tibi plurimum solacia de-

ria, ut dicitur de Joanni Lantz, & Pontio nostro. Vale .
XVI. Kalend. Quintilis Venetiis.

Haec scripta, Metellus noster vocat dolore, & omni molestia, & ego Mantuam excurro, mox redi-
vatum.

LXXI.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S.

Nihil habeo, quod epistulae tuae rescribam, nisi, quod vel me tacente scire potes, fuisse mihi, ut sunt ceteris tuis, jucundissimam. Tantum dico, me sibi ob istam nostrorum libellosum expectationem & illius Capitis videndi diligentiam, longaque Anserinianarum verum explicationem, multum de-
bere. Libellos autem nostros Arlenis meo curavi, viro et probitate meum, et eruditione non vulgari. Nam Metellus affectum reliquit, et cum adhuc morbo non sua libertatem audio. Ego vero Cremo-
nem vni a necessariis quibusdam meis evocatus, ut pontificiam quoddam negotium conficerem (a). Ita-
que illuc pontificem mansuetum meo curavi, qui

(a) Silius de Suis et Pico Episcopus Elensis.

nos hodie hic re infecta reliquit. Revertar igitur Venetias quamprimum, ut illis libellis absolutis Romanam hinc sum: quod libenter esse facturum sum. Interca commendo tibi Michaellem Lovillam, qui ad te has literas decellit, ut hancinem mihi valde carum, tuis rebus amicum, & in studiis nostris civilibus non mediocriter progressum. Feceris enim mihi gratissimum, si in magnam partem nostras litteras habuisse cognoscat. Vale. V. M. quinque Benensis.

LXXII.

ANTONIUS AUGUSTINUS
LELIO TAURELLO S.

Habes, mi Leli, quod carere desiderabas, novorum librorum exemplum non sicuti haeclegenter accipiam, mendatum tamen. Nam & te tempore, quo necessarias ob causas abfui, & dum praesens fui, bibliothecarii librarii nonnunquam erant. Vix tamen credas, quanta, & quae multa sint modestiarum genera in hujus generis provincia devoranda. Quod nisi me varia librorum lectio apud Jacobum Mendonam meum recreatorem, itemque Faustiani Novellii Constitutionibus, & possiditis regulis graecis cum vulgaribus

conferendis, aut profecturam hanc desinivem, non multo negligentius ea factus sum. Sed quando nos dñs juvenibus solvi in partem pervenimus, non nunc sunt partes, ut expectationem tuorum meritis excitatam non frustaris, quamprimumque isthinc solvas oportet, ne mendaces nulli de te esse existimetur. Quia in te Thomas hoc Insecta noster pollicetur Germani capendam operam, ejus litteris nos ad amicos. Nec de re poteris aut isthinc cum Bernardo Insecta colloqui, aut curare, ut is qui Comiti Ducho negotiis his curat, cum Thoma colloquetur. Sed fortasse integrum non est, quod vehementer cupio cognoscere.

Mancillas noster Favelli debilitatam valentiam curat. Antevivus me his curavit, & ut scie quid de pennis gymnastis est locutus, cupidas, ut videbatur, alioque illic loci. Ego vero ei rem non esse integram videri respondi. Eric Favelli, ut optineat, grasse; nam Alexandrinam Antevivam acerbissime morbo teneri ajunt. Bononiensibus quibusdam litteris scripsisti, ut existimo, scripsi, me fortasse isthinc Romam profecturam. idipsum modo neque tam constitutum est, neque amicus rejectum. Bononiam tamen ante Kalendas revertar. Iusticia vale, & valere iacturam fessum optatum vitium atque desultoriam jubebis. Petridic Idibus Sept. Varrilla.

LXXIII.

ANTONIUS AUGUSTINUS

Ad LIO TAURELLO S.

Cum Benotianam tertio Idus venissent, reddita
 mihi fuerunt litterae tuae, quas ego vehementer de-
 siderabam: eras enim et de manusculo meo sollicitus,
 et te tandem, sicut non in sperantem partem ac-
 cipiebam. Inque utramque meam litteram tuis tam
 lectus. Illud solum molestum fuit quod de recon-
 danda pandectarum editione scribit. Nam quod ad
 expectationem nostram libellum contritandam attigerit,
 minime necessarium est, quippe cum per se ipsa
 res majorem expectationem faceret, quam ut ali-
 enus scriptis concludari possit. Te vero jam tertio
 in eadem comparatione versari, ut nihil non om-
 nium oculis representare possis, vehementer tam
 admittens. Laudo autem maxime perclaram istam
 diligentiam tuam; sed quod ad similem scripturam
 pertinet, vide ne his res octavam librariorum stan-
 dia frangas. Multorum enim sumptuum, mansueti-
 rum, artiumque, summa laboris, et curae quae ne-
 cessari, minime quidem curae vendibilis est, et quod
 facile spes contras frustrari possit. Id vero ne ob-
 scuris dubisque lectis, et manibus sit curae. Abi te
 autem lectores adhaerentibus quibus litteris, quo-

que modo scriptus totus ille liber sit: addita omnia, & inveniantur hinc obelorum, & diplomatum, & litterarum notis, si videatur, exprimenda esse. Manent vero loca, que sicut. **M** Interni, sive cordis figura notata sunt; item alia que non facile deprehenduntur, similibus notis ut scribantur, perplacet. Horum autem locorum in, & aliorum interpretationes cum eisdem libris conjungas. Scis enim te jamdum hoc munus jurisprudentie debere. Hec non errenti, ut ajant.

Quod de nostris venetiis rebus ageretur, id ejusmodi est. In Marciano bibliotheca repositus est a nobis Novellarum grecarum liber multis Novicis complectens, quod a me libro II consuetudinum scriptum est, cum de nauticis moribus ageretur. Ex eo libro XL forte grecas Constitutiones descriptivas, partim veras habere, partim ab omnibus desideratas: in quibus Remane Constitutionis de novis operibus, & prospecta maris, que in Constitutionum codice sub titulo de edificis privatiis dantur. Item edicta novis Justiniani, Novelle aliquae Justiniani Mirocisi, & Tibi Constantini; quarum aliquae pro Justiniani legibus circumferuntur. His in indice ejus libri adjecta esse dicebantur Professorum Edicta, que in eo libro desiderabantur. Hec novis in Marciano libro istis videtur post cetera, que edidit Halander.

Et tu si mihi describenda curaveris, gratissimum
 faceris. Quod si sit, cura etiam, ut qua describen-
 tur cum eodem ipso libro conferantur. Id enim Ha-
 leandro necesse ex ea comparatione, quae cum
 veteris libri fecimus, scimus. Omnia enim illa lo-
 ca, quae in meo stellulis, aut minutis literis notavit,
 excerpimus, item alia per multa correctimus. In-
 ventas etiam a nobis in veteris illi Novellarum li-
 ber latinas, quae Iulianum Patricium scripsisse
 Aleianus noster auctor est, apud doctum virum Or-
 tendillum Venetis, quos ante describendum cura-
 mus. Is nisi mendosus maxime esset, non mediocri-
 ter Ius civile juvaret. Est enim rarum legum opus-
 culum non inalegum, cujus si copia, exemplum ad
 te mittam. Quamquam et in liber cum asteris
 quae Haleandro desunt, & nostra interpretatione,
 multis exemplis scribatur curabo. Quod ad Ius per-
 tinentiam attinet, multa ex Conciliis veteribus grae-
 cis atque latinis collegimus, item ex Maximorum
 Pontificum decretis, quae nonnullis locis illis libris
 afferre possum. Quamquam non tam illis quidem
 lucem desiderant, quam religionis severitatem,
 quod in mea manu non est, & ornamenta dictionis,
 quae nos prius, si quid in ea re possumus, addemus.

Micellus noster Ferraciam, cum ego Venetis
 discesso, cogitabat, male autem actum est cum opti-
 mo adolescente, et sex amplius annos eum morbo

contendat, & a libris tuis distrahatur. Ejus rei non
 men cupio literis illustres, si quando nostri com-
 muni labori facies mentionem. Quod si honoris, mi-
 bi voluptati in primis erit. Nam ut nostris rebus
 favas, admodum non eo, sed ut eas mediocri
 quodam, & verisimili laudum genere (si modo
 dignus aliquis erat) commendas. Hanc epistolam
 ante postera te aliter legendam committas, tua
 curatio erit. Sed vale. Nihil enim aliud est, quod
 scribam; nisi quod nunc vixit in montem, habere
 me Consuetudinum codicem ante CCCC annos scri-
 ptum, nuncum tamen, illi Martiano perisimilem,
 quo te unum scio. Item ut de Pontis nostro ad me
 scribas, qua conditione a vobis deinceps retineat-
 ur. Bononie XIII Kalend. Novemb.

LXXIV.

ANTONIUS AUGUSTINUS

LELIO TAURELLO S. D.

Dicitur tibi deberi non posse, quod pene corvi-
 die a me fugas manusculi, ut gratias ad te con-
 stituciones, que Iuliano Iustinum Metellum tuum
 ad me attulim scripseram, in Iulianum servicium
 converteres mitterem; cum eo corollario; quod por-

ex eam pollicetur. Habes jam quod expectas. Nec ille solum ipsas accipiet, quas ille in vestra Medicea bibliotheca inter pontificii juris graecos libros invenit, sed & alias, quas hic in Vaticana, & in alia bibliothecâ, animadvertimus in Justiniani codicis Constitutionem desiderari.

Sed ut venustibus, qui aliquot insignes ferat copiam, voluptati maxime est narrare, neque perdam spectantibus injucundum audire, quibus indicia atque vestigia in eos solent aut illas pervenire, quae sacris canonibus, aut sociorum sollicitudo; quae poena dum singulis aut excitantur, aut agitantur, aut capiuntur, acciderint, ita mihi facissimum esse potavi, ut quo pacto hanc nostram manent fortasse voluptatis, non memoria tamen cunctis ad pulveris vastationem peragrata, conscriberem. Nam cum ante aliquot annos in eos Institutionum, ac Novellarum locos incidissem, quibus harum legum mentio ferret, eoque in his ipsâ et libris constitutionum, & ex titulorum pollicitationibus, & ex adscriptis notis totius aliquarum legum, quae graecam aliquam deesse significarent, multa esse munda, & manca vidissem, male nobiscum esse setam putabam, si eas aut consulta praetermissam Justiniani jussum, quod nonnulli docti viri crediderunt, aut aliquo fato solutas, aut alienas involuta celatas esse existimassem. Sed & cum animadvert-

tinent ad eandem libri tertii constitutionem barbaram, constitutionem eandem, que de alex. iura agitur, mirabar quid esset, quod & illa, & Novellarum liber, & ea capita, que in Digestis græce scripta sunt, a Bergoniensi piane, ut Odofredus scribit, non a Bulgare, ut vulgo creditur, latina, ut illis temporibus fuit, facta, tum cito perierunt. Ecce eandem & Digestorum loci perambul, & græcorum Novellarum liber Halcondri, & aliorum opera vitæ si peritæ splendore sunt. Sed & ab eodem Halcondro in multis Constitutionum titulis diligenter est significatum, quo in loco græca lex desideraretur. Haec humiliter conitatus capi curi vestra & amicorum diligentia in græcorum liberarum bibliothecis perquirere, an ne aliquid laterent inter jura civi-
 lia græca interpretes, que permultos falsas accerperam, quas investigabamus vages illas seras. Ea initio, ut illam festinaciam de veteri jura archæologia scripsit, quam apud se ex vestra illa pædagogis descripseram (easque græce, & latine, ut illis accipi, cum notis nostris eorum veram, in quibus inter se diverse sint interpretationes, suo loco perita est), reperta a nobis Venetia est pulcherrima Leonis Constitutionis de ædificiis private in Benauricis locupletissima bibliotheca, in eo libro in quo Justiniani, Justinii memoris, & Leonis, ut vocant, Sapientis, omnes Novellæ leges continentur. Eundem

Constitutionis exemplum non satis integrum postea a nostro Masello in hinc repertum est, & quod longe pretiosius, viginti sine Constitutionibus de rebus agendis conscriptum. Quibus nos aliam adjecturam tam ex uestigia Synodo Ephesens, tam etiam ex aliis duabus grecarum legum collectionibus. Ex quibus Epitomis quoque, ac Paratitlis adjecti sumus, quod in his vestigia, atque sententias aliarum particularium invenimus. Haec autem collectiones, de quibus agimus, & quibus plus compendii factum est, cum Theodori Balsamonis, aut Joannis Zonare canonica interpretationibus coniungi solent, aut cum Theodori Patriarchae XIV titulis, quibus etiam nonnulli debentur, in huiusmodi praesentis interpretatione, de qua, ut alias tecum familiariter jocabar, certissimum scilicet me confisam scripseram. Una itaque volumine omnes leges comprehensas sunt, quas Justinianus in hoc primo Codice, & libro primo Novellarum (est volumine quoque liber in septem quosdam libros ac titulos divinus) de rebus sacris instantes collocavit. Haec tamen, quas graeco sermone lib. VII Codicis Justiniani constituit, itaque citata magna ex parte haeciarum vero, & optatum grecarum, quae XIII titulis constituitur, in septem volumina redacta contenta est, additis singularum titulorum, ut vocantur Paratitlis, in quibus similes loci et alia Juris civilis, partibus referantur. Dabatur quidem certa haec

quiescens fuit, neque enim nomen adscripsit, non parum, quod ejus opera factum est, ne in optima rebus pace vestram principum opera perierit. Nam licet pater ac mater receptam esse videatur, ut in his rebus, quæ ad religionem constituendam pertinet, pontificum, non regum auctoritas perquiratur, neque tamen non possit, quia modestiæ omnibus Reipublicæ partibus, ædificiis ac perniciosis civibus competendis, quibus denique religionis majestati tutandæ ac conservandæ principum vestrarum cultum necessarium est. Sed ut ille advertat, unde regi dignitas, his omnibus locis, quæ dicit, in unum locum conjunctis, nostrum fuit omni eadem cum laudis libris conferre, tam veteribus vestigiis, iudicibusque conjungere, tam ipsarum legum ordinem præservare, tam denique quam perdere, facere interpretationem. In quibus omnibus scripsit fecisse me & propter rerum ignarum obscuritatem, ac novitatem, & propter vietas valde ab his rebus alienas sitas occupationes, laborum, ac sollicitudinem agerem. Sed est in eo tua aliqua culpa, qui me in principum locum adduxeris: non tamen quod nihil tibi negare, non tamen, aut perire. Quamquam, ut jocos delectationis, ego omnia præstare debet, qui sciam prudensque me in periculum conjecerim. Vale. Kal. Februarii MDCLVI.

LXXV.

IO METELLUS ANTONIO AUGUSTINO

S. P. D.

Pridie nunc Quintiles vesperi literas tuas Martinus reddidit, plenissimas tui in me amoris, & benevolentiae, tanta vero elegantia, lepore, salubus perterritas, ut me respondere me posse animam plane desperarem. Sed quoniam literas te vehementer meae desiderare significasti, parum volui valde parum elegantes literas mittere, quas examine nullas. Facultatem enim amulaculo extimavi, atque minime in re, officium meum desiderari a te qui praesertim amicos tuis fui, ut me primum satisfactionem tua epistola haberes, neque provocares. De rebus urbium igitur ad te scribam, sed pariter hoc tempore. Arbiter enim te curam habere domesticos scripseris Collegae tuae. Adde quod vobis dignum inscriptione post discessum tuum accidit nisi tibi forentis curam videretur, meliora frumentatione autem multis quam oportet cariores reddi, etque nomine plurimarum querelas nulli excitarique, e quarum multis nunc referam. Concipit quare ab hinc die, ut nescis quis rusticus dum in urbem venisset, videretque tantam impropiam, cum forte numerosam familiam haberet, in faciem ex-

templo conversas sit. Cum ergo miseris mensis morbo laborans ille in via, que ab Anagninum tunc Romam ducit, Germano militi obviam factus esset, correptam mirabili quadam vi, & pernicitate, & acutius eum, in officinam quendam non procul a foro atque palatio distantem detulit, & maxime, nequente ubi ipsi opem ferre nullus, verboribus affectu, auxilium prestantes multos cecidit, atque tandem male acceptum dimisit, & semine vidente fugit. Erat autem Germanus e' prædiorum palatii unus, vultu admodum corpore, neque minus procerus, quam is quem tunc mihi ante paucos dies depingebas. Sed certe ridiculum quiddam venit. Nam cum de hominis salute medici desperarent, exhausto multo vino, nullis medicorum cura se et Germanus cepit colligere, namque ea medicinas valentiam confirmavit.

De Andrea Alcino multorum sermone circum varia feruntur. Hominem salutationis constantissimus quatuor conveni, cumque cum hoc anno nobis doctor futurus esset, ex eo poteram, respondisse se liceret accipere, quibus a S. P. Q. Mediolanensi Titianus vocaretur, cuius XL. viris honorificentibus legatus proposuisti, ut tunc cum in urbe retine-

(6) Et sic Andreas Alcino de Tullio, & Mediolano captivus.

se vellent, curarent sane ut medicamentum intelli-
gerent eam vacare culpa, quemvis patris, cui de-
beri primas divinis ille Flato monumentis tradit
vult, hoc maxime tempore minime satisfaceret; sus-
tinentis tamen affirmabat, se Bononia totam hunc
annum in officio fore, nisi honorariis ei misissent,
quod tamen ut crederes adduci non poterat, darenti.
Is nunc interceptatur Papiensi caput XXXIX. e-
jus articuli, qui de vulgari & papillari substitutione
est, que respondit jurisconsultus subteritum sub-
stituti coheredis, qui decedisset priusquam heredi-
tatem adiret, aut condicio substitutionis existeret,
in utraque portionem admitti, utroque more docet,
certis limitibus doctorum scripta concludens. Ego
maximè istis caloribus tui operam do, & Romulo A-
matio, protecta nemini. Domi in umbra metuet
quam possum diligenter exerceo ad imitationem
nostri Ciceronis. Genis etiam literis vaco, nempe
lectura orationum ad Demianum lego: a cena
deambulo, quodque reliquum est temporis, libens
tribus relegendis his & augetanda, que interdum
lentis mihi digna memoria videbantur.

De Dialogo tuo quod scribis, certe iam mirum in
modum inflammas in amorem tuum. Utinam autem
hauri eam absolvas. Cæpio enim vehementer, utam
illam dialogum haurias, & quodam modo devorare.
Quod addis vero te me antequam tui colloquereris

personas, tum inscriptionem ipsam etiam commemoratam, intelligo quantum meo in te amari deferat: quare potius tibi gratulaber, mihi gaudebo. Sed tamen dici non potest, quanto per te, ut ad me statim veni crederem, non ut judicium de tua dictione, quam quilibet eruditus admirari debet, interponam meum, quemadmodum sis, sed ut hinc sis amicus & docti sermonis aliquid discam, atque eadem studia ejus incensus exemplo, utiliam componam, excolam, tradiam, conferam. Vale, & amabo te, rescribe quamprimum. Ad VIII. Idus Quintilis Bononia.

LXXVI.

IO. METELLUS ANTONIO AUGUSTINO S.

Eni potius tota mihi fore humanitas tua plenissima in rebus, gratior tamen nunquam fuit, quam ex parentis litteris tuis, que me ante hancinem rudem adhuc, ad eloquentiam vehementer accendunt, tum etiam ad te mihi amandum impellunt. Ego igitur valde amo diligentiam tuam, teque etiam atque etiam rogo, velis multum ac tempus illud de studiis per litteras meas agere, que multo habere, conquisitioneque mihi videre con-

sequente. Arbitror enim te modo, scilicet nostram confirmatum iri. Sed tamen quod verbum de Tallianorum verborum indice (*) (libenter enim ut tu loquitur), quamquam pro tua singulari prope eruditione atque doctrina, & pro tua acri excellentique ingenio minime refragari debeam, tamen vis est, ut hoc tempore tecum sentire possim. Quare quid me moveat cognosce. Primum enim (quod affirmas) ipsi indicibus querendi ea, que dubitamus, rationem nunquam nobis adiri, equidem non inficior, sed harrare inheerere adhuc, donec idipsum ipse ex ipsiſ ciceronianis fontibus haurero. At, dices, nos ad Ciceronem allegas, alleget sane. Quis enim ex uno descripto verba tam dictionum, tam dicendi formularum nos plane hand cognosci potest, tota teterrimè series, habitus, & rerum ipsarum pertractatio, de integro legenda percrutandaque sunt. Quis enim verborum vis, usus, proprietas intelligatur, si nos que verbis ipsiſ representantur non cognoverimus? Illi indicibus autem verba Ciceronis nulla subjecta interpretatione nulloque notatum propè sita leguntur. Præterea mihi plane perniciosi videntur hujusmodi indices adolescentibus Ciceroni non admodum assuetis. Dum enim quicquam latine reddere student, sit, ut inde sibi aliquot congerant ve-

(*) De hoc Augustus opus nunquam sibi scribere sibi videtur.

eos, quibus tamen non perceptis germano sensu
 utantur sepe, atque idem a lectione intercessione ab-
 stinent, nisi, si indice carent, operam omnino da-
 rent; ac etiam diligentius voces omnes & conjun-
 ctorum verborum usum annotarent. Faciliatibus
 profecto aliqua ex parte commodare possunt, sed
 studiosi potius adhortatione ad fontes ipsos sui o-
 pos. Namque cum brevis sit hominis vita, nos sum-
 ma cura sepe ac vi nisi operet, ut cum primis
 possimus, totum ipsum Ciceronem perdiligenter
 legamus, devoremus, ac in nobis ipsis formemus,
 quod quidem indiget condens tanto labore tibi con-
 sequendam minime patat. Ego igitur potius solam
 Ciceronem legam; ex quo major emolumentum me
 attestaturum spero. Eo enim pacto & scilicet corrigam,
 & *κρίνω* (quae graeci appellant) rerum, & ner-
 vos, & sanguinem, & sales, sedum verborum ipse-
 ram captam, vim, atque proprietatem comparabo,
 quae tamen de re eorum fortasse plurimas. Nunc haec
 tentum, licet ut etiam casu. In adhibenda die
 prioribus literis me meas memorie sensus plane so-
 fellis. Sarcinam tecum libenter. Quid enim liben-
 tias faciam? Sed me retinet Albitus, qui nondum
 decreti manus meam absolvis, quam ob rem, ut ex
 literis tuis deprehendo, ante festas venire non pos-
 sum. Vaba. III Id. Quintil. ex urbe Bononia voco.

LXXVII.

JO. METELLUS ANTONIO AUGUSTINO

S. P. D.

Quod scribas ad te scribere, quam desiderare velle
 valere, non negligentia feci, sed jam dolore, at-
 que veram mentem perturbacione commotus. Ecu-
 nia cum piumm Ferrariam appali, mihi mancia-
 tum hoc Cladium fratrem e via decessisse. Eam
 vero non modo diligebam, sed propter aperta que-
 dam signa justitiæ, & ingenui vehementer amabam.
 Ita igitur non ignoro, acquiescere non debere di-
 vine voluntati, ita tamen hoc motu ejus recorda-
 tio, ut animam via recte ad scribendum confra-
 re poteris. Nunc certe quod vultis scire, hanc
 ipsam dolorem, & multam, unicorum memoria leve,
 ac lenis; tui vultu tanto certius, quantum tu con-
 toris & fide & integritate prestas. Andream Al-
 cianum nostrum paulo minore frequentia, quam
 Bononie docere, elegantia eadem, apparet, quam
 te alias inquam, te, ut achivus, hand latet. Ejus
 gymnasium valde meritorie curas Ladericus Cas-
 tus, vir plane in Pace Civili, justitiæ singularis(c).

(c) Ceterum tam appali Lilia Gregorius Gualdas, cum-
 que tam Alidus, Angerius, Turulle, alioque sic distilhis
 compari.

Quod ad nos attinet, si in gratiam facerem, recepim, me Lalli Tazzei nostri diligentis, inscriptiones Capicium de verborum obligationibus fideliter curaturam. Sed per Deum immortales, quid non tribuit antiquo tuo exemplari? quae capiat, aut operentur, et omnia ex hoc jure comparata, ut: si quid ipse praeteris, Latine minime defuturum. Quoniam rem reliqua, quae quidem te non fugiant, cum relati. De legato Caesari Censoris sic habet: te abiens nihil curans bene, te praesente curans, ut spero, confici possit. Apud hunc esse audio dum tantummodo graeco interpretes Iura, quorum unum tui mihi licuit inspicere. Alterius haud dissimile exemplar Antonii Eparchi, haecina graeci, cum inscriptione compendii sexaginta librorum, nullo autem adscripto, vidi illic, ordines Iocarum, tantis rebus genera constituta. Ceterum est deinde, quaeunque dicuntur, et quapiam eorumdem librorum loco, ita prope modum, aliter sunt

$\alpha^{\cdot} N^{\cdot} \beta^{\cdot} \overline{KH} T. \epsilon K. \tau. \delta$

Petra Commentarium ad Legem Rhodiam ejus generis legatus habet. Reliquorum qui latet in Marciana bibliotheca indices ad te mitto. De No-

[a] Antonius Eparchus Cyprensis Vindobonensis graeco litterarum dignissima professor. Scire ad nos oportet, hunc Graecis rebus admodum, et a Gyraldo ante post.

vellis Justiniani constitutionibus nihil esse certi, quod ad te scribam: eorum enim potentatem nihil nemo docet. Possidentur a me perennis Arnoldus Arlenius cum se se brevi, acuti adhibita cura, cum haecis collaturus. Hujus opera, cum veneris, erit tui, propter ejus in graecis litteris studium & doctrinam. Sed haec haecenas.

Porcium, ac Probum Valerium cum his litteris tibi reddet tabellarius. Cotta annotationes nullas apparet. Barolinum, si visis, ad te perfecti curabo. Quod hic frustra haecis fibreas videndorum causa, perquam molestam accidisset, nisi audissem publice loquentem Baptistam Eggenium, & vidissem domi. Nam praeter humanitatem, qua non mediocriter excellit, bonus est viriſſe cum urbanus, cum facili in docendo. Equidem ex viſe acquisitione variarum rerum historiae, aut copia majoris prudentiam auctorem qui explicet, quem videtur meo quidem iudicio nemo est. Sertum a Helianis fiam: Chretonis Maria regina ebrietas oppressos, delectam habere; Turcam cum quatuordecim tyrannibus adveſtare, sumet increbescit. De Cossae ac Gallo mirum silentium. Ego vespaci hinc solyam. Calceosam & nostros omnes meo nonne diligenter saluabis. Vale. Fidis Kalendas Decembris MDCLII. Venetiis.

NO. METELLUS ANTONIO AUGUSTINO 3.

Scripta ad te Venetiis tam diffuse, ut nullo fore argumento mihi relicto, brevior, quam velis, esse cogas. Libros, ut mihi dederis te mandatis, una ad te mihi cum gratiarum jurisdicationibus indices. Præterea quid mihi videbatur de Jacobo Mendosa legato Caroli V Cesaris quantum conjectura asseruisti sum, tantum te minime calari. Unum est modo, cuius a te quæsiuimus certior fieri volo, an has scilicet, hæc studiorum remissionibus, quibus genus effuse indulgetis, sis venturus. Nam si hæc est, Antonius Villetanus sequamus, quem, ut arbitror, istis nostri, tibi venerabile unam & viginti annos aureos, ut totidem mihi Petarii refundas. Sunt autem contractiores hi dies, & penitiores, quam quibus die Venetiis esse possis. Quæru istæ regem oportet. Sed ea seruisse homo fragi potius ducis imperarili vestris legibus hic vivere, quam Bononiæ laxioribus. Si tu igitur istis vel potestatem habebis, e re erit contra in potestatem seruis emendationem gratiarum constitutionum differe. Sed hoc commendo tuo.

Helvædri Notæ, redentis in commentaria tua que tibi præbabantur, Latio vestro mites, & epî-

notam obsequio manum. Locum Xenophontis de
telo ab Cajo eleganter usurpatum repererit libe-
ri. *Non me in eam d'istatam. Tu dote (ingit) d'ca d'pote*
Argea, v'p'ante, v'p'ante, v'p'ante de p'p'ante t'p'ante. Cum
has scriberem ecce tibi veluti de p'p'ante v'p'anti-
simam quendam cartinam; qui mihi v'p'ati fene-
stram dejecit, atque ista epistolam hanc p'nc
de manibus excussit. Quicquid v'p'is chartarum
habebam has illas pervertit, perquam familiariter.
Sed ne plura, frigore prohibeat. Utramque certe,
si enim, ut tu, p'p'is, insectat' gravissimis jam-
bis. Reliqua igitur alio tempore multo diligentius.
Calceus saluam. Vale. XVI. Kalendas Februarias
MDXLIII. Patavio.

LXXIX.

DO. MITELLUS ANTONIO AUGUSTINO

S. F. D.

Careolum Lamontium Gallum tibi pluribus verbis
commendarum, nisi de ejus virtute, si diligentia
uteret, dissidens videres. Magnopere desiderat decept
omnes atque studiosos videre, cognoscere, amare.
Eam igitur, si me diligis, ut p'p'o, in familiarita-
tem tuam admittes. In Florentiam, Romam, atque

Neapolim proficiscitur. Cetera ex ejus sermone intelligi. Ego enim in animam induxi, te neque ejus erga te studium, neque meam valentiam esse neglecturum. Vale. Patris.

LXXX.

IO. METELLUS ANTONIO AUGUSTINO

S. P. D.

Binas litteras a te accipi eodem tempore. Priores IV. idus Decembris datas; alteras VI. id. Januarii, quibus accurate responderem, nisi aut mihi stilus non satis esset, aut cura maxime solvendi paulisper retrahendum esse putarem. Deinde rediit fuerant perquam cito, nempe pridie nonas Februarias; idque Venetiis, qua in urbe nullorum consuetudine utot ante admodum ad ea cognoscenda, que qui sunt novi videri mirum in modum cupiam, ita ut quod reliquum temporis superes, curando tantum corpore satis sit. Ego igitur capite sollemniter litterarum tuarum perquiram, reliqua Carolo Lescanier familiari meo reliquas, quem certum que a me scire desideras, si que minime scripseris, nihil latet. Priorem, quod significat te optare vehementer, ut de meis rebus ad te scriberem, uno te rechar-

sole plurimum. Quia vero negligentia graviter ab-
 te accusor, molente fere, molentissime autem Lu-
 liam nostrum in te mihi accipere, quod me
 multo frequentius & amantius ad te scribere videa-
 tur. Ego, mi Augustine, cum sceta, tum modo u-
 nix speram dedi, ut me tui quam studiosissimum
 & fuisse semper, & esse esse cognoscere. Quod
 si tabellarum culpa littere ad te meo serice venerant,
 quam deest/honestum tamen puto, nihil ut cogites
 de mea erga te voluntate fuisse immixturam. Sed ea
 te scripsisse utinam abundantia quadam amoris,
 & desiderio summo meam ad te litterarum. Que-
 re quod mihi principio fuit perscrutum legere, id
 nunc esse est valde jucundum atque gratum. Non
 unum vellem tibi de me promissum: sive scripsis-
 se, sive non scripsis, equa te mihi charum, ac
 quicquam nunquam alios, perpetuo futurum, tui-
 que memoriam apud me nunquam certe nisi non
 extincto corpore interuocituram. Sed hoc fortasse
 nimis. Nunc ad Americium Medicum. Cum pri-
 mum Patavium redires ei tuas litteras legam; & ad
 Lullii mandata ut respondeat curabo diligenter.
 Ego profecto cum virum summe diligo propter e-
 jus virtutes & ingenuitatem. Quare si quid fieri pote-
 rit quod ejus virtutes illustret, opera handqua-
 quam erit perperam collocata, in hanc primum
 nostris studiis mirifice dedito. Quid velis Lu-

lino, ac cupiat in ea re, ut ad me sperissime per-
scribas, neque plenissime, te oro, curas. Effic-
ciam enim, ut ipse spe tua minime frustretur in
se retinendo. In unum tantum cum Venetiis po-
tatum esse arbitror. Quid præter nostram excep-
tionem in paedotia prætoris Lullas, sigillatim
scire aro: tam quando, quæque loco me adeo, Ad
Culturæ & Cassani commentarios nunc vellem in-
ter manus hominum veniri, ut gloria hæc una
sua frueretur.

De tua profectioe cupio veritas fieri. Nam si
Paviam venis, Venetias tecum proficere, ut
te toto perficias atquequam mihi sis ereptus, ubi si
quid describi vobis ex præconculis gratie, quod
sunt discessionem tuam excois non possit, præstare
me tibi, ut de dieam, in, tione, & in Hispaniam
ad te mittam. Novellas consilium cum alijs, idem
Martiano exemplari Arctius, nisi ad Grandirella-
nam diem memi una cum legato Cassani profici-
at, exactus scilicet. Nam autem tot negotiis impe-
ditus, ut neque tibi quidquam, neque mihi pollice-
ri possit. Quædam de gradibus cogitationis gratie
accipis habes, & aliam gratiam libram, de qua al-
teris literis ad te scriptis, quæ ad te mittam ut
legere, nisi unam hæc impetere curarem, ut ad li-
bram Antoniæ Episcopi emendaretur. Abundet enim
vixentis gratia amplius.

Jacobus Mendota Nicolaum Saphianum cory-
 ventem (a) in monasterium Arbanum misit a Thomaſia con-
 tam miliaribus, ut quicquid liberorum eandem edi-
 torum generique scriptorum inveniret, ad se defer-
 ret, aut describi curaret. Id est, rajas tabellas Grego-
 dia super commendabus Pbilicus Leonardus venter.
 Eam rogari, & cum magisterio hactenus, juris con-
 sulcus, presertim codicum & pandectarum perquire-
 ret; quod se facturum promissit; nam id permissu-
 bit, necesse. Se ante menses septem non rediturum
 affirmabat. Bartolinum tibi reddet Leonardus. De
 talis emendationum libris atque opinionibus tibi gra-
 tulus. Eos diligenter edi curabo Basileæ, si volens.
 Ante tamen Romam videtur egisse, quam in patriam
 rediit. Quo me vocat Joannes pater, ceterique am-
 nes. Ego autem propterea propter Glasvili fratris obitum;
 sed ante mensum scilicet non discedam. Familia-
 rissime ad te scripsi: hoc tamen prius & unicum
 est exemplar hujus epistolæ, quam ad te misit. Ar-
 noldus Arlenius te adit. Ego Colocentem. Vale.
 VIII. idus Februar. MDXLII. Venetiar.

(a) De hoc in prefatione.

LXXXI.

IOANNES METELLUS
ANTONIO AUGUSTINO S.

Nullas ad te litteras darem, nisi ex his episcalia, quas eodem tempore accepi, cognovimus, tantum erga me studium in te se fuisse semper, & esse esse, ut me in scribendo argere velle videat. Nam veritas ad te misi; tu ut eas quidem respondisti. Me certe aut parvi, aut, ut mihi videtur, minus magis est impiger ad scribendam. Sed postea post hanc sollicitatem in eo tibi te reprehensam iri, vel saltem tibi molestam factam, in quo eam primum requiribat. Postremo autem scripti, Legatum Germanicam missum in Thessaliam ad Athum montem, sic eum appellans, Nicolaum Sophistam cecyrensem, ad conquirenda describendaque clarissimorum auctorum monumenta, ac opera, me vero, cum ipsum Græcum rogares, ut si aliquam loci prodesset græce versus, atque fastidiam codicem, alique Jurisconsultorum volumina inveniret, hæc afferret. Id enim ei commode, quod ipse pervisum spectabat, hæc mediocri fore. Est in meo meo compendium in *Stasie*, Antiochi Eparchi, utrovisque iudicio utilissimum in Græcia, quod postquam emendatam meam atque

alterum exemplar erit, edi factura curabo. Bernardinum Mendocam Hispanienseium trimesium Praefectum hac, Junia biduum, Germanam professorum apert. Ad Lelii mandata de conditione pliana rescribo. Anguianus & Fasolet te salutant, Vale. IX Kal. Mart. MDXXIII. Patavis.

Scripta epistola, secreti litterat Caroli Lamaei, ex quibus intellexi, numeros aureos viginti, de quibus ad te scripturam, tibi reddites, ac nos mihi Patavii refunderes. Eam pecuniam nondum accepi. Hoc amplius te rogat Anguianus noster, utrum ut eam primum poteris, eam certiorum reddas, quando in Hispaniam abires. Eo enim & ipse cogitat. Vale.

LXXXII.

IQ. METELLUS ANTONIO AUGUSTINO

S. P. D.

Lectus redeunte Calceana vestro, non potui plurimis verbis epistula tam describere. Vir enim cum tot meritis mihi conjunctus, tam familiaris, atque adeo sermone tam politico ac urbano; ut plus ei malis elegantis apparet narrandi verba, quam scire even, quam quisquam alius ulla oratione consequi possit. Sed tu, mi Augustine, illis Imperis ef-

sociari, ut quantum te ab omni arrogantiâ suspicio-
 ne abesse video, tantum nolim a pudore. Neque
 potius quam legi, te, ut in publicis tuis Com-
 mentariis tuis, curare diligenter, letissimam vero, ut
 integram Pœdœcum Sicutiam, nisi nimium cupidita-
 tem incredibilem, ut verum tuis libris haurire no-
 uissem, quod te futuram minime discedebam. De Lælio
 magis me movebat, hominem in gratia gravem admodum,
 ac rogare, ut tuis honorum doceret, debuitam-
 hanc potius cogitari, ut tu, tuis quodam jure, ad
 eam scriberes, ut non cura tui mei quoque men-
 tionem faceret; si tanta tuis, quemadmodam scri-
 bere consuevisi, e tua dignitate; id quod ego hunc,
 tam magna contentione ab te peto, ut qui maxi-
 ma. Fuit enim me in ratione majorum virtutis opi-
 nionem atque ingenio hœdem sanctorum posse, quem
 si ego aliqua commendatione mea cum videret am-
 bare. Preterea jucundissimum mihi futuram ut,
 tot laborum, quos tu non ignoscas, a me contem-
 ptam testimonium aliquod præclarum: alteram a-
 qualis mei, ac amici, illud esse, quod a Tiro, qui
 nas ante longe antecedit, profectam, tam de me
 judicium non modo probet, verum etiam illustret.
 Hæc igitur cupiditas tua tibi nequaquam esse de-
 bet melioris. Neque qui eos jurisconsultis studiis opo-
 rum dederam, eos ipsa quoque scriptis & vivens
 & velle tui decet. Quam tamen si tibi hanc ita vix

debanatur, proximam erit ut per certe habent in tantum a me diligi, ut singularis opinio, quam de te concepi, id quod verosimilia vixime inclusum resoluam, idcirco a peccato exemptioris. Petrus Domingus nostras litteras illas accepit a Montano, sed romanus, qui tunc venetis veteribus plus minus octo inferiores. De libris Latini gratum fuit; sed integritate desidero. Nam accesserunt ad veteres ciceronem imbricatum novis maculae longe prioribus decoriores. Graecam Jurisconsultum nondum mendis purgatum esse scito. Vale. Idibus Martiis MDXLIII Patavis.

LXXXIII.

MO. METELLUS ANTONIO AUGUSTINO

S. P. D.

Et antea saepe, & tunc maxime equantem tantum tuam erga me amorem fuisse, quantum mihi non solum significasti, sed plane culpa attendisti. Quam enim gratum accidisse mihi putas, me ab te superioribus tuis litteris tam familiariter tanque amanter reprehendi? quam juvenendum, in te poveris, quod, ut videtur, haec tunc est prudentis iudicijque constantia? Ad quas litteras pariter respondebo.

Ego, mi Augustine, cum te meum cupissem plurimum facium, cum multis in rebus, tum illa vtro que sunt quidem nostrarum medicorum, valde optabam, ut te litteris, hinc monumentis præclaris ingenii tui, haec tibi conjungi, ut patenti, apud quem meditarum nominis tui memoriam mihi ipsi persuadeo, facili intelligeres, quam me amens atque benevolentia amor prosequens. Quod nam mihi ratio esse existimari ad fructum, ut ad te necesse scripsi, et tot exactis in pandectarum nostrarum emendatione laboribus percipiendum. Non enim doctrinam, aut industriam, aut ingenium esse te meum commendari studiois vobis; diligentiam, desideravi. Sed ita, ut que in me mediocritas esse sentis, ego omnino nulla, tanta laeta meorum amaris testimoniis tua. Nunc autem lecta tua illa epistola, illud meum desiderium mihi refrigit: ita enim velle videris quamquam iustus. Videas enim quid tribuat tala Commemoria Lolina noster, vir iudicii atque ingenii singularis, cujus epistolam hic de integro scripsi, ut tu post hac de mea levitate conqueras.

„ Lolius Taurinus Joanni Metello S. P. D.

„ Quas ad XVII. Kal. Februar. scripseras, ego ad
 „ VI. Kal. Mart. legi litteras, multis me nominibus
 „ delectarunt, et comprimitis, quod Anserini Medi-
 „ cine, laudatissimi viri, mihi & amicis, & litteras
 „ desiderans; quo nihil gratius contingere potuit.

„ Iudicem magistratum addiderunt, item et quæ
 „ mihi gratissimum, et Halondrinus emendatione-
 „ culas, magis pro re, et vel ratione gratas, quod
 „ et vana libertas sum, qua tractar, nevisimam
 „ ejus viri iudicium cognoscendi. Itaque gratias
 „ tibi ago quas maxime possum. Antonius Augustini-
 „ nus vester misit ad me partem ex quatuor ejus
 „ libris emendationum, & optulorum, pollicenturque
 „ ut per litteras redderem, & libram singularem
 „ ad Modestianum de executionibus. Multiplicem
 „ ejus traditionem preceptam habes. Fortasse &
 „ hæc commentationes vidisti, que vobis confir-
 „ mare me tibi oportet, nihil vidisse me hacten-
 „ us deoribus, diligentibus, prudentibus, elegantibus
 „ in jure scriptam æqualem nostrorum memo-
 „ ris; sed vide & modestiam, ut a deo, inquit,
 „ omnibus mendis expurgentur. A me vero scri-
 „ pta emendantur, & talia, & talis viri? Videre
 „ hæc accurate, cum ut illi mortem geram,
 „ tum vero ut multa addiderim, multis in meis
 „ paedotaram emendationibus jure, delectat
 „ universis, postremo ut hæc omnium vetis ex-
 „ pectanda edantur. Nam & editionis quoque ar-
 „ biteriam ad me decali. Pucham et omnia ex illo
 „ nome, quo cum omnia tibi commenda; sed ex me
 „ velui scire gaudium meum. Habes isthic Camil-
 „ lum Jordaniam nobilem Pistarensis, cui pro-

„ ximis mensibus despondi filiam, juvenem, ut
 „ ajunt, multo uolentis. Jamdadum hestitas cum
 „ eam per litteras, ut te conuertiret, solentemque
 „ meo nomine diceret. Descripsit te ad eam diem
 „ Patavii non reperisse. Illi ego ut cogitares sis,
 „ valde cupio. Scilicet ut hominem moueat ad ha-
 „ norum litterarum studiis cum legibus coniungenda,
 „ illaque acriter instabendum. Vereris enim,
 „ ne in obsoletis illis ueteris cultus sis. Itaque ro-
 „ go te, mi Metelle, ut hoc quoque debeam tibi.
 „ Vale. Florentiæ Kal. Mart. MDXLIII.

Quod ut tibi non probari, ut a Lelio laudari
 poterat, ego nullam ea de re uerbum ad Lelium,
 hocque tibi affirmo, nec me hac ad te unquam scrip-
 pturam fuisse, nisi tibi cogitares esse uoluissem at-
 que perspectas omnes etiam qualicetque animi
 mei cogitationes, ut eas ueteris aperte, ut etiam
 quam grauissimè reprehenderes. Sed ad extremam
 epistolam tuam.

: Cum, ut nouellas Iouanis patris epistolam ad
 me scriptam acciperem, Vapetias profectus essem;
 nuntius me misit Patavium appulit. Is igitur mihi
 proximo die reuerso reddidit epistolam tuam lon-
 ge elegantissimam etque humanissimam de pende-
 ntis edendis. At ego, mi maritissime Augustine, ste-
 teti intacto uentri linguarum grecæ operem dare, cum
 eam per uentris tantum labris degustarem: in ea

mibi tantum otii inveniredam est, ut multos, sic enim vocant, magistros qualitercumque modo intelligam. Propterea Joanni patri, qui me ad se accersibat, rescripsi, ad Sequanos tunc redire me non posse, nisi difficultate, atque periculo bellorum, atque ubique gentium tumultuum, explicito. Romanam vero profectus mensis Octobri, ubi ero aliquot dies. Sed hoc nunquam tibi plane possum polliceri, me, si Latinis studiis differet evulgationem, amari labore, opere, cura, studio, diligentia caritatem, ut quam emendatissime a Frobenio viro diligentissimo pandente Florentiae me presentis, et scriptorum negligentiam corrigente, describantur. Non certe magis tibi mea est, litteras gratias, quarum cum radio, dicere, quam illud tunc suscipere, in quo ego praeterca multum laboris, nihil ceteri emolumentum consequantur. Facies ergo Latinum nostrum certiores de mea voluntate, si hoc addes, si quid inter nos id temporis convenierit, me quot voles dies constantem Florentiae ad ejus consilia de editione cogessenda. Poterit interius quae animo concepit explicita relegari, atque diligentius perpendere. De Roberto Stephano non est esse admodum laboris. Frobenianus characteres sunt multo meo quidam jurebulo elegantiores, et nimis abundant oculorum acrium. Et item Frobenii in evulganda recondita quibusque omnium discipularum libris

magna auctoritas: Roberti minime celebris. Si tu-
men instabit Ludius de Roberto, et omnia me sua
factarum causa, mala verba recipite. Quam, velim,
in ea opinione retineas, qua sibi persuasit, hunc e-
diticui me utilem fore.

De tuis libris gratiam sibi intelligere. Ego si ti-
bi ita videbitur, eos edandos mittam ad Gabrielem
Jolicum, Venetis mihi conjunctissimum, cujus cha-
racteres perbelli sunt; & si velis, editicui praero.
Tamen si me audies, non cum paedectis emitte in
locum. Nam quoniam sunt membris dissolutis, in-
sagre corpori veluti capiti rectius haerebunt; erant-
que magis illustrium locorum tanquam indices qui-
dam. Nunc ad Ansevianum. In Pisa jus civile do-
cturus est, et si eum codicem offerent Florentini,
que patavina praero. Eam quippe se patiturum
negat. Quare si quid transigi velis Ludius, quanti
cum decere capiat, aperte perscribat. Et Joannem
Fasciolum, & Petrus, praecipuos graeci nostri, item
in primis Ansevianus ipse, te salutent. Ego Calem-
nam, Domingum, Martianum, ceteros. Velim ut ad
me mittas loca graeca novellarum constitutionum,
quibus mentio fit *de verborum*. Cura ut valeat.
Pavonii. Fride idem Aprilis MDXLIII.

LXXXIV.

NO. METELLUS ANTONIO AUGUSTINO

S. D.

Martinum meum libenter vidi, cum propter doctri-
nam valetudinem, qua cum quidem veteri Bononie
intellextam, tum vero quod Bononie tuae distinc-
tio operata attulit una cum libris tuis; quos non
minus quam reliquis desiderabam. Mihi quidem vi-
debantur non indigni mea bibliotheca. Audiam ita-
que ceterorum iudicia, Antonini presentis, qui
tempus ad rescribendum petit. Cum scripseris,
ejus epistolam ad te mittam, quam scio laudam
plenissimam futuram, ut ea te erigat. Sed & Com-
mentarium Regularum Juris hecvi cupis edere:
quare descripseris, quam a me petis, supercedere,
quod te in scio non fiet, ut prefationem cura usque
rubea, atque limatulo iudicio tuo castiges. Quam
epistolam ad Philibertum Metellum Iuriscoensul-
tam propinquam mittere namque tuo me meritis cu-
malavit, ut me sibi amicus devinctis. Tu itaque
ad me scribes, tibi id probetur. Ego enim cum
eademque tuo iudicio in liber vole. Quam tu consi-
lione amice te describi curare sis, & postulat
les item regulas, & que Zosimus de Constantini
legibus edidit, neque hoc omnia cum tuis colla-

curam, haud scilicet intellige quid sentias. Quare te rogo, ut me certioram reddas, singillatim quid quoque liber sentias; erit namque omnino gratissimum. Vale. XI. Kalend. Octobris MDXLIII. Patavii.

LXXXV.

METELLUS AUGUSTINO S.

Scientiæ meæ causam ego te non latere posse valetudinis meæ curam; quam aliqui affectum Venetia et intuitus. Quare excusatione non utar accurata. Mito ad te Hieronymi Oserii librum de nobilitate, quem desideravi mihi mandare. Libris vero tuis nondum uti som. Codicem Egnatii libenter videre. Hic creber fuit rumor, Jacobum Mendocum Legatum Cesaris e vita decussisse; quem numerum solvam esse gaudeo. Valetudini meæ imputabis brevitate[m] litterarum. Vale, & ama me.

LXXXVI.

METELLUS AUGUSTINO S.

Cum lectus venisset Claudius Maria Sequanus, mihi tam utriusque familiaritate tandem conjunctus.

non propter erasium probitatem & carissimas, & commendatissimas, sed multis ante diebus offit ad te scripsi, tamen parari longis literis studium inter tuum in grecis latinisque, latinisque Iulii Patricii consuetudinibus veteratissimis, me haud turbare oportere. Nam de mea verum vana plura hic referes, quam ego passim epistola complecti. Eo igitur perbrevis. Ego quod ad meum valetudinem attinet, a tuo discessu belle vales. Salva item Ferrariam, ut ante constitueram, appuli. Apud Alcinuum vero nostram etiam est optime. Sed haec haec. Fasculus item noster, qui te cum multis a ius vix te amicis certificationes salvere jubet, in mandatis dedit, ut Mendacem legat, quod reliquum erat dantes exemplis Simplicii a se convari, redderem. Quare ab Arlesio alteram accipias necesse est. De Cassio casris ad Landravianam hoc afferantur quaedam: sed auctore primum non certo, deinde, ut mihi videtur, plurimis causis falsissima. Tu si quid certi habebis, ut de casris rebus tuis aequae studiis facere nos, amabo te, certiores, minime gravare. Aveo scire, an Lullus pandectos florentinas, quod hoc accepi, a Priscianense describi, edique curas. Vale. Idih Novemb Ferraria.

METELLUS AUGUSTINO S.

Has litteras scripsi jam prope ad iter accingens hoc, qui eas tibi reddet, adolescente amico familiarique meo. Quare scito me ad ea que tu scripisti et primam quocunque in hancam veneris esse respondentum. Itaque quod scribis, ut quid in tuis mutandis libris sit censam, video quantum nimio quodam amore erga me fallere; quo eam me oportere iudicabis, si tu quod petis ac faciam a me contendas. Sed ego scilicet nocturnus Acheus, aut eas, sic enim ajunt, Minervam. Domesticus quidam Alciati modestum in scribendo, atque prudentiam tuam, imo etiam elegantiam valde laudat; rem tamen, minime. Nihil te docere, quod quompiam juris articulum contra quam asseri videntur tua falsitas nec infirmes, asserit. Nam Alciato nulla oblati mihi est oblata occasio de hisce colloquendi tantum de tua erga se observantia, itaque litteris summo labore tuo ac doctrina verba feci. Itaque, nisi fallor, te diligit. Dixit et brevi ad tuas litteras, cum vasis, rescripturum. Librum tuum commendationem ante dies quatuor accepit. Novellorum Justiniani compendium extendit mihi manus Longobardica ante multos annos descriptum, edico, si si

caedis, longe locupletius. Deum in extremo alii-
quae pagella, vel potius, ut mihi videtur, vulgi
codicillis. Nam primus etiam liber est integer, secun-
dus, non enim plures in hoc leguntur, paucioribus
paginis constat, quarum posteriora sententiam non
absolvit. Inscriptio eodem libri cum ea quam tu a
me habes; nisi qui illic venter dedit, hic Juliano
adscribitur, quamvis erroris fore, & minus accipere.

Ad interpretationem verbi *perpetua* ab ea fa-
ctam potes adungere Lactium in de educatione dia-
logo locum: *de rebus*, inquit, *et habitis amplexus* *tu*
et deo perpetua, *tu amplexus habitus te perpetua*
desiderare amplexus. Si recte tamen ejus sententia
ali maneat. Quidam Gallus mihi retulit Lugda-
ni vestes jurisconsultum quendam grecum de
servitutibus editum in Germania, quem a se vicum
confirmat: id ne verum sit, ego dubito, & arde
scire. Amicitiam contraham, ut me hortaris, cum Li-
lio Gregorio, nimirum id hunc diem vel via paulum
admodum in otio fuerant schola vestre. Quae causa
obstitit cur ad te aures non scriperem, quamquam
duabus sacrissimis epistolis a te provocatus, quas
quo veritas accipi, ac me majori letitia perfuderam.
Nihil enim equis tunc cogitavi atque Graeci serena
sermonis literarum, quas de operibus a me velut
capta modum elegantissime perscripsi. De Codi-
cillis Mandonas, sic enim appellas, certiores me

facite, & de ceteris emendationum rararum libris, quae jam non modo myriadas, imo et billions expor- rare audiamus tam numero librorum, tum vete gra- vitate. Sed hoc tua more positi sumus. Calceatum, & Martianum nostrum saluam. Vale. Ferrariae. Chri- sti natali MDXLIII.

LXXXVIII.

JO NEPHELIUS AUGUSTINO S. D.

Librum Johari Bizarrii meo cum maximis li- teris tuis accepti a Petro Torrona Barchinonensi, qui liber mihi fuit valde gratus, quod privatae stu- dia nostra potest adjuvare, nam ut publica, nisi ad veterem conditionem nonnulli accedat & indu- scris & diligentie, minime inde corruptus est. Nec mi vera ingenium Alcini, quem sic tandem mori, ut ad te scriberet. Aliquid amabo, si curam et ma- gistrum orationem feci, codicem pseudo-dionysii continens, ut dum me ego, ille tuo dignus. Sed hoc ut volta. Fuit certe me in petendo oleum ac spe- ram perdituror expectabo tamen quod impetis, deinde librum remittam, cum antiquo, cui tunc committatur, invenire. Ceterum legum epistolam ego ultra ad te. Sed Arnoldum Apolliniam quomodo vacat illi castigandis, negotia quaedam occupa-

sunt, urgeat autem neque potum, neque debui,
 & si potum, verum, ne mea erant quidquam in op-
 tibus scribis opere tuo detrahere videatur. Tuus
 & Ferretii libellos verum cupio. Ad illum tuum de
 dignitatibus in Alciani nostri, qui de milliaribus
 & civilibus officiis inscribitur, pertinet: cupas Pa-
 rergo iterum Basilienese Praefatos, et aucta quar-
 te. Quibus rogo te coloribus? Post Lugdunensem
 cum, qui de certamine singulari (ad quem Socius
 noster qui Marianus contiones) Venetis. De Lelio
 pergatum sui intelligere. Si quid ille de pande-
 ctis statuit, certiorum me facite comprimum. Iteri
 omnia ad sequam. Quare, si mea in his edendis di-
 ligentia velis mihi, integram fore me, testimonio tuo
 recipere velim. In tuis commendationibus Antonia-
 nus Aristarchi personam non induit. Haec est, in-
 quit, ejusmodi *in veritate* et non *potum* hanc
etiam habet. Sed hoc, ait, dixerit a cetera, tu sa-
 briam, ut cetera, potius arbitrare. Quod attinet
 ad locum Laetani, lego *potum*, & sic interpretor;
 ut de salubritate orationis, quam, abesse, et igno-
 rante reo, credita sit calumniosam. Nam si *potum* pro
 clam usurpatione sit; nisi fortasse *et* *potum* iudica-
 ta causa, quod minime probe, malis consistere.
 Mirandulam Caesarianis praedictam ferunt. Francis-
 cus Torrensi te salutat; ego quoque Calceolanti
 postum. Ferraria Optavo Id. Fabr. MDCLV.

METELLUS AUGUSTINO JURISCONSULTO S.

Gulfiellum Gallum, qui tibi hoc reddet, tibi commendo, ut tu cum quoque mea causa Lelio nostro commendas diligenter. Est enim tibi charissimus. Etruscos prudentes videre cupit. Quos in re, si quis alius, cum potes iurare maxime. Facies ergo mihi gratissimum, si quod in peccis opera tua consequatur. Vale.

XG.

METELLUS AUGUSTINO S.

Accepi a nonnullis, qui se tibi predicant esse familiares, te Romam statim profectum. Cujus videnda urbis quoniam jam longo ante tempore prope arsi, acque ea in ipsa constantia adhuc permanet; huc ad te propero, ut si minime molestum erit, una intra dies quindecim ea cogitemus. Igitur officium intelligam cum privatum, quando ea illas, deinde isthac me tu ad te vales venies. Reliqua, que proximis explicationibus literis mandavi de emendationibus, partim in te circa sunt, partim in Alciati ergo me certe, ut mihi videtur, obscure studio, de

quo quid sentiam, certiorum te feci: ne quid tua
 tua causa recusat putet. Sed hæc nimiam multa,
 cum valde tabellarum urgentur. Vale. Ferraria.

XCI.

METELLUS AUGUSTINO 3.

Alvarus Nepos tui studiosissimus vir, mihi Senis
 Lellii causa Florentiam recessuri dediti Homerum e-
 ditionis perquam castigatæ, ut ad te mitterem.
 Quem librum, quia verus est, atque correctus, a
 multis laudatum scio. Proposui cupio ut hæc ha-
 beat tanquam ~~proprium~~ tuorum erga te benefi-
 ciorum. Quare te hortor ut ad te scribas, id quod
 peto erit tibi gratum contigisse. Nihil enim, nisi
 sceler, magis optat, quam ut absque tibi velle vi-
 deatur. Postquam discessi Florentia, fui Pistorii,
 Luca, & Pisa, deinde adLellium, quo, ut exstimo,
 cum aliquot tuas hospites familiariter consequam Ro-
 mam proficiscar. Quid ille de parentis, heres-
 Quod sit te minima celabo, interim Medicam Bi-
 bliothecam explicabo, & si quid invenero, te fa-
 ciam certiorum. Illis reperi alios, quam que Polli-
 tianis fuerunt, grecæ institutiones, quas velim vi-
 disse. Sunt enim, non quidem concessa, multo e-

mendiciores, quam quae vulgo circumferuntur. De
caeteris cum non licuit libere prope excocto- Sed
haec e me postea cogitationem. Vals. VIII Idus Sexti-
lis MDXLIV. Florentia. Lelius te salutat, ego ve-
stros, etque adeo nostros omnes.

XCVI.

METELLUS AUGUSTINO S.

Esset aut epistola tua perquam brevis, tot et te-
men diffusae in partes egregiae tuae erga me bene-
volentiae, ut argumentum mihi copiosum relinque-
ret. Quid enim? Gratular ne tibi maximum istum
romulum magistratum. Gratular ne, quod te mi-
nime perhensente, Quintus te noster Caesar nunc
maxime ad hunc delegit; Paulus vero Tertius non
semel ne cogitationem quidem excutivit? Gratular ne
quod tibi contigit prope adolescenti? Sed me com-
primam, necumque, ut ante venerit, scriberem.
Ego igitur quod scribis, etque postea hortare,
ut quae Lelius ille noster ad illustrandum jus civi-
le jactis inchoavit, non euresas, quantum pos-
sunt, ut afferantur ac perpetuantur, curat. Sed
nihil ex sententia esse video, cui impedito Ca-
esa daret, cui certe sedente, nimis quaedam prodo-

te, Lelio, ego necem ne verbum quidem amplius.
 Nam qui, quod minus facis, ambire videri velles?
 Itaque illud me magis recreavit, quod ab te po-
 neta me non avelli posse parat. Ostendis enim quid
 ego tibi, quidque tu mihi tribuere videare. Quare
 qua de grecis jurisconsultis, si potero, curabo di-
 ligenter. Nunc extraxim me (cum huc per tua lin-
 gua proditus, immo praefer spem incompletatus, re-
 tentionem²) meae igitur quoniam tam gravem expec-
 tationem sustines iudicii, & ingenii, ita tu tam
 singulari tua virtute tenere, ut qua tu primam tenu-
 tam contempnisti, eadem majora deinde, quod a Deo
 omnibus rebus expeto, consequere. Desideratum he-
 netae conditione ultra vultu in deditionem, atque
 modo Rex molitur cum Grandivellano & Conzago
 colloquium. Quae tu mihi de Jure pontificio et poli-
 licis, describo curabis omnia, & Cardium Sadoleti,
 si non alibi editus, quam Bononia, reperiat. Le-
 cis item in tuis pandectis, quae praesertim habeantur
 episcopi graeco corruptis, collige, & ab te correctas,
 ne non hac loci faciem, tu tu patris extendere.
 Vale. VII Kalendas Septembris MDLIV. Florentiae.

IOANNES METELLUS

ANTONIO AUGUSTINO JURISCONSULTO S.

Quo mihi iactantius contigit te meam literarum ad-
 vantium tandem scire non posse, eo accidit molestius
 officium ab te meum reprehendi. Nam cum non i-
 gnoro, eo me amicitiae gratia & olim salus apud te,
 & esse nunc, quo me saltem non deceat opinionem
 mea falli, tamen valde, ut si literae, ita haec unum
 doleo, in quo non oportet, studium erga te meam
 non probari. Accusas enim me, immo prope criminis
 aperte decimas, quod neque mihi creditum Lallii de
 re tua responsam, tuas te quidem indignas supra
 modum, neque libram tuam (quam antea Lucullus
 utis) auerum. Ad haec sic habere, in eo, in
 quo caput tuae accusationis constituit, me, unum
 amicum maxime, neque tamen, ut opinor, rem,
 absolvendum esse. Nec enim quidquam Lallii ante
 quam redderetur epistola tua de mea perfectione
 recipi, immo ne quidem cogitari, in eo vero, quo
 te pro ceteris desiderare diligentiam meam iudica-
 vi, & te pro te ferro silentio tuo gratissimam tibi
 futuram, cum operam dedi, qua me proinde omni
 suspitionis nota liberet. Ego enim post discessum
 literarum tuarum, cum omnes angulos bibliothecae me-

haec diligenter inquirentem, reperiri Censuris nostris Novellas de nostra Religione constitutas; in his quod te tentare, exerceatque industriam tuam solo, descriptas recognoscere.

Quod si tamen ab tarditatem litterarum oppidequam tibi negligens videbor, cogitare debebis, vultus Latio nostri litteras a me praesentatas, in quibus non carverim aliquod officii mei signum relinquere, sin temporis longiquitate, illud virgula quadam, ut ajunt, divina condigisse, ut Jacobus Mendemus Legatus cum graecis scriptoribus Arlesium huc mitteret: hanc itaque tam moribus, tam importunitate (namque eas descriperant) evenisse, ut litteras, reditum quoque (ita enim jam potius appellandas est) in urbem meam mitterentur. Id autem quidquid est, venundum tamen fuit, nisi eo libro carere volisses. Habes occasionem meam, quam crustam, veridicam, quam te puto, alia coram mihi referenti, quod (ut spero) brevi fiet, probaturum. Nulla ergo causa est, cur non cum Latio, & (si vis) meum instituto tuo scribendi potius uti; ead utrumque sis, consulis viribus cultas, ut intelligas, nihil neque benevolentiae, neque summi amoris, neque officii erga te meae egregiam voluntatem aut unquam defuisse, aut ulla deesse modo posse. Vale. VI Kal. Februarias MDCLV. Florentia.

LELIUS TAURELLIUS

ANTONIO AUGUSTINO S. P. D.

Nisi persequor haberem summam humanitatem tuam, scilicet excusationem, qua me accurate purgarem ab omni suspitione ignavia, majas non me tarditas adeo arguat, ut non magis vera, & factilia, que in tuis scriptis adnotari, apud te convincant. Sed es frater, & quod plane requirit tuis tibi & exigue vices, & innumeræ occupationes meæ; omnibus aliis omnino ad quendam alia veris, que mihi tuis sunt ad hæc animadvertentem digna in singulari libro excusationem. Nam quod ad quantum opinionem, & commendationem attinet, esse iterum, atque iterum legissem illam, nihil fuit quod mihi non valde placeret, præterquam involutionem quandam eorum, que in aliis tribus libris postea tractantur, que tibi revocanda esse arbitror, atque in alteram locum reficienda. Excusationem libellum ad fratrem miseram, ut scripsero arbitror; majas nonnullæ ad me nota cum his erant ingenua quædam (que ille natura est) simplicitate scriptæ: non uti ad te illas miserem, sed ut si qua tu sis consideranda (et sic) viderentur, tibi significarem, sic enim, dilecterem. Ego autem valde

te omne, quidquid est, videre, & boni considerere, ut mea. Neque enim minus sanctorum scripta sunt, ut in omnes nobilissimum istum animum, & ionomeris virtutes, ac summam eruditionem tuam, quam ego, observat, & colit. Quae autem mihi occurrerent erant hujusmodi.

Ad L. L. de consue. rat. vel cunctis. Et credendum, ait, Constitutionem Marci tempore id consulatui nonnullam fuisse. Hoc loco ego in commentariis sic scribere haberebam. Claudius (ut est apud Tranquillam) sancit, ut papillis extra ordinem tutores a consulibus darentur. Marcus autem (ut Gajellius ait) praeterea tutelarem primus fecit, cum ante tutores a consulibus peccarentur. Hinc consularem potestatem appellat origines inspecta; nam praeterea hodie in eis, provincialiumque praesidia, ut Ulp. scribit, quo loco se ipsam specie alibi, scribens, tutore dationem neque imperii, neque jurisdictionis aut, sed si soli competere; tunc nominatim hoc debere vel Legi, vel S. C. vel Principi.

Quae omnia nihil obscure significant Institutionem de Atiliano tutore; atque his locis constant quae illo loco scribit, post leges Atiliam, Juliam, & Titiam papillis tutores ex inquisitione dari, suisque Claudi sanctione introductionem, quodque rursus addit Praetores potestatem dedisse ex Constitutionibus ad Divum Marcum referri.

Ad L. XXI. de sen. & cur. datis. De eo, qui Romano est legatus, ne a provinciali Magistratus decur-
tator. Quod si non Roma, sed in alia provincia lega-
tus sit, dubitari potest, nam jus revocandi domum
non habet L. 4. § Item si extra de judic. Sed si penam
principis in alia provincia esse, videtur & Tit. nec
danda L. VIII. de Legat. Nec interest, inquit, ut ver-
be, an in provincia agentibus nobis mandata sit.
Deinde ait, qui se inferunt ut evadant. Scis &
inferre an, & ingerere eadem significatio, & per
intrudere legi apud auctores, juramentum eam
nullam ingerere cum Ulpiano scribere, qui operam,
inquit, suam ingerit iustis. in L. Que omnia de
procas. inferre autem apud nostros hoc significat
non legi. Sed scrupulosa hæc ratio.

Ad L. II. qui potestatem § 4. tit. Audirem
Ulpiani fuisse Modestianam non legi, legi autem
apud Lampridiam in Alexandro, utramque ac ple-
rosque discipulos fuisse Papiniani: condiscipuli
ergo fuerunt. Studiosam autem pro auctore,
aut discipulo non memini legisse, ceteris ergo ce-
dem. hæc loco vocat auctoris dicitur cujus studiosus
Modestinus fuit, cupidus aliterum observator, &
cultor.

Ad L. L. Qui perirent. § si quidem 3. effem con-
stituentis, cujus verba sunt hæc: Imp. Antoninus
Christianis, etc. Hæc constitutio respicit adultos, non

aliam in mīasere; ideo congruentius sequenti capi-
tulo ponenda videtur.

Ad l. I. de censu ab ita. Quaslibet arctiores
constitutiones alias leges appellari. Ita hoc ego ar-
bitror. Sed & jurisconsultorum responsa sic appel-
lari solent apud eundem Justinianum in l. tanta §
tanta de verbor. sig. etiam. Sed nunquamque, inquit,
verum, qui legis auctor fuit, nostris dignis inscri-
ptus est: tam sibi quoque, quod hoc loco te super-
uere oportere arbitror, tam alio quodam, ubi ca-
pita appellanda censes, ut nec ponendum sit vol-
gare nunc leges eas appellare.

Differentiam de partibus familiæ, & fructuodi,
ut de libertatis, vellem nec non utique adfirmari, ut
auctoritatibus confirmari: nam quod ad libertates
attinet, non puto perpetuum, atque aliter accipi
videtur in l. ul. de statu hom. & libertatem aliter in
l. II de aduoc. quam recipere; & curiam, ut mi-
nus occupatum indagatorem alibi reperitum reor.

Ad l. IV. Quod hic etiam fecit jurisconsultos, ex
quorum libris digesti constant, l. Severi, & Au-
gustini Caracallæ temporibus factis, non satis con-
stare videtur; nam Alexandri tempore complures
vixerunt, qui diu post imperavit. Nec Caracallam
hunc Magni cognomen indignum arbitror, sed
Antoninum Pium, quod ex pluribus aliis locis, quo-
rum hoc infra scribis, considerandum. Præsertim in

§ l. VI. Sed & reprobatio quo loco facta non Divus Magnus Antoninus cum patre in XI pandectarum Modestini libro, & in nostris digestis, ubi verba ejus ponuntur, legendum videtur; sed Divus Apollonius cum Patre, Magistri autem vocem interpretis ex sequentibus. Nam placet eo loco vid. in §. Sed & reprobari precedentis verba *Ulp.* in scribit referri ad precedens comprehendenda, sequentis autem sed & reprobari, & ea addita esse ex ejus XI libro pandectarum latinis verbis, in ibi fuerant.

Alcimus in locis a se citatis, & dum dicit. *Idem* §. Sicilianus verba illa in ipso cum precedentibus jungit. Sed sic legendum, et quidem ipso, & hic eo ibi, & puncto ante vocem et quidem apposito.

Ad l. VI. Latini libensius proceptorum appellare eo nomine videntur hoc, verbum videtur intercalatur hic statim sequenti membro. Item in l. Aquilina non lego proceptorum, sed restorem, & magistrum.

Ad l. VIII. cum de morte militari agitur, sequitur ad Latinam auctoritatem respondet, ego amplius respondendum censo. Nam sic ejus verba respiciamus qui initio belli XVI annos nati fuerant, neque militaverant, vel. talis eorum, ut utramque verbum fuerant, & restoremque idem tempus respiceret, in toto separata tempora, quam orationem conjuncta, &

pro eodem significato videntur. Nonne enim videtur censeri illi qui XVI annos auri principio belli non militaverunt, non autem qui XVI annos auri belli initio erant, neque postea illo bello militaverunt.

Ad L. IX praetoriae cohortes urbanae christianas fuisse. Fortis autem, quem Sextum nos dicimus, Paepojas dictam ait praetoriam cohortem, quod a praetore non discederet. Scipio enim Africanus, inquit, primus fortissimum quatuorque delegit, & reliqua, quae scribit lib. XIV, quae singularis huius responsi sententia perspicitur, ut non nullipet tribuere competat hae excusatio.

Ad extremam accura. Quae sigla Justiniana appellat. Sigla pote, & dicendum: quae sigla.

Item quod Tabularios aliam, hodie Tabellarios appellatos esse, ego dubito. Videntur enim differre, ut colligitur collectis locis. De Tabellianis, non pragmaticis mentis in L. Marcia §. 4 de pene de tabularis in L. Numerus §. hi quoque de mancipibus, & honor. Utrobique autem liberi homines fuisse videntur, unde quocumque tabulari possent adim esse & servi, non idem & de tabellianibus lego.

Quod in L. III de Decurionibus in fine Florentinum lectionem corrigo, non videtur cur tracti non possit, ut necessitates honorum accipias, qui non laderent superstitiosum statum.

De Consulibus appellandis ordinem quod affirmamus, auctoritatem desiderat. Nam dice non ita rem habuisse, nam observari potest vel in his, qui pluries fuerunt Consules, apud Livium, ac perpetuus, qui nunquam fuit, aut rarius, postquam ut qui iterum aut tertium reuocantur, aut frequentius. Sed cur S. C. Trebellianum, & Vellejanum a posteriori Consule appellati sunt?

Quaerit etiam coniecturas de Sacerdotio in florentino codice occurrentes, ad fratris schedulam adiutivi.

Remitto ad te librum excusationum, & tres priores opinionum, quartam partem me habebis, si placuerit tibi. Item & hanc excusationem, quam mihi describi curari, neque alius quicquam describet. Quod saepe quaeris nequid imprimendum censum, ego vero censo summopere placituros, neque utiles futurus praecipue legum studiosis. Illud non reticere, parum vellem ut de me scriberes, ne qui mediocritatem meam non ignorabant plus benevolentiae dederit te, quam iudicio excitent. Sunt enim hic qui nullam ante paedotiarum editionem excudi, quod editioni gratiam praesepere credunt ego contra hos libellos auctoritatem, & gratiam antiquae huius thesauri reconciliandos occupaturosque arbitror, excitataeque animae orationem in editionis desiderium. Itaque statim curavi, ut Bernar-

das sancta scriberet ad Thomam patrisiam tuam
 Venetiæ imperatoriam serenitatem, ut eam primam
 a Metella conventus facerit, et det operam, & li-
 beros hunc curandas, conditionibus tecum statuen-
 dis. Liberam erit Metella aut secum, aut cum quo
 alio voluerit convenire. De Anovino nihil adhuc
 certi habebam. Caraveram autem cum trecentos
 scutus Patavii habere cum sciam, quingentos af-
 ferri, ut Fiala docuit, quod scriptura ad te mensura-
 re videor. Vale. Florentiæ XV Kal. Junias,

XCV.

LELIUS TAURELLUS

ANTONIO AUGUSTINO S. P. D.

Non facile dici potest quantopere delectatus sum
 laudatissimæ tuarum laudationum munere jam
 absolute; ejus memoriam apud me nulla debetis
 oblivio. Delectatus sum vere multis nominibus, &
 publicæ commoditatis, & existimationis tuæ, dili-
 gentique, cui omnes studiosi plurimum debebam,
 & mea (aut saltem & inceptis tecum non liceat?)
 gloria, cui tantam favisti, ut operæ pretium sis
 edicendum illam nostram sustineri, ne excitate de il-
 la expectationi res ipse non respondeat. Quis enim
 tot, & tanta in tuis libris ex secretis p~~ro-~~

cis leges, quem non cupido interesset eorum descri-
ptionem pernotandi? Quoties autem quisque cum
perlegeris, quod tu non illustraveris, & explanaveris,
tu legisse se existimabit? ut interdum cessatis ipse
commentos locare videatur. Eurus fortasse ipse,
& res difficultas adversari adhuc videri possent.
Habebamus enim Franciscum Priscianensem typo-
graphum romanensem non ignobilis, qui officiu-
nam ad hoc ipsum huc translaturum se polliceba-
tur. At Duci ad Casarem volentibus iter, nos nar-
rarem clavis innotuit, ipse ipse Duci valendo
incommoda in causa fuerunt, ut ille alia condicio-
nibus res tua considerare se cretus. Videri autem
poterit de germano illo, quem scribis, veram qui
fieri poterit, ut absente me, sub alienis oculis homi-
niquam confici possit, cum in libello tuo, tanta
vel ipsius diligentia, peccatum sit tamen? Mihi qui-
dem propositum erat non solum verba, & eorum
contentum ac verum, sed & litterarum figuram, ubi-
umque per accuratissimos errores non impediret,
representare, neque tamen non emnem lapidem
in opera tuo, ut tibi moram geram, sedemque tuam
absolvam, nisi plane fortuna repugnaverit. Inter-
tas meae non est inutile compendium. Recognosce
tuum jam verba diligenter librorum, Francisci filio-
rum fortissimum edideris possit, me vero, si qua prius
legimus, reponeat. Adhuc & dictissimum, qui

varietatem, ut abeunitatem recipiant, explicatio-
nem, seriem & quendam aliam (nisi me occupationes
transversas agant) non intercedenda.

Metellam nostram valetudinem recuperavit,
firmamque, quod feliciter censeo, fructuosam.
Aerovini ratio jam hoc esse haberi non potest,
quod & ipsi jam significavi. Opto Favarii ducem de-
mum pisanum gymnasium ejus esse capax. Neque ta-
men Alexandrino persuasum illum omnino arbitror.
Tibi vinctam peregrinationem variis,lectionibus le-
viteram gaudes, eo magis, quod cum quoque istius
rationem aliquando tibi constaturam confido non
sine publico compendio. Interes per ceteris gra-
tiam facit, cum Romam feliciter proficiscaris, hac
te, quod olim recuperas, iter instituas; qua te
solicitatione deventuram non sine magna, & neces-
saria cura persequi habeo. Dux meus jam va-
let, atque ad Podiocasianam viam colligit. Oram fi-
dentes jam dudum praesidia obtineri & circueor-
ram, & Iuguram; classemque terrarum nostram
maiorum decedere, postquam Niccam dimisit, com-
pertum habere te gaudeo. Vale. Florentia IV Kal-
Octob. MDXLII.

LELIUS TAURELLUS

ANTONIO AUGUSTINO S. P. D.

Macellam nostrum hic pluvia temerant, cum autem in diem hinc esset, cupiebam postea ipsam ferre ad te libelles tuos, quam committere illos incertis hominibus. Nunc autem cogito per tuas litteras XVI Kal. ad me scriptas accurato opus esse, mitte ad te quidquid apud me discedens reliquisci, quodquid etiam habui, quod in causa illustri vororis tue scriberem, quodque ad legem tuam notarem, in prima requiesce fortasse prudentiam meam, diligentiam certe non puto, in aliter utramque. Sed tamen his omnia scripta tua perlegi, minus indulgens, & plane criticus, quantum ad res ipsas attingere videbamur. Cupio autem, ut opus absolvas, & edas nobis. Cum autem absolvi me cupere opus dixi, non solum de legibus, verum etiam de sententia consulis me dixisse existimato; namque ea de utroque titulum adieci. Eam tuam in eo esse, ut absolveret, & tuis, & Iovianis Baptiste litteris cognovi, pariterque iuncta voluptate mea Cardinalis tui advenire te saluti dignificationem. Crede quidem tui meo litteris, tam de Iano memoriam revocari, ad Carolum quoque litteras dedi, Beron-

lem moveri curavi; ceptari te jam valde cupio, sed & spero fore tabellam jam in manibus, collegaeque frequentes in nostram venerunt literas. Avunculam Hispaniam arduam ceptam accipi gratias. Tu vale, & me ut velis ama. De pondere alia scribam, aut Metellus exoptat. Florentiae IX. Kal. Febr. MDCLIV.

XCVII.

Jocundissimas literas tuas ad pridie Kalendas Januarii signatas accepi, & statim edidit ut nuntius victoriam tuam, qui Caesaris auspiciis Insubriam vacatur advenit Pitiliam, & Stremitum in agro Derisiano, & Novio; in quibus ad III Nonas Januarii dimicatum est. Neque alia scribam, quae ad eam rem pertinent, cum Bononiae nuntio existimem, quam te insistere oportet negotio, dum bene jurentibus, fructus. Quae romanorum homines opinantur de te nostra leges hic Carali nostri literis, quae ante mittere ad te non admodum curavi, cum te vix adduci posse crederem, ut ab hac causam Romae esses, qui minime ambrosius praesentat sis, & cum etiam Caesarum legatum abesse scirem non solum ab Pontificio animo, sed Roma. Nunc tamen obiter literas ipsas ut legeres, non extra rem davi. Metellus hoc anni tempore Ro-

nam, & Neapolim paravimus, non ita valde prebo. Scio enim ab his, qui experti sunt, oculam arborum arborum ad ventosibus opportunitatem esse, immo vero valde infestam; atque hominum ab ea opinione delinens velim, salutiq; tue rationis habende cōmoneas. Consilii tui super vine instituto probatorem me habere, nisi ea opinione uterper falsitas, ut Roma esse omnibus omnium institutis preter, bonas ipsam pulcherrima spe, gratissima consuetudine plenum, atque omnibus votis expectandum sit. De libro Alciati super edictis alibi, nisi quod littera tue continent, cognovi, quod tamen ita sit, ut si omnes perlegissem non plura scirem, qua ad opinionem meam de illa procedere pertinet. Vale, & Metellum nostrum, & Pontium salvere meis verbis jube. Florentiae noctis Janii MDCLIV.

Litteras tuas ad Franciscum Tottorum Romanam post eam misi.

Lullus Taurellus tuus.

XCVIII.

LULLUS TAURELLUS ANTI-AUGUSTINO S.

Litteris tuis evangelia debere faceret ejus nuntii, quo mirum, in modum delectatus sum; te tam

dem ad solenne hecud acertumque iurjurandum aderitum esse: quo non tam tibi, quam ordini vestro, curique, quibus proclariis legentis atque induric tue doctibus frui datum est, gratulor; Iuniorum demum acertumque, quibus templum, epipresis vrasque, quibus postquam paratum est. Atque his interim gratulationibus contentus, ne nimis vobis otium totum interpellem, vridine ardentesque vasculationes illas, item aliarum epitomen expensu, quam ut distincta desiderium tolerare posse videat, quod mihi excitatus. Quibusque laborum genera gratia vocabulis expensa iam dudum Antioribus noster vrasque, neque nihil reperitur videat: quidquid autem his suspensum habet, proximo tibi literis vrasque; ad Jacobum quoque fratrem scripsi, qui salubris vrasque quid de alio in manibus habere. Franciscus illas, qui tibi salutem plurimam dicit, nulla acertumque accensum est; cui vrasque quid delatum esset, Vincentius vocatus, si per potentissimos qui rerum potantur licent. Verum quid hac re futurum sit, in Dei manu potant. Caculus illas vrasque his jam diebus tertiana accensum. Spero cito vrasque optima vrasque naturam, in mihi hoc vrasque Medicus affirmavit hora XII, cum ad Carolum X scripsissem, illi tu hoc vrasque ditoris meo nomen. Vale, & Metello vestro salutem plurimam. P[re]ceptis XI Julii MDCLV.

LEL. TAURELLUS ANT. AUGUSTINO S. P. D.

Si tibi distanti clementi rationem redditorum optem, forsasse conturbare me oporteret, neque eadem adeo plena esset pagina negotiorum meorum, quia altera tibi quoque necessibi ostenderet, quo aliquid ad te literarum dari posuisset. Presentim cum multis citulis debitor essem; nam etis innumeris, tum vero immortalis munere constitutionem a te susceptus, cujus iacunditatem cotidie recitationem experies, quam nec imminuet dies. Illas ego constitutiones non ante curaribus dies exceperam, proinde nec vacui temporis aliquid fuerat perlegendi. Paschales ferias expectantem morbus occupavit, rursum negotiorum tempora supervenerunt, atque adeo universas meridianas horas operari oportuit. Quibus tandem munere tuo perlectis, delectatus sum magis, an contristatus? Delectatus quidem mirum in modum, quod multa & docta, & eleganter, tum scilicet more, nobis reserata sunt, sed non non molesta tot jacturas in Republica factas agnovi ex multis constitutionibus, que adhuc in tenebris jacent. Frustror tamen interiori opinio laboribus ipsis; neque desperamus posse & aliquo numine jvari, ut & cetera aliando praeferantur. Sed ecce, &

sicuti manere beati me jucundissime epistola,
 quam ad XVI Kalend. Sextilis scriptam, non solum
 quod ex ejus summa cognoverim non penitere te
 morosa letitia christiani orbis deponendi, verum
 quod ablectos te estate cotidie opere pretia foren-
 sis industria a gravissima collegio, a moer majo-
 rum, a discessibus patrocis, ab ipsis etiam ver-
 gantibus, Lucio poris simiram, & Sili poris, te adven-
 tibus, & tua therentis, que appellare soleas, tibi
 ex tuo juris consultorum principumque monasten-
 sis repraesentantibus. Veretur sane iustis, quam in
 partem molestias istas prognosticorans, & cavidi-
 erum accepturus esca. Caudidum tamen indi-
 stris tuz, ac ingenio tui venabili (quod de M. Por-
 tio scribant) fecit ut certum ad id summi diceretur,
 quidemque agere. Magna igitur virtute tua, mi
 Angustiae, tantum id cura, quod scribis valenter
 et hunc summi transigens, presentis animo, neque
 infirma valitudine, ut perpetuo facias; quod faci-
 le assequaris, si quod a victis sobrietate pro tua
 modestis semper facis, idem a laboris quoque, &
 studiorum moderatitate observes, neque nunquam
 oblectationibus quibusdam te recessa; reminiscere
 & imperiarum quoque Publia Scipianis aliquando
 cum C. Laelio in solentis, & umbilicis litteralibus;
 nam valentiores deinde redimus ad obscuram mone-
 ra, & discurioni tempore perferamus; neque sole

litterarum delictis recreant, imo & ipse spiritus fatigant, & exhauriant, quamvis ad bona citra, & leviora studia te convertas: inervant enim cogitationes, & occupant animum, qui relaxandus est. Sed tu ego inepus, qui monitores induam ipse maxime indigens. Illud petas, didicisse me complura in legibus tuis, plurima autem superfuisse addiscenda, quae properantem interpellataeque fugerant. Amabo te, mi Augustine, aut cura libellum publicae describi, & studiose promulgari per impressores; aut nihil private neque ad legem Sejanæ, de qua sic in Sejo: apud Ciceronem *II de legibus* vulgo scribent, a quo loco leges, & Senatus consulta integra habeo. Sed & vellem curari mihi ab te litteras ad Diachem tuum super magistratu ille veni pro-Caestio genero. Nam quae miseri, ob Reipublicae scurras perturbaciones ad consulatum Caesaris delata non fuerant, illa jam importuna essent, consensissentque, nunc eis ad te misse resciscendas, si videbunt. Dux enim noster Quatorius eas mandato dedit de negotio curando. Tu argumentum ex ipse litteris in memoriam revocabis. Vale.
Florentia pridie Kal. Sextilis MDXLVI.

L. L. TAURELLUS ANT. AUGUSTINO S. P. D.

Quæ super Cæsilli mei negotio principiæ scribis, ego quoque in deliberationem adhibueram, vel ab ipse Duce meo admonens. Verum est tamen e re fore, ut Oratori ejus negotium permittere par, qui in quocumque occasione presto esset; atque ipse ita moderaretur, ut sensus iam res pertractari animadvertentes; atque ita te litteras curare volebam, & quales, & ad quæ tunc arbitraberis. Quod ex copia ex Laurentianis libris aliqua expiscari ad tuas constitutiones pertinens, equidem conabor. Verum antea sensimus me idoneum inventorem. Nam *Æmilium nostrum* (a) notis que late audimus; positam scilicet hinc inde angustiam (atque æstimare videbatur) hujusmodi constitutionum, hæud perinde similium galli illi: recensit ergo; neque mihi alius occurrit sic ab ingenio, a legum studio, a cetera generatim notitia paratus, ut id negotii sustinere possit. Videbo tamen; & si quid conferri poterit, habebis. Nam quod me aliquid ad eas constitutiones animadvertere jubes, qui prestare possunt, nullis opibus instructis? Illud potius quod ad edictam conspiciat signifi-

(a) *Æmilium nostrum*.

ut⁽¹⁾, et perficitur, nam opere in illo fortasse non-
 nihil iudicii, cogitatioque nostra esse poterit.
 Libens ibi consuetudinem meam tenebo, & quo-
 niam ita velle voleo, si quod opus erit, adven-
 teo, quo scilicet non dubite nec omnibus legum no-
 strarum fontibus apertis, atque purgatis, has tandem
 parvas, & copiosius hausturas. Porro parva, ut Au-
 gustine, & quod tu non minus vere, quam bellè de
 laborum quinque interpretatione scripseris, verni-
 cum oculus conige, probe enim nostris haec magi-
 stris juria ostenda, quos ipsi non cognoverunt,
 qui ceteros ac decora posse arbitrabantur. De iudi-
 candi munere que scripsi, non ego ex literis tuis
 interpretatus sum, sed ex animo adjecti, nunc etiam
 id auguror, imò & incipio existimari, fore ut &
 munere in hac methodum quandam, & rationem
 aut novam invenias, aut per magis traditam expo-
 lias, qua litigatores non stantes controversarum
 mensuris abstantur, sed brevi explicitat ut, atque
 ad rem perveniunt.

Pandectarum editio postquam Principe sibi
 quam Florentia negavit, miro silentio transacta est.
 Querebatur tamen typographus, qui officinum hic
 incurreret, atque interea Gryphus per noctes coti-
 die nautica appellare me non desinit, quos omnes

(1) Opera Ant. Augustini ad perpetuum editurus, de
 qua et in hac epistola.

ego ad principem rejeci; inter quos Emilius altero ab his mens accuratissimum silicium, responsum non vult. Necnon quidem proclare agi videtur, ut in egregia epistola, quam de me tua libris excitasti, conquiretam, nequaquam scilicet illi responderem, si mea ductu libri illi ederentur; quos tamen alius nemo, praeter te, aut Metellum nostrum, receditur videtur. Casides tibi respirandi spacia non detur, dum his quas rueres oblectationibus te recessas. Sed veror ne studia ipsa litterarum tua te occupent, ut exarsis posthabitis totos dies in curam compendibus absumas; alioquin cur non aliquando Bembam, aut frequentius adires? quod te erratum quidem appellas, ego autem non tantum ex te, quod virum illum clarissimum non conuenias, quantum, quod nunquam t litterarum studia discedes erratum interpretor. Quo magis etiam, atque etiam vide, ne edoculationem meam, relatione potius, quam scripta minus necessarium ostendere conentis, quod in accusationibus jure usurari soles, ut relatione orationem; potius quam innocencia tua purgare.

Victorius arget expolitionem librorum suorum in rhetorica Aristotelis, prima quoque die illas edituras. Emilius necesse in libros digesterunt omnes exiret cogitabat, cum prius bibliothecam a Gallis recipere; initiata necesse edituram a chule de

legatū, cum ceteri legatorum tractatu: mensis an-
 nuntio postea vice instituto, atque in pulverem
 facturo, & telem ex tumba, quam appetitus vide-
 batur, reverentem, sententiam mutari. Metallus
 quater si mea scriptione implicitus est, discet eum
 de Cicerone dubitari, Hypseum aliquem, aut Cu-
 Octavianum consulere, qui de quo loquatur non in-
 telligat, neque & alios implicitos involvatque, quōd
 explicare se nequeat; quod ego adhuc sermo vide-
 deor. Tu vale, atque illam meo nomine salvere ju-
 be. Florentiæ XIII Kalend. Septemb. MDCLVI.

His litteris data tibiā reputatis, non recte fa-
 cturus videreris; si opusculum tuum ad perpetuam
 editionem Duci nostro inscriberes, ac noncupares.
 Arguementum videretur opportunum vellendi an-
 tem, ut pandectarum editionem cogitaret. Totum
 autem iudicium tuo relinquo.

GL

L. L. TAURELLUS ANT. AUGUSTINO S. P. D.

Ego mei silentii nullas exemptiones adfero; so-
 lam diem, cor ipsam nunquam siluisse, quin te ve-
 dia, compellavi, allocutus sum cotidie, atque invi-
 cam anivi colloquacem, & dulcissima conversatio-
 ne tua identidem usus sum; quod autem negotiosissi-

meum obtempere non interpellarem, in optatam partem abe et acceptam non dubito. Plurimum dies sunt, liber politicus, quem cum his litteris habebam te existimo per Anacidem nostrum, ad me directus est, ut ad te mitterem. Id ergo scilicet non illi- ce curavi, partem non idoneam certumque hominem mitti, partem quod satis esse duxerem, si fortassis hinc a foro diebus eo frateris. Laurentius typographus jam hic domum recedat, bombycinam chartam curat, cetera molitur, ut mecum mox cum familia, & officina adfuturus. Tu valetudinem sedulo cum Mesella nostro curato, quem ego plurimum salutare cupio, neque ambo, ut scilicet, amate me. Florentiae pridie Kal. Apollis MDCLVII.

CII.

L. L. TAURELLUS ANTI. AUGUSTINO S. P. D.

Idem curanti tibi reddita sunt litterae tuae pridie Kalendas Iulii, quibus de Basilicis libris quatuor ad te super delatis, quodque opera pretium hinc te facturum opinaris, significas: cum propterea cupere duos alios e bibliotheca laurenziana libros, ut eorum descriptum. Equidem te ipsa die cum restituendum esset, id volentibus curare tibi non potui, faciam autem sedulo, & si quidem cupiam

hominem necesse fore, qui recte perferat: via autem sic habet, existimare me librum hic reperiri vix posse qui describat. Videte tamen, & proximis litteris significabo vobis, quid fieri possit; neque commotam, ut qui nihil fore adjumenti ad Republicanam legem virum imbecillitate adferam, & pellis saltem hic exhibenda non adjumentum habeat tuos secundum, utriusque, & certi valde profuturas. Vale. Florentia Idibus Sextilis MDLXVII.

CIII.

LEL. TAURELLUS JOANNI METELLO S. D.

Cum a te litteras legerem, quibus me de Solomonii principe appelles, dubitavi, num in hoc aere alioque necessario censuras (quod scilicet velle dissolverem per occupantes verdam pararem) alterius quoque nominis censuras ferem, neque adeo eam perturbarem, eadem fore, Sed tamen scire habui consilia qua facere possem; te tuis operam minus acerbum existerem sic expectari. Ac sumptus in manus loco, quem tibi explicari jubes, hic vere minus salvando mihi visus sum quem esse in principe, quantum tamen considerare potui dubitationes vestras tibi explicabo, petas quam absolutam quod cupis. Debitorem M. Tallii fuisse Dolabellam constat

libris ad Atticum pluribus locis: cum lib. XIII sic,
 & *Dalabolla* nomen jam expeditum videtur. Et lib.
 XIV; & *Acclinum* impeditum, *Kal. Januarii* de-
 buit, adhuc non solvit. Hoc scripsisse Ciceronem
 mense Majo apparet eodem libro ex epistola, que
 incipit: & *Pompeiano*. Jam tum igitur praterierat
 dies solvenda pecunia, quam *Kal. Januarii Dalabolla*
 deberat.

Quomodo igitur Atticus postea de Cicerone qua-
 siverat, quo pacto solutus esset, cum dies venisset,
 debitari possit: nec quod hoc, que de agendo, po-
 steriori tempore fuerit, vel ex eo apparet, quod il-
 li precibus Octavii conciliamem capessere se ait,
 quam hoc loco se jam legisse significat, quod & lib.
 XV scribit. Hanc autem nostram videtur non multum
 ante idus Decembris postea secuti misisse; nam,
 inquit, *est solvendum ante idus Decembris per-
 petuamus*. Aut ergo prorogatum diem solvendi di-
 cemus, vel alium diem, quam solvendi Atticum
 expectant. Prorogatum diem significare videatur
 Cicerone lib. XIV. cum ait: *L. Antonii horribilis con-
 ditio; Dalabolla preclara: jam vel tibi habeat num-
 mos, dummodo numerus solvatur*. Ita enim punctis
 dialogus scripturam illam. Et par est, aliquot
 menses convalescere voluisse Ciceronem, cum seta
Dalabolla in eadem extulisset, contestaretque om-
 ni legumia, et persisteret in sententia; quod eodem

referti possunt; ac si diceret, si procuratores Delabelli in iudicijs non consistunt, sed solvant, an demum ignominiosum sit non solvi, quod satis dante debeat, id quod inferius ponitur. Hinc verum verentis refragatur consensus eodum consistunt partem cum procuratorem legitimum, atque elegantem processum illi ad procuratores referri videtur, quatenus immediata procedit veritas, nam si potius dicendum fuerit: sponsores ergo veritas significabit ea proximus. Quare sive procuratorem legitimum, sive procuratorem, dubitamus, Cicerois ut, an Delabellus est introducti equidem adversarium, sive ut procuratorem, aut partem adversam quocumque, legimus non summi; apertis erga Cicerois procuratorem ad fidei iuramentum appellandos (introducere intelligimus. Quid verum, ut sponsores appellarentur, procuratorem opus fuit? Non id quidem ut appellarentur, sed ut sponsores licem consistarentur. Quo facto, idem licem consistente, non sum, loquitur, ut sponsores liberari. Quibus ex verbis duplex difficultas existit. Quo pacto sponsores licem consistente liberandi essent: utrumque scilicet iuri, quo utitur, sensibus refragatur. Eadem vero quod ad consistente utitur, videri potest ex tempore, quo hoc M. Tullius scriberet, aliter habuisse, neque per procuratorem fieri potuisse. Non pro Roscio Comodo sic ait: quid interest inter eam, qui per et

lingat, & qui cognitionem dat (4). Qui pro se hanc
 constituit, sibi sola petit, alteri non potest, nisi
 qui agitor est factus. Differre autem procurato-
 rem a cogitare non debemus, quod Aconius de-
 claret in divinatione. Similiter & sponsoribus libe-
 randis, aliter tunc in eos fuisse credi potest, cla-
 ritas quam ut auxiliari possimus, id Tullio affimen-
 te. Sed & Justinianus cum tantis electionis rem fe-
 dejuroris non liberari, significare videtur aliud ve-
 rum jure vigente. Jam que sequuntur claritas, per-
 magni enim voluissent veteres, quod tantum de-
 beretur ut aliam dissolvi. Cetero eadem libra:
 quod apud nos debet pro a te, ut ante providat,
 planeque expediat, ut solutum relinquit. Quo pro-
 pter & Pomponius ait, id prius solutum cessari,
 quam quod ipse satisfactione. Nec id mirum, fide-
 jutores enim si solvantur, mandati actione debito-
 rem ipsum petebat, que damnatum consistat in-
 famia. Quod Ulpianus scribit, & M. Tullius tenet
 eadem actione, propterea turpitudinis hoc & igno-
 minie mentionem facit.

Cum autem hoc scriberem, supervenit Emilias
 Ferreras vir doctissimus, & humanissimus, quem
 prius ego esse recipere hanc ipse de se compellere
 tum, diuque ut us accipere soleret, ut quavis

(4) In soluto qui cogitator aut datur.

sponsore appellatur procuratorum Delibellæ intro-
 ducti potius, qui debitam dissoluturi existimaban-
 tur, & propterea litam non contestantur. Quæ sa-
 tis, id est litæ non contestata, atque adeo pecunia
 soluta, non tam apertè sit Cicero solajunctis libe-
 rari. Hanc conjecturam futuræ solutiois adiuvant
 quæ sequuntur, sed & illi turpe arbitror propra-
 tione ejus non dissolvare. Mibi quidæ scriptum in-
 ferretur, partim supra expressi, partim sic in illis
 verbis quo facta litam non contestandam, hæc me
 non factam signari, quæ impropria locuste videri
 potest. Nam in contextu sed & illi turpe arbitror pro-
 curatore ejus non dissolvare, non magis adiuvant
 conjecturam solutiois introductæ procuratoribus
 factis, quam nec introductis. Multum tamen
 Emilio meo tribuo. Tu quam volens contestationem tur-
 beris, nec tamen sine Thimo, id est Antonio Augu-
 stino, quam tibi tunc, quibus hæc manus testificas,
 appellaturam non dubies. Vale. Flaccus VII. Id.
 Februas. MDXLV.

CIV.

PETRUS VICTORIUS ANTONIO AUGUSTINO S.

Venit tandem in manus meas valde illud quidem
 optatum, & a me die frustra expectatum votum.

M. Tullii Philippicarum, quod Fabricius noster magno adhibito studio emendavit. Inveni autem illic multa auxilia antiqui illius libri, quem nactus est, fideliter restituta, non parva etiam judicio ipsius, quo plurimum valet, conjecturaeque correctae. In quibus etiam admodum debentur cum probitate hactenus, qui contra constantiam multorum, et quid usquam tangit ingenio alieno excogitatum, stucere id narret, admirabilique in hac utitur animi simplicitate. Incidi ergo in locos plures, quod indicio ipsius cognovi, cura, acuminemque tuo illustratos, & ab omni poeuae macula purgatos. Tu enim quemadmodum gravissimis studiis egregium operam navasti, ita etiam humaniores litteras industria adhibenteque tuo plurimum expolisti. In quo tuas merita multum tibi debent studiosi curam, qui nullum usquam laborem fugeris, et ipse orator, & integritate formosioraque usque redderis.

In aliis autem pluribus locis, in quibus me a te adiutum ingenue fatetur Fabricius, est ille in extrema fere II. Philippica, qui prius in excessu amabilibus libris maculosus erat. Cum ergo ipse veterissimum illius vobis libri, quem sequitur, lectionem indicaret, & ipsam profecto valde depravatam, opinione tua maxime mentionem fecit, a qua tuas se alienum non esse secundit. Ego quoque minime illum probe, nisi quod volumus te posteriorum, quam re-

stimis, voce contractum, priore illa, que appella-
 ipsi est, superadditis, & hæc perfecte melius verbi-
 usque esse existimarem, ut ita totus locus legere-
 tur. Censet cum hac modificatione tas tuncquen-
 ta sola sitam numero fore parti sept, ut ex pri-
 moribus corruptæ illius locutionis elementis sit am-
 m, et in accens, que sequentes, prima tamen li-
 tera immutata, reliquæ eius vocis cederent. Nam
 si ex illis facimus locum, dederunt, modo possi-
 mus, quasi fabricare antecedentem partem consue-
 queis nominali. Cum etiam pluribus locis H, Cice-
 ro hoc verbo utatur, ut contra P. Rullum, & in C.
 Verrem nunquam; quod recorder, aliquid, ipsi ad-
 jungit.

Præterea magis mihi videtur significari, quod
 ante ortus facere voluit, ac locus ille requirit,
 arboris, turpitudineque Antoni, si declaratum non
 fuerit, magnam pecuniam ex ratione illa confecti
 posse. Nam summa sine dubio grandis immensaque
 est, sed ex multis minutisque venditionibus con-
 cta. Quare agerbat animum tepem cordidamque.
 Quanto enim majorem singillatim quantum illum
 fuisse videmus, tanto melior sit (nisi fallor) in ani-
 mis nostris seditas illius facti, majoreque venia di-
 gnus esse videtur M. Antonius, qui cum sine recti
 migrate statuissem, non levi de causa improba inju-
 risque fecit. Sed hæc ipsa quoque, de quibus

nam tuum ego, minuta paulique anus; nec ta-
men omnino in tanto scriptore negligenda. Ego
sciam potius hanc occasionem ad te scribendi scri-
psi, quam suspicio, atque omni honore dignam ju-
dico, quam quod existimaverim, hanc idoneam
causam fuisse conferenda epistole. Praesertim cum
tu in multis majoribus rebus istis nunc occupatus
es, quae utinam tantum felicitemque cultum ha-
beant. Vale, ac me, ut semper fecisti, ob cunctam
humanitatem tuam ama. Florentia MDXLIII.

CY.

ANTONIUS AUGUSTINUS PETRO VICTORIO S.

Libenter legi litteras tuas, quibus me de Faerol
nostri in Philippicas Cicerois commendatione, atque
obsecratione, ac de tuo iudicio in eo studio certis-
simum fecisti, Mithram quidem certa amissionem, dum
tam candidam ingenium, tam simplex potius, tam
multas in restitendis veterum scriptorum libris
opibus collocare lacubent² oes perdidimus; sed
tamen est hanc tantam jacturam tuis elegantissimis
libris carere. Demeritum tuum admiratus sum,
quatenus eam nondum ternam perlegerim. Expecto
illa non minora, quando te usque in urbem acq̄. Italia
venire nunquam scio.

De Tullianis verbis **CONFER CUM HAC NUN-
 DATIÖNE TUA** id solum dico, me principis
 ita mutasse exceptis dictione **HAC**; cum Faerum
 verbum veterem scripturam ad me detulisset, sed
 non vidissem illis **HAC INMANVNLATIONE**, red-
 dere velis antiqui libri primas syllabas, & ultimas
 illius, & conseruare, itaque scribendum esse puta-
 vi **HAC INMANVNDINATIONE**. Quod quavis
 Cicero tibi non narpet, satis est si non ab ejus di-
 ctione alienum sit, & proximis verbis, atque sen-
 tentiis sit accommodatum. Utiur Cicero, si fallor, &
 gemani pecunia, & homani preda & inmanibus po-
 culis, pro magna. Nec quod plures littere addantur,
 est quod te moueat ut id relictis, namque similes li-
 terae vel syllabe vel detras, vel duplicentur, & est
 facilis error hic **INMANVM** pro **INMANENVM**, &
 hic **NVNLATIONE** pro **SVNDINATIONE**, cui siqve
SVNDATIONE aliquem scripserit, non male fece-
 rit, qui **SVNDINATIONE** mutaret? Accedit, quod
 in aliis libris est conscriptum **NVHMATIONE**, vel
NVHERATIONE, vel **NVNTIATIONE**. Haec in scri-
 ptura veteris tua.

De sententiis autem male cum veteri libro, quam
 tecum conseruare, utrumque sit a te ingenuae ra-
 tio excogitata; neque enim ideo inmanis munditia;
 ito dicitur, quod magna inde pecunia quaereretur,
 sed quod multi essent in ea occupati, & magna

esset omnium cunctos, & magna esse consilia
 simplicitate, qui deini esse nondum non quolibet,
 sed frequentes celebraret. Sed tu hoc melius dispo-
 nitabis. Ita hic delectissimas quidam antistes, cuius
 nomen postea scies, qui me admovent de his lucis
 tuarum insipientiam variarum, quae separatis con-
 scripta sunt. Tu poteris ea recognoscere, & adma-
 nitionem hanc bene considerare. Latine nostram
 Teutelliam jube salvere, & vale. X. Kal. Sep-
 MDXLIIII.

CVL

ARNALDUS ABLENIS AD AUGUSTINO

Cum jam satis dulcem tibi litterarum ad te de-
 deris, AUGUSTINE clariss. amici mei ratio postu-
 lare videbatur, ut hoc tempore longiorum tibi re-
 spondendam scripturam putarem, sed cum te, qui
 hoc adfert, sermone omnia, & melius, & copiosius de
 statu rerum mearum relaturessis, quem vel ego
 scribendo concipere possem, vel tempore arguente
 patitur, volui esse longior, praesertim cum & in ipse
 multarum tibi litterarum inter apud te esse poteris.
 Bene tibi quantum possum, & meretur homi-
 nis probitas, commendo. Homo tibi vitae tam in-
 tege, tam literatus, quem tibi sciam cogitum te-
 nissimum: nomen est Iacobi Metallus Sequanus; et

quid tamen in jam parvis receptis formulis peccarum, malis rejeccis philosophorum placitis, notiora per te quam vicem cognita tibi annuere, se accipere, quam officii debito defuisse officio videri. Sed jam tempus est, ut ipsum aliquando hauriam amplectens, & de malis variisque rebus personatere. Vada. Florentia Nonis Kal. Aprilis MDCLV.

CVII.

ARN. ARLENTUS ANT. AUGUSTINO S. P. D.

Superiore mense Octobri cum Florentiam iter frequentissimum nihil magis expectandum tibi proposui, quam Bononia vel Joventutino tuo frui colloquio, vel lectum & uberem in acceptis jam dudum per te studio programmate recognoscere. Veram enim peropportunitatem, & felix, si fallor, curas alio te vocaverit, & ad ampliorum dignitates viam jam tibi quasi monstravit, debet tunc & ego (si quidem extra te non sum) in non claro, utique non studio tum virtutibus dignissimo honore acquiescere. Unum tamen venear, ne quod parvis fieri solet, curitige, & magnitudinis quaedam in speciem vel amplitudinis, vel gradus tamen ingenti facultatem alio coarctent, quam in meo literarum, & litterarum hauritum, ac in tua illa ratione me

tua libertatem pristinam tueris; quod quidem me
 confidentius ad te scribo, quo te amo ardentius. Per-
 ge, quae, bonas litteras, artes, philosophiam divi-
 nam & humanam, serues, ac aliis prodesse, nec in-
 teris te ipsum aut negligens, aut tibi ipsi obesse. Me-
 telli ueneri concutadine Florentiae dies aliquot non
 sum, vel benignis hominis facilitate absum verbas.
 Quod si bene fueris salutaris meo uentus amercisi-
 me; mirifice hominem propter ingenii persistentiam,
 & animi constantiam dilige. Vale, ac ita in tuis nego-
 ciis totus sis uellam, ut Aroudo tuo dimidiam horam
 in scribendo des. Venetis quinto decimo Kal. Jan.

GVIII.

Reddeas quidem mihi facturas priores litterarum
 tuarum, sed eo tempore, quo eram occupatissimus. Sed
 enim in studiorum auspiciis mihi, qui super in haec
 civitates ueneram, quae impedimenta potuerunt
 uentis, ac otiosus essem, sed & nihil tunc
 habebam, quod operis pretium esset, ac mihi signifi-
 ficarem; parum itaque mihi si paulo negligenter
 tuus sis; nam nec Nibelis ipsam delude uelli,
 nec tuis uolo, ut hic sis. Ceterum quod posterius
 has litteras petis, ac te confutanda mea sententia con-
 siderem, id habeto, conueniat tunc hic in huiusmodi.

veritas ejus esse sanctorum, ut usque & usque hic
 noverat, tandemque Duci Ferrarienti deserviam,
 quantum ipse voluerit. Tolleat me, ut verum tibi fa-
 ceat, tam frequentis mutationis, atq; enim coactus
 preceptis curæis Bononiae relicta Ticinum adie-
 rim, deinde bellorum tempestatibus compulsum hinc
 venerim, erant tamen, qui me cum vagum, & ut-
 remem inconstantem arguerent; nec enim omnes sciens
 migrationis causas. Deservi loquor hic sedem fige-
 re, quatenus tamen Duci ipsi visum fuerit. Nam &
 si Professoris nostri gymnasii sedisset, ut hinc profi-
 cerer, cum tibi integre erat, me haberetis; tamen
 eis placuit potius ad Sacellum propere, quod ego
 in bonis partem accipis, optoque; ut quidquid
 agerem ex eorum reverentia crederet; unum hoc
 deponere, ne quicquam tibi impeteret. Quod de Fi-
 rana studentis scribis jam sciebam, allegantem me
 ut Coetus nuntius idem amicus meus est Florentis;
 cui respondi, plurimi quidem me facere opinionem
 ducis Cosmi opinionem, eorumque mutationem me
 nullam facturam, donec Dux Hercules opera mea
 tibi voluerit. Vale, & quod facis mecum. Ferrarum
 X. Kal. Jan. MDXCLII.

Andreas Acciusus J. C.
 tunc, si rogarem, Amicus.

ANTONIUS AUGUSTINUS
LATINO LATINIO S.

Non libenter legi, quod in literis, quas postea die Nonas Julias dediisti, scriptum est, te regi rerum tuarum angustia in patria potius, quam in urbe vicam agere. Nunquam poteram in Pápentibus, in quo omnes docti, proliquis viri plurimum posse potantur, tibi non solam adfuit ad honorem incurvante esse, sed et de victu quidem, & conditione solita spes, argente praesentis decisivis Sicilie Cardinali, aliquam esse. Id unum me consolatur, quod te tibi non defaturum esse, certa scio, quodque in tibi ipsi pensare poteris, constantiam, loquam ament, & tranquillitatem adhibituram. Quae de Gyrocólis, & Sigonii contentione de his diebus scribis novam legi, utre cupis quid sit, quidque tu, & Octavianus ageret de ea re sententia. Scilicet in Varrois de lingua latina notatigi, non incertum quidem, sed malis in rebus que nunc certa, nam pro certis affirmat. Vale, & non ut scias, ama. Herda VII. Saeculo 1566.

S. AUGUSTINUS HIERONYMO FRATRI (4)

Non tua nascitur, Hieronymus Frater, cum hic liber ad tuam manum perveniret, miraturum te quid sit, quasi hoc tempore, quo tam multis doctoꝝ virorum legentis jus civile traditum sit, quasi rem ab illis aut prætereissem, aut imperfecta explicatam, de legibus ipseis, Senatibus consultiis, quæ nostræ disciplinæ fundamenta sunt, non tandem perscribere fuerit necesse. Id autem ipsum est ad te potius, qui nunquam fueris nostris libris legendis occupatus, quam ad eos, qui juris præstantia sacris initiati, quantum auxiliū quæsi hoc libello juris studiis præstari, indicare facile possunt. Ac mihi quidem neque aliorum laboribus invidere, neque quinquam incompetivè interpellare ingrui hominis esse videtur. Sed accidit tamen mensis quomodo, ut ad hæc ipse conscribenda nihil minus cogitantes accedemus. Nam cum ante aliquot annos juris nostri civilis non mediocrem cognitionem tu variis variarum rerum scriptoribus colligi posse putarem, subiecis quibusdam hæc, ut ajunt, totam libris versari potius, quam legi; quò mihi ad vete-

[4] Edita sūt tom. VII edit. Jansenii p. 128.

rum aut legum, aut temporum cognitionem talia esse videbantur. In his tam haec ipsa Jura, quae in Justiniani libris referuntur, quae tamen nunquam diligentius explorata sunt, tam alia per secula eisdem libris vel abrogata, vel omnia, vel in alia serie coarctata admodum. Quibus colligendis, aut declarandis, si veterum Jurisconsultorum libri omnes extarent, non laboris causa. Ut enim in hac ipsa urbe ex dirutis magnorum aedificiorum periculis, quae tam Urbs haec ceteris omnibus praestiterit, cognoscimus: ita ex brevibus & mutilis Jurisconsultorum sententiis, quae ab Justiniano collectae, aut ab aliis conservatae sunt, nihil fatemur, quod in eorum libris desideraretur, credendum est. Sed etiam ceterorum Jura interpretum voluminibus, sive veterum temporum commentis, sive artis traditae ignorantibus, praeter verborum accuratam interpretationem, temporum quoque antiquitatem neglectam esse dolemus; his summae rationibus, quibus verborum elegantia resistere solet, non satis haec pars illustrata esse videtur, collegentem aliquando certissimam legem, quae usquam legitur, necesse, quibus diem, & consules, & verba, si quae extarent, si minus eorum sententiam addebam, neque esset, si quae aut hodie haberent, aut quoquam ex temporibus habere desissent, negligebatur. In quaerendum id ipsum non verisimile fuisse aggressam vi-

dilectum, &c. ut dicitur, qualicumque aliorum laborem nullam fructum, quam minima necessario studio in eisdem rebus versari; decepti tamen periculum animadverti tam in illis legibus, tam etiam in XII Tabulis, quae jure fons, atque vitium nostri juris appellantur. haec tam haec nostra simplicitate, & plenitate quibusdam esse videremus (dederam enim operam, ut quoad ejus fieri possem, nihil relinquerem, & ut in his omnibus, quae collegimus, fontes laudarem, unde traherentur), nihil juristadivitiis, & nostrae observationis cupiditatis negandum esse existimavi. Ad te autem, Hieronyme frater, his quibuscumque nostrorum studiorum fructus mittens, cui jusditi debetur, tam quod semper te meo, item historiae, antiquitatisque amorem foveam cognoverim, tam quod in hac legem, ac Senatus consultorum collectionem parca admodum tuis, quae te possidet, quasi a nostra disciplina penetrabilibus erata, a legenda deterreat. Ita enim a me quae juris civilis tuis conscribantur, ut nihil parca amittas, quamvis vulgare, & cognitum, quod operiosum, & pleniorum viam ad ignotam etiam cognitionem afficeret. Ita etiam traditas, quae ex veteribus legibus, librisque trahuntur, ut sicut illorum librorum lectione ex his ipsis verbis, quae inserimus, nihil non recte intelligi queat. Quae in re etiam factum, qui nos minime esse di-

cant alienarum sententiarum recitatoris; contra alii partes appellabant, quippe cum permissa repererint, quae aut neglecta, aut inaequalis nobis fuerant. Sed utriusque velle animadvertent, id mihi iocunde consilii fuisse, ut nihil factum, ac fallax, sed quod apud varios variatum verum, ut dixi, scriperent inventerem, memoriæ mandarem. Neque vero tam omnia aut potissimum, aut debuisse excerpere. Fugere vultis, opinor, me non parva alia res agerem, multa hoc ipsum agerem deciperem; aut enim hoc non fateor, quod & mihi, & aliis saepe accidisse vobis? dedica vobis opera quaedam vobis, quae aut ex libris vallis fidei, atque antiquitatis colligere potui, aut plusquam grandis hunc libellum efficerent, neque vobis necessaria esse putaveram; sive quod vobis nota fore per se credarem, sive quod his, quae scriperem, essent constantia. Quod si quis est, qui ordinem quoque nostram minus perhibet, quo nos honorem liberam lectoribus consulimus, ut cum in legis nomen incidere, quid se videretur, reperire facile possent; si quis loquamur, mihi cui hic litterarum ordo displicet, & malit ordinem temporum sequi, quod vobis difficilis in multis legibus visum est, quominus in eam modum hae nostrae, aut a vobis omnia tradantur, non repugno.

Te vero, carissime frater, atque optime, accuratam inspectione animi mei constantior, & fir-

missum, quam non vixero duritiam, vel stuporem
 potius esse poteris, ut tunc mihi non parva nego-
 tiorum moles impenderet, in his levissimis rebus,
 tanquam in viscis inhærentem. Sed tamen eadem i-
 pes negotia me ad has leges edenda una tempus
 moros: quæ etiâ non infra tricesimum diem,
 infra novum menses antea dicam, an moxera popu-
 liscimus, ut liberiore deinceps animo tui in ge-
 nio curæ sustinendo consistat. Reliquiam au-
 tem & novellarum, & juris prætorii executionem
 secus quam lachryam, quæ, si quando mihi ocia-
 re esse licbit, abstrahat. Sed jam ad ipsas leges
 veniamus, quæ omnes exarant Populum Romanum
 eorum ab initio urbis ad Tiberis Cæsaris imperium.
 Senatus vna consilia, quæ Flaccianis, & Sordidi
 deprecum viderem diligentiam secuti collegimus,
 magna ex parte post Tiberian facta sunt. Non quod
 non permissa illa & populus, & Senatus decreve-
 rit; sed quod hæc ipsa sint nominibus vna authori-
 tatem unicum egritio non juris velum consule-
 tis, sed pene dixerim omnibus latius legum acti-
 pæritibus hæcæ allatura esse videatur.

A. AUGUSTINUS LAURENTIO SURIO S. D.

Quamvis nos longo iterarum intervallo abesse te
 rere nolare, charitas tamen: Christi, & ejusdem
 verus amor, atque studium, ut malis prodesse pos-
 simus, tenaci nos vinculo adstringit quam ejusdem
 patrie celestem civem, in quam tendere nunquam nos
 oportet, in mente sapere velimus. Gentianum mihi
 fuerunt literæ tuæ V. Idus Martias datæ, in quibus
 mihi veluti rei desiderium exponis in edendis à Ce-
 lesio tuo gratiæ, & latinis conciliis, tum quæ apud
 te sunt, quam quæ, ut arbitris, apud Tele-
 tanam Antinientem, et ad te delatam fuerat: in eoque
 totus es, ut latine editionem amico hujus tui de-
 feramus, græcæ Ravilho. Incerptaverit nō quidem
 ante aliquo annos Ravilho, ut ei aliquid, quod
 apud nos esset, vel juris civilis, vel juris pontificii e-
 ditam, quam parabat, miserem. Respondi quod
 visum est, maxque cum majora ut cogitaret sibi
 fieri, sique narravi totum hoc de edendis gratiæ
 latinique conciliis constitit. Ne illi subministra-
 turam tot librorum volumina, ut cito facile
 ferant, aut festinus plura, auxiliumque pecu-
 niarium adici, & opus habere, vel ecclesiam Te-
 letanam, vel Regem nostram Catholicam, vel Ro-

maiori Facultatem traco, talique auxilio futurae-
 Rescripsit ille, valde placere argumentum operis;
 sed opus esse majore sumptu, quam quod ipse praes-
 taturus posset; praesentia cum careret gratia signa-
 rum-voch, & ministro ibicensi, qui graeco sciret;
 tamen cum amicis collocatum rem tractam, & mihi
 respectuam. Post aliquod tempus literas scripsit
 habere, qui concilio edere vellet, praesertim lati-
 na; graeco quoque editurus, si haberent predictos
 apud se libros, quos cito ad eum mittere possem.
 Respondi, me nolle in periculum certum committe-
 re libros ab incertis edificari; quia tamen multi
 forent, quis esset plus minusve paginarum graeco-
 rum numerus, et latine perspicui possent. Quid e-
 nim, inquam, opus est inspicere quartam, quin-
 tam, sextam, & septimam quosdam graecam, si to-
 tillem verbis latine contineat, later quam non erit vi-
 ginti paginarum differentia? His literis rescripsit,
 ubi valde difficilem editionem videri, in qua tot
 essent graeca edenda. literas a Francisco Turriano,
 qui Sicilia habitat, vixit ex societate nominis Iesu
 doctus, & plus vir, impetravit tum, ut celeberrimam
 rem istam tuam editionem pararem. Didi me libe-
 rar & libere daturam, & pecuniam erogaturam, &
 curaturam, ut nobilis quidam, & doctus vir Gar-
 nius Lancia, archidiaconus, & canonicus toletanus,
 quam male ex veteribus libris toletanae ecclesiae

habere scissem, quibus hoc fecerat suctior, idem fecerat. De Revillio quoque dixi me cogitare futuram editionis suctum; his enim poteram ex illius litteris mihi polliceri.

Hac ad te fuerunt, ut vides, aliqua ex parte deleta, aliqua minus vere conscripta, utqueamodi sunt, quae de solertate sucticite scribis per consocios solertano. Sic enim de Revillio habe, me cum illo nihil aliud transigere, & Colonia posse totum negotium committere. Maleste autem in litteris tuis legi, curare vos etiam iustis gratia typis, quibus in ea editione erit utendum, quod si sic indigeat, poterit aliunde, sive ex Belgio, sive ex Gallia, sive Venetia. Occurrendum est in adhaec resbus omni difficultati. Quod vero adhortaris me, ut mittam libros inspicendos Colonia, idem responsum potes quod supra dixi me Revillio respondisse, ac etiam magis, cum vos longius abitis quam Revillio, & hac Lugdunam multis mercatoribus ita soleret sua via cum hac Gallorum bella intestina, sive civilis super lutheranorum factionibus orta, ac Colonia, qua mittam libros, vel quibus dam, non habes. Venetia tamen cogito, cum de ceteris itur non curabam, non mittere.

De Carita Tolentani libris nihil pollicor, nisi prius ejus animam curarem. Audio cum exemplum quoddam Romano Pontifici describendum curare.

Id perfectissimè, ac miserè, ac imperfectè reliqueris, mihi incertum est, sed suspicor opus urgere tuum. Fingamus illam conciliè nobilitatem; nihil ab eo præsum habebimus, latus paucè, nunquam edita Concilia Tolotana, & Emeritense quoddam, cujus exemplum misit; habebimus etiam veteris Iudoci præconium, cujus exemplum ad me misit ante biennium, nihil habet incomptum ex Epistolis Romanorum Pontificum aut Damasci Pontificum; Damasi autem habet unam, atque alteram Epistolam; nihil post Gregorium Iudocem; cetera dicis se invenisse emendatiora in veteribus libris, quam in editis; & quod pace tua, ut Laurenti, dictum sit, Surianam editionem conciliarum semper fere magis mendosam esse affirmas, quam reliquas. Non dissimilis querela de te Roma est, deque tua Galeniana editio conciliarum inter eos, qui Gratianum mendis aspergare conantur, ut ab uno atque altero per litteras sequerè. Nos quoque invenimus quendam, qui in aliis editionibus melius conscripta fuerant scripta, in ea præsertim collectione, qua posita est post lateranense conciliam Alexandri III. quod in notis ad antiquam Collectionem Decretalium necesse mihi fuit sigillatim enumerare. Hac tamen me non movebit, quoniam, te auctore, vel ducto, vel comite, Carthagine tuo utar.

Sed age, dispiciamus quid primam aggrediamur. Tu nihil mutandum ex editis censes, sed addenda alia, quae nova sunt. Adde eam rationem, quam non refutis, ne duplici sumptui cogantur singuli se subicere. Etsi igitur tua editio emendanda singulis verbis, & in singulis literis sepius morandam, quod si capere accideris, lector deturbabitur, & molestiam esse arbitrabitur, neque per concilia scholae conciliorum edemas, quod minime desideramus. Quid quod saepe eveniat, ut ejusdem capituli veteribus unam atque aliam editionem novam addere velimus. Si omnes in conspectu simul offerantur, adjurabunt magis; si separantur, et perterminis a mensuris, minus placebunt. Graeca autem me accere in eandem paginam cum Latinis conjuncta docent lectorem, aut studentem, mixta in modum juvant, rejecta minus utilis erunt; sed in hoc me vinci patiar, & dabo aliquid librarium commode.

De his autem singulis, quae in primo volumine aut edita sunt, aut edi posse mihi videntur, sic habeo. Principio huiusmodi prologus videtur esse necessarius, in quo duplex, omnes enim veteres conciliorum collectiones habent eum prologum, ejusque mentio fit, atque adeo pars referatur ab Irene Carthaginiensi, & a Gratiano in Decretis. Duplicem esse prologum facile ex ejus collectione apparbit, qui tunc

in veteribus videntur bibliothecarum libris, quam in alia regia bibliotheca Philippi Regis Catholici legitur, si non consularis cum edita in aliis collectionibus conciliarum. Nam quævis initio utriusque ponuntur verba Isidori Hispanensis, excerpta ex libris Etymologiarum, nec sunt aperte contrarie enunciatæ, cum in aliter canones Apostolorum laudentur, in altera reprehendantur. Sic etiam de alia Nicæna Synodi capitibus præter quosdam canones viginti, nihil in veteri prologo est; sunt quædam in edito ad extremum adjecta, quæ etiam hæc eandem differentiam continent. Postremo, quod in veteri nulla mentio est veterum Clementis, Anacleti, & aliorum sanctissimorum Patrum Constitutionum, quorum mentionem feci videtur in edito prologo. Quamobrem illud quoque deprehendi facile potest, duplicem fuisse aliam conciliarum, & pontificalium epistolarum collectionem, in quarum altera Apostolorum canones nulli essent, omnesque aut Patrum Epistolarum Pontificum desiderarentur, nihilque discretes de illis causis viderentur ex fidei epistola ad orientis Episcopos; in altera hæc omnia essent scripta. Curiose etiam plerique veteres scriptores illis epistolis, apertas res esse. Ilac accedit quod de corpore canonum dicitur a Nicæno, & Leonis IV. apud Gratianum Distinct. 19. & nec falsam enim constat aliquando apud Latinos esse li-

brum, cujus exemplum Moguntie editum est una
 cum quinquaginta, sine hoc veritate Corporis
 Canonum. Est tamen hæc differentia inter corpora
 canonum, & collectionem telestam conciliorum,
 quod in altero sunt Apostolorum canonis L. in altero
 nulli sunt. Hæc mihi necessaria via erat, ut a-
 steterem, necessarium esse utriusque prælegi men-
 tionem, & non hæc lectoribus cognitam efficerem,
 ut simul agnoscerent hæc duplices collectiones con-
 junctim proponi.

Sequitur hystoria majorum conciliorum ex Phre-
 dia, cujus ego habeo græca verba, que cum eduntur
 occidunt lætiam interpretum multa inopinatim
 converterite. Ego tamen ex alia libris conciliarum
 emittam hystoriam, ac opera collegi, que cum e-
 denda parvero, vitram, nec posteribz veridiculis
 illis qualescumque Pelli de Syandis, aliosque non
 meliores hancs ex veteribus libris. Tercio loco de
 Clementis apostolicis constitutionibus agendum est;
 sed non displicet, ut post utramque hystoriæ prole-
 gam collocetur epistola dno Aurelii Carthaginen-
 sis ad Damianum, & Damiani ad Aurelium, quibus
 mentis fieri videatur alienas antiquæ collectionis
 conciliorum, & epistolatum pontificiorum. Quæ
 epistolas, quando ita reperiantur in Eldari Mercatoris,
 sive Picensis collectione, non esse omittenda
 dat cenent.

Ad Clementis librum illam edes, unde fuit er-
 munit canonum Apostolorum: edi graecae sporadicæ
 existunt, ut cetera omnia, quorum fontes graeci
 sunt. Editas est graecae liber optus, & studio Fran-
 cisci Turriani, qui etiam regios dedit versionem
 latinam, non ita elegantem, quam ea, quae edi-
 ta est a Carolo Borio, multaque notari placet, quae
 ad illustrationem ejus operis sunt accommodata.
 Sed quis canones Apostolorum illa alia recte nu-
 merat, quam in graecis illis latineque libris,
 post Clementis constitutionem iterum canones 85
 graeci Apostolorum collocantur, ut in Joannis Tilli
 editione, quam ego caeteris praefere, adduntur ca-
 nones L. laical, quorum interpretes Dionysius Eri-
 gator. Ejus verba, sive praefationem ad Stephanum
 Episcopum laico collectam, quam ex versione
 ista descripsimus. Non etiam latinam librum cano-
 num Romae habitam sanctorum plus minus 800, ejus
 libri varias ab editis scripturas notavimus. Grae-
 cum item Tiburæ editionis collectam cum veteri ve-
 nere libro collatum a docto viro Nicolao Sophiano
 habemus; ejus etiam varias lectiones miscere possumus.
 Antequam locorum juris pontificii significanda
 valde diligenter in oculis conciliarum voluminibus,
 sententiis cum mendis deprehendimus singulis vo-
 luntis esse mendosae, multa desiderari, quae addo-
 mus, multa veritates male collocata. Ex Burcardo;

etiam et Ivoas aliquas, que neque apud Gratianum sunt, neque in Decretalibus, recitantur.

Indes ad ea, que ordines colligenda conseruauit post Constitutionem Apostolorum Clementis. Apud eundem sequitur eisdem Clementis Epistole. Solent tamen a quibusdam addi de variis Apostolorum conciliis, id, quia ex sacris libris istorum amouant: conuincimus tamen, nosse enim habere ad ea, que post sacras litteras ante sunt, referunt. Addi etiam solent de primatu Romane Ecclesie loci aliquot communes. Id amouetur ex illa cogitatione esse per se canonum, non quod pars sit eius corporis, sed quasi casualium a Iohanne Valdebrunio adjectum est. Iohannis etiam verba separanda sunt ab aliis ex veteribus libris acceptis, eorum initium est: *assiderent quidem ita, &c.* Hujus libelli nullam habere rationem nisi auctoritatem conseruatis calcinatis cogere nihil amittere hujus argumenti, in quo corde fere nostrorum controversiarum veritas, habeo autem antiquum eisdem libelli exemplum scriptum ante annos 1000.

Ante Epistolas Clementis, Damasii pontificalis iulium scribi placet, & Petri, Lani, Cleri, atque Clementis vitas locuribus ostendi, nihil eam latine litteris certius habemus in pontificum historia: hujus etiam libri habui aliquando vetus exemplum, & nam ex singulis omnibus pontificum vitis centur

li, varias lectiones misere poteras. De Clementis epistolis dicendum est eas dimitteri que a Beato Hieronymo laudantur; eas etiam, que a Rufino, per eam fide interprete, versas dicuntur; eas etiam quasdam partes sumptas ex libris Eusebii, neque non poteras. Has, & ceteras, que sequuntur, inveniri in collectione Isidori Peccatoris certum est. In his neque ad Cornelii epistolam paucas notavimus tantam in vitiis pontificum a Damaso conscriptis; Varias quasdam lectiones in ipis epistolis, quasdam partes rubricatas a Burchardo, Leone, & Gratiano, & aliis scriptoribus Cornelii epistolam veras, ac certas, quibus nihil obijci possit, habemus ex Cypriani libris. Alia quaedam ab eodem Cypriano mutatae species, & doctoribus propere, et hanc Romane Ecclesie partem a gentibus, partim a Novato, & aliis schismaticis, atque haereticis diversam agnoscant.

Illam autem pseudo epistolam Beati Martyris Cypriani, que cogit baptizare haereticos penitentes: habet etiam graecam; sed ut veritas fatetur, neque graecam, neque latinam nequam mutare maluimus. In ea tamen accipi, Novatum, & alios haereticos damnatos; que parte sola obducit vim suam. Fuerunt alii Synodi adversus Novatum, item de Paschate, utentem adversus Pascham, et Simonem Coetivum, et alios haereticos; quas nos in Historiis

Conciliorum collegimus. De Antiochena adversus
 Paulam, certum est quod scriptam invenimus,
 plura esse, atque eam, quorum Canonis extant,
 huc enim posterior fuit Nicæna Synodo, illa multo
 antiquior, sub Aureliano, ut opinor, Imp. His ad-
 scribenda est Synodus Synodus adversus Mero-
 linam Papam. Sic prelatum pervenimus ad nobilissi-
 mam Synodum, que postea ante Synodum Nicænam,
 ut maxime post eam fuerunt; quam ita Origenes, Co-
 cideusque amplectitur, ut pro Jure Pontificis ha-
 beantur. Has edi græca, et lucas linguæ epus est.
 Habeo etiamque linguæ variis locutiones, et con-
 cordiam Jure nostri pontificis diligentem, habeo
 etiam alias editiones quorundam capitum, et to-
 tius concilii antiocheni, quod latine editum
 fuisse ait Dionysius. Sic etiam Chalcedonensis, et
 Carthagenensis habeo multorum capitum alias
 editiones.

Sed et Nicæna Synodi parsu actuum græce
 nunquam editam, in quibus sunt aliquæ cum phi-
 losophis disputationes, et eorumque quedam. No-
 tare etiam potest varias horum canonum latine
 editiones; plerasque etiam canones fuisse Iulianus re-
 tus, nunciatque addi eorum canones. Ego plura-
 que sumpta sunt ex codice Theodosiano interprete
 invenit, ut dixi in Notis ad Antiochenam epistolam, de
 qua tibi dicam. Hæc pars græca concilii triginta

charta occupabit, eisdem postea latine interpre-
tatio, quam aequam tantis adorti, suspicor vobis
non delaturus interpretis cum edentur. Sed prius
quam librum mittam, certior a vobis fieri debet, ni-
hil omnino nocueram, que mihi, quin quamprimum
edentur. Veror enim ne vos tam multa græca do-
cerent, ut Rev. Virum Lugdunensem. Acta enim
octo Synodorum habeo, que typis vestris, aut alio-
rum adī cupio. In his, que sunt post tertiam Syno-
dam usque ad octavam Florentinam latine extant,
excepta altera octava sub Joanne VIII. Tertius Syno-
das latine edixit in Gallis, ut a me scriptam est
ego habeo græcam, quod magnam, atque precla-
rum volumus est. Si aliqua interpretatio placebit,
ea utemur, sin minus, aliam afferemus, aut quan-
dam rectam mutabimus. Hac de græcis. Latinas
pellicet me nimirum epistolas multarum Fou-
gierum, ex uno codice pontificum Innocentii,
Zozimi, Leonis, Gregorii, Gelasii, Simmaci,
Hermiani, Joannis, Agapiti, Vigili, aliorum
veterum Pontificum; ex altero codice, Honorii,
Martini, Eugenii, Agathonis, Nicolai I, Nicolai
Junioris, Alexandri II. Gregorii VII. Urbani II.
Paschalis II. Innocentii item II. Canonum octavo
Synodi contra Photianum sub Hadriano II. An-
astasio Bibliothecario interprete. Canonum Concilii
Turranensis sub Alexandro II. Acta Lugdunensis

sub Gregorio X. Registrum Nicolai I. Romae editum. Registrum Innocentii III. Romae item editum, in quo anni primi, et secundi littere continentur. Haec omnia mille spinis occupabunt chartas.

Quod ad rem numerariam attinet, polliceor, me daturum euros mille tribus paribus aequis; primam pensionem annuam cum parte librorum graecorum, alteram post primam volumina editorum, tertiam cum posterorum volumina edi expenti. Mihi tamen ad hoc volo tantam exemplarium quantitatem, quantum ea summa pecuniarum effecerit. Mitteretur autem de pecuniis, & libris, Thomae Zorniani Hispanorum Consulis Venetiae. Eadem libri editi debeantur a vobis, aut pars librorum, quae dari poterit. Romam vero litteras scribam per amicos meos, vel ad Franciscum Turrianum, vel alios ex societate eadem mittite. Quae de Gerardo Tolosano habebro, ad vos quam primam referam. Cura ut valeat. Berolae, mensis Septembris, anno MDLXXV.

Scriptis superioribus, vult in meum mihi haec posse editionem apud fieri, ut uno volumine, aut omnino duobus congeriantur ea omnia, quae graeca sunt, aut esse debent in concilio; idque, si placeat, appelleret quintum volumen concilioerum. Ad sextum, vel alio volumine, comprehendantur quaecumque latina addantur alio volumine. Cum graecis autem coniungantur interpretationes praeter-

tion veris, quod maxime in canonum interpretatione accidit. Accuram interpretationem scribere possumus, si ea recte suo loco esse est.

CXII.

▲NT. AUGUSTINUS ARCH. TARRAC.

CERYNO CALENTIO S.

Valde te amo, mi Celeni, quod me literis tuis mihi. Manlio dacti tui concessi in edendis locum concilia Socoris orthodoxae. Et mihi videris obsequante mollius accipere, quod ad Laurentium Surinam scripseram, ut simul graeca cum latinis ederentur. Negabat enim ille te nunquam in hanc conditionem venturum, quod timeres damnam propter majorem sumptus, & quod non scriberet sumptibus id commodum esset, & quod, ut scribis, timeres ne tui minaci periculo venderentur latina concilia, et graeca omnia caetera ab eis conscriberentur. Nunc refugio tu quidem eam conditionem, ut omnia conjungantur eisdem voluminibus, sed repetitum edere non recusat. Et quod ego in extremo epistola scripseram, ut quintum volumen esset graecorum conciliarum & interpretationum, sextum vero eorum, quae acciderent latinis conciliis, non rejicias. Id vero magis esse tibi videtur apam ven-

dilecti liberarem, si multis libris adjectis veterum
 eadem proponeres, graeco aut antiquo, aut in diem
 differres. Noni tamen quocumque multo, qui ju-
 ris conseruaret a vobis eadem cogi emere propter
 adjecta, que epistolae separatim vendi possent.

Equidem si non a me longius abesses, mitterem
 statim tam graeco, quam latino, ut quacumque ratione
 efficeretur. Quod si etiam fieri posset, ut vel tu,
 vel aliquis ex tuis in Hispaniam cum typis veniret:
 aucto libertatis, & libris, & perualis adiuuarent.
 Scio Philippum Regem ante hoc bellum Lusitanum
 cogitare typographos undique acceri juberet, ut
 multos libros ex thesauris bibliothecarum regis edi conser-
 uent. Ego priuato consilio hic melior aliquid edere,
 quod publica uide sit. Conciliarum epistolam in ma-
 nibus habeo, que locis communibus diuisa est, in non
 coniecti multarum conciliarum non editas carones,
 & historiam conciliarum ei adiungere cogito. Tibi
 uenturior emem, ut separatas concilia generalia ab
 illis, que provincialia dicuntur. Generalia in gra-
 eo & latina divideres. Quatuor uero generalia graeco
 haec ederet, ut quidquid de singulis utraque lingua
 scriptam reperiret, siue in conciliis, siue in hi-
 storiciis, siue illi, ederet separatim: haec plerumque
 expressas non magno pretio afficeret. Fecit qua-
 tuor alia graeco generalia concilia, aut sex potius di-
 uisa sunt, quia octauum duplex est sub Hedro-

uo, & Joanne possibilibus. Item disertissimam graeco usque editam conjungi debet. His editis latinae posses generalia edere, quae males sunt paucos duo lateranensis Alexandri III & Innocent. III vulgo nota. Casjungi enim debent omnia concilia, quae ex auctoritate Pontificis emanati, eoque privilegio habita sunt, quales sunt omnia Romana, sive Lateranensia, & illud Eugenio III Rhemensis, a volbe Eugenio II adscriptum. Item alia Urbani minoris, Innocentii minoris, Alexandri III in concilio vaticano, Greg. X & Innocentii IV in Laglunensi, & postrema generalia Constantiense, Basiliense, Lateranense, & Tridentinum. Alio volumine corpus canonum graeco, & latine edi possent. Initia canonum Apostolorum, & Synodorum graecarum, max. quarundam Pontificum Romanorum canones, qui in libro magno continetur. Ad hoc possent canones graecorum Antiochenae Caesariae Herveto interpretari.

Epistolae pontificiarum collectae in multas classes dividi possent, in veteres, & minus veteres prima, & secunda classis. Primae classis veteres appellatione, quae sunt a Clemente ad Damasum, quibus concurrunt hi qui corpus canonum conscripserunt. A Synodo ad Gregorium minus veteres secunda classis dicimus, quae tempore apostoli, ac sanctissimi viri in orientis & occidentis regionibus sanctitate, & doctrina floruerunt. Tercia postea classis a Gregorio I ad Gre-

goricum VII constituta. Ita poterunt posteriores in eas
 suas classes dividi, temporum habita ratione; singu-
 lis partibus vita ex Damasco, & aliis scriptoribus
 addi necesse est. In provincialibus conciliis non
 duplices quidem temporum ratio: sed alia ratio nec
 neque huiusmodi collector: nam provincialis concilia
 distinguantur, ut alia Græca sint, alia Italica, alia
 Africana, alia Hispaniarum, alia Galliarum, alia
 Germaniae. Hæc in medietate sunt preposita, ut in il-
 lis, si placuerint, utaris. Cetera in Italia ad Hel-
 chiceum Historicum scripseris. Si quid aliud a me
 velle, fac me tua Italia cunctis certiorum: Cura,
 ut valeas, & Iocundam Mediam Sequamur, si li-
 tice est, jube salvere. Tarracona Idibus Februæ,
 cii 1565.

ANTONII
AUGUSTINI

ARCHIEPISCOPI TABRACENSIS

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS

EPISTOLÆ ITALICÆ

LETTERE

DI MONSIGNOR ANTONIO AGOSTINO

AL P. F. ONOFRIO PANVINIO.

I.

Reverendo Padre mio carissimo. Jeri ebbi la seconda lettera vostra e mi dispiacque molto di saper la vostra malattia, ma mi piacque della nuova della convalescenza. Attendete di grazia a conservar la salute, poichè senza essa non si vive né si gode cosa veruna. Che si amarisce la mia lettera mi fa dispiacere: pare ridirò in questa quanto mi ricorderò, perchè non mi restò copia da mandarvi adesso. Desideravo e desidero molto più dopo questa altra vostra, che mi facessi copiare quanto si trova in quelli concilj non stampati, presentin la terza ed ottava Sesso di Anastasio, e condannarvi in quattordici denari per questo vi parrà, che mi sarà carissimo. Se si potesse ancora conferir un libro stampato con quelli antichi esemplari, faria un gran guadagno V. S. giovaria più li comuni studj, che in far resuscitar dieci papi, e mille cardinali: in queste due cose spenderò volentieri il mio peculio. Date la cura a persona diligente, e pigliate li denari sopra di me.

Quanto al libro del nostro arcidivesse Pacifico, se negli astori che cita trovate che non abbia avuto più libri di noi, potrete farla stampare, e copiar; che non c'è libro tanto triste di antichi, che non giovi, come dice Flauto Nepote. Delle cose di papi e cardinali non ho che dirvi, non mi essendo venuta risposta di quel amico che volò in Valenza. Salamente di colui di casa Margarito Cardinale, mi venne un'arma, la quale vi mandava nell'altra mia, e l'ho fatta in margine di questa; son tre gioje d'oro circondate di otto perle bianche, ovvero d'argento in campo rosso. Padre Otavio (Parragata) sta bene, e mi ricorda spesso di voi, ed il Fratello vi saluta con ricordarvi di comprarli d'antichi astori, che ne disse avviso, ovvero facciate scriverli dove si troveranno.

Vi diceva nell'altra mia che hariate la mano di vostra padrone in nome mio per le sue lettere, e amorevolezza sempre mostratami, offerendomi e non essergli ingrato de' beneficj suoi, e sperando di averli maggiori per fargli maggiori servizj nelle occasioni che io desidero; e sperandomi di non scriverli per li tempi. Quest'ufficio desidero tanto più avendo dopo l'altra mia avuto altra lettera di S. S. Illma e mi pare esser gran disarmonia la mia non dimostrarli quanto mi sia onorata e cara cot' tanta abbondanza di favore. Fatto quest' ufficio, pe-

dre mio, con quel calore che rima solico, poiché vedere quanto è necessario, non che utile ed esatto. Gli vostri fatti gode P. Ottavio fin tanto che gli scrivete a chi li debba render. Il Tarrone tandem aliquando è finito; se non fosse troppo fastidio al paratore vi manderia qualcuna. Don Basilio (Zanchi) mi rimanda che mandi il resto; staremo a vedere che stato pigliano questi cervelli di Principi, poiché vogliono colle sue parole metter sottopra li buoni pensieri di sua Santità, e dubito che in Lombardia agita i primi a partire, e di qua i primi ed ultimi. Sic nomea Dominus benedictum. Tutti gli amici vi salutano, ed io con tutto il cuore. In Roma alli XVI. di Genaro 1557.

I fasci greci non ha ristato, di guardia arrivano ma chi li abbia. Le vostre sculture stanno salvo presso di me eccetto quella che vi mandai.

Tutto di V. S.

Antonio Agostino.

Maestro Paolo vostro (Manuzio) ha una medaglia di bronzo di Aureliano, che ha nel rovescio una faccia d'un giovane laureato e legato con queste lettere VABALATHEVS VCRIVIDE. Io ho pensato che sia costui figliuolo di Zenobis, il quale Spartiano chiama Balbarus, e in un libro antico dice Babalarus. Le altre lettere desidero intendere che significano. Per certe altre parole di quell'antico

dall'età se fosse Ulpia Crisina convenendosi ancora quel VGERI; pure mi par più chiaro quel altro nome, e la faccia di giovane più convenirsi all'altro, perchè Crisina era di maschio. Se vi avviene altro, daccemi avviso.

Messer Achille Maffeo e M. Benedetto Egio mi hanno mostrato un Giustiniano d'oro con una Vittoria dietro con queste lettere VICTORIA AVGGG. Dalliciano che siano tre Augusti. Io penso che siano Giustino II e Theodora Augusta ovvero Sophia. Se sapete altro avvisatemi. Il CONOB. ovvero COMOB. che si vede in molte medaglie d'oro penso che significhi Constantinopolis Obryzatus solidus, ovvero Cōstantinē Obryzatus, secondo il luogo dove fu battuto, ed ho certe leggi di imperatori bassi, che mostrano di quel obryzato dovere fare le monete d'oro migliori con la faccia imperiale. Questi sono gli nostri cristalli chiam licet. licetum vale.

Bianchi Tridenti
 Bonetti Ravenna
 Bischeri Verucchio
 Casagrande)
 Carlomagno) Neapol.
 Marconi) in Elap.
 Castellani)
 Geroni (in Sabaudia
 Monteverde (in Padem.

A cargo
 Al R.^{to} padre Onofrio
 Farnese da fr.^{to} est.^{to}
 nel palazzo dell' Illmo
 Cap.^{to} Farnese

A Farnese

II.

Reuerendo Padre carissimo. Tre lettere vostre ho ricevuto dopo l'altra mia, e per diverse occupazioni non vi rispondo a tutto, accetto all'ultima di XII del presente mandandovi quelle che addimandate di Callicene Tyrio. Quanto all'ufficio con Monsignor Mascardino vi ringrazio infinitamente, e bacio la mano di S. S.^{ma} R.^{ma}. Delli fatti greci desidero che pensate come potrà ricuperar la seconda parte, perchè la prima ho trovata, e mi pare che V. P. mi disse averla portata ad uno, che me la renderebbe presto. Attendete nelle scritture che potrà la vostra lettera esser letta da molti. Il Varcane darò al nastro. Sicut canis e felix. In Roma alli XX. di Febbraio del LVII.

Tutto di V. S.
Antonio Agostino

III.

Reuerendo Padre carissimo. La vostra dubbiosione è senza gran difficoltà, mentre che state assente dal monastero con licenza del vostro superiore in abito di religioso, di modo che non essendo sposata potete ottenere di fuori quello che potete di dentro: con licenza di S. S. ogni cosa e pen-

sioni a benefizj seculari con licenza dell'Ordinario, e del vostro superiore qualche pensione ad tempo, ed alcuni benefizj secolari, e tanto più presto che senza cura, ed in commendà più presto, che in titolo. La licenza del vostro superiore di non farla non basta per ottener nè benefizj, nè pensioni. Quando vi venisse occasione di aver qualche cosa, avvitato, che faranno far la supplica come convenga. Non sappiamo ancora dove si faccia questa maledetta guerra, eccetto che per tanto gli amici ed inimici si distruggono. Avrete benedetto il vostro libro con l'arma delli novi cardinali. Fu fatto torto a S. Agostino nostra comun patrono a non accompagnarlo con S. Domenico e S. Francesco, pazienza per questa volta, all'altra si farà peggio, se Dio non ci ajuta. Di qua si dicono mille bugie di guerra contra Ferrara: non erede niente, poichè voi non la scrivete, nè mi cura molto. Basta, che vi veda vedremo molte cose. Scrivete al nostro delli fatti greci. Adio padre onorata di Roma alli XXVII di Marzo del LVII.

Il Varrone vi manda col primo.

Tutto di V. S.

Agostino Agostini

Reuerenda Padre mio galantissimo. Se pur è lecito dirvi quella che siete, come per altre parole potrà dir per lodarvi, che non avete niente del frate; voi direte di me, che non ho niente del spagnolo; ma con tutto questo il voi sarete della religione che siete, e io della patria mia. Alla volta di 26. di Marzo mi par veder quelle tante medaglie che mi significate così a piccio; pare mi fincerete, che siano di così bassi imperatori. Quella di Dedito giovane debbo se si legge come voi scrivete. *Q. Her. Etr. Mosa. Deditus*; ovvero *Q. Her. TR. Mosa. Deditus*; perchè non ci essendo posta, è ambiguo l'ora e l'altro: e con quel *TR.* vaglio significar il nome di Trajano avuto dal suo padre, più posto che Etrusco dalla madre Herodiana Etruscilla, se quella che si trova in medaglia è madre di questo giovane. Non so se con Iberi, o con altre medaglie chiarisca questa ambiguità. In altre medaglie si trova *C. Fulvia Marcii Mox. Quintus Abg.* Le medaglie di Marciano e Quinto è cosa rara, mandateci dunque un impronto doppio e di tutte come vi piacereb. Quella Diva Marcelliana non è rara a noi, benchè non sappiamo chi sia. La varietà di cony in tante medaglie d'un imperator è ben cosa grande; per il medesimo si vede nelle altre medaglie antiche.

che rata cosa è due medaglie esser in tutto simili. Forse che non poche quelle che si vedono in comparatione di tanta infinità come si facevano. Né mi è verisimile, che un cunio servisse per sola una medaglia. Non ho parlato a M. Pyrro (Zigorio), lo gli leggerò vostra lettera, e vi farà intendere il parer suo. V. S. dia le mie raccomandazioni a M. Maurizio Caro, che ben che non ci abbiamo comunicato troppo, ha molte ragioni di essermi caro lui, e per mezzo vostro. Le vostre scritte vi manderò a Bologna: la persona che scrive, però avanti il P. M. Giulio che le riceva. Del copiar di concilij essere e cercio mi è carissimo, perchè con questo sfidar di spede, non si venga all'aumento di concilij e di schiamenti, che Dio non voglia. Le cose di qua son pregate di varie cose: di che già non mi pare, tanto fastidio mi danno a vederle e sentirle, che non ho piacere di pensar in esse, ma con le cose della Rota e con altri medj come chiedo non chiedo mi conduco a passar li mesi non che le settimane senza attendere ad altro, essis vacitas conciliarum & afflictio spiritus. Padre Ottavio ha la podagra, con la quale mi impedisce alcune volte di non poter esser insieme: pazienza tanto più. Quelle arme Spagnole non ho scoperto uccore del Friar, nè del Castigliar. Il Tesoro dice non esser di quelli Friar. Basta che pregate a Dio per tutti

quelli della banca succedente. Di una alla ore di
Aprile 1557.

Mandovi la memoria delle medaglie che mi man-
cano, se qualcuna vi viene per la mani mandate-
mola.

Tutto di V. S.

Antonio Agustina.

V.

Reuerendo Padre carissimo. Le vostre scritte
eccetto li fasti, che ritiene Padre Ottavio, vi ho man-
dato per malacitri a Bologna al p. m. Galieno in
una camera condanata in tre balconi la fibra, col
quinterno di carta regale, e con tre volumi del mio
Tartaro, perchè possiate donar qualcuno a vostri
amici. Le vie non son troppe sicure, pure mi è parso
poterle mandare a non minor rischio di quelle che
in questa città patisce. Le vostre medaglia di salfo
arrivarono salve, e M. Pyrcho le vide e lesse le
vostre lettere, ma penso che non vi risponderà pie-
namente, perchè nelli suoi libri rende conto di tutte
le cose possibili ad un par suo. In questi dì si è let-
to un libretto di questa materia d'un vostro parol-
giano Anna Vico, che mostra averci affaticato an-
no interno queste cose, benchè lascia molte cose
che potrà dir meglio delle medaglie greche o della
consulari, e delli reversi più copiosamente; special-

mente delle provincie, e delle virtù, e altri luoghi comuni ec. *quod dant occipimus.* Il Quirco e il Macciano ci fa nuovo. Le altre sono assai comuni, ma difficile ad incendarlo; per la medaglia di F. NERVA dimostra il modo di suffragj; lì si vede il pecto, si vede l'urna, si vede colui, che bacia la sua pallota in casa. Forse qualche legge sopra i suffragj, come Mario e altri. La Medaglia del nome armato con un trophæo appresso in alcune mie ha queste lettere C. M. A. forse significa li trophæi di C. Mario con qualche status di esso Mario restituita da Cesare, come dice Diono, e Suetonio, e Plutarcho; e avvertite a la testa della medaglia che è simile a certe altre di Cesari, dice della famiglia, come di L. Cesare, e Sen. Cesare, e Q. Thermo, tutto il quale ebbe la civica Cesare. Quella del Censor. lo interpretò di L. Censorio di famiglia Marcia; il concetto non intendo, per che sia un colombo. Quella de Q. Cassio con l'aquila e fulmine litus e vaso dimostra forse Flaminio Diale. Si trova un'altra di C. Cassio con litus e vaso simile con lettere Lentul. Spirit. con tegni di suguri e Porcofici, come l'aquila e il fulmine di Giove. La medaglia di LONGIN. è d'uno simile di questi Censj che mette odori nell'ara. Vale 10. Apr. 1557.

Vostro A. A.

Rever. Pater amicus. Le vostre di VI e di XVI son venute bene: e quanto alle scorbite di M. Pyrcho bisogna patire le imperfezioni delli compagni, non son tutti galantissimi, nè in tutte le cose quelli, che son reputati tali. Il Q. Her. Rouse. crede che dica così nel tutto fatto di Spagna. Penso che mi dimenticai di dichiarar la medaglia di C. P. Flancio Aed. Cur. per esser troppo chiara a chi legge l'Orazione di Cicero: pro aedon, dove si vede esser nome vero e basso di praefectura il primo edilicio di esse aedon. Penso che sia la testa di Diana e il reverso della sua pharetra, e arco e di un cervo e caprio, fatto per le venazioni che diede nella sua Aedilitate: mi vennero alle mani le più goffe medaglie che si vedano, per trovar di buone alcuni imperatori greci mai più visti da me, un Basilio, un Manuele, un Leone e Alexandre insieme, un Costantino, e Zoe, un Romano, un Leone da per se, un Anastasio di bronzo, un Maurizio Tiberio. Non vi posso dir altro in questa. Addio Padre. In Roma alli 24 di Aprile 1557.

Tutto vostro
Antonio Agostino

Reverendo Padre carissimo. Già mi face desiderare le vostre lettere, e dubito non siano partite a Verona. Li fatti nostri rivelati con diligenza dal Padre Ottavio ho consegnato a M. Melchione Agente del Cardinal vostro, il quale ve li manderà senza spina: Una cosa vi voglio avvertire, che so l'atroce carismatico. Il predetto P. Ottavio si è persuaso, che Varrone Falso sia stanzante e compositore di questi fatti, e secondo il luogo dove furono trovati, e secondo i tempi che fu Varrone, e le altre particolarità di esso e di essi è nato verisimile opinione; ed è fondata nelle parole di Sestoia Tranquilla nelle vite dei Grammatici, dove parla di esso Varrone. Solamente contadine una parola nel libri stampati, perchè scritti a pecca non troviamo, e facete bene ad usar diligenza di cercarli ed averli. Le parole son queste. *Statuum habet Praesens in inferiori fori parte contra Aemicyclum in quo fastos et se ordinatos & marceono parieti incisio publicorum.* La parola *Praesens* vogliamo torre ad ogni modo, e in vece di essa scrivat *pro Falso* secondo: P. Ottavio ovvero *pro sede Falso*, o *prope vicem Falso* secondo il Terno, ovvero *palatrum* secondo me. Facendo così, abbiamo l'azzare de' fasti e la forma dell'edificio, che fu hemicyclo, e non lano pervia, come

altri pensano. Non ci par verisimile, che una tal
 opera restasse in obbivione di tutti anori, se
 che si facesse *facti de Roma; in inferiori fori parte*
 non ci accadeva a dir di *Prentes*, ma battava dir
 in *foro*. Intender di *facti di giornina* è verisimile,
 costate già in Roma da Cesare ben ordinati, ed in
Prentes molti anni avanti secondo che mi par aver
 letto *facti in Ovidio e Macrobio*. Pensateci un poco
 Padre, ed aggiungete un bel capitolo al vostro com-
 mentario. Messer Pirrko contraddice quanto può a
 questa opinione, perchè pensa pender, ovvero por-
 tar pericolo nella opinione del *foro*, e dice trovar-
 si in *Palustrina* quell'homicyolo, ed la base della
Statua con le parole di *facti de quali* par aggiunto
 da lui (a). Questa *lex* è fuori di *Roma*, ma dubitiamo
 se farà un processo grande sopra. Se tanto o-
 sate, vi manderemo a *Palustrina* a verifiziar questa
 opinione. Io mi ricordo di un certo pezzo di *facti*
 con certi magistrati municipali, e non si dice dove
 siano trovati, se Messer Pirrko mostra che siano di
Palustrina, penso che li daremo sentenza in favore.
 In un libro di molte iscrizioni ho trovate l'epi-
 gramma infrascritto, il quale penso sia falso: *facti*

(a) *Dicere bene Fira*, come poi si è scoperto, e si ve-
 da nel libro del Foggia: *de Palustrina fragmentis* Roma
 1779: s'abbiamo parlato nella prefazione.

voi diligenza di averlo in Parma. Non ho altro
 Addio. Da Roma alli XXII di Maggio del LVII.

Tutte vostre Ant. A.

Parma in ecclesia S. Alexandri (V. D. N. Imp. Cæs. Fl. Constantino P. F. Vicarii Aug. Pœn. Max. Trib. Pot. XXIII. Imp. XXII. Cæs. VII. P. P. Procos. Res. Humanae. Opæ. Principi Divi Constanti. Filii B. B. P. Naty.

VIII.

Reverendo Padre amatissimo. Ho ricevuto la
 vostra di 21. del passato colle medaglie tutte nette
 e galante. Il Francesco mi fu carissimo per esser
 tanto raro, e non ho visto, se non un altro, nel
 quale diceva NIGERIVS A VG. In questo mio, anch'è
 vostro, non si vede tra il G., e l'A. alcuna lettera,
 benchè esso scato. Se M. Hannibal n'aveva qualcun
 o, fatemi intendere se dice così, ovvero Niger
 Fine, com'è lo penso che debba dire. Il Valeriano
 giovane col nome di Licinio Salonino mi fu anche
 caro, le altre aveva, ma non così nette e belle.
 Tanto che vi ringrazio anch'è, ed al S. Caro dal dono.

[a] Esso anche ammiratore presso alla Chiesa di S. Alessandro nella piazza della Steppata.

Scrivendo questa mi saprà l'altra vostra di 28. nelle tre medaglie di piombo. Il Gordiano Africano a giudizio mio è il vecchio padre dell'altro Africano ed era del giovinetto comune, è una rara medaglia. Io lo ho così tet di bronzo. Il Quinto e Marcellino ho così finchè li veda antichi; rimangono come sono fatti, ma pena che invecchiano presto e si frastano facilmente. Quanto alle Divo e Divi la mia lista fatta sopra uno scartafaccio mio riesce in alcuni scudi alla vostra, in alcuni è difettiva, in altri si trova qualche cosa di più.

Nelle Divo Marcellino, due Faustine, e Sabina conveniamo; ma io non ho Divo Julia Mosca ne Divo Maridia, la quale scrivete *Maeridia nepos Trajani*; ho bene *Maeridia Divo Marciano filia*, e voi fate Marciano sorella di Trajano: io credo che vi ingannate in tutte due, credendosi un'iscrizione tra Capua e Minturno così fatta. *Maeridia Aug. Fil. Divo Marciano Aug. Nepos Divo Sabino Aug. Sorori Imp. Antonini Aug. Fil. P. P. Marcianae Minturnensis*, ed in Capua un'altra *Maeridia Aug. Fil. Divo Sabino Sorori Imp. Antonini Aug. Fil. P. P. Marcianae Minturnensis*; le quali iscrizioni leggendole attentamente hanno qualche difficoltà e contraddizione, se non le salvano con adattioni; perchè come è *Maeridia nepos*, e figliuola di Marciano? e di qual Augusto è figliuola? io credo che Adriano la facesse

se Augusto e poi Divo. Di Flavia Divo non ho medaglia, nè di Poppa, nè di Domitia, nè di Julia Livia, ma credo bene aver in rovesco DIVA AVGV-
GVSTA, credo di Augusto e di Galba. Avete lasciato DIVA IVLIA Divi Titi Filia o Divo Pasdonna, credo sorella di Adriano. Negli Dèvi conveniamo in Julio, Augusto, Vespasiano, Tito, Nerva, Trajano, Adriano, Pio, Marco, L. Vero, Comodo, Valeriano, Cesare, Claudio, Costantio padre di Costantino. Per libri credo ancora di Ul. Claudio, che per mangiar boletti andò in cielo, e Semera gli fa la festa. Credo anche dell'altro Tiberio, per vedere voi. Di Pertinace, Severo, Caracalla, tra Gordiano, Valeriano, Aureliano, e Diocleziano, o Costantino, non so niente. Avete lasciato un figliuolo di Nerone; non so se detto Divo Domitian, se che gli fanno la festa Mias Achille, e madre Paola, ed il mio Divo Romolo figliuolo di Massenzio, del quale ho una medaglia rarissima di bronzo, che dice così IMP. MAXENTIVS. DIVO. ROMULO. NV. FILIO. Ho ancora un altro incognito DIVO NIGERIANO; cercate voi chi sia, per del tempo di Diocleziano. Ancora lasciate Divo Maximiano, credo il primo.

Della bibbia vi farò copiar un discorso, che pochi mesi di sono per me mio. Vi manderò ancora qualche epistola de' papi nella discussione di Liberio ed altri. Ho molte a cura super delli festi grecchi, e

non se come mi scappassero dalle mani; avendoli copiaci, mandarli per via sicura. Questo ai fasti capitolini mi piace la cosa di Teurio Flavio, e non credo quello che dice fossero scritti avanti Augusto. Il veder il nome di M. Antonio fu fatto a posta, come negli libri di fasti facevano, e Cicerone voleva persuader si facesse contra Gabiolo, e Flavio, se M. Catone non avesse contradetto. La moglie di Nerva non so qual fosse della madre si trova quella iscrizione in casa di Alimonda Rufino. *Sergius Laetorius F. Flouacillus patri Imp. Nervaes Caesaris Aug. Qui Paulina fuit uxore di Hadriano* si vede in questa iscrizione a Fondi.

Del viaggio vostro, e della spensione di Cardinali in stampa mi piace. Potresti far un'additione bella di tutti Cardinali fatti prigione, ovvero condannati, e ammazzati.

Demius
Paulinatio
Imp. Caes
Traiani. Hadr.
Aug.
Fonda
D. D.

I libri comperati son buoni; ma penso averli quasi tutti. Le Epistole di Symmacho non so che cosa sia (a). Il busti secolari aspetto. La terza e ottava

(a) Di queste velle profane sa.

Synodo generali sollicitate. Ad Dio Padre. Di Roma
 alli 7. di Giugno del LVIII.

I vostri fasci sacrete con certi argenti del Cardi-
 nale.

Tutto di V. S. Ant. S.

IX.

Reuerende Padre amicissimo. Seguardo l'ordi-
 ne di vostra lettera, il Pescennio mi è tanto più ca-
 ro, quanto è più raro, e tanto più ve ne resto ob-
 bligato. Del *Niger Pius* siamo d'accordo.

Quanto agli figliuoli e nipoti di Valeriano, mi
 piace la opinion vostra, e si conferma per autori,
 congiungendoli tutti insieme, di modo che uerema-
 tre Valeriani, un vecchio Augusto e Diuo padre di
 Gallieno, un giovane Cesare, e anzi forse Augusto
 fratello di Gallieno, il terzo il nepote Salonino Ce-
 sare Diuo. Auemo ancora due Gallieni un Augusto
 e un Cesare suo figliuolo. Il vecchio Valeriano e il
 Gallieno Augusto li ho in argento e bronzo. il Diuo
 Cesare l'ebbi da voi in due medaglie una moderna
 l'altra antica. Il Valeriano fratello di Gallieno cre-
 de averlo in bronzo greco, e forse in argento lati-
 no, perchè avendo le lettere del Padre ha il volto di
 giovane di trenta anni e meno.

la aveva un'altra medaglia di giovana con questo lettere in argento P. C. L. Valerianus M. Cass. a cargo Fictus Aug; o Augg. che non si vede bene; non so se sia il fratello, ovvero il figliuolo di Gallieno. Tutti si dicono Licinij, Salonij solamente li figliuoli di Gallieno. Ma Carolij voi scrivete che tutti, io mi pensava che solamente li figliuoli di Cornelia Salonina. Aurelii non li trovo nominati; ma vi credo per non cercarlo. Diva Maruziana sola si vede in genitivo (*Divae Maruzianae*) per congiunger bene (*conjugatio*) come se li più antichi avessero errato dicendo *Divae Piae* e *Divae Pio Consecratio*. Questa credo che sia moglie di Valeriano, perchè ho una medaglietta mal tosta tutta simile a Valerianus vecchio; ho poi altre piccole d'oro, come si trovano di Gallieno grandi e piccole, e di Salonina, così mi pare far questo parentado. Barbina Orziana benchè fosse in tempo di due Augusti secondo i reversi, mi pare più antica. Diva Paulinadebite che non sia più moderna, che del tempo di Adriano. Una Julia Paulina maritarà volentieri, per del tempo di Gordiano. Un'altra Magna Urbica e dopo Probe. Nelli divi non cercate a furia; perchè nel codice di Giustiniano e di Theodosio e nella Novelle si troveranno molti; il Mariano fa Divo Numeriano in una inscriptione. Il figliuolo di Nerone credo cancelleremo, e lo faremo figliuolo di Do-

miriano detto Domiziano come il padre e figliuolo di Domizia, e ho setori Sestacio e Statio, come vedete nelle parole che vi mando, ed ho visto due medaglie, dove è un pastino sopra un tondo di stelle con certe lettere che vi manderò. Dalle parole di Statio si aggiunge la vecchia di Domiziana credo fosse detta Domitilla, e non fu Augusta, anzi morì prima che il padre fosse imperatore, ma Domiziana la commorò molti anni dopo per capriccio. Il Dio Nigriniano mi pare giovanotto figliuolo di qualche imperator fallito, del tempo di Gallieno fino a Diocleziano. Dubitava non fosse qualche Nigrino del tempo di Giuliano Apostata, che disse Aquilegia, e fu poi brugiato; ma non taceva Antoniana questa consecrazione, ed è troppo giovane costui. Un altro Nigrino fu in tempo di Adriano ammesso per congiuratore. Il Dio Maximiano vi darò da far per quelle lettere SEN FORT IMP. se non intendete *Seniori Fortissimo Imperatori*, e benchè l'opinione non ha ciò di andar in cielo, come andò Gordiano il vecchio; al meno andavano in aria tutti d'un colpo. Non contento che Diocleziano fosse il primo de' privati consecrati perchè Antonio fu molte volte, e quel pane di Domiziana, e altre femmine mal. Manco mi piace che il Dio Claudio, che si trova, sia il Claudio del boato, perchè la medaglia mostra aver de' tempi bassi, e un tempo di Costantino for-

acconterata per memoria del suo progenitore. Della Diva Marciana mi piace quanto scrivete. Le liste de' Divi con le lettere da medaglie forte le farò questo mese, perchè adesso è la feria delle Note ultime. Delle ciltie vi mando quella che notai parecchi dì sono per memoria; si potrà aver di quelli autori citati qualche contratto che vi piaccia. Vi mando ancora la sottoscrizione di tre bolle senliche prodotte in un registro. Del libro di Spertacolo non sapete. Mi raccomando. In Roma a XIX di Giugno del LVII.

Tanto vostra
Antonio Agostino.

X.

Reverende Padre. Dubito, che non sia smarrita una lunga lettera mia con molti capi e copie, perchè ricevendo la vostra delli 20 del passato non dite niente; ma potrà essere, che quel medesimo giorno o poco innanzi la scrivessi io, e mi par che sia un longhinimo tempo secondo che desidero che vi capiti nelle mani e secondo che son intornio ed intonato con registri ed informaci con più rumore, che nella beccaria il sabato santo. Delle ciltie mi spedisco in due parti, rimandandovi la vostra poliana, mandando solamente nella Falocina e Vellina la

saperfuità d'un l e d'un l. Horazio chiaramente dimo-
 stra in verso alla *Falerna* e così di necessità va per
 un l. Il *Falerna* è coniectura del Padre Otavio, per
 dubio che siano popoli *Falerj* de' quali si diceano
 e Josepho Greco scrive *Falerina*. D'altro canto il
 vino *Falerio* si dice. La *Veturia* e per tutti e per
 Cicerone e Livio è chiara. Bisogna dunque toglier
 uno, e questa a giudizio de' P. Otavio sia la *Popillia*,
 perchè può esser la medesima con la *Pubilia*, come
 di *Poplicola* si fa *Publicola*, ed ha pochi astori e sassi.

Delle *solentis* fuor d'Italia vi mando quello, che
 aveva notato, per mi rimetto alla vostra diligenza:
 ho inteso che sia un uomo detto che presto manderà
 fuori de' colonie & *manicipia*; potrà essere che
 voi siate suo agitante di camera.

Delli *Divi* e *Dive* vi mancano parecchi scilicet
 nella seconda lista. Andate adagio, e non correte
 in fretta dico un certo madrigale, che vi canta M.
 Angelo Mansueto nella materia di Cardinali; ma
 esso farà come M. Francesco Bini ed altri, di quelli
 dice il Card. di Medici al *Castro* mandate fuori
 queste vostre facciche, perchè un di morrete colla
 semenza in corpo, *vos autem non. Adhuc patre ga-*
lanta. In Roma alli tre di Luglio del LVII.

Tutto vostro A. A.

Reverendo Padre amicissimo. In un registro vecchio era per coperta il fine d'una Bolla di Alessandro II., come vedete. Credo che vi sarà cara inter alia per quel BENE, che penso fosse di mano del Cancellier, ed in suo luogo sostituir quella nota DE nelle altre per dinotar esser vita e conferita e star bene. Ho ricevuto la vostra di 29 del passato dove rispondete a quella mia di 22. Io non vi dirò altro, avendo satisfatto con un'altra alle cose delle solenne e delle tribù. Nelli divi credo aver trovata non so che di più, ma non è in ordine adesso. Mandarò al S. Carlo la medaglia d'argento di Nerone, ma quella di Caligola non posso. Padre Ottavio vi trova inchiodato colla sua gamba; mi fa ricorreati tutti gli eclissi del sole avanti il primo bello ponimento in sonori latini e greci. Se vi sopravvenga d'alcuni, vi resteremo obbligati, ed importerò ancora a voi saper la fama perchè si certano. Quelle Magna Urbica dubio, che sia Magnentia perchè nelle medaglie dice MAGN. VRBICA. Oggi siamo a 10 di Luglio, è il primo giorno delle vacanze; aspettate altre dunque più piene, e state sano. Di Roma ac septa. --

Tutto vostro Ant. L.

Revocando Padre carissime. Vi rimando la lista delli Divi e Dèa con aggiunta delli N. sacri, arg. etc. che lo ha visto, e del imp. del codice Teodosiano. Nella Papposa vi fellì la memoria, perchè in Tacito lib. XV si celebra la figliaia, e la madre nel XVI è morta, e lodata tamquam parens Divas. Mandovi ancora la Medaglia di Nerone per il S. Caro, se non è qual marcia, non resta altra migliore appresso di me. Non so come sieno chiaro delle Olimpiadi, e del giorno, che si facevano; so bene, che non domandate una volta con grande istantia. Ora a esse trove lo Plutarco nella vita di Alessandro un bel luogo; ma avvertite, che nel greco dice altrimenti, che nel tradotto: *ante Alexandri circa Idus Augusti Olympiæ Fide A'opolis* *tempore sunt inauguratum Mœdion non antea Idus*. Tal dice come ad un tempo medesimo venne la novità del parto, e della vittoria Olimpica a Philippo, la qual cosa scrive Iustino, benchè non dica qual giorno fosse, è verisimile, che due nove tali fossero date precipitate. Fu questa nell'Olymp. CVI an. 1. In Erodoto, e Livio, e Comarino si dice, che fosse nell'estate: questo luogo mi pare molto più chiaro. Se non vi è nuovo, pigliate il mio buon animo di compiacervi. Aveva questi giorni la ma-

so il Tanara del Card. de' Carpi per veder le cose avanti l'imperatori che tradusse M. Benedetto Egizio. Eccovi per mi vien dato la stampa di Babilonia greco e latino tutto; farne guadagno in alcuni imperatori bassi. Egizio resta con un palmo di naso. F. Ottavio senza di opinione nella fondazione di Roma, salta a tener con Attico, poi con Livio, sen tiene col Pollar. Non ha altro che dirvi se non che le raccomandazioni vostre di litiganti saranno appresso di me care secondo la giustizia che saranno essi. Valere. In Roma alli XVII di Luglio del LVII.

Tutto vostro Ant. A.

XIII.

Reuerendo Padre carissimo. Ebbi la vostra di XIII, e lodo il vostro discorso e consiglio nel pubblicar le cose che avete ben digeste, ed ogni di sarete a tempo di corregger gli errori. M. Angelo, ed altri, che vi consigliano il contrario, si muovono per troppo amor che vi portano, credendo, che con questa carità saranno le cose vostre più nette. Dalla Tribù Teatra è in Livio lib. 26 pag. 136 Basil. dove molti libri leggono *prærogativa centurio Juniarum*; li più antichi, ed anche quelli del Sigonio hanno *prærogativa Feraria Juniarum*, e significa la

Centuria così chiamata per esser della famiglia della Tribù Veturia della prima classe; così dove dice *Centuria Seniarum* vuol dir *Ficaria Seniarum*, e significa la Centuria, che consisteva della Seniozi della Tribù Veturia della prima classe, alla quale sola classe toccava la prerogativa. Così in altro luogo dice *Galeria Junior*, ed in altre *Anticlar Juniorum*, benchè si vede stampato in Livio lib. 24. pag. 83. con *ant prerogatis e ante juniorum civitate*; io leggo *Anticlar Juniorum civitate*, perchè quello ANTE è superfluo in quel luogo, e la Tribù AN ovare ANIE dimostra la causa dell'errore, e la incerta ma per eccellenza. Veturia si trova in suoi nomi, vestigiana in *Hippelle Sen. Calpurniar. Sen. F. Fecurio. Quincianar*. In altri luoghi recetti da M. Pirro C. Cordus C. F. Fet. *Malerianar Sen. Sen. Aparian Sen. F. Fet. Babian Falacib. Larin. Sen.* Della Popillia e Publilia che siano due tribù non con voi, come sono due famiglie, ma trovandosi tante altre oltre le 35, ci pare non far ingiuria ad alcuna di queste a lasciarla più presto che altra.

Del giorno de' Indi Olympici padre Ottavio ha trovato meglio di quello che vi scriverò nella commentarj di Plutarco, e credo vol'abbia egli comunicato. Quelli F. F. in quella iscrizione di C. Suetonio non so interpretare, nè mi piace la interpretazione di padre Ottavio, che vede che in *Provincia Pra-*

olla, come si vede in Spagna P. P. H. C. per dire *Prætor Provincia Hispania Citerioris*, così Picentis P. P. per dir *Prætor provincia prædix*. Io dico che non fa mai prætor provincia Picentis che io sappia; corrector Picentis si bene, nè quando fosse, varia chiamata e scritto così. Non trovo però meglio: guardate bene non sia errore, e quelle lettere non siano d'altra riga, ovvero altre.

Delle sorelle di Augusto non trovo altre se non quella, che disse voi, che l'una si maritò con Marcella, e poi con M. Antonio, ed ebbe figliuoli di nascida, poi morì, secondo Svetonio essendo Augusto di 54 anni, e non dice dell'altra sorella alcuna: Dubito che morisse molto giovanetta innanzi l'imperio di Augusto. Pur cercarò ancora.

Delli Divi scrisi nell'altra: ho trovato poi la noni Divo Constantio padre di Constantino, e Diva Valente in un'altra.

La patria mia è Zaragoza capo del reame di Aragona. Fu colonia di Romani fatta da Augusto Cesare, e da lui prese il nome di CesarAugusta, prima detta Salduba secondo Plinio; il cittadino si dice CesarAugustanus e non CesarAugustensis, come mi chiamò M. Lelio in un suo libretto. Se io fossi Papa, che Dio non voglia, direi, che Augusto lascio figliuoli in quel luogo miei progenitori. Hora che non poter nome, diranno che discendo da un

frate di Sant' Agostino. A M. Carlo (Sagona) mi raccomando, e del negozio Gerundino non c'è risposta. Addio padre. Di Roma a 24 di Luglio 1557.

Tutto vostro A. A.

XIV.

Reuerenda Padre carissimo. Ebbi l'ultima parte de' miei fasci greci, e le vostre lettere di XII, e di XX. Ho a caro che il BENE vi fosse tanto caro, dubbio che alcuni non lo intendendo abbiano fatto in cifra *Beate*, ed altri *Benedictus*. In quella Bella non erano nomi di cardinali, era solamente di dar il pallio ad un arcivescovo di Ragusa, se ben me ne ricordo. La questione dell'equo pubblico, e del *in V. Decaria*, non è molto facile; per si trova in Varro *de lingua latina* esse equo publico il stipendio di mille assi, non saprei dire, se si dava ogn'anno, ovvero ogni volta, che andava in campo, ad equite *Ro.* per comperar un cavallo, o per cambio del stipendio equestre, il quale era ogni di trenta assi, questa si trova di due luoghi di Livio e Tacito. Si trova ancora in Livio *adferre equum publicum, & equo priuato merere, & equum vendere iubere*. Tornando a capo nella inscriptione, quando dice equo publico, *moneta danatur*, la qual formula è usitata,

e dimostra esser non solamente equivo E., ma ancora delle lince spozzate. Quelli da *F. Decarius* significa esser giudice ex quinque decariis *Judicare*, nelle quali si computavano nocioni di certa età e ricchezza e bonità risaputa. Vedete *Senecio* e *Plinio*, che trovante *Augusto* aver fatto la quarta *Decuria* e *C. Caligola* la quinta: la stampa vostra mi par troppo minuta e molto scocciata; per quando sarà fatta, starà bene ogni cosa. Vedete volentieri il *libro de' Cardinali*, ma sapete voi il resto. *M. Bonifacio* dice non saper altro della moglie di *Nerva*. Del *Divo Domitiano Cesare* si ricorda della medaglia, ma non delle altre lettere, nè di *Diva Domitia* su cosa alcuna. *Padre Ottavio* vi scrisse jureor-di, con lettera incorsa a confrontar le cose di *Romani* avanti *Pirro* colle greche, e va vagando tra *Fittor* e *Tarrone* nel risolversi degli anni ab V. C. Il *Nerone* ho mandato. Addio per ora. D. R. Il K. Aug. CCCLVII.

Tutto di V. S. A. A.

LV.

Revocando *Padre carissimo*. Il libro, ovvero cate che demandate nella vostra dell'ab dell'altro, poichè i librari vi servono bene, potete comprar

in Venetia stampata in Basilea 1552 dal Frobenio con questo titolo *Notitia utroque tum Orientis tum Occidentis, ad Alciati Libellus de Magistratibus*. Le coloure del libro di Mafes di Antonino non son più che nel stampato. Si trova però un libro di Francesco de Colonia così guasto, nel quale non credo che sia cosa d'importanza di quelle extra Italiam; cercarò dove è, che penso l'abbia il Ferrus, e vi avvisarò a pieno. Del libro di Patriarcha vi ringrazio quanto faria al vostro patron se mi facesse Patriarcha di Hierusalem.

L'andata in Avignone non potrà se non giovar alla curiosità e diligenza vostra e nostra. Ricordatevi di tutte le epistole di Papi antichi, e di concilii generali e provinciali tenute sotto, quanti libri, e dove si trovano, e se trovate libri di collezione di decreti come di Breviario, ed Ivone, e Gratiano, anzi di decretali di più antiche compilationi che di Gregorio IX. Item libri di leggi avanti Giustiniana, come varia di Ulpiano, Paolo, Cajo, Papiniano, perchè credo certo si trovano in parecchi luoghi. Devo Poppata è la figliuola senza dubbio, e non la moglie di Nerone. I vostri fasci troverete con gli argenti mandati al Cardinale, non credo che si perdano li argenti, ma che si mescolino del volume di Sisti, se voi non usate diligenza a recuperarli, ed oggi mi fa intendere Malchione che son giunti. Le cose di

padre Otavio non stanno ancora a martello in quello, che vi scrissi di Pittore, ed altri, quando sarà risoluto, vi avviseremo. Non altro per ora. Faciate le mani al Cardinal vostro. In Roma hor hab. alli VII. di Agosto 1667.

Vostro A. A.

XVI.

Padra carissimo. Inanzi che risponda alla vostra ultima ed alla questione spagnola de' grandi, ho da dirvi due o tre cose prima del BENE che non era bene quanto vi scrissi prima, ma vi sarà bene quello che vi dirò.

Quel registro dove era quella bolla di Alex. II. di che vi scrissi, era uscito con una, e li quinterni e cartiera occupavano una parte del sigillo e di quello che seguiva dopo il Bene. Ora l'ho fatto discostare, e tengo che dice dell'altro tanto all'incontro del BENE: VALETE. E la lettera del sigillo, che vi mandai avanti, sono queste. *Exaltatio in Deo in virtute brachii sui.* Vedete quanto importa il veder le cose con diligenza, quel Bene lo credevo, che fosse lettera del cancelliere, e come che approvava la bolla; ora vedo, che è fine della bolla, e forse di mano del Papa: e mi sovviene che in per-

reschie sottoscrizioni di leggi imperiali etiam greche si leggono come parole amovibili in latino, posse fossero di mano dell'Imperatore. Nel primo libro del codice di Giustiniano c'è una epistola a papa Giovanni nel fine della quale c'è la sottoscrizione tale: *Datus te conservet per multos annos sanctorum religionis ac Fidei.* Nella novella e nell'li concilj se ne trovano d'altre. Vedete dunque se nella copia delle sottoscrizioni di bolle si trova questo *Sanctus* in cifra, e forse in due cifre. Avvertite ancora che in questa bolle non erano sottoscrizioni di cardinali, perchè si vede il segno dove fu attaccato il piumbo. Così altra cosa ha considerato, che il cancellier sottoscrive a nome dell'Arcivescovo di Colonia, e mi pare aver inteso che li tre elettori dell'Impero siano cancellieri d'Italia, Germania, e Franza. Fatto quello di Colonia era d'Italia, ma io credeva esser loro cancellieri dell'Imperio; par pensateli, e se fosse si dicono ora in Roma li vicecancellieri per esser locotenenti di colui di Colonia. Quanti pensieri vi metto nel capriccio, state sabbia. Nella Diva lessiate *Diva Angerona* della quale c'è la festa appresso Natale segnata nell'festi di Nafao così DIV. e M. Paolo Mantovano nostro stampando il *Kalendarie* predetto fu una galante interpretazione indegna di lui, dicendo esser la festa di Diva Folia: vedete li granchi che si pigliano

correndo a fario, fateli di gratis un poco di ramoso attorno da parte mia, e legga il primo di Macrobio, e troverà quella *Dea Argerona* in quel di modesto, e la cassa perchè si celebra, ed altre baye, dicendosi *Divalia* e *Argeronalia* secondo Varone, e Macrobio. Vorrei saper da voi, perchè così si dica *Diva*, non *Joca Larencia*, e verso altre. La vera cosa, che vi ho da dire è, come in Frasinio de' Colonnii non c'è niente di quella usua italiana.

Vengo dunque alli Grandi e dovete saper, che antichissimamente, che appresso noi vuol dire dal Settecento o cinquanta fino al 1350 non c'è memoria di grandi, ma sibbene di conti, e ricchi uomini, li quali dopo la persona del re e regina, e degli infanti figliuoli del re erano li primi nella corte e nel regno. Questa preminenza si ereditava non solamente dalli primogeniti, come ora, ma ancora da tutti i figliuoli e parenti, come fa nella casa di Lota e di Castro, dove tre fratelli erano chiamati tutti conti, e tutti ricchi uomini; e mi pare, che quel titolo di conte era più presto dignità di persona, che dominio di roba o castelli; come in alcuni antichi feudi di Spagna. Appresso romani e greci, ed in Germania ed Inghilterra c'è oggi qualche vestigio di questo; poco differenti di conti Palatini, che per privilegio si fanno. Dal 1350 in qua arricchono alcune casade per donazioni delli re, e per

rubricolare, e si fecero questi titoli ereditarij di primogeniti, e far una quantità di conti, e poi alcuni marchesi, ed all'ultimo duchi, crebbero in tanto numero, che bisognò far gradi di grandi e di signori: la qual divisione cominciò a giudicarsi nel tempo del re cattolico la effusa, ma la nome in questo ultimo dell'imperatore.

Il segno di esser grande è quando il re lo fa coprir e seder, quando lui siede privatamente, ed in pubblico differenzialmente dagli altri; nelle lettere ancora gli scrive *Primo*, che vuol dir *capino*, perchè ad altri signori non fa sedere nè a tanti coprire, nè gli scrive *capino*, ma *pariente*, che vuol dir *propriaque*. Ho inteso ancora, che in certa giostra celebrata che fece l'imperator in Spagna, li grandi soli uscivano con lance e libree in sua compagnia, e furono esclusi due duca Alburquerque e Medina.

In tutti tempi è stato questo onor levato conceduto a chi piaceva al Re, e se voleva, che andasse alli posteri, bisognava che li desse titolo o grado o vassalli suoi, perchè restasse ancora. Di tutti quelli, che sono oggi grandi, fa tre divisioni una per sangue regio supremo; di questa son due: il Duca di Segorbe di Casa di Aragona per linea legittima discendente d'un fratello del Padre del Re Ferdinando Cattolico a costui finita la linea del Re

Catolico e Regina Isabella succede nel Regno. L'altro è il Duca di Medina Celi di Casa della Cerda. Casa discende d'un primogenito del Re Alfonso il Sabio di Castiglia. Benchè questi, che sono oggidì, discendano per femmine e siano veramente per matre di Casa di Beurne in Francia; e quelli del sangue di Mendosa in Catalogna, tutte case nobilissime. Per mancando la linea delli discendenti del secondo marito di quel Re Alfonso, la quale pose il Reame per arme, e poi si accordò con questi della Cerda, comoro potrimo pretender ragione. Discendano ancora dal Re San Luigi di Francia.

Li secondi grandi Signori so per officio, come il Contestabile di Castiglia, ed il Almirante di Castiglia; questi son due officj grandi e per questo onorati assai, e quasi sopra tutti massime in certi casi di gran tempo in qua si danno alli figliuoli, o possenti del predefuncto in due Castale, l'una assai antica e nobile di Velasco, questa è del Contestabile; l'altra è di Enriquez, Casale di sangue regio ma per bastardi. Li terzi grandi son per qualità di stato e grandezza di dominio, come sono il Duca dell' Infantado di Casa di Mendosa, il Duca di Medina Sidonia di Casa di Guzman, il Duca di Bejar di Casa Estuniga, il Duca di Sessa di Casa di Cardova, il Duca di Escalona di Casa di Pacisco, il Duca di Nagera di Casa Manrique, il Duca di Car-

duca di Casa Cordona, il Duca d'Alba di Casa di Toledo, il Marchese di Astorga di Casa d'Orcio, il Conte di Benavente di Casa di Fisanuel, il Conte di Ureaga di Casa Girou, il Marchese di Sacria di Casa d'Alencastro e Castro, il Duca d'Albuquerque di Casa della Cuera, il Duca d'Arco di Casa di Ferrer di Leon, il Duca d'Alcala di Casa di Ribera, il Conte di Faria di Casa Figueroa, e qualun altro, che non so; e li Arcivescovi di Toledo, Siviglia e Saragosa. Di questi ultimi alcuni son certi, altri meno certi secondo l'età e qualità della persona, e secondo che il Re vuol onorarli. Perchè alli vecchi inferiori di titoli solo il Re onora come grandi, e così alli Viceré delle provincie grandi, così alli presidenti di grandi consigli.

Venendo al Duca d'Alba, lui è grande per volontà dell'imperatore e per eredità. Il suo padre non fu grande, perchè morì in vita dell'Avo Duca. Il Avo fu grande in vita del Re Cattolico suo cognato per le molte uccelle; il prave in vita degli altri Re non fu grande. In vita dell'imperator suo a nepote non stati grandi, e il suo figliuolo primogenito sarà altro, eccetto se non gli venisse qualche gran disgrazia col Re futuro: perchè colla disgrazia ognuno li terria etiam quella che li fosse debito; ma con mediocre fortuna non dubito che sarà grande, benchè la qualità d'Alba non sia tanto me-

Museo, nè la Casa di Toldeo benchè antica, e nobilita
 tanto splendida, che meriti preceder molte altre che
 sono in Spagna ben stimate. Questo poco vi dico per
 istruzione di quelle, che io so, che è pochissimo:
 in quest' materie avete il campo aperto di replicar
 a vostra posta. Io son tutto vostro. In Roma alli 14
 di Agosto 1557

Di V. S. A. A.

XVII.

Revrendo Padre carissimo. Opera mi desse la
 dia vostra di 17 e 20 di questo, e così risponderò in
 fretta. Quanto al Bene valate mi meraviglia che
 non v'accorgete che dove oltre il Bene si vede A. e
 T. sia cifra dicente due parole più presto che di
Beate, nella qual parola non c'è il N. Ma se dite
 che oltre il Bene saiete si trova la cifra, batteme-
 tela a vostro modo. Quanto alla Utriculana mi sov-
 viene, che sebbene Utriculi non fosse di Romani,
 potevano esser in qualche parte di Roma Utricula-
 ni venuti all'isola, che dettara il nome alla Tribù,
 perchè questi nomi non sono appunto corrispon-
 denti a quelli che sono in esse descritti. Ma se vi
 piace più la Papollia, la qual si trova ancora in Fes-
 ta antichissima, fate voi. Il luogo di Tacito sopra le

due Dica Poppato vedrà meglio, e la lettera mandata al P. Ottavio. Il vostro libro di Cardinali ho visto, mi piace assai, ho visto qualche error di stampa, e di memoria. Ho comprato uno, e poi mi è stato tolto per darlo ad un Cardinale. Mandatemi alcuni a vostri amici, presentiam a M. Agate, il quale mi domandà l'altro di se aveva qualcuno per lui. Notarò li errori che potrà. Nella penultima pagina dice che l'arcivescovo è sopra tutti i Vescovi per dir il Decano. Al non Cardinal Feto Inglese chiamare Fietto, e si dice fra Galieno.

Quanto alli grandi non mi dispiace che fate li tre arcivescovi della seconda classe con li ufficiali, e non è vero, che quelli Contestabile e Almiraglio sieno etiam senza il officio grandi sempre. Quella distinzione, che domandate in quelli della 2.^a è troppo lunga per hora. Non creda che sia vero, che ogni privilegiato di grado per nascita si copra la prima volta senza che il Re gli faccia motto; ma si risente del Re, e non va a palato più. Il primo grande di casa di Toledo fu il parente del Re cattolico, non mi ricordo bene, se fosse il aro o bianco del Duca d'Alba, se fu il bianco fu colui che tolse per moglie la Rea del Re, se fu il aro fu il cugino del Re. Facciamo conto che fossero tutti dai in quel tempo grandi. L'aro sopravvisse lungo tempo fin al 1569 poco più o meno e successe questo Duca: credo che

si trovava nella coronazione dell'Imperatore a Bologna col consenso del padre, ma non so se fu fatta la cerimonia, che credete, di farlo coprire. Io credo certo, che subito li fu fatto honor assai, e tanto più si fece a' suoi primogeniti: li maggiori suoi non erano grandi, né Duchi, ma Conti e secondogeniti d'una altra casa di Toledo, che ora son rimasti conti di Oropesa di poca facoltà. Quelle case di Oropesa e di Alba si comparò da un Arcivescovo di Toledo non è CC. anni, e fu dato ad un nipote di quell'Arcivescovo; ma essi erano nobili grandissimi di cognome di Toledo, del qual cognome c'è qualche memoria nelle Istorie in quelli tempi e cento anni più indietro. Essi dicono che Stephano Illan, che vuol dir di Gallano, venisse d'imperatori di Costantinopoli a Toledo, e fosse capo della sua casa, la qual casa non è certa né a me verisimile. Pur oggidì è assai illustre casa, e nel picco della luna, perchè tutte le case e case fanno le sue dismissioni e crescimenti, e si esclusano ancora e si perdono. Della disgrazia del patriarcho mi rincresco. Io son tutto vostro. In Roma alli 28 di Agosto 1557.

Antonio Agostino

Revocando Tutto carissimo. Ho scritto quelli luoghi di Torino lib. XV e XVI e della figliuola *Diva Poppaea* con parole chiare *Memento Regula & Vergine Regis Cos. natam sibi ex Poppaea sua. Nemo ultra mortale gradum accepit, appellatioque Augustum, dato & Poppaeae eodem cognomine &c.* Quae facta fuit quarta infra mensam infantem. *Barbaeque carissae adulationes concutiam honorem Divae, & palmar, ardantque & Sacerdotum.* Questo dice nel XV, poi nel XVI alla morte della moglie, non vedo, che sia fatta *Diva*. *Corpus non igni abditum, sed Regem exterritum cunctitudine dispersum odoribus conditur, tumuloque salutarum inferitur. Ductus tamen publice exquirat, laudatque ipse apud castra firmam ejus, & quod DIVINAE INFANTIS Patris fuisse, aliisque fortunae manera pro virtutibus.* Non c'è stato in quel luogo, e benchè poi alla morte di *Theresa* si dica *& cum Deum honore Poppaeae decernatur sponte abens fuisse non interfuit & postea. Frustra animum ex Poppaeam Divam non credere, cupit in voce D. Iulii & D. Augusti non jurare.* Queste parole le intendo della figliuola, della quale solo non certo fante *Diva*, altrimenti sarebbe subiguit. Delli grandi e Signori di Spagna ho fatto una lista, dove

sono XV Duca, altri santi Marchesi, e XLV Conti, e vi potrei dire l'antichità di ciascuna heredità di pochi si può chiamar antichità. Ho trovato ancora i nomi e titoli di avi del Duca d'Alba da CII anni in qua. Essi si dice Don Ferdinando, ed è il terzo Duca, suo Padre Don Garcia morì senza titolo la vita del suo Padre, l'avo Don Fadrique (chiamo Federico) Duca II, rege del Re Castolico, il bisavo Don Garcia Conte II, e poi Duca primo avanti del 1470, padre di costui fu il primo Conte Don Ferdinando fatto nel 1440 vel circa, costui fu figliuolo secondo marito di Garci Alvarez Signor di Orpesa, fratello di Don Casiere Gomez Arcivescovo di Toledo, il padre di costoro credo che fosse un altro Garci Alvarez detto mastro di Santiago del 1365 vel circa al tempo del Re Don Pietro, ma rinunziò la elezione, ed ebbe in ricompensa Orpesa e Val de Comengia. Morì l'Arcivescovo nel 1444 di età di 70 anni. Costui ebbe Alba dai beni che furono tolti alla figliuola del Re Ferdinando I. di Aragona, e la diede a suo nipote che fu il primo Conte: sono reputati grandi li tre Duca solamente. Non ho altro che dirvi. Adio padre. In Roma alli 4 di Settembre. 1557

Vostro A. A.

Reverendo Padre carissimo. Mandovi la lista dell' Arcivescovi Tolentani più copiosa che non era in quel libro vacchie mia antique, nel quale erano fin al Cardinale Eglio del qual fu quel libro. Quanto alla decisione delle questioni di gradi credeva avervi satisfatto quando vi scrissi, se mi ricordo bene, che quando non fosse il primogenito del duca in disgrazia del Re, che sarà senza dubbio grande, e se questo vi scrissi quando il Duca a sua figliuolo erano in campagna coll'esercito contra di noi, ora che abbiamo fatto la pace, e tutti due son venati tanto cortemente a Roma ed innamorate questa Corte della sua prontezza e magnanimità, l'onore di gran Signor è debito per natura al figliuolo come al padre, e per successione di tre duca suoi progenitori, che volete che vi scriva altro, se non che non meditate più in dubitatione cosa tanto certa e chiara? La vostra opinione del Reo valore mi piace. Del libro di Plutarco mi rincorro, e del non potervi voi valer di vostri libri di Cardinali. La guerra col Duca di Ferrara dubito che si farà con le uccisore e gongole a altri legni: poiché il castro di questo anno che ebbero le persone è venuto tanto gagliardo alle fiondi. Di qua abbiamo avuto la parte nostra mirabilmente: e si dice altresì di Fiorenza e Toscana.

na; non so se la Lombardia vi siete ancora ignoranti come noi. Ora, Padre, mandatemi una buona mancia: ho trovato un gran libraccio pieno d'arce di gentiluomini di tutta la Spagna, Sicilia, Napoli e Rocca, Majorica, e Sardinia, di tutti se, duca, e città principali del mondo, di tutti Cardinali del tempo di Papa Lionr. Una fatica maravigliosa, ma scritto in lingua Catalana, e arce tagliate colle forbice e incollate sopra la carta, la qual cosa è più laboriosa che necessaria nè utile. Dite se presto presto, che valete, che il libro non è solo, e lo voglio restituire bruta risposta di questa lettera. Dite ancora a M. Carlo nostro come per lettera di Barcellona dell' 10 del passato risponde quel gentil uomo Girardesse, come arce ricevuto le nostre lettere, venne a Barcellona per impetrar la licenza di seguir, e arce impetrata, e passava metter in esecuzione la istruzione mandatagli. Non altro. Son vostro. In Roma alli 25 di Settembre del 57.

Rev. Padre carissimo. Ebbi le due vostre lettere lungissime e gratissime, ma non vi risponderò tanto a picca, per esser troppo occupato con la venuta delle audientie ed altre faccende, ma in sostanza solamente quanto alla deducioni di libri tra quelli due principj pigliarà quel che ora è più sublime, e più amico di vostro patron, id est il Re di Spagna, benchè l'altro sia più propinquo all'imperio, ma sarà un Re di scacchi senza l'oglio del suo Nipote. Quanto alla divisione di libri non mi dispiace, eccetto che più presto venissero la terza parte del credo di Costantino, che dalla morte, pare mi rimessa a voi. Deduca a diversi un medesimo volume, una parte ad uno, ed una ad un altro, è cosa usata da antichi come N. Varrone, e da moderni come Gregorio Lillo nel libro de *Div.* Quanto alle persone, mi piacerea, che mi dessi per compagno, oltre il padre Quarzo, il vostro Arcivescovo Salernitano il quarto sarà il protonotario Gallesio Salsese questi due nella corte di Cristiani non si scandalizzano cono di usurchiamati, ed insegnarà a far a qualunque una competente promozione. In altri libri pigliate le fratelli del vostro Cardinale, ed il vostro Generale, e M. Angelo Mascardi, ed il Cardinale di Rohan, ed altri signori, e amici. Quanto agli signori

di Spagna vi mando la lista, credo, che manca pochi, quanto alla questione del figliuolo del Re di Alba non si può dubitar, che non sia grande per debito. Delle arme di Imperiali, che vi mancano ho dato memoriale a N. Angelo, ed a M. Alessandro Scultori: non ho la risposta ancora. Di Patriarchi tuturi credo nell' Epistole di Gian IX, e di Innocenzo III si trovano alcuni, e false sono di grecha, e nelle Decretali, e nelle Inscrizioni; ed ho visto un libro de Patriarchis d'un vecchio Famagustano, ed un altro libro de Episcopis Germanis stampato in Norimberga in 8. del 49 fatto per Gaspar Brachio. Là si trovano gli arcivescovi di Magantia, e suoi suffraganei Constanza, Argonaia, Spiza, Augusta ec., dice Fortun Prunus, credo che ha fatto altri libri, per li concilj antea si cavavano infideli. Quanto alle arme di Re di Spagna e d'Inghilterra non potete errar nel dar al Re d'Inghilterra l'arma che porta oggi dal tempo che si chiama Re di Franza, perchè prima non portava i gigli, ma secondo quel che credo, i tre leopardi. Benchè ho letto, che i leopardi sono di certi pari di Franza cotti è il Duca di Normandia, e che ottenne quel Ducato dal Re d'Inghilterra prese quell'arma, mi chiederò meglio. Quanto alli Re di Spagna, i Re di Lioc portavano il nome solamente, i Re di Castiglia il Costello: i Re di Castiglia e Lioc era due: i Re di Aragona e contà di

Barcellona i bastoni rossi in campo d'oro: i Re di Navarra la cappa d'oro in campo rosso. Non potete errar guardando, ad quei Re, di chi volete l'arme, possedeva quel reame che dico. Ma li Re Gati di Spagna portavano altre arme se armo portavano. Il vostro libro di Cardinali rivederò. Le altre cose mi piacerà, che si compiano, e mi piace il modo che scrivete, e che state in Venezia, dove mi potete scrivere ogni settimana, ed arami si può scrivere ogni cosa, perchè sono aperte le carceri della prigione e porta, perchè non sia per metter d'altri. Tenetemi in grazia di Monsignore Illustrissimo, e nella vostra, e di M. Caro, e M. Carlo. Di Roma alli duo di Ottobre del LVII. Li arcivescovi di Toledo vi mandai cose di sopra.

Vostro. A. A.

Essendate nel vostro libro il cognome del Cardinal Orsini, perchè non sta mai bene, ma fare così **TRIES** lo un Proemie dico, che non si dica *Papa Historiar*, ma *Historiar*, non se che volete dire, *se- se Historiar*, ovvero *Historiar*. Aggiungete la morte dell' Cardinali Siliceo, Mignaccio, e Compostellano, e la refutatione di Peto. Due Cardinali feceroli fare Auditori di Roma, e non fu più che uno il primo Domenico. Antonio di Monte fu Auditor di

Rota e della Camera eodem tempore quando fu presentato, e mettete così preferendo la Rota, come è di stile, e voi credo che lasciate la Rota nel libro.

XXI

Reuerendo Padre carissimo. Mons. Angelo mi disse avervi mandato tante le copie di quelle impetratoe, che volete, eccetto quelle di Franconia, e di Nassau, le quali due vi mando con questa. Se aspettate in Parma la venuta del R.^{mo} Caraffa, mi sarebbe caro che aspettassi uno giorno più, perchè non sarà gran cosa, che vada lo ancora dietro, come mi dicono molti; pur intendendo per altra, o per altri il vero, e ci vedremo volentieri. Ho fatto questi di il libro del Robertello fatto contra il Sigonio, e contra Paolo Manuzio, non lasciate di aver qualche cosa per voi, ma con giudizio, perchè piglia dei granchi ancora lui. Non posso scrivere altro. State sano. Di Roma alli XVI d' Ottobre 1587.

Vostro A. A.

A tergo. Al R. Padre car.^{mo} F. Onofrio Panvinio.
A Parma.

Revoranda Padre car.^{mo} La vostra del XV dell' altro, mi fu data all' XV di questo; ed io avrò, ed ho tante occupazioni, che vi risponderò brevemente, e forse a poche cose di quelle molte, che vorreste. Comincio dalle deliberazioni, le penose non mi dispiacciono, gli epistoli vostri assai. Voi li vorreste, perchè vi pare che basterebbe ciascuno del suo proprio titolo: questo disio dato nelle epistole, e farete secondo l' uso d' altri, e non alla fratesca (con perdono). Marco voglia quel Ciceroniano, nè quell' Hispano; scritto se ne dice come molti, che per uno spagnolo son un galantissimo te., e quando mi vogliono lodar essi, dicono che fa peccato, che fussi spagnolo. Ringrazio ben vostra cortesia ed amorevolezza, che vi sarete a farvi capo de' vostri amici e dedicarmi una così grande e bella opera. A Padre Cosavio chiamerete abate di S. Maria di Il libricello de la, la cosa ho prestato a N. Angela: è una gran fatica; ma non è assai antica; ma so che si caverebbe parecchie per voi. Nelli titoli di libri di fuori, non dite delle persone, che habbano TRIB. POT. Benchè dentro si intenda, ma credo sian pochi, che non fossero Cosavio; par c'è N. Agrippa e Tiberio avanti che fosse Cosavio, e qualcun altro. Di coste-

ria potestà credo che fosse Donatiano, pure invecchiò sì lasci nel titolo non importa troppo. Della dedicatione di tutti tempj, archi, & statue, e corone farete bene a scrivere, specialmente perchè in questi fasti s'è certo lasciare che appartengano a dedicatione. Dio di quei T. dedicaste tutto sicuro. Io ho fatto questi giorni un poco di studio in questo, ed è bella cosa e serve per le medaglie, e si trova anche in Livio. Ho lettere di Spagna, che promettono alcune arme di cardinali spagnoli, e qualche fine di belle. Berengario Angliota Gerandensi Episcopus & Cardinalis non so se si trova con nel vostro libro. Perdonate, padre, che non posso più. In Roma alli XX di Novembre 1537.

Tutto di V. S. Am. A.

XXIII.

Reverendo Padre carissimo. Ha ricevuto le due vostre, delli XV d'Octobre data in Parma, e la venutiva delli XV del presente, e benchè alla prima v'abbia risposto otto giorni sono a Parma, in questo dirò qualche cosa lasciata, ovvero ripetuta perchè siete più presto e più intieramente raggiunto di quanto m'acconce a dirvi. Ho vista la vostra deliberatione nelle dedicationi di libri di fasti, e

mi piacerebbe le persone con tanto vantaggio mio ed vostro, della qual cosa vi ringrazio. I titoli ed epiteti di tutti potete lasciar così, ed ancora le patricie, potendovi. Nelli titoli di fuori non mi piace *decessorum magister*, p. R., perchè non assai sia il titolo dell'opera, manca male è dir senza quella parola dopo *Augustissimi Patrum a Romano &c. Augustum libri sex*. Nel libro secondo darsi: *Imperatorem Augusti, Caesaris Tribuniciam Potestatem habentem, Consul &c. ad baptismum Imp. &c. vel ad Religiois christianae defensionem susceptam ad Imp. &c.* E così mostrerò nel libro terzo dove fare *ante obitum*, pare averte bene, che contina avete dal tempo del baciamento, ovvero della conversione. Quanto alli patriarchi mostrerò a M. Angelo vostra lettera, ed esso vi risponderà io desidero, che vedessi bene nelle decretali, nel decreto, nel senso, nelle clementie, ed extravaganti, e nelli concilii la memoria di tutti questi cardinali e vescovi che occorrono non certo che troverete più di uno, e vi confermerò in molti. Delli Tolosani vi scriverò in molti nel medesimo, di cardinali ambasciari sopra voi. Le arde, che non avete domandate di Carliani, vi serviranno. Il libro per il Re Filippo potesse dar al suo ambasciatore persona doulesima in questa Città.

Quanto alle cose della strada mi rincresco assai, che la sua stampa risca così male, come dice, ed

essendo tanta differenza, potete stampar il vostro libro senza pericolo presentin con tante altre cose, che fanno non esser il medesimo libro, e fatto prima sopra questa diligenza con quello, che così se ne intendevo, perchè mi par cosa chiara poter voi poter non esser quel libro suo questo vostro. Quanto al patto farò in fede di quanto mi ricorda; di privilegj non potè farla, ma s'ibene che vi fosse lecito stampar voi i vostri libri, ma non vender quello che vendete a lui fra un certo tempo, mi par di tre o quattro anni, poichè ogni sabbato mi potete scrivere, ed io rispondervi, avvisandovi di quanto accade ed occorre. Andando in Verona, di grazia ricordatevi di far farir la copia dell' concilio Ephesino ed Ottavo, e condannamenti nella stessa a piacer vostro. Monsignor di Verona, è appresso una santità, come capo di secretarj, ed è molto più saggio. Il libro della vescovà Magontinà è appresso di me. Ho avuto questi di alcune medaglie rare, tra le altre un Papiano d'argento con questa inscrizione: IMP. CAES. PAPIEN. MAXIMVS AVG., nel reverso ci sono due teste che si toccano con queste lettere PATRES SENATVS. Scriverà per quella boja, che fanno l'istorici sopra del cognome Massimo se fu dato a Papiano ovvero a Balkino, item per aggiunger quel titolo a tutti due di *Patres Senatus* in luogo di *Pater Patriae*. Un' altra par d'ar-

302

gesto con la testa di Nerone giovane e di Agrippina
con queste lettere NERO CLAVD DIVI F. CAE-
SAR. Il resto non si leggeva, e dall'altro canto un
carro con quattro Elefanti, e due figurine in esso
sopra la testa di elefanti dice XL. S. C. e a tutto
AGRIFF. AVG. DIVI CLAVD. NERONIS
mentre *Mazar*, perchè il resto mancava, che sia *Agrip-
pina Augusta Divi Claudii* (uxor) *Neronis Claudii*
Cezarina Augusta Mazar: così avete un esempio di
medaglia per il Divo Claudio. Del Divo *Favio* ho
anche un'altra d'argento. Della *Diva Claudia Pop-
pea* non dubito come voi fate in una delle vostre
lettere. M. *Pyrrho Tutor* è un gentile di Sua Santità
mi disse l'altro di averci trovato un *Athina* col nome
di *Bégerie* in una medaglia greca. M. *Angelo* dice
che vi manderà una copia grande di errori nel li-
bro di *Cardinali*, che non lo ristampate senza que-
sta. Io lo solleciterò a scrivervi e mandarvi. Non al-
tro per questa. Sua vostra. In Roma, alli 27 di No-
vembre 1657.

Ant. A.

XXIV.

Reverendo padre carissimo. Ho letto la vostra della
due longhinissima. Io non vi risponderò così a pieno:

ma come non valito; e prima della stampa che mi par sufficiente, ma desidero, che la cosa del margine fusse più distinta e più certa, che mi possono confare. Desideravo unjuocole in tutto, ma pazientia. Nelli autori di fatti antichi lascio Marcelino Comite, e più antichi li duo fraguanti di due conti di Suedi, uno del Coletio, e l'altre municipale che si trova stampata de Appiano, nell' moderno Mariano Scotti. Nel titolo, che par vorresti giungere *factorum Magistratum aliquot P. R. a Romulo &c.* mi dispiace infinito, perchè è titolo falso, e tutto il quinto libro non cade sotto questo, e forse li Imperatori non son propriamente Magistrati, e così stanchi male tutta l'opera. Se par volete qualche cosa fare come in ciascuno, dicendo così: *Factorum libri quinque, in quibus continentur Magistrates, Imperatores, Pontifices, Principes Sen. Triumphi &c.* Li imitatori di antichi si contentavano di quel *Factorum libri quinque* come fece Orazio: quel a Romulo se, e quel in quibus se, è superfluo, eccetto che la il libro più vendibile. Non lasciate de visitar el sig. Imbrochador Cesareo Francesco Vargas, è dettissimo Paricavalto, e competente humanista, e ha letto e composto molti libri. Io gli scrivo, che vi faccia carere con questo ordinario: andate per sicuramente, e quando avrete bisogno di mandarmi qualche cosa datecela a lui e vi agiterà ancor in molte

istorie di Spagna e altri libri. Al Sigonio date le mie raccomandazioni, e a M. Paolo Harriot: ha caro, che abbiate fatto le vostre dissertazioni insieme.

La cosa di Costantino mi piacerà come scrivete. La fede del Contretto col Serada vi manderà. Di libri che volete far e mandar a M. Achille, pensatevi bene, perchè dubito, che siano pericolosi di non pigliar molti granchi, come fa quel medico di Vienna. Ricordatevi delle parole HOC. SIGNO. VICTOR. ERIS. che così sta nelle medaglie di Costantino.

M. Angelo dice aver trovato molti errori di importanza nel libro di Cardinali, e che di grado non li riscampate finchè lui vi li mandi. Io gli dico, che mi piacerà, che si faccia accorgere quanto mal è precipitar le cose, che vi mandi presto quanto più può. Alli Tolitani ho aggiunto l'uso di molti. Credo che il l'embasciatore vi potrà agitar con altri. La Magantini farà copiar, ma credo sia meglio mandarvi il libro.

Delli Concilii mi piace. Dio voglia che fate quello, che promette, almeno non mancate alli Veronesi copiar per me. Sopra il stampar Concilii ho pensato di scrivere al nostro Arcivescovo fra Bascolomen di Miranda, che ieri fu fatto di Toledo, il quale fece una gran fatica di somma di Concilii; forse farà la spesa a stamparli in greco, e latino, e

jo posso servir con molti specialmente li universi-
ti. Delle medaglie non so quella che vorresti; se mi
capitarà con rara, ti avvisarò, come ho fatto. Il
libro delle donne ho letto, e c'è parecchie cose buo-
ne, ma non posso parir le medaglie sane e le cose
falso che di scrivono tanto sfacciatamente. Addio.
In Roma alli XI di December 1557.

Vostro A. A.

XIV.

Reuerenda Padre carissimo. Ho ricevuto la vo-
stra delli 24 dove scrivete altre le congratulationi
in stampa della gata le cose di Concilij sapientemen-
te, ma nelle dedicationi mi facesti rider, dicendo
uno al Pope, altro all'Imperatore, altro al Re di
Franza e così di mano in mano per tutti li potentati.
Aspetto un altra vostra di lettere indirizate
al gran turco, e un altra al Sophi, e altro al
Scirpha, altro al prete Gianò, benchè questo ultimo
avrà parte nell' Concilij per esser cristiano. face
per la fatica con diligenza come fare: le dedicatio-
ni non importa chi l'abbia. Certo quel frate di Con-
cilij perde il tempo in molte baie delle clerch dove si
trovano in cosmografi, e in render conto di cosa-
salui locatissimamente. Voi farete un bel Concio

Ecclesiastica, e vi voglio far dar dal Arcivescovo di Toledo per la faccisa de' Concilj la spesa della stampa, e una buona somma. Vorrei che si stampassero li Concilj greci in greco e in latino, e prima li universalis synodus generalium, poi li universalis de latini solo, poi li provincialis divisi per provincie, prima d'Italia, per trovarci in alcuni li Papa; poi li greci per aver antichissimi. Devo quora li Africani, che sono antiqui usati e si trovano in greco. Poi li spagnoli, gallici, e germanici, e britannici. In altro volume o volumi vorrei le Epistole di ciascun Papa. Vorrei ancora un Indice minutissimo di tutte le cose tanto per teologie, come per decreti, e di tutti i nomi propri, e di tutti i luoghi della sacra scrittura, e di mille altre cose. Non so se si potrebbe veder per la strada, nè impostare che si vedesse, perchè io andarb in fretta, ma importandoci cada partito di qua alli XX di questo, e esser in Mantua alli XXX. voi circa, due giorni di poi in Trento. Io vi mando il libro di vescovi Mugensini, e la fede del Capitolo con Scuda va indrizzato all'ambasciator Cesareo, dateli la ricevuta, e le lettere, che mi vorrete scrivere. Non so se avessi certe congedie, che vi mandai dalli Tolosani colla mia ultima. Orsù non altro, scate sano. Da Roma alli VIII di Genaro 1558. Vostro A. A. AME

(cioè Alfano vedi Lett. seguente)

Reverendo Padre carissimo. L'altra settimana non vi risposi alla vostra di 8, ora risponderò a quella e all'altra di 13 con le scritte alligatè che mi mandati. Prima dirò del vostro titolo, che per errore di penna mi scrivete *Antoniodignissimo Episcopo Africano S. Sedis Apo. ad Regem Romanorum Nuntius* per di Nuntio, lo credo che si scrive per T. e non per G. NUNTIVS, secondo che ho avvertito nelle Pandette, e in altri libri, ed lo direi più presto *Africano ad Regem Romanorum Apostolice Nuntio*, ma non avendo io andato, nè se ancora se debba andar così presto, non tirare ancora quella forma, che fosse avanti che si stampi tutto incicciato à titoli, e Dio voglia, che in meglio. Quanto alle dedicatorie delle corone non mi ricordo perchè lo scrivessi, ma presto che sia errore nel punto, perchè parlando delle altre dedicatorie, agimmo delle corone, per dimostrar, che varia fatica degna esser quella che ebbon corone graminee, rostrate, murali, e civiche, presentem per decreto pubblica, come sono quelle, che nota Plinio obdianziali, e quelle che fanno date civica e graminea ad Augusto, che dopo li trionfi, ovazioni, e ornamenti trionfali, non resta cosa più degna che questa delle corone, e così forse erano nelle colonne di Ercol capitalino. Là

archi e farnici e colonne e statue pubblicamente dati sono ancora degni di questo onore: item altri onori straordinari, come quello di esser VIB. OPTIMVS NASICA, le supplicazioni ad una dona giurata in toga di Giersona, la casa di Valerio Pubblico, e M. Massimo, e forse di tutti due. Le vostri Imperatori ho visto, e per darvi il vero, mi pajeva cosa troppo secca, benchè sia notor quello, che manca agli altri historici, pare seguitando così de tutti non tante addizioni che scrivete, sarà qualche cosa. Non ho oio per confrontar la verità delle cose, volentieri notai in Augusto, e in M. Antonio, che non dice quanto volte furono IIIiri, che nella medaglia si dice iterum a tutti due non se parlo in Augusto nominarò la terza volta, nè perchè non la sia, e vorrei che dove narrate li titoli di Augusto, si facesse menzione di questo Triumvirato II. nel III. La moglie di Lepido Triumviro credo che fu sorella di Bruto Caspione, come si vede in una lettera di uno Bruto, dove si lamenta di Giersona, perchè in Acota retulit a M. Lepido, lasciando mal capitato li figliuoli credo, che lo creverete in quella pistole facilmente; e sarà IVSIA, ovvero SERVILIA; ma penso più presto Iulia Tercia quella di quel detto Terzio deducta. Li Imperadori Corrado e Enrico farò diligenza di trovar in Germania Di Spagna aspetto alcune arme, e farò

che vrie mandino . Di quei Margarita ho avuto la vera, e ve la mando. Sono di due Casade, come vedete; e egli le portara così. Ho visto i libri di Strada, la lettera mi piace assai, non l' intagli ho legua, nè la correzione che mi pare nullissima . Nelle stori volendo stampare , stampate in luogo di colorì numeri, che corrispondono ad un indico, dove stanno li colorì per questa ordine : 1 oro; 2 argenteo; 3 rosso; 4 azzuro; 5 verde; 6 negro; 7 porpora . Non c' è più trà buoni staldi, ma se fossero nocite con altre nomi; e così alla stampa del nome servitevi di quelli numeri sempre .

Ho trovato in un piambo un Theodore Patricio , ed Emerico con queste lettere Θ ΘΕΟΔΩΡΟ PATΡΙΚΙΟ KAI ΕΜΕΡΙΚΟ del altre nome ch' sono erano lettere la croce, forse del nome di qualche Imperatore così T
E-O-H
K ma non difatto . Era il piambo trasferito, come quello della pelle . Io mi persuado, che fosse di qualche re scritto mandato ad esso per consegnarlo, perchè se fosse in edicto suo non seria in dativo . La cosa di Liberio non lo trovo, dubito, che le ripiglianti per scorte; per fare maggior diligenza . Li facti grechi ve li mando . Non son fuor di speranza di vederli in Venezia . Continuato il visitar il Signor Vargas perchè la fare opera . P. Ottavio ha molto variato nelle opinioni di Fabio, e di Livio, e di Varrone, pigliando or questa or quella; per lo vede più bene

in quella del Fittore, perchè li par che si confaccola più con le cose comuni tra greci e latini, come sono poste e grotte, ma li suoi argomenti sono più probabili, che necessari. Cade ancora al Fittore, per aver il più sottile Scrittore. Non crede a Varrone, perchè aggiunge quelli quattro o ver cinque anni Dictator, senza proposito, almeno senza autorità di antichi, e così Verrio Flacco. Lavo non li piace, perchè varia da greci anzi nelle cose di Alessandro, par non vuole aver nominate da voi come signore di alcuna epistola, perchè ancora non è ben risolto. A me mi piace Varrone per aver fatto gran diligenza nelle usanze di tutti luoghi, e averne alle eclipsi e altre cose notabili venuti a molte nazioni, pertona tanta diligenza e circospezione non si trovò giamai, ed è la stessa cosa il suo genio, e fu facile in quelli tempi trovar il vero. Fittore fu nel tempo del secondo Punico, tempo di ignoranti etiam nelle cose di quel tempo, ripreso da Polybio, come poco diligente. Scilicet vestri Imperatoris dies che quando nacque ebbe tal nome; cosa falsa, perchè secondo i costumi non pigliavano il nome, ma si aspettava il giorno laurico per alcuni mesi, e la toga pura per altri. Dicitur di quoque proventus iam appellatus est, vel ante imperium, vel in, cogit pura. Averrunt bene alla adstanti, perchè sono in epistola, che se ne siano alcuni, che laurici,

non solamente delli adettati inter vivos, ma delli instituti eredi si debbe far menzione. Ho letto la dedicatione del libro terzo: io metterò quel *Struonem sequentem reddidisti in Struonem reddidisti*; benchè verisimiglia *Arijas accepisti historiam graecam Procopio Struonem reddidisti*; quello cartolatorum mi dispiace, dicoi ruzzina curiosa. Scritto a non Sarytos. Non sapera, che H. Benedetto tradusse Procopio, e pensava che voleste dir *Zouca* tradotto da lui in gran parte latino, ed *Struonem*. Non posso scrivere più. Addio. in Roma alli 22. di Gennaio 1558.

Vostro A.

XXVII.

Reverendo Padre carissimo. Se avete avuto il favor greci, e il testimonio per la stampa vostra di Strada mi pare che rispondete a tutto l'altro mio, perchè qualche settimana ha incontrato il notivario. Se non, fate far diligenza col S. Imbasciator Vargo, perchè ad esso indirizzi le lettere, e pacchetto, e per via dell'ordinario. Delle cose, che dimandate che vi avvertisca, non posso far niente, essendo tutto occupato in palazzo, e in casa nel partirmi. State sicuro di quello, che legandolo io una volta non mi offre. Questo dico per il titolo che mi die-

e restò, se mi concorda dell'libri di Imperatori, e ancora della iscrizione fatta per me. Solamente vi accisi altrimenti, perchè il chiamarmi *Nastie* quasi che sia *parios* (e chi sa se *parios*?) sarà poi del legiero. La scurione del biancho mi piace. La partita mia davvero esser *pari*, ho mandato già sei cavalli a giocar. Andarò lunedì, (se Dio vuole) per le poste, per Bologna e Mantova. Se volete peregrinar per Germania, potessi trovar case di vostro studio; per la scupilla vi darò impiccio, e non voglio che la lasciate scema il Vescovato. Certo iscrizioni piene di nomi propri sono trovate in questi giorni di certi *Magistri Curatoris fontis Lolliani*, dove sono sette Consolati. Mandarvi i nomi come mi son dati. N. Benedetto promette di mandarvi la copia. Farete bene a procurar tutte le iscrizioni per veder l'ordine di essi, ed altre cose, che forse imparteranno. Nel primo mi piaceva che si leggesse *M. PEDVGAIO, SYLLOGA. PRISCISO*, e credo che così sia nel marmo. Del *T. Vixit* compagno di Gallo il non è dubbio: quel *LAENATAE* sia così, ma è error certo per *LAENITE*. Non posso dirvi altro, non vostro. In Roma alli cinque di Febbrajo, 1558.

Vostro A. A. A.

XXVIII.

Reverendo P. Onofrio Guismona. Hebbi in Francoforte una volta delli XII di Febraio, poi ho traversata una gran parte di Germania, e desiderava sempre vostra compagnia; massime nelle biblioteche delle chiese cathedrali, che sono piene di libri antichi e molto male ordinati. Non lasciate con ogni occasione di venir in Germania. La più antica libreria e più copiosa di libri sacri che di qua ho visto, è in Vormatia, là ho trovato le decretali antiche di quattro compilationi avanti le nostre, ed ho lasciato cura che si copino per me. In Pannia alia Patavia è ancora un'anticchia di libri del tempo di Carlo Magno, ma non gli ho visto minutamente. In Magnona e Spira sono ancora antiche librerie. In Dillinga il Cardinal d'Augusta ha pur suoi libri. In Augusta la casa di Gio. Giacomo Fucaro, e nella casa della città sono due librerie grandi di libri greci e latini. In Spira feci copiar gli epitafi delli sepolcri d'imperatori, ed una tavola di memoria, che vi mando. Non furono trovate le arme; pur credo, che siano intagliate nelle sedie del coro dove giacciono, ma per l'oscurità del tempo non furono viste. In un'altra terra presso Donabert trovai un tasto antico di non bassi caratteri, dove scorse che un patto di tre anni ha presente, restate ancor

za TIB. pro Ti. Se pensate, che sia del tempo di Costantino, non errarete, e quel spartir del Q VON-DAM è ben goffo. In Vienna facendo, che si trovano libri scritti così, ed in Ungaria medaglia. Io S. Benedetto di Mostera vide il sepulcro di Macillo, e mi ha detto, che aveva trovato del registro di Gregorio VII molte cose. In Francoforte parla col Sarala, mostra con esseri troppo antico. Ha mi detto, che Volfrango Lasio a spese del nuovo imperatore fa stampare un libro grande di medaglia, e poi l'estende d'altri. Non altro per ora. Son vostro. In Liema a XI d'Aprile 1558.

In questa Diocesi Pataviana il venerdì santo nelle orazioni si dice *sectatus gaudia*, e poi si dice l'orazione stante tutti le ginocchione, successi di sacerdoti; poi si dice *Incipit*, e si levano, ed il prete, levati tutti, dice per *Domine nostrum deo*. Il dì di Pasqua si vedono molti di bianco (all'antica per allegrezza, ovvero per il battesimo).

Al comando vostro

A. A. d'Alfio.

XXIX.

Revocando Padre carissimo. Se ben non volete venir a letture mi siarda di voi, e vi scrivo così di

vostra appetito: vedete, in un libro della libreria di Verona. *Congregatio Helveticæ circa Disceptationem ad incerta. 1634. ind. II regni Caroli XI Imperatoris vero X. ha fine di una bolla di Eugenio 3. Ego Eugenius catholice Ecclesie Episcopus. D. Abbas per manum Bononi S. R. E. scriptoris an. inc. Domini MCLIII. In una medaglia d'argento dell'imperatore Feod. I: IMP. CAES. C. PESC. NIGER. IVST. AV. & dal reverso DONAT. SPES. che dice di questa? non mi avessi pagato qualche cosa per questa? Avvenire par, che non ci vuo i pezzi, né in questa, né in quelle che abbiamo in Roma, ma questa chiarisce non darsi *Nigerius*, né tanto *Niger Pius*, ma *Niger Iustus Augustus-Supiate* ancora, che ha visto infinito medaglio dell'imperatore, e vedrà molte altre, ed è cosa degna di venire a vedere. Io vi farò intrader delle cose rare. Una d'argento Carosio IMP. CARAVSIVS P. F. Aug. e poi dall'altra parte FELICITA. AVG. per dir *felicitas*. Un'altra rara BN VETRANDO PP ATC. *Victoria Augustorum*. Un M. Antonio, come molte altre delle legioni LEG. XVIII. LYBICAE. Uno di Augusto IMP. CAESAR. DIVI. F. COS. VI. LIBERTATIS. P. R. VINDEL. e dall'altro canto PAX. per dubbio, che sia moderna. Uno di M. Antonio un poco guasta. N. ANTONI COS. III. IMP. IIII. dalla parte SCARPIIMP. ANTONIYS AVG. dall'una parte è un*

Becca d'oro M. Antonio cocente, dell' altra con
 Vianaria. Vorrei saper se avessi visto un' altra, e che
 vuol dire quel SCASPINE fore SCAYE. Prof. Fig.
 Imperatoris, ma non mi piace. Un' altra convalace,
 che dietro la testa dice OSCA e d' altra cassa DON.
 COS. ITIB. IMP. Ho trovata un DN. IOHANNES P. F.
 AVG. ed altre che vi farò intender poi. Sappiate
 che un M. Coarua voleva far stampare le mie me-
 daglie, anzi sono in gran parte stampate millesime,
 e Volfango Lanis quel Medico delli libri grandi di
 Rep. Rom. e delle migrazioni, aveva la cura, e un
 altro Camarier dell' Imperatore e in Francofordia
 mostrò la stampa a Giacomo Strada, il quale subito
 trovò alcuni errori, e poi lo ho corretto, che c'è poco
 di buono, e così manderemo a monte la stampa, e
 faranno far un' altra, che sarà fatta peggiore. Se ve-
 nate qua, ci sarà ancora per voi. Volfango è molto
 antiquario, e buona persona; e di tutto quello che
 si trovarà di antique vi darò avviso. Ma scrivete an-
 cor voi qualche cosa di recrare la moneta, e decide-
 re veder le vostre stampe. Scate sano. Di Vienna a
 due di Maggio 1558.

Tutto vostro A. A.

- Scrivendo questa mi son capitato due meda-
 glie d'argento con un reverso simile di Vianella e di

Tuo. Una tripode con un pezzo di sopra e di sotto un nocello. Desidero saper se spariranno a Indi cancellari, ovvero a qualche altra cosa di XVviri e perchè.

A - VITELLIVS . GERM. IMP. AVG. TR. P.

XV. VIR. SACR. FAC

IMP. TITVS . CAES . VESPASIAN . AVG. P. M.

TR. P. IX. IMP. XV. COS. VIII P. P.

XXX.

Padre carissimo. La notte avanti del partir mio da Vienna ebbi una lettera vostra delli tre di Maggio, dove mi davate certa speranza di venir in quelle parti col S. Marco di Germano Grator Cos. dal quale ancora ho sentito il medesimo desiderio di condurvi in quella Corte, presentim se io ci sarò ancora. Ma perchè nè il partir suo è spedito, nè di me si fa altra per ora, e V. S. sta ben occupato così, e senza licenza dell'Il^{mo} suo padrone non è costato si parla: potremo scriverci con ogni sabbato di qualche galanteria. Non lascio di dirvi, che in Vienna era già il Serada alle mani con Tullio Lantio sopra quel libro di medaglie dell'Imperatore, e aveva condotte la sua moglie e casa. Se andate voi ancora sarete mal agiurato dal detto Serada, ma stando io, le cose potranno passar bene. Il libro è

indegno di tal principe, benchè nelle medaglie greche e nelle romane avanti li Imperatori sia comparsente; essente che non è ben ordinato, nè sicuro la cosa da quel buon nome di Ludo. Quanto al Fetto del Sigonio non dubito, che riuscirà per consolazione, se lui piglia le cure; ma il mio è tanto avanti, che essendo io qui, presto presto sarà fornito. Credo, che sapete bene, qual io sia in simil caso, stimach assai che il libro si stampi bene; in nome suo, scrivo nel mio, importa poco. Io pensava a mandarlo a M. Paolo molto diligentemente scritto, ma se il Sigonio lo terrà nelle mani, allora forse ce lo manderà, e potremo così stamparlo come li piacere. Non mi dispiacerebbe veder la correzione del Sigonio prima; ma se questa cosa li è grave, non lo voglio. Diteci le mie raccomandazioni molto amore, perchè ha molte cause di volerlo bene, e lo persequa è essere tanto grande amico vostro. Il padre Orlando mi mandò un foglio del vostro Commentario delle fine del libro primo, dove dite di me tante cose che non si può dir più di Orlando: non so che cosa avete voluto fare; per perchè so, che vi inganna la grande amorevolezza vostra, dico, che vi sono obbligato più e quella che alla parole tante onorate. Dubitate nondimeno, che mi farete qualche invidia adesso. Desidero saper, se avete diligentemente trovato qualche ecclésiastico li VII. Elettori a far Imperatore.

e quando il dar le tre corone. Diceva padre Otavio che voi eri in opinione, che li VII. fossero da Gregorio X in qua; ma questo credo, che sia falso, poichè l'Orleanse nostro, che fu al tempo di Inno. IV. li recina, e quel che è più, credo che Sauer etiam in tempo di Inno. III. nel caso del C. sacratissimo de electione, nel quel tempo toccara di coronar al Colonne in Aquigrana, come ancora adesso. Vorrei ancora saper quanti Imperatori sono che hanno renunziato l'imperio, e a che modo ha fatto la renunziatione in *manibus pape*, vel *Electorum*, e si *ante consecrationem*, vel *post*. *Sicut* *scio*. Di Roma si XI di Junio 1555.

Tutto vostro A. A. Vescovo d'Alife.

XXXI.

Reverendo Padre carissimo. Lessi la vostra del sabbato proximo, e mi piacque inceder la intention vostra sopra l'andata in Germania, e certo essendo io in quelle parti, mi seria molto piacere vedervi, e vò potera far assai boni servizi con voi. Ma, sta non posso ritornar, ne il S. Martino è in procinto di partirsi; ma credo si partirà per tutto il seguente mese, e non so se farò la via di Venezia; ma in voce e in scriptis vi lascio molto congiunto

con lui. Mi dà noja la malattia di S. M. la quale è veramente lunga. La sua novera, nè di questo sig. habbasciator non è di spender molto in questa cosa. Il condar Senca Vico vi lodaria assai, e allora mandarsi lo Strada al bosco, e vi risscirà questo con messo del Lazio, il qual si diletta di far ritrar in rame. Tuttavviamte farete un bel libro all'Imperatore, ma non sono sufficienti le sue Medaglie sole per quello che esso desidera. Fare per dar una vista alla libreria di Germania lodarci la andata, se incidentalmente ci face la spesa da esso.

Crede avervi dato come in Verania ho trovato un libro di quattro collezioni di Decretali avanzi Gregorio IX: ora mi vien dato, che in Verona si trova un altro nelle mani di una persona privata, che si dice Alberto Galoso, cittadino e notaro del Vescovato di Verona: bisogna che state ogni industria per cararselo dalle mani. Se lo vuol vender, non si lasci per danari, se non vuole, almeno si possa copiare, ovvero lasciarlo vedere e conferire con un'altra copia, che passo avra fra poco tempo. Questa cosa, padre, m'impasta molto, farla con ogni vostra solita diligenza; se mi volete quel bene che so mi volete.

Tutti i libri, che dite volete stampare, mi sarà molto caro vederli, e crede, che sia vero quello che dite di essi.

La cosa degli *Comij* è rimasta delli imperatori n'importa, e potendo mandarvi una copia, mi sarà molto cara. Sopra tutto vorrei questo, le parole, che dicono l'istoria delle monache di Lodovico Pio, e Lotario I. e di Henrico 3.º e 4.º, e di Venceslao, in la renunziazion, perchè dubito fosse depositions, come quella di Lodovico Bavaro, e di Federico II.

Il nostro Giovan Andrea scrive, che il Re Alfonso di Castiglia, ed il Langravio di Turingia, credo si dicono Henrico, rinunziasero a prieghi di certa donna madre del necessario. Desidero saper quanto si dica di vero da autori antichi. La Bella di Gregorio V vuol ad ogni modo che sia vera il potentissimo Guglielmo Sireno, e dice, che in essa era la conditione, che non si chiamasse imperatore prima che fosse coronato, e che fosse Germano Feleto, in questo regar un certo Henrico Reo moderno, che scrive de origine Germanie: Cita in confirmatione della bella Ptolema Lucense, Martino, il quale però non dice, che Gregorio la facesse, Sacco Tommaso, Augustino di Lucona, Antonio Biondo, Giorgio Merula, Platina, Volaterrano, Alberto Crano, Caspiano. Io s'giungo Orlicone, il quale però non dice di Gregorio, ma delli sette, Lapolda de barba. Imperti, discepolo di Giovan Andrea, esso Jo. Andrea, e Baldo con tutta la schiera dei Canonisti.

Raddiamo scoperta la lettera di Federico II , e Pietro de Vinea con la risposta e apologia di Innocenzo IV. Certe lettere della elezione a Niccolò III , e di Giacomo IV alli elettori , per le quali la conca di Gregorio X non mi piace per quando vederò cose vostre, nè forse per voi, maxime in tanto silenzio veterum, e discordando la data di quella bulla, e non essendo allora Re di Boemia, ma Duce, nè forse il Marchese di Brandeburgo, e essendo la prima elezione seguita o per successione, o per volontà e elezione di tutto principio in Enrico II.

Nella cosa di Feste si lavora a farla; se mi serviva il scrittore in assenza mia, sarà fornito di scriver, ma tutta via un buon l'ultimo di mandarlo presto fatto. Io dubito che se ve lo mando, accetti che per lettere m'indicate qualche luogo, non mi chiarirà così bene come ora, avendo qui tutti li esemplari, e avendo sopra la correctione, e così avendo che è meglio, che mi mandate le vostre correctioni, che non che io vi mandi il libro, e possa consultarlo: pare di pensar. Al Sigonio ho in quel buon credito che scrivete, e per tanto l'uno, e per aver vostra guida. Non credo la curia riaceta la lettera senza quel esemplare antico, che fu del Visconti, che ho in per le mani. Vederete separare la parte di Feste, e di Paolo abbreviata per carte, identicci si può. Del cognome di Feste, che debbete in

ma vostra scritta al Padre, non osate dubitar, trovandosi nel antico SEX - POMPEIUS - FESTVS, e negli atti delli Apostoli avete un Festo liberto di Claudio.

Della tribù Menenia desidero, che mi scriviate tutta la iscrizione, e avvertite non sia di quelle di Pyrho, che qualche volta scrive una interpretatione per vincer qualche contenzione, come fu quella delli Fusti di Verrio Flacco. Non dubite, che molte tribù avessero due nomi, come seria dire *Menenia Oriculana*, *Claudia Subbotina*, *Pubia Ufentona*, e così di mano in mano potrei combinarle, pigliando un nome di famiglia, e uno di luoghi. Quanto al iam Latini et Italici; e l'altre cose ricordomi avere scritte una polina lunga a padre Octavio, è cosa assai dipendente dalle colonie e municipj, ed è bella cosa a cercar la verità in cose allora tanto facili e non così ardue la medesima questione mi domanda M. Paolo Mantio.

Se troverò la detta Polina ve la manderò con questa. Se non, mi darete tempo a pensarci sopra. A. M. Paolo scrive, che voi fidate la risposta. Ho trovata la polina, ma mi pare defectiva in molte cose: pare vi voglia far travagliare un poco. Volete di dichiararmi bene un luogo di Asconio Pediano sopra la oratione in Pisenna dove parla de la colonia di Faccusa, e del vostro Pompcio Strabone, che

diede ion Lullu a Verena e alle colonie transpadane. Se in questa vi fate errore, Inggres Alchano lib. II G. XX *Disputacionum*; e sapete mi dice se dice il vero nella interpretatione de jure Lullu, e di tante altre cose che dice, e quando sarà chiarito di queste due cose vi dirò il parer mio, se pure saprò altro che dire.

State sano. Di Roma alli XXV di Giugno 1550.

Vostro A. A. Affil.

XXXII.

Reverendo Padre carissimo. Non cercate ordine nel risponder alle vostre. Vienmi ora prima voglia di parlar delle famiglie patricie del tempo da Romano; e voi mi nominato per assai ma non se come siete sicuro, accento che di Tania e di Silvia se volete che Romano fosse di una non obstante deficiente natalium, voi nominato Rosilla forse da Romano. Della Julia non se se la conceda benchè Romano Julio si parlarò in Senato; ma avvertite, che Senatori furono etiam in quel tempo alcuni plebei. Nominato ancora Terentia che non se che sia, e Camilla, e Vercia, e Gegania, forse vergina vestali in Flaminio, le quali ancora poterano esse plebei. Fobia e Quintilia erano secondo Ovidio famiglie di quel tempo, ma non se se patricie, perchè Fabio Geler, idem Equite Romano, ammannò Remo secondo l'ancor de viris illustribus. La Tarpeia forse vi con-

cederò per cortesia, e la Patricia e Fancia per il concordato di Marcolin: la Hostilia è verisimile, come la Curtia, e Pomponia, e Marcia, le quali sono di quel tempo; e perchè non la Hostilia moglie di Remulo, eccetto se non fa nome feracissimo, poichè non si vada in altri? La Valeria vi piace, e a me la Pomponia, de la quale penso, che fosse il Pomponio; e una moglie Laurencia vorrà venir con esso. Non credete a Timarcha che li Marchi e Pomponj discendano da Numa. Giugurtho le Troiani Nechia, Gurgula, Memmia, Sergia, Attia Cluentia. Ma di tutte queste e di molte altre non siamo certi se sono patricie di tempo di Romulo, poichè possono esser antiche e prima plebeie, ovvero di equiti e poi divenne patricie sotto altri Re, ovvero sotto Bruto. Le Aemilia fanno ancora Trojana, altri Greca di origine. La Hostia, Favia e Vetulia son forse non men antiche, ma non se se dal tempo di Romulo alquanto di altri Re. Decuvia nomina un Valerio e un Tarquinio e un Curio, li più segnalati Sabini, che vennero con Tazio a Roma. A parlar per conghietture è verisimile che sieno queste già dette, che allora furono segnalate, e poi si nominan patricie. Sarà bello distinguer quelle, che sono *maiorum gentium* dalle altre, e li conscripti della patri: La Papius, dice Cicero, in *minorum gentium*, pure in tempo di Re ebbe non so che accordoj. La Turqui-

simis possunt credere fuisse minorum. Sic valebantur
 con quelli che chiamano majores di comp sole, ov-
 vero quelle di Romulo. La Claudia si sicure è mi-
 norum. Quelle di Alba giungete voi, che non mi ri-
 cordo ora. Tullia e Julia Serrilla, Quincias e Quin-
 tilla, Geganis, Coriacis, Glodis, Nerilia, Due vo-
 glia che non siano di quelle dette di sopra.

Vengo alle tribù; ricorreat la etimologia di Ga-
 leria, Pollia, e Voltina. Di Galeria a galera, nel Ga-
 lenda a Galano furia: questa ultimo mi piace più, e
 in Virgilio si fa menzione, e il nostro Antonio Maria
 di Galop voi che la sua patria sia nella Falisci. Ga-
 lerie Maximiano non se se fosse di famiglia Roman-
 na, nè trovo altro di quella. Pollia trovo e famiglia
 e tribù, a pullo Pullus e Pollus, come a publico
 Pollucino, vive a paulo Pollus, ut ab vultu illa. Hinc
 Pollucis cognomen. Voltina a voltis, que a vultu
 va Voltinus, hinc Voltinus. Rare veteres ut scri-
 bebant, sic vos in vestris vobis etc. A vultu etiam
 Voltinus. Delli doppj nomi delle tribù siamo di ac-
 cordo; par ho trovato una iscrizione con doppio
 nome di tribù, ma tutto due di famiglia Q. MINICIO,
 Q. F. FAB. TOR. MACCO e in Brescia, ed in Svetonio
 CIVILIO C. F. FAB. SCAPI. CAESAR. ATQVSTO.
 Pare Svetonio dimostra esser due tribù.

Chi sa ancora se quel Minicio aveva due tribù
 una per se, ed altra per adozione, ovvero per qual-

che vittoria nelle occasioni, che mi par ricordarmi, che si guadagnavano, ed in qualche tempo si occupavano per aver parte maggiore nelle distribuzioni.

La Julia e Flavia e Ulpia e la Aelia ancora sono per adulatione nomi agiunti alle vecchie triba, e Deona le dice abitare. De la Aelia mi avviene quella che dice Fosto dalla gente esser forse meglio detto della triba, e così la cancellavano della compagnia della Julia e Flavia, pare pensarsi un poco. Il DVII mi dà fastidia, dicea Dania. Il CES incerto CESTIA. Il VOTA trovo in due maniere bellissimi, se è errore, diceva VET. ovvero VOLT. se non è errore, che teno dirà? votiva. In luogo di Aelia ponete la Publilia o Fobilia. Il Tarr. ancora non so che sia, ne di questo tro ho esempio CES. TARR. e Aelia: dubito che non siano nomi de città, come Tarraconide e Aelia sacra, idest Iaracora. La etimologia di Mentina non la so, e mi piacciono Mentina, se vedessi il caso, e così voi aggiungete i casi comuni di MEN della Mentula, così la Claua e la Giannina hanno nomi di CLV. comuni con la Giannina. La Mentina non so che etimologia abbia. Della Curculana si potrà dire, che fosse detta al ventrale, idest monachus, quasi collina e colibus, ovvero, che prima fosse d'altro nome, e poi per esser in cura di Curculani, fosse detta così. La come prima, che CIV

altrige mi piacerebbe di avere l'altre fatte sedici, ma non vi costringete a metterle a due a due, perchè non sarete fermenza. Padre Otavio pagliava per cercar quelle che avevano testimonio di libri e di voti insieme, poi di quelle di voti soli quelle che hanno più numero. Quel Lario Publilia e Popilia non tribu è parente del padre; ma a me non piace troppo, trovandosi due famiglie differenti. Quanto alle otto novorum civium secondo Patrocolo, e dici- ci secondo Appiano, non posso creder che avessero altri nomi, che quelle antiche, se vogliono dire che furono cavate per sette otto tribu vecchia, nelle quali contribuivano questi voti, come mi pare, che dica Patrocolo Ho trovato però un luogo di Suetonio lib III. *historiar. in Romo Marcello de munera dedit. che dice per L. Fuscus fatto non sa che in due tribù nova. Le parole son queste. L. Calpurnius Piso ex S. C. dedit novem tribus* Desidero saper da voi, se fu Fuscus censore nel tempo del bello Marico, ovvero prima, o che istoria credete fosse questa, perchè Suetonio scrive la istoria di questa guerra sociale. Notate quella novem tribus, che fa necessita di metter più tribu di 35, ed è verisimile che avessero nome.

Questo basti per ora delle tribù. Della Città scrivete una volta vecchia che avete belle cose da dirmi. Desidero molto intenderle, pare dirò quelle che sa-

certo, poi andavano alle congiurazioni. Sen certo che li Cittadini di Roma diedero la Città molto differenzatamente ad altri, e senza darli il privilegio della Città diedero altri privilegi. A molti diedero la Città interamente, come fu alla Sabini e Etrusci che permisero abitar seco, e così a quelli di Alba e altri, come la famiglia Claudia, che tutti questi fecero veramente cittadini, e abitavano dentro di Roma, ovver nel agro Romano, e erano distribuiti nelle tribu etc. Poco differenti di questi furono alcuni municipij, de quali o'è pur stati differenze, ma in tempo del Consolato di Cicero non appena mi apprende che cosa aveva in capo uno di Tuscolo, o di Arpine di quelli che sono antichissimi in Roma. Benchè Paolo Otavio vuole che questo si intenda de quelli municipij che venivano ad abitar in Roma, della qual cosa io non son ben chiaro, e più presto credo il contrario. La cosa di più importanza che avevano i cittadini di Roma era lo aver magistrati in Roma, e colui che aveva privilegio di aver magistrati, aveva tutti li altri privilegi di Cittadinanza perfetta. Il secondo privilegio penso che fosse privilegio del non esser battuto secondo la legge Porcia e Semproniana, le quali leggi erano volutamente date a favor de cittadini veri. E che di questo non si valessero li latini ha un bellissimo testimonio di Sallustio nel Jugurtina, dove dice di T. Tarpilio Sillano, il

quale era perfetto e avea sotto di se costituzioni e tribuni, confermatas verberataque capite poenas solunt non in civitate Latina esse. Ma avvertite, che fu questo avanti il primo Consolato di C. Mario, e avanti la legge Julia qua civitas latina data est. Ho poi autenticità di Plutarco nella vita de Gracchi che dimostra fin al tempo di C. Gracco e di M. Livio Druso potersi verberar li latini, ma vedete di gratia tutto quel luogo di Plutarco, perchè vi servirà assai per conoscere le differenze inter jus Quiritium & jus Latina, e un altro luogo di Appiano dove parla delle cose di C. Gracco. Ma perchè quel luogo di Sallustio è più moderato, si vede, che la legge di Druso, deve dar a gli latini questo privilegio, anchè in fatto. Non direte il medesimo di tutti li municipi, perchè nella Verrina VII da Ciceroa vedete questo rumor da per esse verberato P. Gens municipi Cosaano nel tempo della Pretura di Verre. *Condebatur virgis in medio foro Messanen civis Romanus . . . Quid Porcia legesque Scipianas . . .* Giugurte a questo un altro luogo di Ciceroa e d'altri, quando Domitio fece haurir un Comete o Comasco (come vi puote dir) avendo Tricipitiano, al quale diede Scipione jus latine colonus, e Coere jus civitatis.

Il terzo privilegio è li suffragi, li quali sono in tre cose, nelle leggi, ne' magistrati, e ne' giudizj. Fur-

no Livio è pieno d' esempi de civitate data sine suffragio e poi suffragium datum est. Dubito se se in tutte le tre cose detto avendo i suffragj, ma credo che nell' comitij per due magistrati avevano suffragj tutti i municipij, e forse qualche colonia. Delli latini è un luogo chiaro in Livio lib. XXV *scilicet affata est, acquirere, ubi latini suffragium ferrent, ad ea veli giudicare.* Dal suffragio di latini veli dar magistrati credo che si debba intender il luogo di Avanzo dove parla di Strabone, benchè il luogo è oscuro. Benchè era differenza tra li suffragj de veri cittadini, e di questi, secondo che si vede nel detto luogo di Plutarcho; e questo voleva terre G. Gracco. La differenza era forse l'esse chiamati l'ultimi, secondo che si può comprender dalle parole di Livio sopradette. Altro privilegio è de concubina, perchè la regola è che *nuptus sunt inter civis Romanos tantum, inter quos solum concubini per casti filii ac ex matrimonio nati, non justis sunt, & in potestate parentum, & in successione parentum.* A certa parte di latini fu tolto questo secondo Livio lib. 4, quando furono vinti li latini nel 415 ab V. C. del qual luogo forse posso veder quid sit jus Latii veteris: *Ceteris concubina, commercia, & concubina inter se adempta.* Un cittadino romano pigliava per moglie una municipale, come si vede nella *Philippica 3* della madre di Augusto, della moglie

di Filippo e di Marcello. Al contrario Marcia moglie di Catone, Julia di Mario. *Municipalia tribus populi* (dice Livio lib. IX. ca. 447) *Mistrinensi, Ferulanensi, Ferentinensi*, quia *maiestatem quam civitatem, sua lege reddita, consueverunt inter ipsos, quod aliquando res Municipiorum habuerant, permissam. Augustus, quoque omnia Romanae latulissent, civitas sine suffragii latine dote, concilio, consueverunt adempta; & magistratibus, prerogativa sacrorum caratione, interdictionem. Consueverunt inter quos dimissa, che non erano comuni con li romani: consuevia adempta dimissa, che non avevano privilegj di consuevia secondo le leggi Romane come quelli, che si facevano tra due Augustor. A. Gellio lib. 4 c. 4. vuole, che dopo la legge Julia li lasciò restare *jus consuevia*, almeno allora restarono il modo dell' sponsalij. Il quinto privilegio faceva *de commercijs*, erano certi contratti ancora solennitate fra Romani, *nemo, stipulationes, mancipationes, adoptiones, sacramenta conventiones, in jure cautiones*, ed altri, con li quali si acquistava piena jura li dominiis, *vel actum sibi in jure quiritium dominiis*. Quando non si faceva così, si diceva *verum in bonis*: per questo *jus commercij* non era con tutti, come si vede nelle parole di Livio. Delle *crediti* farò l'ultimo capo, perchè non credo, che soli li Romani possedeva *inter credi de Romanis*,*

e li testamenti si facevano *Romanis civibus praesentibus: inter se tamen alii poterant institui & institueri heredes*. Legati però, ed altre cose ex testamentis poterant aver li latini, e benchè non mi ricordo di certo testimonio, mi basta che nella Orazione pro A. Coelius si dice: *Sylla ipse non nulli de civitate, ut non sustulerit honorem nec, neque hereditatem. Subit contra eodem jure esse, quo fuerint Ariminenses, quae quis ignorat XII coloniarum fuisse; & a populo Romano hereditatem capere potuisse?* Non è dubbio, che delle colonie erano due sorti, *civium romanorum et latinarum*. Le XII colonie inobedienti chiama latine *Livii lib. XXXIX*; ma mi dà fastidio la Ciceronea quel detto a *P. R. hereditatem capere potuisse, & creda si aguerit*. Secondo la legge *Junia Norbana* credo che fosse sotto Augusto una sorte di liberti, che si dicevano *liberti latini*: questi avevano molti modi di divenir cittadini, *Aec est pars Quiritium ansequit*: e questi latini mentre vivevano erano poco meno che cittadini, ma nel morir loro non facevano testamento, e li patron loro era signor della eredità.

Questo vi posso dir ora de' latini, resta poi de' *Italici* per un'altra volta che ora son stracci, e de' *landis populi*. Ho trovate quelle epistole di *Libertio*, e le copio quel che resta. Ho ricevute due altre vostre mandate in *Vicenza*. Nel Fosto si lavora

nel P. varri ad ogni modo le vostre esortazioni, e del Sigonio. Il Cardinal Santangelo è combattuto dal Vescovo di Massa, e dal Fioribello per quel antico exemplar, il quale ho io. Credetevi, che essi il vogliono per il Sigonio. non posso restituirlo finchè non sia felice. I vostri libri desidero vedere. Non altro. Sen tutto vostro. In Roma a due di Luglio 1668.

A. M. Paolo potrà nominar le cose da fare intù, e darli le mie raccomandazioni, e al Sigonio.

Vostro lo tutto e per tutto

A. A. ALLÉ.

XXXIII.

Rev. Padre carissimo. Il mio hyeteron presentem tant' farvi un bel capello per tante cose triste come scrivete: e se pensate, che farete così nel avvenire, vi pregaria a non mi scriver mai. Non so qual furia vi faccia dir quel tanto male di quel amico, nè manca per qual demerito mio dire di me due cose ladre e peggio, che io abbia dato alla Strada le anime di Cardinali, e che voglia scoprir a M. Paolo tutti i vostri segreti de jure intù. Oh gratia, padre, imparate a viver da quelli che sanno, e procedete altrimenti: che non è di professione ne di Chri-

sieno, nè di religione, nè di nome da bene dir come del prossimo, nè sospionar male dell'antico. Le cose del strada sia come sempre vi ho detto; che non veda, ne chida da me quelle arme, e che me impertuna, nè imparca confessorio? Di M. Paolo ebbi una lettera sola, dove mi prega che gli scriva quello che sento de jure Lati. Al quale io rispondo che vo domandi a voi, quella che vi scrive: guardate in che cosa vi offende? se con voi parla confidatamente, come con più intimità; e a lui dimostro amorosi voi più cara e prima consiglio di miri senza? Non vi accisi allora inciermente per pigliar tempo a rispondere più accuratamente, come feci il sabato seguente, e credendo esser tra voi ogni amorvolezza, vi pregai a dimostrarli la mia lettera. Non so quali siano i vostri segreti de jure Lati, e forse mi seria caro sapervi, ma d'istà a tempo a non pubblicarli, e lo poterò viver senza. Qualui nella sua lettera non domanda il parer vostro, ma il mio; non so per qual superiorità nè possiate comandar a non dir ad altri quello che per cortesia dico a voi; e Dio volesse, che ogni letterato facesse così di non li rimproverare di palesar i suoi contenti: quel fugir, che non vi sia rubato il bel punto è di poveri, cui quod dicit fieri suppone, diceva il mio presentor Alciano. Tanto che; Padre, se volete che siano scritti, deponete questi pensieri e parole, & quod sibi non

cia, alteri ne fecerit, e perdonavemi, se vi scrivo con qualche libertà, che il grande amor che vi porto per vostri grandi meriti mi fa passar la linea, per toglier questo piccolo neo, che mi è parso troppo brutto nell'ultima vostra.

Il luogo di Antonio mi è parso stupre gusto, nè crede trovaresi mai niuna, che intenda di colonia latina, avente magistrato in Roma: lo leggerai così: *ideat ut ferendi magistratibus suffragia civitatem si adspicerentur*. La mutatione è poco di pretendi a ferendi, il magistrato può servir a tutti casi, di toggratia ovvero toggrìa a suffragia. Fosse così al padre Octavio aversi. Più a basso si potrà legger, *Etiam enim ubi ne quibus jus civitatis daberat, ubi ut item, quae latinorum essent e non esse aliam legem, quibus jus Italiae daberat*. Il luogo dell'Orazione pro A. Cochina, dove dice: *S. A. P. B. Acceditatque capere potuit de re dice a civib. Ro.* perchè in libri scritti si trova, come mi dice il Ferrus, a S. B. e così diremo, che li coloni latini potevano esser eredi, ed avevano commercio nel far voti, a quasi il medesimo dice Ulpiano tit. XIX incipit *Municipalis locum habet inter civer. Ro. & latinos coloniarum, Iternaque Junianar, usque peregrinor, quibus commercium datur ut. Commercium est civitatis considerariq. latinos jus. Li latini antiquissimamente furono considerati, poi ad alcuni fu data la*

Città, ad altri in colta il commercio, il consubio, e li consigli. Ebbbero poi la Città con la legge fatta, colla quale recuperarono, come credo, il commercio e consubio, ed ebbero il suffragio più onestamente.

Le Carte sono solamente sette Sicilia, Tiro, Tades, Fortinco, Raps, Velentis, Veltis, se voi avete dieci, avete tre più di me; ma guardare non siano delle altre Carte, dove si tenera il Senato, come Ostia, o come Gerusa e Calaba, le quali sono altre, che le XXX. Le famiglie potrete facilmente accomodar dalla altra mia lettera, pare mi potete rimandarle come vi passerà, che non ho tempo a fatica per voi solamente. Ho visto la iscrizione Feltrina, desidero saper che vaglia dir quel Bee Vene. e intesi intender quello, che riferisce il vostro amico del MENEN. che dubito sia la vtilissima duplicata. Non vi ho scritto come vi fu la iscrizione del Robiano, credo che ora Cosma e Savignano, la quale non contenga che è moderna e finta. Se non stamparò il Fato in Roma, potrà critic che ve lo mandare; e se potete mandarvi quelle correzioni, mi saranno carissime, e avendo degat del Sigonio, come spero, sarà nominato, e se sono vostre: (come ancor voi è finito g) il P. e presso domini il Q. e R. in caso stesso al trodec, e alle anastasio- ni e indici. Vi ricordo delle decretali di Verona.

Io farò l'ufficio con il S. German avuto il vostro foglio, ma non vi consiglio lasciar il vecchio patto per il nuovo, e mi pare più facile di impetrar lo stesso e più di quanto Signora che di quel principe. Di tentare la fortuna al sicuro non mi dispiace. Le minuzie di N. S. contra li apostoli si debbono, che si publicarano fra pochi di, anzi intendo, che non mandate publicar; siamo alcuni amici del F. O. in confusione per agitarlo, e egli non vuole dico perchè non si perda la sua Badia. Voi credete, che non avete che perder, nè forse siete compenso.

Ho visto le risoluzioni vostre nelle cose del imperio, e ho letto alcune istorie, e mi pare gran cosa che non si sappia bene l'origine di quell'istitutio Elettoral, e mi maraviglio di S. Tommaso, e di Osius, come si siano persuasi di questo errore, se è errore, e voi mi accusate in una vostra potessi dar la ragione perchè Osius dica così (di granza scriveretelo).

Ptolomeo insegna in confusione di S. Tommaso, come egli dice, ma sopravviva a lui ecco questi tra facilmente si ricorderanno di quel 1250 e di molti anni prima, come sono così circoli che dicono esser così stato antica quella, della quale potevano esser testimoni? per il contrario le ragioni vostre mi pajano evidenti.

Affermate voi che erano si disse Imperator eletto avanti Federico terzo, ma si bene esse, e Massimiliano

Luca, e Carlo, e Ferdinando; eccovi in contrario una bella di Carlo quarto, dove iscrivesa nè altra di Federico II. dove tanto l'una quanto l'altro si dicono Imperatori eletti avanti la coronatione. Leggete la Giovanni Costo lib. IX. historia Hungarum, dove trovarate queste scritture con le date e sigilli autenticamente. Io mi collegio con voi del fine de' vostri Fatti e esortarj, e desidero infinito vederli. State sano. In Roma alli IX di Luglio del 58.

Tutto vostro

A. A. V. d'Albida

XXXIV.

Reverendo Padre carissimo. Ho gran voglia di dirvi qualche cosa, che non vi dispiccherà, istando al vostro pensiero de' jure latini, e tante altre belle cose che avete pensate e domandate: e in vero in quello vostro stile mandazioni è di bella cosa, ma desidero ancora meglio. Non dubitate che io mostri a nessuno, se che io mandi, nè manco scaprirò il vostro pensiero in quel luogo di Ancona, al quale può esser vero in se (la qual cosa desidero, che la confermate con altri libri di autori), ma quelle parole son per troppo lontano da quella sentenza; e voi supplite tante parole, che è impossibile che si intendano, e tutte

gallissimo Antonio, se con quella stessa intenzione quella che dite. Ma io non credo che sia vero, nè che Antonio lo volesse dire. Una verità è che molto più facilmente i Latini avevano la Cittadinanza Romana che l'altri, come presto vi dirò: un'altra vi confermo, che quando si dà la Città a tutto un popolo, non era a tutti permesso il suffragio: perchè nè a quelli, che stavano ab antiquo in Roma, era concesso a tutti, *verbigrammè donat, patti, senarj* avere Censiti, è dunque verisimile, che li magistrati presentati a patti, e quelli di gran censo più presto dessero suffragio, e avessero la città di Roma. Questo è verisimile, che li Latini erano federati e non cittadini Romani, ma di quelli che non erano cittadini erano i più vicini ad aver la città, e per questo solo credo, che per Latini fosse in tanto permesso avere.

Volete saper per quali modi avevano la città (oltre del magistrato del quale forse avete qualche notizia a me ignota): io vi dico, che per una via molto più spedita e bella, che mette libro nel 41 libro, *surpe domi reficta*; le quali tre parole valentieri scrivete in Antonio, invece di quella parola *magistratus patti*, benchè siano troppo discoste, ma il grana non si trova in libri scritti a penna. Leggete tanto quel luogo di Livio nel Consolato di Claudio e Graccho, ma senza

data dove dice *Romae census, censi census* e poi *lex
 census ne nominis latini, cancellatae ac.* e poi un al-
 tro *Romani habant, e li & aequitas civis*, e poi la-
 sciando altre cose, dove torna a parlar di questo un
 altro *ac nominis*, e avanti tutti *S. C. teriveta colit*
ex S. C. di modo che colui, che lasciando un figlio-
lo in casa sua veniva ad abitar a Roma colle sue
robe, diventava cittadino romano. Valete un'altra
via, leggite pro Balbo Corneio di due latini feda-
rati di Tivoli, che per recitari e condannare due se-
natorei Cajo e Marco diventarono cittadini romani
ex lege Servilia Repetundarum. Ulpiano in quelli
112 di altri trovati di nuovo parlando de' latini Italiani,
che erano liberi, mette li modi di aver jus Quiri-
tianum, e numera questi, beneficio principis, liberta,
hereditate militum, nave, edificatio, & si ter causa sit
realiter. Potete vederla titolo III. Il Jus Quiritianum
non è solamente questo di' liberi latini per divan-
tar cittadini veri, ma etiam quello che in altra
scrittura, significa la proprietà vera de' Romani, come
*dicendo *Jure Quiritium domum esse, castro Quiri-**
tium emancipatum terre e manus ac potentate militum.
Benche' quella di' liberi è più nota, perchè si
talora impetrat, e senza la grazia del principe si
avea in molti modi, come vedete in Ulpiano.

Quella che due seneci concessero tutte queste
 cose alli latini, colonie, municipij, e proque lege

Falsa dico & iniqua suffragia omnibus; penso che sia falso: perchè lo prova, che Cesare dittatore finì la questura coloniarum *latinarum* de' piccoli civitate agitante *colite*: leggete Suetonius cap. 8. questo fu tanti anni dopo la legge Julia, e ancora le colonie *latinae* non avevano la città. Il medesimo, crede, che si prova per le colonie Transpadane di *Surbone*, di quale fu console dopo L. Julio Cesare ante della legge Julia, come penso: ed essendo questo Consolato il primo ante del *Martica dubito*, che non fossero in questa legge compresi altri che *latini*, e alcuni pochi che non ribellavano: poi di meno in mano bisognò mandar questo beneficio ad altri negli anni seguenti ad instar di *latini* fatti *citradini* *lege Julia*. Della colonia *dubito*, e non penso, che al tempo di Cesare avessero *plena jus civitatis*. Di municipj e prefettura non quasi chiaro che erano in tutto simili a' Romani; eccetto come, verbi gratia la administratione del municipj per leggi, e magistrati, e sacerdotj. Così della prefettura ad alcune si mandavano prefetti, ad altre si permetteva certa ombra di *republica*. Le curie secondo il *Padra* non erano d'altri, che di quelli primi, che abitavano il *Palatino* sotto *Romulo*, e della sua posterità, e non trovarono darli *Curia* a nome *Citradino* nuovo. Il *Jus Italicum* credo sia la *citradinense* data agli Italiani, perchè avuti in social guerra

non crede si trovi questo nome: E come *las Latini* vuol dire *las que latini erga P. R. utuntur*: così *las Italianum, las que Itali erga P. R. utuntur*. *Fundi populi* non è nome di differenza di popoli, verbigrazia come si dice *liberi e supendari* (li quali non se come lasciano nel vostro arbitrio). Ma li *populi liberi* e li *federati* secondo Cicerone quando si faceva una legge a Roma, la qual legge se non fosse de *Jure publico Romano*, ma d'altre cose, verbigrazia de *Testamentis, de municipiis*, se poteva a quel popolo la accettare come legge del suo popolo, e si diceva *funde populi* di tal legge per dirsi contento di usar di tal legge nella patria sua: si medesimo dice de' *municipij Gallie*, e credo che dica il vero.

Hor se venga al vostro arbitrio di divisioni, ed in una parte mi dispiace, quando fate le specie misurati simili ad altre superiori. Verbi gratia *nat Civis Ro. nat socii. Socii nat latini nat italici, nat provincialis, quorum aliqui sunt coloni civis Romani, aliqui latini colati*. Vedete come lo molti nomi si trovano *civis Romani* sotto quel genero *socii*, il quale fate differente dell'altro *civis Ro.* e così li *latini* sono differente di *italici*, e sotto li *italici* fate un colato *latini*. Li *federati* ancora fate differente de *municipi*, e sono molti *municipij federati*, e così li *latini*. Tanto che desidero una bella divisione che non abbia questa difficoltà. Che li *municipij*

fazione e si chiamavano *federati*, leggete Cicerone nella 3ª Philippica, e nella orazione per Archia. Il medesimo discorso hanno le quattro divisioni del popolo la prima *patricii* *patres plebs* *optimi* *plebs* *patres* *plebs*; *nobles* *patricii* *plebs*; come può esser differente la una specie dall' altra, se si contiene sotto quella? Quella *patres* *plebs* *optimi* è superflua e falsa, perchè molti senatori nobili e patricii non si dicevano *plebs*, ma *populares* e differenza della *optimi*, e *superflua* perchè denota una certa qualità la quale non faceva differenza perpetua: ed non medesima persona era in un lato *populares*, in un altro *optimi*, e molti cittadini non si curavano nulla, tanto che tutta questa divisione mandavasi al bosco per sterminio. La quarta ancora non è divisione, ma restatella del popolo Romano, che face tutti *plebs*, e di essi una parte *libertini*, un' altra *collegi*; non se come possono questo, ma di giusta data di pena per carità. La terza ancora è difficile prima nell' una di *senatus* per *senatoribus*, si può patire al popolo escludere il *senatus* *et equiti*? si può poche volte. Terchè la cosa più comune è la differenza *inter populares & plebes*, *populi patres*, & *plebs* *sciti*, a brachi si dice *Senatus Populusque Romanus*, è come dire il Duca e li Cai de' duchi o la Signoria di Venezia; li *trevesi* e la rep. di Firenze, così il no-

me *Senatus* comprende il collegio congregato, che governa; il nome popolare li senatori equiti e plebei. Il medesimo dice di quel *Senatus & equites erulo & populus Romanus*; dimostra averli fatta nome alli equiti per qualche dimostrazion particolare che facero; e non gli toglie di sotto quella parola popolare Equiti patricj & plebej, e plebe patricia e plebea, *detulere immo detur bono*: avete molti altri in contrario, ma io crederò quanto mi proverò non ragioni ed autorità. Desidero qualche divisione dell' *impediary*, *rectipali*, e *liberi*, ed *termini* della *deditione*, *voluntarj*, e *necessarj*. Desidero saper qual è il più antique municipale console, o magistrato, forse *Comunicatio*; perchè in tutto quel gran tempo indietro siano in tale. Non creda che avate il suffragio potessero avere il magistrato Romano, e come cosa differente la nota *Festo* parlando de' municipi. Non credo, che la colonia *ortiana Romanorum*, e li municipi avanti la guerra sociale avessero privilegio di non esser *latini*. Vorrei intendere le autorità che avete. La cosa del *Comario* pensa che fosse di *Martello*, e non *Deotilio*. Scrivete in qua ed andate a vedere questo del *Comario* in *Cicerone* ed altri autori, ho trovato quanto voi dite benissimo scritto in *Appiano* in greco; perchè l'interpetri latino e volgare pigliano un bel *gracchio*, nel lib. ij de *bellis*

civillib pag. 216; guardate che fa il leggere libri mal tradotti, che non si sapeva questo del pane, se non si sapeva in greco. Credo pane che vi sarete accorte ancora voi di questo luogo almeno il Sigonio, a forse Messer Paolo: ma andate costando la brigata.

Vaglieri avvertite di un luogo nell'Epistola ad Antonia che fa a questo proposito, ed importa assai lib. V, dove P. Vittorio fa una buona annotazione, ep. XI pag. 13, dove M. Paolo ha fatto un asterisco, ed interpreta malissimo. *Marcellus sodalis comes, et si ille magistratum non gesserit, erat tamen Transpadanus. Padre Octavia molti mesi sono che ha ereditato così. Marcellus fidei in Comensis, et si ille magistratum non gesserit, erat tamen Transpadanus. Ita mihi videtur non minus sponte quam nostro Casari fecisse, sed hoc ipse videtur.* Riprende Marcello di aver battuto un magistrato, ed un Transpadano, e pensa che avrà effetto etiam a Pompeo, il quale chiama nostro Cesare, perchè suo padre diede jus Latii alli Transpadani, come dice Asinio, e fece colonia Coma secondo Strabone libro V. Marcello secondo Svetonio volle tagliar a tutti quelli di Coma la cittadinanza, dicendo che eran fatti molti più del debito ex lege Vatinij. Strabone però dice che erano cittadini Soggetti. Questo luogo chiaro di Appiano mi farà emendar Anto-

nia altrimenti, e finchè vi scriva altre lettere idere ad magistratus civitatem Ro. adspiciendum. Voglia trovar ancora meglio, se potrà, e voi fatele altresì il gratis non si trova in due libri che ho vi si strati a penna. Esser quanto imparo il conferire e il cercar libri.

Tengo ora al S. Martino di Germana, il quale è stato richiamato dal suo patrono, e baciato il piede a N. S. è partito per la posta la via d'Ispezia, dove per barca andará a Vienna. Ho parlato con lui di voi molte cose, ed ultimamente ricevete il vostro foglio, il quale non gli mostrai, perchè non mi pare degno, ed era coglier la aspettazione: finite il libro se lo potrete mandar per via del S. Vargio. All'andar in là pensateci bene, non andate al baio, ma con la cocchia lanani di cose certe.

Ho pensato di trovar le famiglie di Sabini, di Albani, di Etruschi, di Latini, ma non posso ora mandarle. Sono sano. In Roma alli XVI di Luglio 1668.

Vostro A. A. V.^o di Allife.

XXXV.

Reverendo Padre mio.^{mo} Ebbi l'ultima vostra d'oggi otto, e vi ho compiacenza della esorta che prendesti delle cose sentite del amico. sapete bene

che il modo di vindicarlo è non essere conto. Il luogo di Strabone mi piacque assai, perchè aggrava le Quentari ed Acelli, de' quali si poteva dubitare non avendo gli maggiori magistrati. In greco sta in Strabone assai meglio, come ancora in Appiano ed Accorto bisogna correggerlo, perchè dice quel medesimo. L'epistola di Galieno de Imperatibus si copia perchè è vaga, spettarete l'altro sabato. Le cose di Fazio desidero, perchè sono la esse tutte queste. E' scritta la copia tutta, ed ora si accorre, e si fa la tavola, e le annotazioni. I vostri fatti vederò volentieri. State sano. In Roma a 23 di Luglio 1558.

Il Cardinal di Fico va legato in Vienna e in Polonia.

Tutto di V. S.

A. A. Vescovo d'Alife.

¶

XXXVI.

Reverendo Padre carissimo. Alla vostra lunga sarò la brevissimo. Il vostro libro de Fazio, che scrivete mandarmi con quella, non arriva qua; e il corriere vaga ancora stato consegnato. Le esortazioni sopra Fazio oblii, e mi farono giustizia, e vi sono obligato, e a M. Carlo Sigone, al quale rispon-

de con questa alligata. La epistola di Gelasio vi manda; come vi sarete scritto a bastanza rimandarcela. Credo che abbiate anchora li Fatti greci miei, non so, se farete bene ad stamparli con le altre cose che fatte stampare. Desidero saper se mi potrete dire li nomi dell'i XV Flamini, che dice Festo in verbo *maxime dignitatis*. Della stessa non chiaro per la tavola che feci sopra Varrone; mancano cinque. Un Camentale trovo in Cicero *apud Brutum*, credo parlando di Pupilio Lencate. Un Virinale e un Ligulare trovo in suoi, ma non ho osari da confermarli, e potrà esser che fossero municipali. Di Cesare, e Augusto, e forse di Augusta credo che fossero alcuni, ma non so il numero certo. Mi pare aver letto in un libro moderno esser due Flamini Martiali che dite voi a questo? Item un Virinale, e un altro Feciri in Alessandro de' Alessandri. Delle altre cose parleremo altre volte. Addio. Da Roma alli XXIX di Luglio 1558.

Tutto vostro A. A. A.

XXXVII.

Rev. Padre Carissimo. Ho ricevuto le due vostre, anzi le tre, e con quella stampata nel libro quattro, e quattresime saluti, e ringraziamen-
to per

me e per le vostre gratulazioni. Benchè non in-
 sendo quello che dite aver inteso d'una mia ris-
 posta data per non cader in un affronto di non sa-
 chè la quale piace a voi e a molti in questa città.
 Desidero saperla ancor io. Della venuta del Signor
 Vagge mi son ben rallegrato da vero, e non si man-
 cherà da far il debito con lui e col S. Martino di Gua-
 mano. Il libro mi piace quanto ho visto, la carta,
 la lettera, la stampa, e ancor così che ho letto:
 Solamente mi son imbattuto con un errore, che mi
 fate nascere e nasce dal mese di Novembre, non
 essendo io fin all' XV di Dicembre. Ho trovato in
 Fiesse certi nomi proprij tra li quali è un Tolentino,
 vostro saper da qual famiglia sia: io credo che del-
 la Tullia, e che sia cognome di M. Tullio così, ben-
 chè altri lo dicano Longo. Novami le lettere pre-
 cedenti, e il ordine di altri, tra quali egli è, tutti
 ricordati di vicini tempi. Mandovi con questa ven-
 to il frammento perchè ancora mi possiate dir il
 paese vostro, e del S. Sigonio, al quale potrete com-
 municarla: è nella lettera N, ma non so in qual
 parola, la precedente è Novalis. Debito di qual
 parola parla, che intaria voca, che lungo è quello
 pronome circonfesso lapide albo constructus, chi sia quel
 Laevius, qual pronome cominciò di Ver *
 che Senecola sia questo in tempi tanto antichi. Il
 frammento è questo:

.....	T. Sicius Volsci
.....	iminent adversus
.....	combusti ferocem
.....	neque ut proximo die
.....	pède albo consecratus
.....	Opiter Verginius
.....	Laevinus Posthumus Co
.....	Ilus Tolonius P. Va
.....	culus Acraetius Var.
.....	ius Scervola Sex. Furi

T. Sicius Co. triumpfa di Volsci. Ma Opiter Verginio fu Console XV. anni avanti, Francesco Comizio poi, e poi Manio Tullio, dietro lui P. Veturio, lasciando poi un consolato seguito Atlatino. Il Sex. Furi viene molti consulti indietro, ma prossimo a T. Sicius. Il Var. patria esser Verginio Tricostè immediatamente all' Acraetius. Il Scervola, e quel Laevinus, ovvero Laevinus non se perchè scian qua: dubitava se fosse Vitellianus, o Vitellianus, o Cocellianus. Dubitava se questi foren combusti in Roma avanti la XII Tavola: ovvero se questi XV anni darò la guerra con Volci. Prassici, pedet, un pass e avitatori.

Per ricompensa di questo vi dico, che in Annio troverò di penadi avete di scriber gerendi conservando il gratia ovvero cancellando il gratia scrivete gerendi magistratus o magistratu.

Delle famiglie non ha fatto mente per valdi e accapazioni di Feno. Son arretrate al P. nelle connotazioni. Son vostro. In Roma sabbato della trasfigurazione del 38

A. A.

La bella copia apostata è pubblicata, non uona a Padre Ottavio; perchè è con dispensazione ingratissima beneficiata.

XXXVIII.

Revocando Padre Caradino. Nella vostra rubrica di sabbato vidè l'opinione vostra dell' XY Flaminio, e l'iscrizione mandata, della quale ho un' altra copia nel libro del Cardinale di Carpi di Martino Longhego. Per non giudice esser uno solo Flaminio Locatelli Laurent. Lavinal. e Ligulare, non quante a un Flaminio, come face voi e prima nella copia di Martino dice Lavina, e non Lavinal, e vuol dir aver di Laura Lavina, ovvero Flaminio di quella terra; la qual cosa crede certissima, e ho detto loculare a Luculo, idem parvo tace. la parola Epigrafe crede sia venuta di varietati di scrittura nel copiar questa iscrizione; tanto che questo Flaminio tace

manipale. Del Virbiale ho un pezzo di iscrizione cavata dal libro di Metello, dove sono queste parole:

Præf. Iuvæ.
Æque publicæ
Adfectæ in V. Decur.
Centur. Militum
Præf. Cob. African
Fianini Virbiali
Augur.
Asili
Augurali QQ. Iuvenum

Dabite et fa di Roma, ovvero di fuori. Ho trovato un Fortuale in questo verbo Paraffico; ma è un luogo sospetto, che pare più si converga al Quirinale quello che si cedi costui lo mi ricordo di accettare questo, e il

Virbiale, e li due di Julio e Augusto, col Commentale, e li X. di Tacron, mentre non avevano moglie. Nel vostro libro leggo spreso, e mi piace molto. Ho trovato in una Medaglia TI. VET, che penso sia TI. Tetrico il Console della Furche caudine secondo che havete fatto ancora voi creata da sacerdoti di Tovera, e del-pronome di molti di questa famiglia, e credo che in questa medaglia sia la dedizione. Una cosa ho letto di tribuni, che debite non sia vera, che volete per il plebiscito di Atilio, che non potesse esser Tribuno, chi non fosse prima Senatore; il qual plebiscito metteria li Tribuni sotto il Senato. Io credo che potessero farsi etiam non Senatori, ma che se ipso che con Tribuno voleva, Anzi che fosse Senatore. E fo perchè egli fu pre-

scritte da Q. Metello Cesare. Aspetto la interpretazione del luogo di Feste mandato, e l'altro che mi presenta M. Carlo Sigonia. Nel Feste sono nella fine del P. Così questo patre per fabrica questo mese. Desidero saper in qual tempo furono Audites Pl. Q. Oppius & M. Brutus, e quali edifici fecero: perchè ho un frammento di Feste, dove dice, che fecero non so che edificio chiamato dal suo Magistrato, e era in scapino plurale, e forse di sette, come septem tabernae vel novae curiae, vel argentariae. Della bolla di sfrattati penso mandarsi una copia non è tanto brava come si pensava. Fare sodarsi molto il vostro desiderio di viver nel convento Addis. di Roma a 14. di Agosto 1585.

A. A.

XXXIX.

Reverendo Padre Carissimo. Per trovarmi alquanto indigesto non ho altro che dir alla vostra delli XIII, se non che la riceveti con quella del nostro Sigonia; il quale mi fece gran piacere di mandarmi le altre correctioni di Feste, benchè erano le medesime che io haveva, salvo in pochi luoghi, e vidi la interpretatione di quel frammento, che in effetto non si intende nè da voi nè da noi. Hora vi mando

na fragments sopra una certa religione che avevano i censori; indovinate qual sia, e qu'elle tante cose che si dice di essi, e misurate ogni cosa al predetto. (4)

Religionis principum habentur Censu
. . . Varro ex
. . . or cum H
. . . admodum
. . . dieis cum
. . . quas in pr
. . . re hanc
. . . indicium fu
. . . mis Q. F.
. . . amiserat
. . . bono oculis
. . . sibi sibi
. . . bilione supp
. . . Ti. Sempron
. . . fides habita
. . . cum esset Aed
. . . condempnat
. . . nocent cond
. . . L. Aemilius Paulus e
. . . fuit, laboravit
. . . missione capi

(4) Si riporta quale si legge in questa lettera, benchè vi sia qualche differenza dalla stampata.

& P. Corneli] Se.
 Opibus post Cons.
 fuit, videtur
 Constat M Val.
 ginus Consorte
 tis fuerat faceret
 va capitolio in ara
 fies ante faceret
 cum fessis, infansq.
 ulla pudicitias resp.
 L. Corneli] Lentuli C
 Lentulus iudicio pu
 fuerat. plurimi itaq.
 Marconi
 an in agro
 clara pot
 veritate
 & Q. Fabii No
 ei fuit no
 vicibus notis
 cili Marcelli
 natus alium
 res & to la
 claritatem

Non ho altro che dirvi. State sano. In Roma a
 li XX di Agosto 1558.

Vostro A. A.

Reverendo Padre Carissimo. Con questa vi mando la scemuncia de' vostri significationi nel linguaggio di questo paese. Avvitatevi del rucapoo, e non lasciate di valervi di me per questa e per ogn' altra cosa: il conto è tanto poco, che non accade che lo sappiate. Desidero che venga il S. Vargas, e per veder lui, e per vedere i vostri quinteroni, e libri. Desidero che andate in Ferrara per conto di quelle Decretali e della Camollj, ma non fate che andate prima del vostro patrono, e degnavvi di bacciarsi la mano a lui per conto mio. Mi par vedere che vi dona una cosa segnalata, perchè se i vostri libri resta immortalato: e si portarà male il S. Hannibal Caro, se non lo ricorda, e ditoglielo di parte mia. Io son per andar a Napoli e al mio Compagnie come habbia ragionato col S. indarcialor predetto; e ho già impetrata licenza dal R.^{mo} Carafa. Se altra novità non succede, Fatto sarà fatto per tutta la settimana prossima; penso mandarlo al Sigante, di grazia raccomandandogli la presenza nel scamparsi corretto.

Non ho altro che dirvi, se non che Don Basilio e suo fratello son in carcere. Padre Ottavio nel suo Monastro di Santa Maria in Via. Li altri condannati a galera. Aspettami una declaratoria terribile della bella essera apostata, e molte belle cose.

filice presbyterorum, contra non utentes habitis clericali, e contra non residentes, etc. - Sua vostra. Di Roma alli tre di Settembre 1558.

Di V. P.

A. A. V. J'Alfife

III.

Ravendo Padre carissimo. Ho ricevuto li vostri libri in otavo con Taliva carriere, e con questo la lettera vostra e di M. Carlo, al quale mando ora il Fato; desidero diligentemente nel stamparsi corretto e in buona carta e forma par in otavo, come sta il esemplare, e li caratteri del vostro libro mi piacciono. Il nostro paese sono riscosso, e va per tutto benebè magro e difetto. Io mi penso partir fra tre giorni, e andarò a veder le mie peccelle. Sarò fuori questo Die vore, indrizato per le lettere a Roma che tutte se mi daranno. Dal circo e circoeni fuori di Roma non mi ricordo, pur credo che in Antiochia e Alexandria fossero, oltre Costantinopoli: e in Ravenna e Milano in Italia: se trovarò non a proposito la scriverò. Il sig. Vargas dice gran bene del fatto vostro: non ha riscontro di lui altro che cinque appendici, credo che non ha discusso tutte le sue robbe. Io li farò dar a tutti ricevendo-

Il, ovvero lascerà ordine che si dia. Di bolle non c'è niente di novo. Don Basilio stà al Castello a miglior vita. Padre Ottavio è con suoi padri. Il vescovo di Tolosa è vivo e sano, e il sig. Gentil Dolfin. Sono sano voi. Di Roma a 24 di Settembre 1558.

Vostro A. A.

XLIH.

Reuerenda Padre carissimo. Che direte se mi vedete costì dentro di pochi giorni? non vi posso dar questo pover certo, ma non facendo la via di Trento, penso che la più dritta via per la Corte del Re di Rom sia passando per Venezia andar in Vienna. Horan apparecchiato molte cose delle quali ragioneremo; avviate il Sigonio, e M. Paolo che non mi faranno perder questa occasione di vederli. In questo mezzo la stampa vada avanti, già vi faranno montar il titolo della dedicatione, poichè Sua Santità mi ha incaricato e commesso Albino, ed il nome Angelo Musarella Trisino. Li anni dell'Italiano vi mando certi in alcuni, li più moderati si possono aver molto più chiari, ma pazienza. Il libro di Maguchini manderò o porterò io, ed il sentimento del Strada. Scrivendo questa ebbi l'ultima vostra lunga la quale che io non desiderava, quanto a tenervi della stampa del libro di cardinali, better la non render causa della divisione del terzo libro ad

obito Costantinò, e parlando con F. Otavio mi disse un'altra cosa perchè metteva conto far a modo mio, ed è per le indizioni, le quali non se ne le scritte da quel tempo della vittoria della croce, lasciando le olympiadi, come mi par che fosse il dovere. Mi disse ancora, che gli dispiaceva il margine troppo stretto e confuso, e le majuscole messe fuor di proposito in principio di certe parole ordinarie. Dell'ambasciatore Cecco ho lettere dove promette farvi un'opera, ma voi sarete così modesto, che non saprete aggraviarvi. Mi duole assai della fatica del Sigonio. Di Mariano Scotta non so altro, se non che lo trovo stato spento, ed in Consigli, ed in Conferenti, ed in altri concetti, maxime da quel libro che stampò in due volumi di consilij: penso che facesse un cronico anno per anno con principio di consilij in ciascuno, come quelli altri che disse. Volendo scrivervi, e saper nuove di voi, il S. Varga ambasciatore vi servirà. Il proemio del secondo libro non vi dispiace, per dirvi allo arg.^{to} | quam novem | difficultate; quam: virosum eruditissimorum Hieronymi Saritae et Aug. | in commentario saiventi opus explicasse latius concepit | Quare |

Addie. in Roma il giorno di Natale 1558.

Vostro A. A. Alifano.

LIII.

Reverendo Padre carissimo. Perché mi avanza tempo per poter scrivervi due parole in risposta di una lunga vostra del primo di Dicembre fatta in Parma, dirò prima delle cose di concelvi non saper cosa alcuna; ma penso che Monsignor di Telesia abbia il tutto, e qualche cosa M. Thomas del gibe, M. Carlo da Fano, e M. Gabriel Salvago, ed ho inteso, che il vostro cardinale ne aveva parecchi. Di incertezza vi può essere con parecchie di Napoli e d'Alife, delle quali sono alcune stampate per se, altre si stamparono ad istanza di un certo M. Francesco di Podemonta, che era col conte di Coma.

Ho trovato intiera quella del Flaminio Viridale in Napoli in casa di un M. Adriano, che ha una gran quantità di vasi e di stuoie, e di medaglie antiche. L'ultima dà che parti di Roma ebbe li vostri libri del S. Vargas, e feci dar alcuni, altri si sono consegnati al Padre Ottavio da dare a chi volete: non credo che sia uno per Monsignor di Telesia. Al Padre mandai le cose trovate in cōtratti da Soana in qua, benchè ho lasciato molti del chio in giù. Ho bisogno di saper li principii di Capua, specialmente d'un Landolfo, che fu al tempo di Tancredi Normando dal 1056 nel circa, perchè credo fosse allora fatto un'istruimento il più antico

che io ho. Fa menzione di vostri Bronzi da Italia illustrata nel principio del Abramo, e forse costui fu chiamato Console ovvero Proconsole. Alcune altre iscrizioni vi manderò il Padre. Ho ancora trovato alcune medaglie, ma esse volgari e poco rare. In Napoli ne sono assai, e buone. Belle non ho visto troppo antiche, nè con sottoscrizioni di cardinali. Non vi consiglio a lasciar le cose certe per le incerte, nè li amici e signori vecchi per li nuovi; ma a cosa fatta attaccatevi, se trovate dove. Non andava domandar il parere al Cardinale Alessandrino; ma far quello che face adesso: vi menate a pericolo di perder e non di guadagno, e gioficio mio. Decidete pur in chiestro, e andate a cavola dell' Illmo senza scrupola. Non posso scriver più, e pur vi scrivo un'altra pochi giorni sono. Baciato per me la mano al Cardinale, e la gancia al S. R. Carr; qualche di ci vadrate tutti fuori di questi Purgatorj. State sano. Da Piedemonte d'Alife il dì dell' Ra del LIX.

Tutto di V. S.

A. A. V.º da Alife.

XLIV.

Rev. padre carissimo Ho ricevuto la vostra sine die la Console, ma penso scritta a mezzo

Genaro in Parma. Aspettava di Venezia il principio del Proconsole di Landolfo e Pandolfo Principi di Benevento o Capua, e qualche nave della stampa di Fano. Provi la mancia del Imperatore, e quella del Re Philippo, e quella del Cardinale; con questi speroni d'oro seguitate le vostre imprese, ma avitatevi della quantità della manchia. Il libro de *comitibus Imperator.* vedete se potete mandarlo a Napoli senza che tochi in Roma.

La bolle cercarò. Ho trovato un *apochæ* di pagamenti di teloni servij. *Dec. Romæ apud S. Pet. sub anno a nos datini MCCCXCVIII. ind. VI. die XXVI. Jan. Pontif. Romif. PP. IX. anno IX. Henrici* (e non Henrica) (e se che in Germania sono due nomi differenti) *ac. S. Anastasius pater Card. Sacri collegii Cardinalium Camerarius.* Et un'altra *sub eodem data Conradæ miseratione divina Archiepiscopi Nicæniensis Damiani P. P. Camerarij* sono *apochæ* dell' iustiti servij che pagava il vescovo di Alibi per le sue bolle, e si obbligava come oggi si pagano le annate e altre cose alli officiali, e ritiene questo nome. Avvertite quel *miseratione divina*, e non *Dei & apostolice sedis gratia*, come oggi; e così trova nelle antiche sottoscrizioni di vescovi. Avvertite due esemplareghi uno del collegio, un altro del Papa. Quando alle differenze *inter jus Quiritium, ac ius Civitatis Romanæ*, se volete che *ius Quiritium* sia se-

lamente quando ad un libero facias conditionis ab-
 ear p^{ro}nam fas civitatis: dirò che costui sarà liber-
 tinas conditionis; & quibus datur ius civitatis Ro-
 manae, verbagratia sicut civibus, si ingenui sunt,
 sicut civis Romani ingenui. Ma più presto crede
 che ius civitatis sit p^{ro}nam, sotto il quale sono li mu-
 nicipi e altri che hanno decesso ius civitatis: e ius
 Quiritium sia più perfetto, e più pieno, come di
 quelli che abitavano dentro di Roma, e sia ap^{er}tis
 comprehensa sotto quello.

Inter liberos, & ingenuos, ang. stipendiarior è
 questa differenza: liberos nulli serviunt; immo
 nihil maneris p^{ro}nam; stipendiarior sicut militi-
 bus stipendia, foederatas ex f^oedere cum P. R. con-
 iungunt; itales iuris ad ius habent quod in Italia
 habent iuris; non mi displice la vostra interpre-
 tatione, quod non subicit Praetores; ma aggiungete
 nec p^{ro}quis, aut ceteris magistratibus P. R. Prae-
 cinctas. Pare mi da noja la Gallia Cisalpina, que
 non erat in Italia, & suberat Praetores, aut Prae-
 cinctas. La nota X. -X. ovvero -X- io smi e medaglia significa-
 no denarij al cinque; aggiungeti la linea per dimostrar
 che non è lettera né nota di numero, come in H5
 e H3.

Le iscrizioni della mia diocesi vi manderò con
 alcune altre che non vi dispicessero. Ho gran
 piacere di saper della libreria del vostro M. Niccolò

Ornante tanto bella: egli mi mostò in Roma una collezione di canoni senza nome, ed in vece un altro esemplare, al quale mancavano alcuni quinterni. Detegli, che ho trovato il nome in un altro che tiene il Procuratore Siretta: dicemi Aureliano venivano licenze. Desidero che facciamo stampar tutte le collezioni di decretali, e decreti, e concilj e riguarda la pace, e la continuazione del concilio, seria facil cosa trovar chi facesse la spesa. Non plara. Addio. In Piedemonte alli VI di febbrajo 1559.

Della S. V. A. A.

XLV.

Reverendo Padre Carissimo. La vostra delli 3 di Marzo mi fu cara. La cosa delli principi di Capua sta bene. Si potranno aggiustare li anni per la settima indizione nel mese di Dicembre dell'istrumento nel 38 anno del principato (non sono più processati, ma principi nell'istrumento, e dico principato e non processato) del padre Faldolfo, e XVI del figliuolo Landolfo. Io fo l'istrumento del MXXIV, ed il principato del principato di Faldolfo nel 986, e di Landolfo nel Mli vedete se si adrenta nell'isocia Casracane, se non scemate 16 anni, ovvero aggiuggeteli. La stampa di Fetto mi piace at-

sai. Del desiderio dell'Imperator mi congratolo con la S. V. La grazia delle trahi credo sia facile ad ottenersi con l'intercessione del S. Marcia da Guxman, e dell'Imbasciator che fa residenza costì, ovvero con quel dell'Insignaria che è nell'Imperatore; ma senza dubbio andando voi in Augusta dove lui è ora, ovvero in Verona, e portandeli la cassetta piena di riancie di cose curiose e belle delle medaglie ed iscrizioni ed altre cose d'istoria. La libri per me teneteli appresso di voi, perchè non so dove sarò questa state, che sapete come sono voi delle feste mobili: non basta essere stato in tanti altri luoghi della Cristianità, ora penso d'andar in Sicilia. Se volete andar, penso troverete molte chiese ed abbazie antiquissime piene di belle e di libri. L'ordine delli libri buoni del Ormaneto ho a cuore. Quanto al jus Quiritium, nel codice di Giustiniano s'è il titolo de modo iure Quiritium tollendo & de iudicia libertate, e nel primo libro della istituzioni greche di Theophile già tradotte, e meglio nelle istituzioni di Cajo e di Ulpiano, vi potrete chiarire assai delle differenze delli iusai liberti e dedicioj, delli liberti plene iure, e del dare jus Quiritium a quelli. Non credo, che fosse solamente nelle possessioni, nè meno nel dominio solo la differenza, ma in molte altre cose, benchè questa è un capo. *Aliud est esse in bonis, aliud que iure Quiritium dominare, vel plene*

1187. Il far testamenti non ha che far con questo. *Li latini dicebantur ut liberi, mariebantur ut servi,* perchè non potevano far testamenti, e il patron loro pigliava ogni cosa. È vero quello, che secondo il modo di dar la libertà, così diventavano *Liberei Latini, o civis Romani. Fideiata, censu, testamento tantum fideiata sicut Romani; per censu non, censit in Ecclesia manumissio.* Con gli altri modi *fideiata Latini vel deducati, a manib manib vel sivefite creati.* Ma se un Latino era manumisso un'altra volta, *Fideiata, vel censu vel Testamento fideiata sicut Romani.* Così si intende quella lettera di Elio in non a Traiano, ma ad altri scritta, come penso, dove prega ad uno che andava in magistrato, che passasse per la sua villa per far cittadini certi latini. Non è vero, che latini liberi fossero in potestà de' padroni, nè tanto che non fossero liberi. Tutte queste differenze son dal tempo di Augusto Cesare. Ma prima non era così, e il dominio loro *quiritiam* è molto più antico, come la differenza nel commercio, e nel testamento, nella legge Falcia, nelle adozioni, e tante altre cose. È bello osservare tutte queste cose, e distinguerle bene: lo qua non ha di questi libri, nè d'altri. Son tutte vostre come sempre. In Pedemonte alli XX. di Marzo 1589.

Uoi fr. A. A. V.

Reuerendo Padre Carissimo. Li 4. quinterai primi delle Epistole di Gelasio ho dato ordine che si mandino; ma vedete di restituirli bene, e se vorrete più domandarli a F. Ottavio, che egli ve li manderà: domando il libro al Dottor Francesco Tarren. La mia medaglia era di Theophilo Imperatore: vedete se si può applicar simil XXX al suo Imperio, ovvero del suo compagno. Mandovi un luogo di Plinio de iure Quiritium avanti Augusto Cesare molti anni lib. 29. cap. 1. *Carmar Romana ex antiqua auctor est &c.* cercate il resto, e valate. Di Ferdinando il di della Pentecoste 14 Maggio del 59.

Vostro sempre
A. A. F.

Reuerendo Padre Carissimo. Non credo, che vi dispiacerà saper che son giunto a salvamento in queste bande, e per darvi notizia di qualche altra cosa che ho trovato quà, scrivo questa. Ho havuto una medaglia non più vista da me, nè credo da voi simile. E' la argentea, come quelle di Imperatori Latini tricesimi *DM BEX CVNTHANVDV*, e la re-

sta di un verabile feroce magro con corona di giaja con
tagli e paludamento ricco. Detto D^{no} in mezzo di
una corona granata o laurea, che non si vede bene.
Non so se fosse in Spagna uno di questo nome,
ma si scrive con SC al principio. Avventurali chi
sia costui, ed in qual tempo.

Icon il Vescovo di Pacci e parente del Papa fatto
in Pegliorata morte Pietro di Luna dire che
quando fu eletto non era Cardinale; desiderò Argi-
dio Magnos, ovvero Magnosius a farlo Istia. Le
sue arme era uno scudo partito in quattro pezzi, ed
era sopra il tutto una croce di calatrava d'oro va-
cus in mezzo: il vacuo dimostra il rosso del campo.
Dice che costui si accordò che gli fosse data il ve-
scovato di Majorica exempto dal Arcivescovo fatto
di Tarragona, e rimandò il papato, ma pensa che
restasse Cardinale: e Majorica fu da Alessandro VI
annopata a Valencia fatta Metropolitana, come
patria sua. In Messina nella cattedrale c'è il sepol-
cro del Re Alfonso II di Napoli con un verso e due
moderai, che dimostrano aver rimandato il regno,
eredi al figliuolo. Stata anno, e salutate N. Carlo
Egoise vostro. Det. Messico IX Iulij 1559.

Vostro come fratello A. A.

Al molto Rever. P. frate Gualtero Panovino
Dico al P. Otavio in Roma

Veneris
16

Revocando F. carissimo. Sia V. S. il ben ricercato a Roma dopo la vostra germanica peregrinazione. Desidero saper quello che avete fatto in quelle bande, e come fa spedita la cosa delle teste delle trabe, ed in qual stato restano le cose di Gerusalem. Quanto alle vostre cure ha dato conoscenza in altra mia che vi siano restitate. Desidero che li vostri libri della papà e cardinali siano molto più completati come volete. Non saprei dar altro ora, se non della colori delle arme, che li potrete aggiungere a questo modo, che nel primo foglio fate un'indice della colori: *a aurata. a argentea. 3 rubicunda. 4 castanea. 5 viridis. 6 purpurea.* Poi nelle arme aggiungete un disotto alla croce giusta, ovvero al scudo che corrisponda a quel colore, verbigrazia Martino V aveva una colonna argentea in campo rosso: nella colonna fate *a.* e nel campo un *3.*

Quelli quinterni, che vi mandò il P. Otavio a Venezia, fate che si restituiscono, e rendono al detto Padre, ovvero al doctor Franc.^{co} Torres. Fate che vi faccia presso questo Papa, se volete che in ritorno preste. Fra tanto state sano, e raccomandatevi alli nostri amici. Da Messina alli 17 di Ottobre 1559.

Di V. S. A. A.

A l'orgo. Al molto Rever. Padre^l Iusto Onofrio Panvino in
Roma.

Rev. P. cariss. salutem plurimam. Credo d'aver risposto alle lettere di V. S. di XXI a XXVIII. Nell'una dice non aver cosa da scrivervi in sede vacante, che è gran cosa in tante novità e mutazioni: e per scrivere l'argomento del ristampar li vostri papi e cardinali con tante belle cose sparse, la qual cosa vi lode assai: la quanta città è una bellissima chiesa con molte sepulture di Arcivescovi, e Re e qualche Imperatore, benchè hanno pochi epitaphj, ma per carità ve li voglio mandare con le armi. Trovati il nostro Abbate Nicolaus de Tudarchia Archieps Fanormitanus, ex Cardinalis, con certi veri lectionis scriptis, se non avete le sue armi ed epitaphio, ve le mando e forte avanti della risposta di questa. Le arme di Tassardo, o suoi figlioli, de' quali è qui il conte Bogeria, vi mando ora, in un arredo sono una cherra di scudi suoi e Marchi, non se se fa qualche cardinale di questa casa. Deb- bi imperatori Federici ed Henrici, credo sia qui qualche; mandarovi l'arme e l'epitaphio. Nell'altra vostra vede le cose di vostra peregrinazione germana. Desideto veder il libro del Sigonio *de jure circum Romanorum*, e certi fragmenta di Cicerone. Quel libro del cardinal di Caspi credo si trovi nella mia libreria, se non è restituito, pigliate la cura

di trovata, e di recitata, e varia bene stampata. Di miei libri siete padrone, e pigliate quelli che volete, e dimostrate questi versi al mio Martino. Son vostro. In Palermo alli XX di Novembre 1559

Di V. S. A. A.

L.

Reverendo Padre carissimo. Per non saper dove state di fresco e per esser andato in un viaggio ho tralasciato di scrivervi. Ora mando questa al F. Ottavio, perchè ve la mandi insieme con certa annotatione d'anni e Re di Sicilia circa ad altra cavare da molti istrumenti del nostro vescovato, che forse non vi dispiacerà, confermandovi nelle cose già sapute, e forse con qualche guadagno, come io desidero. Sopra tutto c'è quell'istrumento con certi consoli, ovvero proconsoli Longobardi o Goti, di quali desidero saper se avete altro scontro, e quale che credete, idem di qual sorte è questa scrittura: alla voce papa di sciocco anni, o lì manca poco. Mando ancora una iscrizione, dove è menzione di tre consoli, uno, padre e nipote. Trovansi molte altre in questa mia diocesi, le quali sono state sempre scortemente: io le farò corregger, perchè le possiate poter ancor voi. E-

li li libri vostri per le mani del S. Vargas, e lieti distribuir la maggior parte, li altri per lezione. Le ultime vostre sono di XXVI di October, e mi prometteste avviar di tanti belli libel antichi trovati in una libreria privata: mi pare mille anni a veder l'indice. In un'altra mi mandate una iscrizione di Verona, dove sono certe costure. EM IN PORTICV QVAE VOIT ATLYDVM PVBLICVM OLVMN IHL CYM SVPERFICIE. Io credo, che dica PARTEM più presto che FACIEM, nè AEDEM, e penso, che voglia dire partem Colonnarum quatuor. i spatium illud; pare pensateci meglio. Desidero che vi fate onor nelle cose di Verona patria vostra. Non ho trovata belle antiche di Alife, ma dell' contratti ho cavato quello che vedete fino al 1300: caverò quelli dopo, se li volete ancora. State sano, e pensate, che vi desidero veder in ogni buon stato. De Fedemonte di Alife alli XXVI di December 1550.

Tanto di V. S.

A. A. V.º d'Alife.

LI

Reverendo Padre carissimo. Le sono di Torchesechi e del Pancernitano Cardinale mande con questa, con altri mandai il suo picciolo. Item in un registro

Di lettere regie del 1447. e 48. trove un Cardinale Arcivescovo di Messina Antonio Sardinia tanto S. Chrysogoni presbitero 'Cardinale. Delle cose della intrate, studi, donazioni della Sede Apostolica, e d'altri ad essa, che mi ricercate nella vostra dell' 17 di Gennaio, non saprei dir altro di quello che si trova in quel libro del Galezio, e nella Epistola di Gregorio VII. e nelle vite di Pontifici, e nella Epistola di S. Gregorio, e nel Decreto, e credo in Anselmo un libro antico simile al Decreto di Gratiano, del qual ho io una copia tra quelli confati, ed un'altra copia ha Monsignor Protonotario Siriaci, e un'altra M. Niccolò Ormaneto. Facchè ancora haver letto in Alberto Pighio un discorso sopra questo; e qualche cosa ho io in un scartafaccio, il quale vi mostrerò andando in Roma, come spero in breve, benchè questa impresa di Tripoli debba che mi prolunghi il ritorno fin al mese di Maggio. Ho gran piacere di saper che avete raccolto tante belle cose, e par null'anni a goderle con la S. V. la quale si degni pregare Dio per me. Di Palermo ultima di Febbrao del LX.

Di V. S. & A. P.

Sono alli VII di Marzo, e ho ricevuta la vostra dell' XVII di Febbrao. Ho trovato menzione di più Cardinali come vedete nella retroscritta delle cose del Panoficino.

Roveredo Padre Carimino. Ho letto tutto il libro del Sigonio de antiquo jure civium &c. con grandissimo piacere, ho trovate molte belle cose e ben dette e ben pensate, e desidero veder li altri che promette, e perche in alcune cose vi pare stranosità che come egli scrive vi mando la mia censura fatta con la stessa cura se faccio le altre cose. Starà alla S. V. il risponderla, ovvero mandarsela. Sopra tutte cose che non creda che scrive per contraddirgli, nè riprenderlo, ma perche se dice bene, possa mutar suo libro, se male, faccia più giudizio sopra le cose dette: e così mi farete piacere di non metter questa scrittura ad altri. Quanto alla cosa dell' regressi, se non è cosa de inquisizione, dire che li regressi e accessi cominciarono da Cristo, dicit che egli diede accessi a S. Pietro del Vicariato di Roma, anzi del suo vicariato, e S. Pietro diede a Clemente il accesso al papato avanti la sua morte, benchè alcuni dicano, che egli non accettò, e inteso che il coadiutor Lino, o Cleto fosse Papa: unde actur inchoam coadiutoriam cum futura successione: legere Gratiano VIII causa quatuor prima in primo & aliquot capitulis sequentibus. Se Clemente, che haveva l'accesso, lasciò che il coadiutor fosse Papa, e poi esso accettò, Clemente fa papa per titolo di

regno o acrosso tempo. De tempi più bassi si sa che li Pontefici concessero con carta li ordinary, e fanno prete e dicono che vogliono de qualunque diarii etiam in tempo de San Gregorio, e provvidano di beneficj vacanti e non vacanti, e si ricercano a se stessi per darli quando vacano. Questi modi sono di CCCC. in D. anni in qua, e la usanza era di dar due sortì de lettera non deprecatorie, e la seconda concessoria. Per questa strada vengono le expectative, e reserve, e mandati de providendo. Una altra strada è per la via delle concordie delle liti e per permutazioni, e ancora per le recondizioni ex causa per questa strada son venuti li regrossi, che sono ordinatamente registrationi con reservatione che concedo colui sortì a me. Non è cosa antica così come ora si usa, ma li suoi origine è antica molto antica. Queste si scrive sotto veder libri, V. 5. è in luogo dove le meraviglie e li sortì sono più dotti che li hanno d'altre bande.

Hoc tanto in festa per esser giunta la nova della presa dell'isola delli Gerbi dal nostro Vicerè. State in pace. Da Palermo alli quattro di Aprile dell'15.

Di V. S. A. A. V.

Revocando Padre carissimo. Ho risposto per altra mia, la quale credo si sia smarrita, che il Deus de-
dicò si ritrovava già nella sacristia di S. Pietro, ed
aliqua abetulia. Della mia copia mi scriverò ogni dì,
ma dico quello che volete che vi copli, che vi sarà
mandato con diligenza. Qua ho avuto il Placito con
le vite di Pasquale agrante dalla S. V. e con un cro-
nico breve di Pasquale, desidero saper se avete for-
nito di capo tutte. Di nuove non dirò altro se non
che cominciamo a dubitare di perder il Cardi-
nal di Monaco, tanto l'aggiterà la febbre e postura
cinque o sei giorni sono. Date le mie raccomanda-
zioni al padre Ottavio e a M. Falsin Onino, al qua-
le ho scritto quando scrissi a voi, e dubito che le let-
tere non vi siano date. Il Cronico Malzel mi scrive
di aver parole che vi dice Monsignor Polan-
mi, le quali dubito, anzi credo che siano fondate
in scia; se fosse possibile farvi più certo descre-
mente, e conservatemi in grazia del parone e del
S. Humbel Caro. Addio da Trento il primo di Mar-
zo del LXIV.

Di V. S.

A. A. Bordi.

Reverendo Padre singolarissimo. La notte dell' 10 di Dicembre mi trova fuori di Lerida nella via, dove non ho Medaglia, nè libri per satiar il desiderio di tante cose, come ad un tempo volco. Il peggio è che non ho lei designatore, se non certi, che dipingono nel muro per eccellenza una battaglia di *no* (2), e gatti, e qualche scimietto, e papagallo. Pare con parole cercherò di satisfiedi, benchè sate il maestro di tutto quello, che vi potrà dare, ed in Roma ci è ogni cosa, e il microscopio, come dice non so qual greco. Delli libri di Medaglia ho scritto il libro dell' XII Cesare del Vico, ho bene il il Cesare Ditatore, e lo Augusto. Ho ancora l'Eritico, ed il Francese Choul, il Colio non ho visto, ma intendo, che siamo nelli personaggi di Cesare, e che non è mai copiato delli superiori. Quelli che ho visto, mi pare si gabbino in molte Medaglie false, che non pigliano per vere, ed alcune vere dichiarano male, ed altre designano etiam male, in alcune cose come si accadono, le difficili maltrattano, come molti interpreti di libri, e qualche volta nelle canzoni vanno a capitolo, come in l'Eritico in prova

(2) Con nell'originale.

re che le Medaglie non furono mai moneta, con argomenti, che provano apposto, che furono. Pare agli principianti giovani tali libri, ed a chi non ha modo di aver le Medaglie intese. Desidero, che l'istoria vostra Ecclesiastica vada innanzi, in quale vi può immortalare più, che queste altre stampe, benchè siano state per circolare di ogni cosa bene. Questa estate morò in ordine certe famiglie Romane, e nell'i vostri libri trovai alcune cose, che potrebbero mutarsi, e vorrei mandarvele. Come ritorno della visita, che sarà fra un mese, ve li manderò con queste altre bajè, che volete, se avrò un poco di sale. Ma se il vostro Padrino ha i libri del Firco nostro, li troverete ogni cosa a tutto pasto, ed a merenda, e colazione. Interim vale, mi Favviale, (pane et vino dulcor). Dat. in Tamarit alli X di febbrajo del MDLXXII.

LV.

Hor se, padre mio d'ag.^{no} Ecco che desiderando servirvi ho fatto la ricerca delle mie medaglie talmente come ricercasi in Lerida per veder se si trovava in esse quante mi era decantato da voi (ident da V. S. R.^{na} et ecc.^{na}) e perchè non se vi calza per eccellenza, come diceva papa Giulio III. che mai aveva trovato buone pisucche se non quelle prime

colla croce sopra, che se le guardava in piedi, come fanno i patti le scarpette come aver indorate.

Che vi pare che debba aggiungere a questo bel premio? una narrativa. lunga dieci carte? non ha tanto etio. Mandavvi la prima lettera che ha fatto valendo le prelibare; so bene che non intendete le mie cifre. E. voi dire il Francese Choul, St. Sebastiano Erba, ovvero Eizo. lo N. acc. o N. arg. Nominus accens, voi argotense, il quale chiama ancora denario. i cl. a cl. (cioè *primq val secondq cissiu*): delle altre non vi curate che servono a me solamente, perchè se volete che vi mandi il disegno ovvero impronta in piombo o in gesso di qualcuna medaglia, scrivetene con quali cifre si legge in queste schizo. Ma aspete che litogra ancora mandarmi la ricetta come si curano li impronti in piombo ovvero in gesso. Non vi dimentiate ancora della prima dirmi con che inchiostro si cura del rame, ovvero si stampa sopra il rame alcun disegno ovvero inscribione, perchè ho di bisogno. Ho inteso che state alle mani con la contoria di Lateranè, portatevi da Valenciennes, come dite, e metteteli i piedi sotto, che sono manglia. Se vorrete che vi ajuti in qualche cosa, scrivetemi.

Di Lerida alli XI di Aprile del LXXII.

Di V. E. S.

A. A. Herd.

AL SIG. CARLO GUALTERUZZI.

LVI.

Molto magnifico Sig. mio. La lettera di V. S. delli XXI di October mi fu data in Messina quando era per partirsi per questa Città, e non ebbi tempo di farle risposta, nè posso ora le risponderò apieno per molte occupazioni, volentieri significarò in questi versi, che mi fu gradissima, e che desidero che non sia sola. Di quel Sig. che habbia fallito la strada del venir in qual altro grado, che li desideriamo, mi dachò per beneficio pubblico, e dubio che sia per volontà di Dio, perchè non meritasse tanto buon pastore, e così escede il fallir e il nocere, che non ci partiamo bene da esser degas parecchie di tal grege. Il conto della lettera lessi volentieri, vedendo appieno il fonte delle discordie del concilio, ma non senza dolore di tanto gran piaga nelle viscere della Santa Chiesa. N. S. Iddio la ami non metter concordia in tanta discordia, il quale conservi V. S. nella sanità del corpo e dell'anima. Alla carissima sua figliuola renderò li saluti. Da Palermo alli X di Dicembre 1559.

Tanto di V. S.

A. A. V. d'Alife.

Molte magnifico S.^{mo} A tue lettere di V. S. habbo risposta, le due fatto sopra le cose del conclave, e come in esse si portò valorosamente il nostro Sig. Vargas, cosa a me non nova, ma però molto grata. La terza lettera era data l'ultimo del LX., con la nuova della felicissima assumptione di Pio IV., cosa a me gratissima, giacchessia, e certo alla prima nova tanto habito partito a lasciar i piedi a S. Sanchè, perchè altrimenti facendo mi pare mancar del debito mio alla servitù che habbi sempre comessa, ma poi ho pensato di liberarmi prima di questo officio di Visitatore per poter dedicarmi tutto libero a servirla, perchè mentre lo farò questo viaggio dar volte potrà esser che fossi qua finita mia impresa: e se comandarò che la lasci sarò ancora apparecchiato, a confido della Maestà Catholica che si contenterà di quelle che sarà più caro a S. S. In verità V. S. riscaldi le orecchie del S. Gab. Torno con darli aviso di quel modo, col quale scrivete che ajuti vari amici e a se medesimo, che da la sua volontà e affezione verso di me non dubito, se di quel credito che S. Sta gli perge; e congratulami V. S. in grazia del III. S. Vargas, il quale te quanto ben vuole a V. S. secondo che da bocca tua ho sentito, e non lo disse a verda né auto, come

uno potrà render buon testimonio. Delli ufficiali nuovi e buoni speranza di molti desidero un lettera di V. S. passati questi primi giorni di gratulamenti, molti quali dice Juan Andrea nostro gran tenente, o altri, che li pontifici non erano quella che si facevano parer per quella grande allegrezza, parte per la novità del grado. So certo che Sua Santità farà sempre bene, ed empirà quel luogo, ma negli principj sarà mesato da molti per non parer ingrato. Desidero ancora molto più saper se contenta la volontà, che dimostrava a V. S. con beneficiar à meo Egiziali, per la qual cosa tengo più volentieri andarb a Roma, quando mi sarà concesso. In questo nome V. S. sia una con tutta la sua casa Di Palermo alli XVII di Genaro 1566.

Di V. S. A. A. V. d'Alfida.

— AN XVIII ha ricevuto un breve di N. S. e lettere di Mons. di Ferrara e del S. Ambasciatore Vargas e del P. Otavio, dove sono per tre vie sollicitato da Sua Santità, che vada, e parte coll' agio di N. S. Idio col primo passaggio di navi o galere far quello che S. Beatinodiva mi comanda.

LVIII.

Molto magnifico sig. mio. La lettera di V. S. del 12 III di Settembre con le allegare di Spagna, che

Monsieur de Lachis le dice, mi farò gran: mi
 duplique bene sapere la malattia di detto Moco-
 gnor, ed abbia buon valore. Ho ricevuto ancora
 una di M. Morano vostro figlio dell' XV. di Ot-
 tobre, la quale ebbe cura per esser una e per le cose
 contenute. M. Philippe vostro zio nostro si potrà
 brevemente, ed è la miglior pena che abbiano
 questi Signori Legati. V. S. li ringrazia dell' uffij
 e servij fatti per me, come lo ringrazio quelle di
 esser stato causa. Andiamo pure lentamente a pig-
 liar questa medicina del concilio e riformaloro:
 siamo giunti al numero de' quaranta di Bologna, e
 fra poco tempo si aspettano quelli che sono in via
 e in loci circumvicini. Para in Francia meno de
 mesi alla herba nostra, della quale Dio voglia che
 resti alcuna pelo di fede, che d'altro uomo senti.
 Delli prelati Spagnoli non vedo cosa certa con
 tutto che ho lettere fresche dell' XXIII di Settem-
 bra; si dice bene che si sparchiano, e con essi il
 Segretario Figueras, non so se ambasciatore Reale.
 Della Corte Cesareo non comparisce niente. V. S.
 mi conservi nella sua buona grazia, che quella del-
 li miei patroni, ed amici e a M. Morano e al Cava-
 lier Ugolin li miei salutò. Da Trento il dì XXIII
 di Ottobre del LXL.

Di V. S.

Am.^o Agost.^o V.^o di Lario.

APPENDIX

Q U A

NONNILLA MONUMENTA

ANTONII AUGUSTINI

SPECTANTIA CONTINENTER.

Instrucçao data a Monsignor Antonio Agostino mandado Nuncio in Inglaterra sobre de Junho 1554.

Si manda Monsignor Antonio Agostino a visitar e circumdar Be e Regias d'Inglaterra, con li quali, e prima nel suo partor da Brusselles con l'Imperatore, averà de congratularsi della sana e meritoria opposizione fatto, e gloriosa opposito il mondo riducendo in quel Regno della perpetua damnatione alla vera via della salute, mortare con ogni affettione, e efficacia e non lasciar indietro, come si spera, e si può promettere per certo della bontà e pietà delle Maestà loro, alcuna diligenza per la professione e continuamento di essa bell'opera; il che principalmente dipende dal provvedere che li diavoli, e peccatori non abbiano ricorso, rifugio, ricorro, e favore d'altri Principi, e questo pare che non si possa

altramente efficace se non con una pace universale, la quale ancora sarebbe unico rimedio a raffrenar il Turco, gli Eretici, e Scismatici in tutta la Christianità, e massimamente in Germania, il qual ufficio con tanto maggior animo si move a fare Sua Santità quanto che ha inteso da un personaggio di qualche autorità, che accordandosi fra l'Imperatore e il Re di Francia le discordie dell' suoi principii, il detto Re intruderà le cose della Religione sua contro li Turchi come contro gl'eretici nel modo che fincerà Sua Santità e Sua Maestà Graciosa, e quel personaggio, che ha esposto queste, si è offerta di mettersi in Castello S. Angelo, che gli sia tolta la vita, se non gli succedano queste effetti.

Appreso averci da soggiungere, che S. Santità non ha mai mancato dell'ufficio in ogni occasione che se gli è rappresentata d'ajutar e favorir le cose della fede e religione nostra, massimamente dove è toccato ancora il comodo dell'Imperatore e del Re de' Romani suo fratello, a richiesta del quale ha deputato avanzato il Reverendissimo Cardinale Norone per assistere a S. Maestà regia nella Dieta d'Augusta, ancorchè S. Santità l'abbondasse estremamente, per essere un convento misto di cardinali e d'arcivescovi, e prelati ecclesiastici e signori imperiali, alli quali non appartiene il trattar cose pertinenti alla medesima santa Sede cattolica: sì che

S. Santità s'è lodata con ferma opinione che esse Re de' Romani per la pietà pigliera parte, e che si farà con interesse de' principali, e non de' procuratori e consiglieri, esser qui si deve, nel quale evento non sarebbe cuore della sedia apostolica mandarvi legato.

Non permetterò, che si staccata così alcuna parte dalla Religione contro l'uso antico della Chiesa, e determinatamente de' Santi Padri, e de' Council approvati; massime quello di Trento, il quale quando s'osserva in un minimo punto, tutta la disciplina cattolica, e vera e sana dottrina andrebbe in ruina, e sarebbe esempio perniciosissimo finchè durasse il mondo: E similmente ha ferma opinione, che il Scrittissimo Re non permetterà che si violasse l'aggravio del Vicario di Christo benedetto, e che le loro maestà Cesaree e Regia non mancherebbono porgervi la mano del suo aiuto e favore, come conviene alla dignità, e pietà loro, e al debito verso Dio, dal quale hanno ricevuto il governo di suoi regni e di tutte creature, e alla corrispondenza dell'amore, che S. Santità gli porta, e confidenza, che ha in esse.

Avrò ancora con-hal modo a opportunità di tempo di scrivere a parlar della reformatione, e dir che S. Santità dal primo giorno del suo Pontificato sinè al presente a nessuna cosa ha con maggior

desiderio istesso, ma vi ha trovato una estrema difficoltà causata dalla misera condizione de' tempi nostri, nella quale da una parte le persone di Chiesa sono tanto trascorse nel desiderj della carne, e viver licenzioso, che è quasi impossibile a potersele ritrarre. Dell'altra banda li Ministri secolari godono tanto d'usurpare, opprimere, soffogare, e si può dire, annihilare la giurisdizione ecclesiastica, che d'ogni dante, e diaverso, che fanno al Clero, arbitrano alquorism se prestare Dio, deprezzando tutte regule, e prece de' sacri Canoni, e Concilj, il qual deprezzamento fa nascere la provocazione dell'ira divina, la discordia e dissensione de' popoli, ruine, rebellioni, disobbedienze non solo verso li Principi, ma ancora verso li SS.^{ti} Imp.^{ti}, le disruzioni delle Città, e de' regni, e li Regni, che Dio permette, però S. Santità si è affaticata di rimediare alle persone ecclesiastiche in quelle, che ha potuto, incominciando dalla creazione del Papa sino al ultimo ordine: Ma quanto agli abusi e usurpazioni, e innovazioni, che si commettono dalle persone secolari contro l'onore di Dio, e giurisdizione Ecclesiastica, bisogna che si provveda dalle Massime loro, con ordinare alli parlamenti della loro regni, che non siano così facili a violatare, e carcerare le persone ecclesiastiche, e vilipendere le lettere apostoliche, dalle quali quando pervenisse qualche giove-

manco de' Principi, come l'Autore, e regiam de' privati, un minimo censo, che se gli desse a S. Santità, non mancherebbe di subito e apparente rimedio, e li commentari non incorrerebbono il dispendio della salute dell'azione loro. In questo negozio della riformazione è bisogno a Sua Santità di haver riguardo all' universale, che le provisioni siano tali, che possano haver effetto in ogni parte, e non in un Regno, e in una Provincia sola: nondimeno crede d'haver provisto agli ordinarij casi per il ben regolamento e vivere del clero di Spagna, e quando non hanno, sarà parata a supplire al resto, standone avvertita, perchè dall' altro canto la Maestà loro s'ha contenta di far lavare le Primitive e leggi promulgate contra l'usuria, liberta, e giurisdizione Ecclesiastica, sì che non si debbono rendere difficili, perchè quando avessero a osservarle, non sarebbero costati ne con Dio, nè con il mondo, levandosi via da S. Santità le cause per le quali si amercia e punisce che siano state promulgate.

Desidera S. Santità, e con ogni affezione e carità eterna, e prega la Maestà loro che le piaccia di considerare, se mai è stato, e torna bene che ad istanza d'alcuni Viceroy, i quali di caso che per li capitoli della fondazione a creazione, e vero per tempo immemorabile sono stati sempre liberi, s'abbia

da introdurre tanta perturbazione, e confusione nel Clero di Spagna, e a prestare con grave danno l'autorità del Papa, tanto amico a tanta inclinazione a giustificare in tutte quelle che può le Massime loro, e sia tollerato, che essi poveri Concilii siano state aggiunte tutte maggiori prove ed affezioni quanto più S. S. ha mostrato di voler conceder le loro differenze giuridicamente secondo disposizione delle ragioni, e secondo le qualità, e natura, ovvero sotto l'aspetto della Sede apostolica, vedendo che forse puote spedire all'Imperatore, ed al Re, Principe di Spagna, li quali S. Santità sa non esser necessarii d'avvertire, che tutte le disubbidienze, scismi, e eresi hanno il principio debole, ma tutte nascono dal dispregio dell'autorità del Papa, da non volendo conoscer per giudice e superiore, come il Salvatore stesso l'ha ordinato. S. Santità crede che alle Massime loro sia stato legittimo, che la libertà de' Capitoli e così discorsi per non poter esser costretti, commettendo accordi circa questo si ha provato nel medesimo Concilio Tridentino, e nella riforma stessa, la quale è già in mano del sacro Collegio, e si pubblicherà subito che sarà stata veduta, e esaminata, e quando non si sia potuto sufficientemente, si regolerà a tutte quelle, che bisogneranno, e se alle loro Massime possono di commettere qua e là, o due, o tre libertà, come offerte in

il Paolo di S. Marcella, che invece da consultare quella che fosse conveniente, e expediente così per il temporale, come per lo spirituale, e così per il mantenimento del bon governo di quelli regni, come per la conservazione della giurisdictione e autorità della Sede apostolica; S. Santità ne contesterebbe e mostrerebbe con effetto alle Marchi loro, che non vole, e non cerca altro che il giusto, ragionevole, e tollerabile, ma bisogna frastante rimediare all'innovazione facto, e da farsi dalla parlamenti, che non abbino del rispetto, che ha S. Santità non con essi parlamenti, ma alle Marchi loro. Il restoni rimette alle maniere, e legge, e prudente, e dottrina di una Massimiliano Antonio Augustino.

LITTERAE APOSTOLICAE

Quibus Paulus IV Pont. Max. Antonium Augustinum ad Germaniam Principes ab eo legatum comittitur.

PAVLVS PAPA IV.

Universis & singulis presentis litterarum inspecturis salutem & apostolicam benedictionem. Cum Vener. Fr. Antonius Augustinus Episcopus Aſiphonensis non-

ura & apostolicae Sedis Nuntius proficiatur ad Charissimum in Xpo filium nostrum Ferdinandum Leonororum regem III^m acturus his de rebus, quae ad Dei honorem & communitatis principum & populum christianissimum utilitatem pertinent, nos omnes & singulos Principes, Duces, Marchiones, Barones, Comites, civitates & oppida, ac quovis locos habentes, Praefatos, Capitaneos, eorum vicarios, aut locumtenentes, & alios quoscumque officiales, hortamur in Domino, & requirimus, uti vero qui subtemporali cetera & sanctae sedis Rom. Eccl. Ditione sunt ac dominio mandamus & precipimus, ut ipsam Nuntium nostram simul cum familia & comitiva ejus, & cum equali, milite, arcibus, & aliis omnibus rebus suis, vel familiaribus, & comitibus sacrorum quoscumque potestatis transferat, atque iter suum peragere, aut si maluerit illi consilio, & quo ad illi commodum fuerit evadere, & pacem discedere, ac libere ac sine ulla sentina impedimento ac periculo vel offensa necesse, & hujus nostri sedis littera permissa, ac permittat, equosque, si opus fuerit, duces etiam itineris, & praesidium, & saluum conductum, si postulaverit, aliasque omnia quae illi necessaria, aut opportuna fuerint, ita ut equam erit, prebenda earent, benigneque cum eum honore & charitate recipientes, atque tractantes, quod erit nobis gratum admodum, eos qui nostrae & Sanctae Romanae

Real. temporali dominio subiecti non sunt obsequia,
 officiaque quacumque in eum consuetudine oblati
 seruatiore, libereque, ne ut conueniens fuerit, com-
 pensentari. Datum Romae apud S. Petrum sub anno-
 lo Picatoris XX Jan. 1558 Pont. nostri anno 4.º

Christino in Christo Filio Nostro

Ferdinando Romanorum, & Ungariae

Regi Illustrissimo.

Charissime in Christo Fili Noster &c. Mandati-
 mus Venerabili Fratri Antonio Episcopo Aliphan-
 o apud Serenissimam eam Nostram, ut diligen-
 ter agat de Aquilensis Ecclesiae negotio, quod of-
 ficii nostri munere Nobis curae est, ut debet. Qua-
 molem rogamus Serenissimam eam, ut eam ita au-
 diat, ut si nos ipsoq; hac de re tecum loquentes au-
 diat, quod nobis valde gratum erit. Datum Romae
 apud Sanctam Petrum sub anno Picatoris die 28
 Februarii 1558. Pontif. Nos. an. 4.º

Aloysius Lipomannus Verulanus.

Christino in Christo Filio Nostro

Maximiliano Bohemiae Regi Illustrissimo &c. .

Charissime Fili in Christo Noster &c. Cum mi-
 serimus tibi Ven. Fratrem Antonium Augustinum
 Episcopum Aliphantum ad charissimam in Christo

Filium nostrum Ferdinandum Rom. Regem parentum
 tuum, miseram apud eum, nostrisque, & Aposto-
 licæ Sedis Suisq̃ officis sanctarum, mandavimus ei,
 ut Severitatem tuam amantissime, & usque honore
 saltem, ac novatilla eidem expensæ. Quamobrem
 hortamur Severitatem tuam, ut eum in excipias,
 atque audias, ut tua erga hunc sanctam sedem de-
 votio, atque observantia dignum est; quamquam
 his ipse sit meritis, usque virtutibus præditus, &
 juris, & litterarum scientiis ornatus, postera Ve-
 stræ, & totius Illustris Domus Vestra adeo studio-
 sus, ut eum tuo etiam nobis postea utriusq̃ ve-
 stram gustum admodum, atque acceptum fore con-
 sidemus. Omnes ejus opera magno tunc nobis visi-
 erant; cui enim ex Collegio Neapolitanorum
 Iudicum, quibus præstantissimam quamque castam ad
 Apostolicam Sedem delatam rogaveramus, & judi-
 candam delegare solent. Quo quidem in munere
 ita veritas est, ut excellentem iustitiam, & fidei,
 ac diligentiam tandem adeptus sit. Sed tamen
 talem virum tam probatum, ac dilectum nobis isthuc
 potissimum mitterendum esse duximus, quò Patris
 tuo, Suisq̃ consilio salubrum id utique poterit
 officii, ac prorsus audiam tenetur atque declaret.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub anno
 Pincatoris die 17. Decembris 1657. Pontif. N. an 3°

Alopius Lipomatus Verulanus.

Fam. Fratri Episcopo Lubecensi.

Ven. Frater Sr. Minime Ven. Patrem Antōnium Augustinum Episcopum mansuram apud Serenissimum Regem, Nostrique, & Apostolicam Sedem Nostri apud eum usque futururum. Vir est nobis admodum probatus, & fidei integritatis, & Serenissimi Regis, ejusque totius Alise domus admodum studiosus. Eam quibuscumque acriter ut optem, a te cupivisse adjvari. Tuam erga Nos, & hanc Sedem observantiam libenter agitari gratumque pro eo, ac debemus, si officio in eam contuleris, haberi. Datum Romæ apud Sanctam Petram die 17° Decembris 1557. Pontificatus nostri anno 3.

Alexius Lipsianus Veronensis.

Dilecte Filie Nobili Fide

Mariano Germano Regis Catholicæ Majori.

Dilecte Filie Nobili Vir Sr. Cum ita & Serenissimi Regis pietas erga hanc Sanctam Sedem mereatur, & nostra in Illam Chastitas postuletur, ut apud te habere, ut magis est, qui Nostri, & Sedis Apostolicæ Nostri magis fangeretur, minime Ven. Fratrem Episcopum Aliphantem, hominem de virtutibus præditum, noque in Regem, & totam illam Il-

Instram Deorum studio, ut Regi gratiam admodum fore minime delibituros. Hujusmodi quidem commendationem habemus prohibitis tuis, & devotionis erga Sedem Apostolorum Principum, ut & tua sponte quidquid poteris effici in eo collocatarum tua consideras. Sed tamen hortamur devotionem tuam, ut eo studiosius id facias, quod tui non modo te dignum, sed etiam Nobis magnopere gratum et laetaturus. Datum Romae apud Sanctam Petram sub anno Firmitatis 17. Decembris 1557. Pontificatus nostri anno 3.

Alopius Lipsmannus Veronensis.

*Pro aliquo nobili Fidei capax per fidei iter facturus
ut sine dote, sine nutu, & in albis.*

Dilecte Fili Nobilissime Vir Iosephus Mitidonus Vro Fratrem Anconitan Augustinum Episcopum Aliphantem, Virum Nobis dilectum admodum, & prebatur ad Charissimum in Christo Filium Nostrum Ferdinandum Romanorum Regem Illustrissimum, ut apud eum Nostrum, & Sedis Apostolicæ Nuntio fungere numero, in ejus rebus operam daret, que ad commendationem Republicæ Christianæ utilitatem, & cum ejus Regis, tum etiam aliorum Principum commodum pertinerent. Cum autem isthac iter facturus sit,

Habitatorem tuam in Domine salutantes, petimus ab te, & hortamur, ut quo iuris, & concessum tunc magis conferere possit, velis, si accidit, ut opus sit, ea illi officia attribuas, quae tua erga haec Sanctam Sedem observantia, & devotione digna erunt: in quo Nobis quoque gratum admodum facies, quod illam certissime obiam Regis merito tui non immemor nos esse cogitamus. Datum Romae apud S. Petrum sub anno Pascualis die 2, Januarii 1558. Paul. S. A. 4.º

Alopiæ Lipsanenæ Veronensi.

Milero Filio Nostro Bernali sit.

Securus Mariae Nive Præb. Card. Mantuae.

Dilecte Fili Noster Salarem &c. Venerabili Fratri Episcopo Aliphanæ, cujus virtus, integritas, & devotio neque tibi, ne Ego nota est, merito a Nobis ad Charissimum in Christo Filium Nostrum Ferdinandum Romanorum Regem Hispaniarum Nostrum, & Sedis Apostolicæ Nuntio commendavimus, ut tui vicem, & nostris verbis salutandi causa isthuc divertat, & consilia nostra ad dei honorem, & communit Christianæ Reipublicæ bonum persequatur, quoniam ille apud eum Regem Minister securus est, tecum enim potissimum habemus per te pietate, & commu-

nis utilitatis studio grata ea fecerit, commendatorem, & deusque declaret, quem dolens ex obitu Christi-
mi Vini bonae memoriae Ferdinandi Francisci tui, cum
propere necessitudinem, qua cum illo nostris Com-
muniis intercessit, tum etiam Nobili Duce Ven-
etiae, quem semper dileximus, & totius Italiae causa,
cepimus, et cum corpore maximum Italiae arma-
mentum ceptum, ac praedictam fuisse iudicamus.
Sed causa, qua Dei voluntate accidit, moderata
pariterque secunda venit, cum nihil ab ea nisi ca-
pitulationem agatur. Illud optamus, & a Deo precamur
ut quae illi causa adesset, totidem tibi, & di-
lecto Filio addeat, usque insistens, & ea quae tibi
grata sunt agat, tua gratia progere, & tuiser-
vare dignetur. Datum Romae apud Sanctum Petrum
sub aetate Piscatoris die 3.^a Januarii 1658. Pontif.
Hic. an. 4.º

Aloysius Lipomannus Venetensis.

*Dilecto Filio nobili Viro Filialino
Duci Clerici*

Dilecte Fili nobilis Vir etc. Venerabilem Fra-
trem Antonium Augustinum Episcopum Aliphantum
hominem nobis vehementer probatum, & fidei in-
tegritatem spectatum, nostram, & Apostolicam Sedem

Nuntium ad Christianum in Christo Filium nostrum
 Ferdinandum Romanorum Regem Illustrissimum mit-
 timus, eoque mandavimus ut nobilitatem tuam nostris
 verbis salutes, ut postulante nosse ego te poter-
 no scire, neque tamen obiri tunc, Praecipimus
 plerisque iuris officio maxime pio, & nobilitatem
 nationis Illustrissimam frange ab Ecclesia Catholica &
 alienari & abducere, te praeter alia quaedam pia
 illius maximo Dei beneficio & fideliter, & constanti-
 ter ipsius Sanctae Matris Ecclesiae gremio obedien-
 tiaque mansisse, eoque tui fidei primas a te, ut
 ipsius amoris nostrae actiones, quae tempore ad Dei, &
 ad nostrissimae Regis honorem, atque ipsius Germani-
 cae nationis saltem pertinebant, auctoritate, & con-
 silio tuo adjuvas. Quod quo verius, & constantius
 feceris, eo magis a Deo pietatis & perseverantiae
 tuae praemium percipies. Ab hac Sancta Sede nihil
 nequam, quod ipsa, neque dignum sit, frustra possu-
 labis. Datus Romae apud Sanctum Petrum sub an-
 nulo Piscatoris die quarta Januarii 1558. Pontif.
 nostri anno 4.

Aloysius Lipomatus Veronensis

Dilecto Filio Nobili Viri

*Marco Duci Brandenburgensi aliam comitatus &c.
Altophan Episcopatus Feronensis.*

Dilecto Nobili Viri Alberto Duci Saxonie.

Dilecto Filio Nobili Viri salutem &c. Venerabilis
Frater Antonius Augustinus Episcopus Alphanus,
quam maxime ad charissimam in Christo Filiam
nostram Ferdinandam Saxon. Regem III^m, et apud
eum nostri Nuntii officio fungatur, prout cetera
mandata hoc quoque a Nobis accepit, ut nobilita-
tem tuam nostris verbis salutes. Vir est a nobis ad-
modum probatus, & cum juris, et litterarum scien-
tia praestans, cum multis virtutibus insignibus or-
natus; ut cum quicquid officii contuleris, tibi occa-
sio dabitur, id nobis ipsi, & hinc sanctae sedi pro-
pria regis tui, majestatique sacrosae observantia,
& pietate tribuimus exaltatissimas. Illud a nobilitate
et tua vehementer non solum christianae Religiois,
verum etiam tui ipsius, quam potius diligimus,
causa petimus, et in Religione ipsius, & Fidei Ca-
tholicae causa tuenda, & defendenda perseveres,
quemadmodum cœdideris, egregia voluntate tua
quam semper pro te tulisti, dignamque te, & ma-
jorem tui animam declarare, et quanto fidelius,
& constantius Dei honori, & animarum salutem per

ut iustitiam, & veritatem ferret, tunc benignus
 ipse Deus secundo tibi res in hoc saeculo concedat,
 & in futuro aeternae gloriae praemium largiatur. Da-
 tum Romae apud Sanctam Petram sub aedulo Pe-
 troboris die 4 Januarii 1558 Pontif. nostri anno 4.

Aloysius Lipsianus Veracensis.

*Ven. Fratri Dorotheo Arch. Moguntino
 Sacr. Imp. Rom. Directori.*

Venerabili Frater &c. Pastoralis sollicitudo
 charitatisque fraternus non potuit illam a nobis ob-
 scuram peruenire, quod quidem ad commendam salu-
 tem vestram tibi, reliquisque fratribus, & in com-
 muni Episcopis nostris Germaniae Nucleis commu-
 niter, usque in nostris laboribus adjuvantes a-
 ptam esse indicaret. Itaque cum ad christianissimum
 in Christo Filium Nostrum Ferdinandum Sac. Ro-
 g. III^m miseremus Ven. Fr. Nost. Antonium Augu-
 stinum Episcopum Aliphantem ex collegio Sacri N.
 Palatii Iudicum, vitam non solum modo cano-
 nicam peritissimam, sed virtutis, integritatisque spe-
 citate, non solum hoc dedimus pietatis ipsius Regis
 verum a nobis & ab hac sancta sede honore dignissimi
 verum etiam fraternitati tuae, reliquisque iudicis
 pro Fidei, & Religione Catholicis debuerunt labo-

rancibus, ut haberent Sedis Apostolicæ Nuntium, cujus opera, consilia, auctoritas Vobis, omnibusque, qui iactis sunt, catholicis prae-esse cunctis, quique vira nostra te adversus haereticos adjuvarent, ut denique per eum commode vestra omnia ad nos deciderit deferere, & quibuscunque de rebus opus esset nos certissima facere posset. Ex eo fraternitas tua de his rebus cognosceret, quas partim ad corrigendas mores, & disciplinam ecclesiasticam restituendam agere cepimus, & ex magna parte jam Deo juvante perfectimus, partim agere la animo habeamus ad extirpandas haereticas, & tollenda schismata, quantum clementia Divina permiserit. Hortamur vero Fraternitatem tuam, ut memores Apostolicæ auctoritatis, oportet hanc esse, ut probati manifesti sunt, perseveret fideliter debitam acram Deo, tibi que commissa Ecclesiae officium prestare, ne perditionis Catholicae Religio, & etiam domesticam salutem ab haereticis oppugnetur, quem ab te, reliquisque Ecclesiarum Praesulibus defendatur; precorque laborum vestrorum id a Deo premium percipiatur, quod servis tuis bonis, & fidelibus preparavit: Datum Romae apud Sanctum Petrum sub anulo Piscis die 4. Januarii 1558 Pontif. nostri anno quarto.

Aloysius Lipomansis Veronensis.

*Aliud concilio hinc concilio Orloni simili Sacrae
Sedis Babilon. Provb. Carol. Augustano concilio.*

Ven. Fratri Joanni Archiep. Sac. Rom. Im. Elect.

Aliud concilio in eadem data etc.

Ven. F. Arch. Saltsbergensi

Aliud concilio in eadem data etc.

Ven. F. Episcopo Babilonensi

Aliud concilio in eadem data etc.

*Ven. F. Episcopo Sumburgensi aliud concilio in
eadem data etc.*

*Ven. F. Episcopo Cybotensi aliud concilio in
eadem data etc.*

*Ven. F. Episcopo Palatinensi & c. aliud concilio in
eadem data etc.*

Charissima Filiae nostrae Mariae

Schemae Reginae Illustri

Charissima in Christo Filia nostra etc. Martinus
Vna. Fr. Antonius Augustinus Episcopus Alphe-
nus, viam vobis propter praestantes virtutes tuas
admodum probatam, & charam, nostram, & sedis
Apostolicae regiam ad Charissimum in Christo F.
Ferdinandum Sac. Regem Illustrum Sacrum tuum
Praeter cetera mandata, has quoque si dedimus, ut
Secunditatem tuam nostris verbis adveniens diligenter
salvet, & beneficat, & quibuscumque poterit af-

fidei cum omni tempore persequatur, sicut quidem
 & cum rega te, tumque Illustris Domini totam
 tuam potestatem. Reliqua quae ipsi scribere potuerunt
 commodius ipse Serenitati tuae coram exponi, cui
 & fidem perinde ac nobis ipsis habeam, petimus, &
 rogamus. Datum Bonnae apud S. Petrum sub astra-
 le Piscatoris die septima Ianuarii 1658. Pontif. N.
 anno 4.

Aloysius Lipomannus Veronensis.

Fine.

INDEX EPISTOLARUM

Quae in hoc volumine continentur

	pag.	1
<i>Praefatio</i>		1
<i>Epistola incerta ad Mendosam</i>		3
<i>Ad Fiacelam</i>		16
<i>Ad Seram</i>		39
<i>Epistola XX & XXV qua folio PASOLO inscribitur inarribente sunt SORAE</i>		51
<i>Ad Pospisium</i>		58
<i>Ad Ovarium, & Ovari ad ipsam</i>		72
<i>Ad Tostellium</i>		103
<i>Norelli ad Augustinum</i>		153
<i>Taurinili ad Augustinum</i>		190
<i>Ad Metellam</i>		212
<i>Victorili ad Augustinum</i>		217
<i>Augustini ad Victorium</i>		220
<i>Africanus ad Augustinum</i>		222
<i>Africanus ad Augustinum</i>		224
<i>Augustini ad Laurentium</i>		226
<i>Ad Hieronymum Fratrem</i>		237
<i>Ad Sabinum</i>		242
<i>Ad Celsianum</i>		245

<i>Epistola Italica ad Pervenientes</i>	351
<i>Ad Quateruagesimam</i>	381

APPENDIX.

<i>Edictum mandatorum Julii III P. M. ad Augustinum</i>	385
<i>Littera Apostolica Pauli IV Pontificis M.</i>	391

INDEX

NOMINUM ET RERUM

F. profationum indicat. E. epistolae.

A

- A**lcaganense Collegium Prof. pag. 139. Virtutum socium appellatur p. 140. Ep. 50.
- Alvintus F. p. 110 seq. E. 154 ab. de eodem Augustini iudicium F. p. 112 seq. E. 31 41 48. Marcellus de eodem p. 154 183 5a. de 76 pedagra laborat p. 68 graviter aegrotat p. 50. Ferracius docet p. 159 179 seq. ejus Episc. p. 104.
- Asterius bibliotheca F. p. 4 166.
- Atheniensis (Roculus) scribit ad Carolum Guastrotinum. F. p. 97 laudatur p. 109 a Fausto p. 16. ab Augustino E. 31 38. ab Otario 95.
- Augustinus F. p. 33 E. 61 seq.
- Aurelius Medicus abbas natus F. p. 124 seq. ad pisonem academiam vocatur 126 seq. E. 109 127 seq. 134 136 seq. 144 165 176 197 199.
- Autonius (Nicolaus) citatur F. p. 16 140 141.
- Appiani locus male convertus E. p. 345 348.
- Arlevis (Arnoldus) Ejus patria, & vita F. [p. 64](#) seq.

408 .

Benedictus laudat p. 20 67 seq. laudatur. Ibid. &
E. 93 124 142 160 169.

Antonii locus corruptus E. p. 316 323 340 351.

Anna (Ignatius) edidit el. Anagnostica monumenta
in F. p. 143.

Augustinus (Ant.) F. p. 1 seq. 58 seq. Ejus scripta
59 seq. L. 8 9 12 seq. 47 88 94. Quid de
corruptione editione sentiat E. p. 228
seq. 246 seq. ejus fratres

(Hieronymus) cum magis F. p. 2 82 E. 6
Antonii ad quem epistola 107.

Joannes E. 6 88.

Petrus E. 6 74 93.

Inbellissimus Daci Cordentianus p. 7 9 100.

Hieronymus 110.

B

Benedus laudatur E. 69 109. Ejus cum Constantio
amicitia F. p. 93 seq.

BENE sigla quid? E. p. 278 278 281 287.

Berolus Bonenar professor. F. p. 116. E. 33 61 62.

Berolius (Achilles) honoratus laudatur F. p. 34

Bonanicus (Lazarus) Petrus professor. F. 122. E. 31

Mandatum laudat. F. p. 19 laudatur a Fanolo 23.

Boacropogrus (Joannes) Bononiae professor. F. p.
118 E. 124.

Bononia laudatur ab Orazio F. p. 34 46. Ejus con-
demia 42, 109 p. 117.

Basilianensis (Ludovicus) peripateticorum Roma-
nia princeps dicitur F. p. 34.

C

Calcepinus F. p. 61 seq.

Calvus (Cervinus) F. 81 seq. E. 238 seq. 245.

Campana F. 126 131.

Canopogon E. 29.

Cardinali De his scribit Favvianus F. p. 83 E. 288
295 304.

Carus (Anachid) Augustini amicus E. p. 258 360
nominata patidolus p. 264 274.

Cicero loci vexati F. p. 164. E. 212 seq. 218 seq.

Cives romani E. p. 340 seq. non ante a Favviano
dividuntur p. 343.

Civitates romane E. p. 328 seq. 336 seq.

Codices antiqui a Nensena quatuor F. p. 13 seq. 66
126 E. 25 167 189 ab Augustino peritoci F. 150
seq. E. 22 seq. 233 240 246 247 ab eodem quatuor
E. p. 251 258.

Colonia romana E. p. 278 340.

Constitutionum officia ab Augustino proposita F. p. 81
seq. E. p. 226 seq. 245 seq. 326.

Contra quos E. p. 307.

Curia romana E. p. 337.

D

Divi, & **Diva** apud romanos E. p. 268 seq. 268 seq.
274 277 282 292 302.

Eggitus (Benedictus). Ejus maxime Justiniani E.
p. 254. Zonasum latium reddidit E. p. 275.

Egnatius (Jo. Baptista) laudatus F. p. 184 E. 161.

Eparchus (Antonius) E. 160 161.

Equus publicus quid? E. p. 276.

F

Faba (Peregrinus) haeculenta F. p. 126. E. 116 124.

Fabronius F. p. 125 126.

Faccius (Gabriel) aliquot Ciceronis loca emendat
E. p. 218. 220 citatur 252 272 282.

Familia romana E. p. 322 seq. 379.

Fantus (Joannes) Patavii professor F. p. 22 124.

Augustini epistola ad ipsum 28 & E. 26 seq.

Fasti capituloli E. p. 267 Fastorum scriptores 303.

Fasti grati p. 253 255 266 342. Fasti Verii Florii

P. 136. E. p. 262 267 322. Fasti a Faustinis editi

P. p. 87. E. p. 253 294 298 302 303 312.

Ferreti (Emilius) F. p. 134 E. p. 109 116 107.

Festes ab Augustino correctae, & editae E. p. 318
322 337 348 loci aliquot signati 350 355.

Fiammox quibus? E. p. 342 552 361.

Floridos (Franciscus) Arlesium laudat E. p. 62 seq.

Frobenius typographus F. p. 156 seq. E. p. 130 175.

G

Gajanus. Liber decretalium E. p. 320.

Gemeros (Constantius) Arlesium, & Mendanum lau-
dat F. p. 13 66.

- Gyraldus (Lilius) Ariceniensis P. p. 70.
(Io. Baptista) 72.
- Galceratus (Carolus) P. p. 92 seq. Augustini e-
piscopi ad ipsum E. 382.
- H
- Hispania Magna E. p. 283 seq. 288 291.
- I
- Iuana typographi P. p. 136 139 E. 136 144.
- L
- Latius (Wolfgang) nomenclator E. p. 314 316
317 320.
- Luchan locus P. p. 165 E. 181 183.
- Ludovicus Lusitania Princeps Chorii patronus P.
p. 37 E. 84 92.
- Luna (Joannes) Florentinae archi Praefectus P. p. 149
E. 43 58 104. Ejus uxor 67.
- M
- Majanus (Gregorius) citatur P. 30 seq. 81 120 166.
- Mantuan (Paulus) Merdorum laudat P. p. 9 seq.
cum incerta pœmibus E. p. 253. Ejus interpreta-
tio improbat 282 346 a Subarollo impugna-
tur p. 297 quæritur de jure lesi 323 335.
- Murinus (Cajetanus) invenit episcopatum Angu-
stini volumen P. p. 5 seq. Ejus opera p. 7. De-
scribit Metelli Urbem inscriptionum 55 alias An-
gustini episcopi reperit 76.
- Hamutellus (Angelus) Fauvini in scribendo fasti-

saturnum improbat P. p. 90 E. 274 275 302 304
Medicæ V. Annulus.

Medici (Cornelius) Tacrellis, & Pisonæ academiæ
lexic. P. p. 39 126. E. 124 128 seq. 206.

Menducus (Jacobus) laudatur P. p. 9. seq. 66 seq. 186.
Augustini epistola ad ipsum E. 3. seq. De ipso Au-
gustinus 33 38 Metellus 160 162 167 168 178.

Metellus (Joannes) laudatur P. p. 44 seq. 151 seq. E.
25 25 101 107 131 seq. 140. Epistola ipsius ad
Augustinum 153 seq. Tacrelli ad ipsum 172 212.

Metellus (Jacobus) Menducum vindicat P. p. 14
citat. 138 150.

Mimus (Cornelius) P. p. 26 E. 26 29 31 32.

N

Nasam veterem. Anefianâ E. p. 253 Luciliâ 254.
Decii, Muciani, Quinti, Marcellæ 257 260
265 et. Ca. Flauri & alterum 261 Gordiani, Mar-
tiani, & al. 266 seq. Petronii 264 263 305 Ma-
ridæ 266 Valeriani, & al. 267 seq. Neroni 278.
Domitiani 279. Pupiani 302. Nomen complere po-
tunt Imperatores Caracallâ, Vespasii, et 311 seq. Ve-
rasii 333. Scriptores ab Augustino citati 378.

O

Olympicâ ludi quo tempore haberentur E. 274 275
Ovarius (Hieronymus) P. 33 seq. 46 51 55 132. E.
10. Ejus ad Aug. epistola, & Aug. ad ipsum 77
seq. Ejus liber ceterus 173.

- Pachini liber igneus** P. p. 153 E. p. 152.
Pandectarum enumerationes Augustini P. p. 101 150
 E. 99 126 seq. 130 seq. & alibi passim. Editio
 Taurinæ P. p. 40 157 seq. E. 145 198 208 & ali-
 bi passim.
Panegyricus (Octavianus) P. 184 E. p. 254 262 273
 regitur in epistola circa annum V. C. 275 309
 circa Olympiadas 276 de rebus romanorum ante
 Pyrrham 279 extra monasterium degit P. p. 85 86
 ad monasterium redit P. p. 86 E. p. 357 359. Ci-
 ceronis locum excudat p. 346.
Papirius (Onosphicus) P. p. 85 seq. 106 seq. 153
 seq. extra monasterium degit 84 seq. ad monaste-
 rium redit 85 E. p. 362 et scribit de cardinali-
 bus 167 228 et de factis 300 307 et.
Parisius (Petrus) E. p. 115 E. 39 76.
Patavinæ academîæ P. p. 121 E. 41 65 66 70.
Paulus III E. 60 cum Carolo V. colloquitur 95 142.
 Ejus nepoti Cosmo filia nupsit 67.
Paulus IV. Litteræ apostolicæ E. p. 391.
Pavlinus (Faschinus) P. p. 124 E. 102.
Petrus greco lingue magister E. p. 120 E. 31 176.
Philippus II Hisp. rex Parisiis faves E. 363 typo-
 graphica malis cogitabat 246.
Pina (Laurentius) Bononiæ professor P. p. 117
 E. 113.
Pinnæ academîæ P. p. 40 126 E. 124.

- Franciscensis typographus F. p. 159 E. 136 158.
 Pyreus Ligerius quid de Verrii fovea sciret F. p.
 185 E. 268 de alio 269 261 300.

E

- Robertus Stephanus typographus F. p. 156 seq.
 Robertellus Arbenicum laudat F. p. 71 impugnat Si-
 gonium, & Memoriam 297.
 Robius (Petrus) F. p. 139 Alcagnicensis collegii
 socius 140. Deputat Patavii ib. & E. 52. poeta F.
 p. 141. vocatus in Patavium ib. & E. 100. Ejus
 opera F. p. 143.

S

- Sabolocus Cardianus pro pace legatus E. 89.
 Sigonius (Carolus) E. p. 275 302 334 & Sebottelle
 impugnat 297. scribit 360. Ejus liber de iure
 vicium romanorum p. 371.
 Sertius (Marianus) Patavii, & Bononie professor
 F. p. 117 120 E. 41 113.
 Strada (Jacobus) E. p. 300 304 306. Ejus libri 307
 concordat cum Latio 316 317.
 Surlus (Laurentius) F. 81 seq. Augustini epistola
 ad ipsam F. p. 81 seq. E. 232 seq.
 Symanochi epistola F. p. 154 E. p. 267 271.
 Symoneta familiarum ab Augustino Panvino indi-
 cata F. 88 E. p. 252 258 293 295 297. Symoneta
 liber 293 298.

T

Tacullius (Lullius) P. p. 3p. seq. 126 151 seq. Augustini episcopi ad ipsam 103 seq. Ejan ad Augustinum 130.

Thomae citatur. P. p. 60 69.

Torrentinus typographus P. p. 71 E 163 211.

Torres seu Turrianus (Franciscus) P. 144 E. 238 259 244 363.

Tribus romanis E. p. 271 275 287 323 326.

V

Vargas (Franciscus) regibus legatus vir doctus P. p. 144 E. p. 323 309.

Vicentius (Petrus) P. p. 59 72 E 106 117 209. Ejan ad Augustinum episcopi & Aug. ad ipsam 117 seq.

Vitis (Agnus) nominatus E 259 375.

Vives Almagoratus Collegii Bononie fundator P. p. 119.

Z

Zanchius (Basilius) E. p. 252 obiit in mole Hadriana 359.

Zerius jurisconsultus E. 120.

		ERRATA	CORRIGE
pag.	lin.		
17	ult.	vare	vare
18	2	FASOLO	SORAE
20	20	FASOLO	SORAE
8	20	Giogeo	Georgeo
22	20	expulzere	expulzere
27	8	evavit	levavit
28	28	malherum	malherum
29	29	manulatur	manulatur
225	ult.	caelo ventem	caelaventem
277	22	harabe	harabe
282	24	LXIII	LXV
222	2	obitropendo	obitropendo
222	22	ARNALDUS	ARNOLDUS
228	22	chiamaco	chiamaco
224	4	AUGUSTAE	AUGUSTAE
229	22	interfuit et postea	interfuit. Et postea
237	24	Robertello	Robertello
242	242	Tergomano	Tergomano
22	8	impugnati	impugnati
24	28	levat	levat
26	22	Ligati	Tigati
26	22	ab	ad
222	22	quidam	quidam
228	ult.	29	20
224	ult.	28	26

Die 24 Junii 1864.

Fidelis Dominicus Sordani Lib. Cantor,
et Mag. Phil. Professor.

Die 2 Junii 1864.

Impulsor

Ant. Gerati Pro-Practor, et Mag. Refector.

003643619

